

La Renda Bàsica a Catalunya

José Iglesias Fernández

La Renda Bàsica a Catalunya

José Iglesias Fernández

La Renda Bàsica a Catalunya

José Iglesias Fernández

Editorial Mediterrània

POLÍTIQUES (31)

*A xente galega, de quen eu nacín
Euskaldun jendeari, euregandik hartu bai nuen emaztea*
To the English people, with whom I was educated**
A la gent catalana, amb qui he pogut compartir tot el que jo he
après al llarg de la meva vida i amb qui segurament continuaré
convivint quan mori
Y, especialmente, a mi hijo José Iglesias Etxezarreta, que ha crecido
en medio de todas ellas.*

(*) A la gent basca, de qui he pres muller

(**) A la gent anglesa, amb qui m'he instruït

La col·lecció *Polítiques* és la principal col·lecció de la Fundació Jaume Bofill. S'hi publiquen aquelles investigacions que han estat encarregades i que es consideren més rellevants pel seu interès social i polític.

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels propietaris del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: setembre de 2002

© Fundació Jaume Bofill, 2002
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.org
<http://www.fbofill.org>

© d'aquesta edició: Editorial Mediterrània, S. L.
Guillem Tell, 15, entl. 1a
08006 Barcelona
Tel. 93 218 34 58 – Fax 93 237 22 10
editorial@emediterrania.com
www.emediterrania.com

Disseny de la col·lecció: Martí Abril
Disseny de la coberta: Amador Garrell
Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 84-8334-373-8
DL: B-36.741-2002

Impressió Romanyà Valls, Capellades (Anoia)
Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Índex

Presentació	I
Agraïments	11
Introducció	17
1. Concepte i models de Renda Bàsica	27
La Renda Bàsica	29
· Concepte i característiques	29
· Els avantatges de la RB	30
Models de Renda Bàsica	36
· El model fort de RB	37
· Els models dèbils de RB	39
· Algunes identificacions incorrectes amb la RB: Impost Negatiu, Renda Mínima d'Inserció i Salari Social	42
2. Fonaments ètics de la Renda Bàsica	57
El significat dels conceptes	59
· A la recerca de la denominació adequada	60
· Segons l'economia convencional	62
· Altres termes d'ús habitual	70
· Què hem d'entendre per (renda) Bàsica	71
· Resum	73
La Renda Bàsica: per què necessita uns fonaments ètics?	74
· Els motius per a la RB	76
· La interpretació de Philippe Van Parijs: la justícia (de la injustícia) burgesa	78
· La interpretació de la justícia en Karl Marx: la injustícia (de la justícia) burgesa	83
· Drets de l'home i societat civil	90
· Drets del ciutadà i societat política	96
· Des del treball general (coneixement), desenvolupament d'una altra línia de justificació de la Renda Bàsica	98

· Treball general i Renda Bàsica	101
· Resum / Manifest	103
La Renda Bàsica: participació ciutadana i transformació social	105
· La RB: un instrument de lluita anticapitalista	105
· La RB: un espai polític	107
3. Viabilitat econòmica i financera de la Renda Bàsica	109
Catalunya: un país ric i ple	111
Procés d'implantació	115
· Algunes resistències previsibles	115
· Horitzó temporal	115
· Seqüència de la implantació	116
· Import de la RB	117
· El mecanisme de percepció de la RB	119
El cost de la RB	120
El finançament de la RB	121
· Fonts de finançament: per reassignació de recursos públics, per absorció de nous recursos	122
Consideració especial de l'aportació del creixement	138
· Alguns mecanismes d'assignació de la nova riquesa a la RB	140
Alguns escenaris amb models dèbils de RB	147
· La pobresa: un escenari de consideració especial	150
Reflexions sobre la viabilitat de la implantació de la RB	155
· El fons de la Renda Bàsica (FRB)	156
4. Vers un nou sistema de relacions laborals	159
El mercat de treball	161
· El mercat de treball a principis del segle XXI	162
· Un mercat de treball amb RB	163
· Sobre l'obligatorietat i desitjabilitat del treball	168
· Dret al treball, dret a una renda	170

El mercat de treball a Catalunya	171
· L'estructura i l'oferta de la força de treball	171
· L'atur	173
· Les reformes del mercat de treball: regular la desregulació	175
· La realitat de la dona vista des d'alguns indicadors socioeconòmics	176
· Els beneficiaris de la RB	178
· La naturalesa de la política d'ocupació	178
L'impacte de la RB en l'oferta de la mà d'obra: el tema recurrent de la vagància	179
· La constatació d'unes paradoxes	187
· Conclusió	191
5. Vers un nou sistema de Protecció Social	193
La RB i l'Estat del benestar	195
· Drets essencials en perill	196
Els models de benestar social: quin origen?, quin futur?	199
La RB i les prestacions socials de l'Estat del benestar	201
· La refosa de les prestacions socials en la RB	205
6. Impacte macroeconòmic de la Renda Bàsica	211
L'impacte macroeconòmic	213
· Premisses bàsiques	215
· Àmbit d'anàlisi	215
Principals variables afectades	216
· El consum	216
· L'estalvi	222
· La inversió	226
· El creixement	234
· La inflació	239
· Ocupació i salaris	245
· Distribució de la renda i el benestar	248
Vers un model autocentrat d'organització social	250

7. A tall de recopilació	255
Annex 1. Estadístiques bàsiques	261
Annex 2. Els col·lectius prioritaris de la Renda Bàsica	299
Annex 3. Justificació dels ingressos fiscals i la despesa pública en la Renda Bàsica	307
Bibliografia	331

Presentació

El gener del 2000 va tenir lloc a Barcelona el *II Simposi sobre les desigualtats socials a Catalunya*, impulsat i organitzat per la Fundació Jaume Bofill. El debat sobre la Renda Bàsica va ocupar la conferència inaugural, a càrrec del professor Philippe Van Parijs, i la primera sessió amb una ponència de l'economista José Iglesias i una posterior taula rodona, amb destacats professors d'economia, sociologia i ciència política.

L'objectiu de la Fundació Jaume Bofill en situar el debat sobre la Renda Bàsica com a punt central d'aquell simposi era contribuir que aquest debat, present a la majoria de societats europees, també fos present a Catalunya. La Renda Bàsica, un subsidi universal per a tota la ciutadania que es rep o està pensat per ser rebut amb independència de la posició social i laboral de la persona, és una prestació social innovadora. Com es demostra a tots i cadascun dels debats que s'han fet a l'entorn d'aquesta qüestió, la mateixa idea de la Renda Bàsica no deixa indiferent ningú. Fins ara, el debat acadèmic i sociopolític a l'entorn de la Renda Bàsica ha estat bàsicament situat en un àmbit ideològic i normatiu, més propi de la filosofia política que de l'economia i la hisenda pública.

La importància i la necessitat d'aquest debat, així com la qualitat intel·lectual de molts dels qui s'han dedicat a reflexionar sobre aquesta qüestió, no haurien d'amagar la necessitat de disposar de projeccions al més concretes possible sobre l'impacte

econòmic i els possibles efectes en el sistema de prestacions socials que s'haurien de preveure com a conseqüència de la implantació de la Renda Bàsica.

El llibre que el lector té entre les mans respon, precisament, a un encàrrec que la Fundació Jaume Bofill va fer a l'economista José Iglesias amb l'objectiu d'avaluar el cost econòmic i preveure possibles estratègies d'implantació a Catalunya d'un sistema de Renda Bàsica. No és exagerat afirmar que el resultat de la investigació de José Iglesias estableix un abans i un després en tot el debat sobre la Renda Bàsica. Pocs estudis, i cap d'ells a Catalunya, han analitzat amb tant detall les possibles conseqüències de la Renda Bàsica en una societat.

L'estudi de José Iglesias obre les portes a una reflexió i un debat social i polític que poden anar més enllà de les actituds només ideològiques i dels posicionaments filosoficopolítics. És evident que el debat sobre la Renda Bàsica és un debat eminentment polític, però la diferència és que ara, gràcies al llibre que teniu entre mans, el debat es podrà fonamentar sobre projeccions acurades i que s'ajusten a la realitat del que avui són les despeses socials a Catalunya i del que podrien arribar a ser amb una Renda Bàsica en funcionament.

Els darrers mesos, el debat a Catalunya a l'entorn d'aquesta qüestió ha estat prou intens. A més de l'atenció que va merèixer aquesta qüestió al *II Simposi sobre les desigualtats socials a Catalunya*, cal destacar aquests darrers mesos les activitats divulgatives impulsades des de l'Associació Econconcern a l'entorn d'aquesta qüestió, les Jornades i debats impulsats per la Xarxa Renda Bàsica i també la iniciativa d'alguns grups parlamentaris per impulsar legislativament aquesta qüestió.

És evident que alguna cosa s'està movent a Catalunya a l'entorn de la idea de la Renda Bàsica. Cal esperar que la lectura d'aquest llibre serveixi per il·lustrar i enriquir el debat al nostre país sobre una de les qüestions de més dimensió social que està recurrent els darrers anys Europa i les seves societats.

Jordi Sánchez
Director de la Fundació Jaume Bofill

Agraiments

Bé sé que no hi ha res de nou sota del cel,
que altres ja pensaren les coses que ara jo penso.
Rosalía de Castro

Quasi sempre que s'estudia un tema, són moltes les persones que hi participen. Un treball com aquest sempre és el fruit de la confluència d'idees i tasques en les quals han incidit moltes persones, grups i institucions: realment, són elles les que han fet possible aquest treball, les que han donat vida i contingut a l'estudi. És per això que vull expressar el meu agraïment a totes elles per la seva presència en el treball esmentat. En aquest sentit, recordo una frase d'Isaïes que diu: *abans que jo naixés, les generacions em van guiar*.

Motiu, aquest, per començar recordant la participació imprescindible dels molts pensadors que es troben a la base d'aquest treball: des de Marx a Van Parijs, passant per Bentham, Friedman, George, Locke, Nozick, Proudhon, Rawls, Tobin i un gran nombre d'estudiosos que, per còpia o plagi, admiració o entusiasme, adhesió, rebuig o fins i tot desconcert, han anat conformant el fons del meu saber i el meu entendre; ells han intervingut, algunes vegades incorporant una sèrie d'interrogants a la meva temptació de trobar solucions simples a aspectes complexos, d'altres aportant una successió de respostes a molts dels meus dubtes, fruit de les meves pròpies limitacions. Tal com diu Rosalía de Castro, *altres persones van meditar abans allò que jo penso*.

També vull destacar el suport de la *Fundació Jaume Bofill*, de Barcelona. Sense la seva confiança en la validesa social del que representa la RB com a dret ciutadà, i

sense el seu suport econòmic, és gairebé segur que l'encontre i la participació de tots nosaltres en aquest afany no hagués estat possible.

Deia que l'estudi dels projectes sempre necessita la mà i l'alè d'amics i organitzacions. Pere Mora i Ticó i l'*Associació Ecoconcern-Innovació Social* van posar a la meva disposició la voluntat i els mitjans amb què comptaven per a la bona realització d'aquest treball.

No vull oblidar *la gent de Baladre*.¹ Sense tots ells, ni el reconeixement que comença a tenir la RB al territori espanyol ni l'objectiu d'aquesta investigació tindrien tant significat social i polític. Aquí he de destacar, en representació de tots ells, el paper de Manolo Sáez Bayona, que no ha deixat de seguir el treball molt de prop i de la manera que ell sap fer-ho: aportant alè i estima.

Tothom que necessita treballar amb estadístiques coneix les dificultats que comporta trobar les més pertinents; això permet avaluar el notable suport de les persones que ens ajuden a resoldre-les. En aquest sentit he de constatar l'ajuda que vaig rebre de Marta Masats i de Pere Orriols Tubella, que van posar a la meva disposició els materials de l'Institut d'Estadística de Catalunya. També al Servei d'Estudis del Banc de Bilbao, que em va enviar totes les publicacions sol·licitades per al desenvolupament del tema.

Tampoc no hem de menysprear la importància que tenen els detractors i opositors en el desenvolupament, tant del tema com de la meva interpretació personal de la RB; les seves valuoses objeccions són probablement les que, en gran mesura, han contribuït a obligar-me a percebre les meves limitacions i a considerar-les amb més atenció.

1. Baladre és una flor bonica, però verinosa. *Baladre* es defineix com un àmbit de coordinació estatal contra l'atur, la pobresa i la marginació que ha assumit la defensa del dret ciutadà a la RB. Acull una multitud de col·lectius de tot el territori espanyol que treballen aquests temes, amb plena autonomia i independència de les institucions, partits, sindicats i organitzacions confessionals. La majoria d'aquests grups estan formats per gent que pateix directament aquests problemes.

Finalment, vull esmentar el deute que tinc amb Miren Etxezarreta, la meva dona. Tant en la fase inicial com al llarg del desenvolupament del projecte, he comptat generosament amb el seu saber, el seu encoratjador esperit crític i la seva exigència professional. Però, sens dubte, la seva aportació més gran ha estat la d'aguantar les nostres tensions durant la realització d'aquest treball.

Per descomptat, la interpretació del tema en reflecteix únicament la meva visió; això em responsabilitza exclusivament de totes les errades que es puguin trobar en aquestes pàgines.

A tots, gràcies una altra vegada.

Introducció

Parla i escriu el que creguis que saps, explica-ho honradament amb tota la teva veritat. No facis programes en què no creus, i no menteixis. Digues el que has pensat i has vist i deixa als altres que, en sentir-te i llegir-te, se sentin empesos a dir la seva veritat.

Arturo Barea

En les societats riques actuals, s'està parlant d'una nova prestació social denominada *Renda Bàsica* (RB). Essencialment, consisteix a proposar que cada ciutadà tingui el dret de percebre una quantitat periòdica per cobrir les seves necessitats materials, sense cap contrapartida a canvi. Únicament, pel sol fet de néixer, pel sol motiu d'existir, la societat està obligada a proporcionar a cada ésser humà els mitjans materials necessaris que garanteixin poder sobreviure amb dignitat.

Aquesta figura presenta un gran interès, ja que, si es dugués a terme, allunyaria la incertesa econòmica bàsica dels ciutadans i, a la vegada, si la seva quantitat assolís un cert nivell econòmic, eradicaria la pobresa material.

Per la seva naturalesa i característiques, la RB no és una proposta de modificació marginal dels sistemes de protecció social actuals, sinó que suposaria una transformació de gran abast que afectaria substancialment molts aspectes de la vida social, com la distribució de la renda, el sistema fiscal, el mercat de treball, el paper del treball assalariat i les motivacions per a la seva oferta, el seu impacte en els moviments socials i la participació ciutadana en la vida política.

Per tot això, l'adopció d'una proposta com la de la RB només es pot aconseguir amb un consens general imprescindible, assolit democràticament mitjançant un debat públic indispensable i ampli.

La RB, per la seva magnitud i el seu abast, és una proposta amb una maduració i una capacitat per reunir el suport necessari que la converteixi en una opció real que no és automàtica ni espontània: no podrà eludir la necessitat d'obrir-se camí en el marc d'un intens debat ideològic i polític, que obliga, prèviament, a definir amb el major rigor possible la seva naturalesa essencial, els seus continguts bàsics, els seus alineaments estratègics i les seves propostes de polítiques immediates, la seva coherència interna, els motius de la seva viabilitat econòmica i política.¹

Aquest treball es presenta per iniciar i avançar en aquesta tasca. Es considera, a més, que aquesta podrà ser més fèrtil, concreta i rigorosa si s'aplica a un marc territorial i temporal específic. Així doncs, la investigació que es presenta estudia el que suposaria la implantació de la RB a Catalunya.

EL PROJECTE DE LA RENDA BÀSICA A CATALUNYA

Amb aquesta finalitat, es va elaborar un projecte d'investigació sobre la Renda Bàsica a Catalunya, que s'ha pogut dur a terme gràcies a l'essencial ajuda financera de la Fundació Jaume Bofill. Idealment, el projecte hauria de constituir un instrument que respongués a tres aspectes. Primer, servir d'orientació per al debat social que ja s'està produint en molts grups socials, acadèmics, sindicals i polítics sobre la conveniència d'exigir la RB a Catalunya, per acabar estenent-se a tot el territori espanyol. Segon, ajudar a orientar els primers passos de la implantació de la RB en el moment que les forces socials l'assumeixin i la duguin als parlaments respectius per fer el debat corresponent. Tercer, i no pas menys important, ésser un referent útil a l'hora de promoure i documentar altres projectes d'investigació sobre el tema, tant a nivell d'autonomies com d'ajuntaments.

Els termes de referència o objectius d'aquest treball són l'estudi de les possibilitats de la implantació de la Renda Bàsica a Catalunya, així com de les seves limitacions i relacions amb el sistema econòmic i social, en el marc de l'Estat espanyol.

1. Aquest paràgraf és una interpretació força lliure d'un text de Vuskovic, (1993, p. 167)

L'anàlisi de la implantació de la RB requereix un estudi integral de les seves dues dimensions fonamentals. Una consisteix a exposar el concepte i les escoles filosòfiques que defensen la justificació ètica de la RB, de manera que permeti assentar amb solidesa la seva desitjabilitat i conveniència social. L'altra consisteix en l'anàlisi de la viabilitat econòmica de la RB a Catalunya, tot explorant tant la vessant del cost com les possibilitats del seu finançament.

Per tant, l'estudi es presenta en dues parts que constitueixen els eixos centrals del treball. A la part I (capítols 1, 2 i 3), s'explica què és la Renda Bàsica, les seves diverses modalitats, els fonaments ètics o *desitjabilitat* de la proposta i el finançament o *viabilitat* econòmica d'aquest dret ciutadà. A la part II (capítols 4, 5 i 6), s'hi afegixen les reflexions sobre l'impacte que pot originar la implantació de la RB en el mercat de treball, en l'actual sistema de protecció social i en el desenvolupament del conjunt de l'economia. Aquest eix acaba amb un capítol de conclusions (7), a més dels annexos i els materials estadístics pertinents. A l'esquema I (p. 22), presentem un mapa de la geografia de la RB per tal de mostrar les relacions entre els diferents components que conformen aquesta proposta.

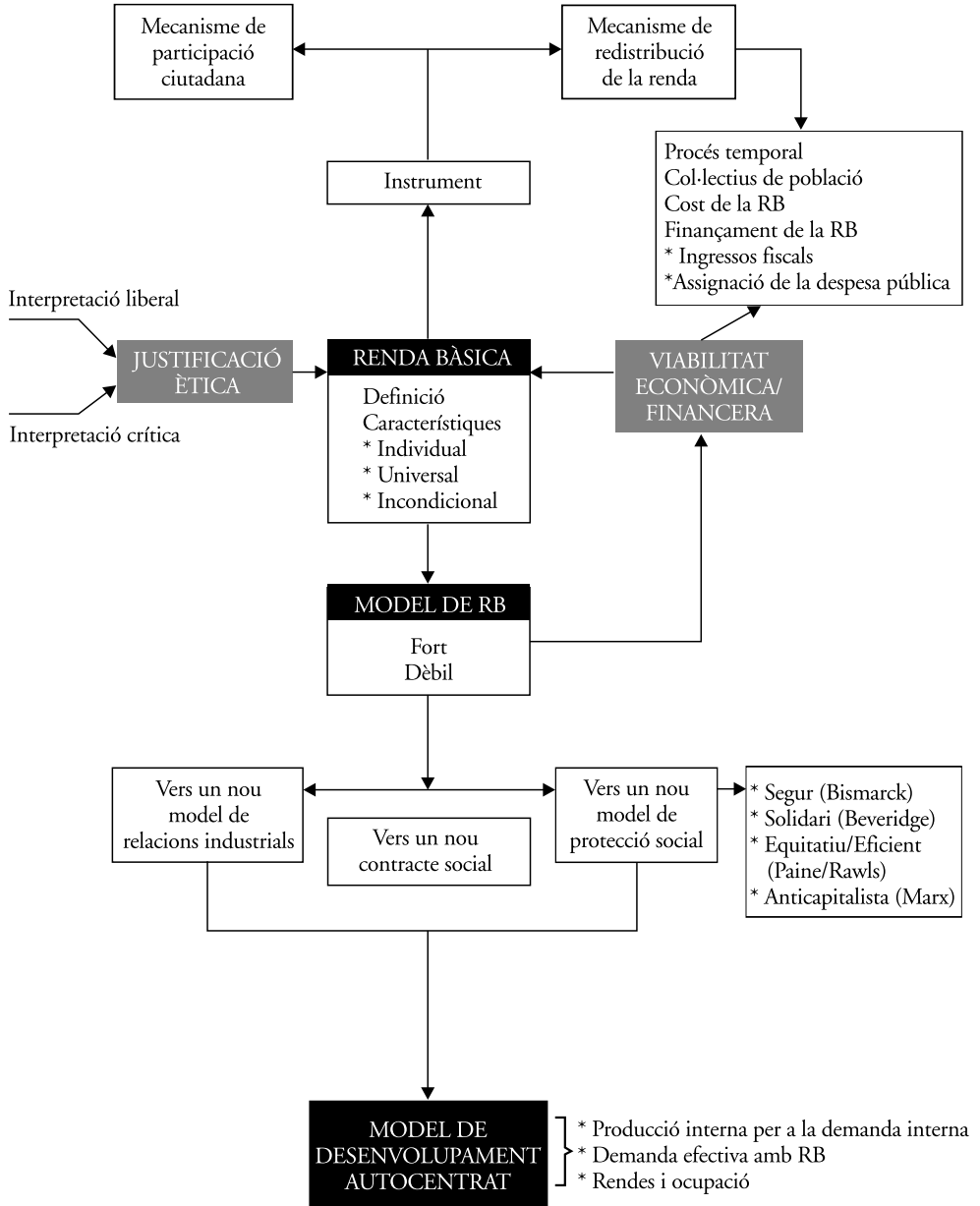
ALGUNES LIMITACIONS D'AQUESTA INVESTIGACIÓ

Limitacions estadístiques. Per a un estudi individual –com és el meu cas– que promogui i estudiï una proposta com la que conté el dret ciutadà a la RB, al marge de si es projecta en l'àmbit municipal, l'autonòmic o l'estatal, existeixen unes dificultats de caràcter estadístic que són impossibles de solucionar.

En primer lloc, és difícil trobar informació homogènia per a diversos períodes de temps. A l'administració, presentar determinades estadístiques només per a alguns anys és una pràctica freqüent, així com alterar les classificacions i sistemes amb els quals proporciona les sèries de dades, cosa que fa impossible poder presentar determinada informació de forma sistemàtica. En alguns casos, això ens ha obligat a utilitzar xifres que pertanyen a diferents exercicis econòmics, tot i que hauria estat més adequat referir-los a la mateixa data.

Esquema 1.

Mapa de la Renda Bàsica

Algunes dades que haurien ajudat a construir els arguments que s'utilitzen aquí no existeixen o han deixat de publicar-se. Pel que fa a les variables que fan referència a aquells aspectes les transferències dels quals no s'han donat, la informació a nivell de comunitat autònoma és molt limitada. En aquest estudi, aquest aspecte ha tingut una incidència particular pel que fa a les dades sobre la Seguretat Social, que hauria calgut conèixer amb molt més detall a nivell de Catalunya, però les dades desagregades no existeixen en els conceptes que hauríem volgut contrastar. Per altra banda, la Generalitat ha deixat de publicar el detall d'algunes partides dels seus pressupostos.

En concret, cal que esmentem les dificultats d'obtenció de la informació estadística que fa referència a la fiscalitat. En aquest estudi, un dels objectius principals consisteix en la redistribució de la renda a través de la concessió d'una RB a tota la població, mitjançant diversos procediments d'augment de la pressió fiscal, de forma progressiva. I és aquí on les dificultats per obtenir la informació necessària es tornen insuperables. Simplement, les dades sobre la imposició fiscal i els qui la satisfan no han estat publicades.

Resulta que fins i tot el primer partit de l'oposició amb capacitat institucional reconeguda oficialment per reclamar informació del sector públic, el PSOE, es troba amb obstacles seriosos a l'hora d'accedir a les dades sobre fiscalitat. Alfredo Pastor, professor de Teoria Econòmica a l'Institut d'Estudis Superiors d'Empresa (IESE) i ex-secretari d'Estat d'Economia durant l'últim govern socialista, que ha tingut càrrecs dins el Banc Mundial i el Banc d'Espanya, enjudicia i pondera d'aquesta manera les dificultats estadístiques amb què es troben per a l'elaboració del proper programa socialista: “les propostes fiscals han d'estar molt ben formulades i pensades. Jordi Sevilla havia estat al govern i sap que fer propostes fiscals des de l'oposició és molt complicat perquè Hisenda té totes les dades i ningú més no les té”.²

Els governs del PP han reforçat aquesta política oficial d'*opacitat* fiscal. Per exemple, el Ministeri d'Hisenda i l'Agència Tributària han abandonat o silenciats la informació sobre el pagament d'impostos i el frau fiscal. “Les memòries de gestió tributària pu-

2. *Diario de Tarragona. Suplemento de Economía. Negocios*, 22 de juliol de 2001.

blicades per l'Administració des del 1978 van desaparèixer de la circulació a partir del 1996, una pràctica molt estimada i eficaç dels governs del Sr. Aznar. En el que suposa una clara vulneració de les obligacions de tot servidor públic i del dret dels ciutadans de percebre informació veraç de l'Estat, els departaments d'Economia i Hisenda han actuat partint del principi que no es pot criticar allò que no es coneix i, per tant, la política de control de l'opinió pública més eficaç és la supressió de la informació. El resultat és que avui dia no se sap qui paga impostos a Espanya, en quina proporció ho fa i quines són les aportacions fiscals relatives dels empresaris i dels treballadors”.³

Això ens ha portat a esquivar les dificultats de la millor manera que entenem i sabem, però conscients de les limitacions. Ja hem assenyalat que la manca d'informació sistemàtica en el temps s'ha resolt fent referència a diferents anys quan era possible, i indicant-ho en tots els casos; per altra banda, la manca de determinades dades a nivell autonòmic ens ha obligat a treballar amb el supòsit que la realitat de Catalunya reflecteix una tendència molt semblant a la de l'economia espanyola; per exemple, en l'estructura d'impostos, en la de pensions, en les polítiques de col·locació, etc. Se sap que la situació no és idèntica, però es considera que les discrepàncies no són tan significatives com per invalidar el fet que les dades existents puguin servir per mostrar les grans tendències.

Pensem, per altra banda, que la implantació de la RB és una qüestió política, més que tècnico-financera, i que, si es tracta de persuadir primer la societat i després l'Estat per a la implantació de la RB, aquest últim haurà de fer que les administracions corresponents realitzin la tasca de quantificar els aspectes més opacs de la proposta. La implantació de l'euro com a moneda única és un bon exemple; el canvi de moneda a quinze països constitueix un procés força més difícil i, no obstant, quan als poders dominants els ha convingut, aquests obstacles s'han superat.⁴

3. Jesús Mota. *Una economía cada vez más negra*. *El País*, 19 d'agost de 2001.

4. “Els 12 estats de la moneda única duen a terme la major campanya informativa de la història per a convèncer els ciutadans que no han de témer el canvi... I és que la meitat dels ciutadans pensa que la substitució de la seva moneda nacional per l'euro els causarà molts inconvenients”. *El País del euro*, p. 57 i 59.

Limitacions institucionals. Constitueixen un altre bloc de gran significació, especialment perquè aquest estudi només fa referència a un component de l'Estat espanyol, Catalunya, que no té la possibilitat de prendre totes les decisions que afecten la seva vida social, econòmica i política.

Catalunya, com a comunitat autònoma, encara no compta amb moltes de les competències que són indispensables per implantar un projecte de la naturalesa de la RB. Cosa que fa que el procés d'implantació sigui més difícil. Per exemple, el Govern central gestiona la Seguretat Social i realitza gran part de les reformes del mercat de treball; per tant, la Generalitat no té la facultat de transferir els fons de pensions ni les subvencions per polítiques actives i passives d'ocupació al finançament de la RB. Tampoc pot promoure l'harmonització fiscal o la reassignació de totes les partides de la despesa pública –d'algunes sí– que es proposa per finançar la RB; llegeixi's l'augment dels diversos tipus d'impostos, la part de la despesa en defensa nacional, les contribucions a les esglésies i ONG, etc.

També hi ha d'altres aspectes que cal tenir en compte pel que fa a la relació entre l'Estat central i la Comunitat Autònoma. Per exemple: la Seguretat Social actual es regeix pel principi de Caixa Única, règim únic, per tot l'Estat. Si les seves prestacions són substituïdes per la RB només a Catalunya, on són superiors a moltes de les altres comunitats, es podria produir un greuge comparatiu amb la resta de l'Estat espanyol. De fet, això ja està passant en relació a les Rendes Mímines d'Inserció: en un informe sobre l'exclusió social elaborat pel Consell Econòmic i Social (CES) el maig de 2001, s'assenyala que “el 20% dels espanyols viu en la pobresa i pateix les diferències de subsidis entre comunitats”.

És a dir, el fet d'estudiar la implantació de la RB només en una comunitat autònoma planteja problemes importants d'articulació entre les dues instàncies de poder: les autoritats autonòmiques i el Govern central. Com es pot resoldre aquesta problemàtica desborda el marc d'aquesta investigació, però ens sembla que cal fer-hi esment. Per altra banda, si hi ha prou voluntat política per plantejar el tema, no sembla impossible trobar fórmules per tal d'enfocar-lo i resoldre'l.

Per poder superar aquesta mena de limitacions institucionals i continuar amb l'estudi de la RB per Catalunya, hem hagut d'establir i treballar a partir del supòsit que Catalunya és un país amb tota la sobirania política i la capacitat per proposar i aplicar totes les mesures polítiques i econòmiques, fiscals i laborals, etc. que calen per a la implantació de la RB.

El fet d'apostar per la RB com un dret ciutadà i no com una simple mesura assistencial pot implicar, també, d'altres limitacions polítiques que caldrà defugir. En principi, un dret ciutadà generalitzat requeriria introduir una esmena a la Constitució Espanyola.⁵ Es tractaria de modificar-ne el Títol Primer i incloure al Capítol Segon un article que digui una cosa semblant a: *totes les persones que visquin als diversos pobles del territori espanyol tenen el dret de percebre una RB per cobrir les necessitats materials.*

Totes aquestes dificultats estadístiques i político-jurídiques ens han dut a triar una opció per a la realització d'aquest treball que cal tenir molt en compte per poder enfocar-lo: quan investiguem la implantació de la RB a Catalunya no pretenem produir un disseny detallat i quantificat del que aquesta suposa, sinó que es tracta de fer una primera aproximació a una proposta concreta sobre la RB en aquesta comunitat, identificar què implica i proporcionar algunes aproximacions quantitatives i qualitatives del que això podria suposar. En particular, no s'ha de considerar que les valoracions quantitatives reflecteixen estimacions precises sinó que intenten mostrar algunes aproximacions als ordres de les variables afectades per i per a la implantació de la RB.

5. A Catalunya llegim que alguna coalició política està redactant: "un projecte de llei que, a partir del gener de 2002, es tramitarà davant el Parlament de Catalunya" per legislar una RB. *Gara*, 28 d'octubre de 2001. Al seu moment, serà interessant comprovar quina fórmula haurà aplicat aquest grup polític per tal de superar aquestes dificultats reals.

① **Concepte i models de Renda Bàsica**

L'home no ha de ser humiliat donant-li almoines i atorgant-li favors que resultin injustícies i imposant-li càstigs immerescuts, sinó, ben al contrari, se l'ha d'enaltir concedint-li drets i fent-li justícia, i ell es dignificarà complint els seus deures i essent altruista.

Juan Babot y Arboix

L'esquerra no hauria de menystenir el potencial revolucionari que té la RB.

LA RENDA BÀSICA

Concepte i característiques

La Renda Bàsica (RB) és un concepte molt senzill. Consisteix en el dret que té cada ciutadà de percebre una quantitat periòdica per cobrir les seves necessitats materials, sense cap mena de contrapartida a canvi. És a dir, únicament pel fet de néixer, pel sol fet d'existir, la societat està obligada a proporcionar a cada ésser humà els mitjans materials que necessita per sobreviure amb dignitat. Concretament, aquest dret s'ha de materialitzar concedint-lo:

1. A cada persona individualment i no a les famílies;
2. Independentment de qualsevol altre ingrés que rebi per altres recursos;
3. I sense necessitat de:
 - a) tenir una col·locació assalariada,
 - b) haver tingut feina anteriorment,
 - c) estar obligat a acceptar una feina, si se li oferís.

En un context de globalització de l'economia i de construcció de la Unió Europea en què dins les societats riques coexisteixen ciutadans i ciutadanes amb una disponibi-

litat de riquesa molt àmplia, amb l'atur de milions de persones, més de 35 milions de conciutadans en situació de pobresa, molts inactius, d'altres que treballen en feines de salaris baixos que suposen la pobresa severa, o amb activitats laborals (que no constitueixen una col·locació) d'una gran precarietat laboral,¹ sembla que ha arribat el moment de reflexionar sobre un nou contracte social en el qual la satisfacció de les necessitats materials bàsiques pugui estar coberta –independentment del mercat de treball– garantint una RB a tots els ciutadans, independentment de quina sigui la seva situació dins el sistema productiu i social; és a dir, sense tenir en compte l'activitat (gent amb feina, aturats i no actius), el gènere (dones i homes), l'edat (joves i vells) i altres diferències com les de classe, raça, creences, etc. Unamuno ens definiria el ciutadà com “l'home individual que és universal, l'home per sobre –i per sota, al mateix temps– de classes, de castes, de posicions socials, pobre o ric, plebeu o noble, proletari o burgès”.²

Els avantatges de la RB

- **Major seguretat.** L'avantatge principal de la RB rau en la seguretat econòmica que proporciona a cada ciutadà el fet de saber-se creditor d'una renda que garanteix que les seves necessitats materials més elementals estan permanentment cobertes. I que aquesta li pertoca per un dret de ciutadania, independentment de qualsevol altra circumstància. Una renda garantida constituïria una xarxa de seguretat elemental per a tots els ciutadans que, a més, permetria abastar tots els habitants més necessitats d'ajuda. És a dir, la RB té com un dels seus aspectes positius el fet de facilitar l'oposició frontal a totes les polítiques de degradació de les condicions de vida i de l'augment de les diferències que imposen la globalització, la Unió Europea i les estratègies conservadores que ens envaeixen. En aquest sentit, tal com assenyala Agustín Morán (1998), és més alliberador proposar una

1. A nivell de l'Estat espanyol, més del 90 % dels contractes de treball que es realitzen anualment són precaris, l'atur crònic oscil·la entre els 2,5 i els 3 milions d'aturats i les persones pobres es xifren al voltant dels 8 milions.

2. Miguel de Unamuno. *Niebla*. Biblioteca El Mundo, Madrid, 2001, p. 23.

mesura que ens permeti fugir del salari de la por³ que no pas acceptar les lleis de l'economia de mercat, amb el consegüent augment de la inseguretats i les diferències socials.

- **Millor distribució de la renda.** És evident que la RB contribuirà significativament a redistribuir la renda de manera més equitativa, especialment amb la millora dels ingressos dels estrats més pobres de la població, que sovint es troben allunyats dels mecanismes d'ajuda social.
- **Escollir entre treball assalariat i/o temps lliure.** En reconèixer explícitament a cadascun dels ciutadans el dret de disposar d'una renda d'existència o de ciutadania, la RB permet decidir si hom vol o no vol passar pel mercat de treball –escollint entre el temps lliure i un consum auster o el treball i els diners– i per quins camins i amb quins mitjans buscarà uns ingressos d'activitat laboral que compleixin la RB, si ho desitja. Aquesta és la qüestió de fons sobre el 'dret al treball'. Que les persones que vulguin exercitar el dret al treball remunerat puguin practicar-lo, però, per fer-ho, s'ha d'eliminar tot element que transformi el treball assalariat en exigència, que el converteixi en una imposició. I la condició per poder decidir consisteix en uns ingressos mínims garantits mitjançant el reconeixement del dret ciutadà a una Renda Bàsica, amb el qual es redueix la dependència, l'obligatorietat del treball.
- **Millors condicions laborals.** Aquest dret a la renda –i la quantitat corresponent que se li assigni– suposa un matalàs que permet que el ciutadà i el treballador es defensin millor de la contingència d'un acomiadament lliure i gratuït, de l'arbitrarietat i la incertesa que exerceix la patronal a través dels contractes temporals i que gaudeixi d'una major capacitat per negociar individualment i col·lectivament nivells salarials, condicions de treball, vacances, horaris, mobilitat funcional i geogràfica, flexibilitat... i d'altres elements del mercat de treball. Al mateix temps,

3. *Por* en el sentit de la dependència d'un ingrés, ja sigui el salari, la prestació de l'atur, el subsidi familiar o la renda mínima d'inserció, contingència a la qual tots els ciutadans no propietaris estem subjectes.

com que es perd la possibilitat de pagar salaris per sota el llindar de la pobresa, bona part de l'economia submergida s'integrarà a la formal.

- **Dret a la reivindicació.** A la vegada, com argumenta Ann Gray (1988, p. 119-120), la RB té un contingut de mobilització social: ofereix noves perspectives al moviment obrer, especialment en un període de 'debilitat sindical' on sembla que el manteniment del lloc de treball sacrifica qualsevol altra reivindicació; i també un contingut d'unitat, en el sentit de fer confluïr els interessos dels treballadors a l'atur amb els dels que tenen feina (Gray, 1988, p. 119-120). Donarà més poder als sindicats per enfrontar-se a la patronal –especialment quan hagin de recórrer a la vaga–, ja que, en aquestes situacions de conflicte, la RB es converteix en un fons de resistència que cada treballador pot utilitzar contra la por a l'acomiadament, l'atur o la pèrdua de les remuneracions salarials.
- **Contra la pobresa.** En la mesura que la quantitat que s'estableixi com a RB sigui, com a mínim, la mateixa que la considerada com a llindar de pobresa,⁴ i tenint en compte totes les dificultats que hi ha a l'hora d'abordar la penúria econòmica, la RB s'enfronta i va directament contra la pobresa. La RB permet eliminar la pobresa causada per patologies personals o socials que suposen la impossibilitat d'una activitat laboral, com les malalties i disminucions físiques o psíquiques; o la causada per l'analfabetisme, la baixa escolaritat i la formació professional inexistent; o la que prové d'addicions múltiples (ludopatia, alcoholisme, drogues); o per la dominació o discriminació de gènere, racial, espacial (urbana o rural); o la d'edat (infants i ancians); així com la motivada pel tipus de composició familiar, especialment la família monoparental (mare o pare) amb fills o persones grans vivint soles; a més de la pobresa causada pels salaris baixos i l'atur.

Altres avantatges de la RB poden estar relacionats amb:

- **Igualtat de gènere.** La RB fomentaria la igualtat de gènere de la dona i l'home en el mercat de treball; el treball femení podrà exigir el mateix salari a les feines

4. Que es defineix al Capítol 3.

iguals. En aquest sentit, la RB augmentarà el grau d'autonomia de més de 5 milions de dones que fan treball domèstic o labors i que, per tant, depenen del salari dels seu marit, fet que constitueix la base de molts abusos i atemptats a la seva dignitat. D'aquesta manera, la RB aplicada com a dret ciutadà a les mestresses de casa, lluny de consolidar el seu paper subordinat i de lligar-les al treball domèstic, serveix per millorar la seva capacitat d'elecció a l'hora d'assumir o no aquestes tasques. Asseguraria a la dona una certa independència econòmica en la lluita de classes (mercat de treball) i la lluita de gènere (unitat de convivència familiar) que alguns moviments feministes estan duent a terme.

- **Situacions difícils.** La RB ajudaria que els membres de grups socialment problemàtics refessin la seva vida; persones que surten de la presó i no troben feina pel seu passat de delinqüència o persones que pateixen drogoaddicció, que han d'apel·lar al robatori per poder comprar l'estupefaent i atendre la compulsió que provoca l'addicció.
- **Autonomia personal.** En una paraula, la RB suposaria un increment de la llibertat real de les persones. En aquest sentit, tal com assenyala P. Van Parijs, la persona “és realment lliure en oposició, precisament, a ser formalment lliure, en la mesura que es posseeixen els mitjans, no només el dret de fer qualsevol cosa que hom pogués voler fer” (Van Parijs, 1996). La RB assegura a les persones un mínim de subsistència que els permet escollir la seva manera de viure. Per tant, constitueix un avenç de gran magnitud en el procés vers una societat més justa i equilibrada, perquè assegura la base material per poder gaudir de la resta de drets humans. En aquest sentit, és difícil exagerar la importància que podria tenir un model de RB com el que propugnem a favor de la creació d'una genuïna societat del benestar per a tota la població.

La RB també tindria avantatges importants des de l'òptica del conjunt de la societat:

- La RB es podria utilitzar com a fons de referència des d'on iniciar altres **formes alternatives d'activitat i consum**, en el sentit de viure millor amb menys. És a dir, la RB suposaria un punt de reflexió important, tant en l'àmbit social com indivi-

dual, al voltant de com s'han de definir les necessitats bàsiques i quin és el treball assalariat socialment necessari. Suposa una possibilitat real de deslligar-se del procés consumista del capitalisme –explotador de recursos, tant en l'àmbit humà com en l'ecològic– a totes aquelles persones que ho considerin oportú. En aquest sentit, F. J. Martínez assenyala que “la RB és incompatible amb un model productivista a ultrança, que busca la producció per la producció sense atendre la necessitat de l'esmentada producció ni el seu impacte ecològic i social. Per això, la Renda Bàsica és una mesura essencial en qualsevol programa verd i ecologista preat. (Martínez, F. J., 1999, p. 3).

- La RB posa de manifest que **la producció de valor és social**, no individual. No només produeix valor una persona directament ocupada durant la seva jornada laboral, sinó que tota la producció és sistèmica: l'aplicació del coneixement, encara que sembli indirecta, també està contribuint a la generació de riquesa. Educació, salut, infraestructures, tecnologia, tots són elements que contribueixen al procés productiu. Així mateix, d'altres aspectes impulsen el cicle del capital: l'obsessió del consumisme –induit per la publicitat, considerat normal, inevitable i fins i tot desitjable–, l'atur que infon por als treballadors ocupats facilitant la reducció de costos i l'augment del benefici, les activitats de tantes persones que no estan remunerades directament... i tants altres aspectes de caràcter col·lectiu. La millora de beneficis obtinguda en detriment de les condicions de vida dels treballadors a tots els nivells. Per això, dins el capitalisme globalitzador, els augments de riquesa no només s'han de distribuir tot millorant, per exemple, les condicions laborals, reduint la jornada de treball o garantint la plena ocupació. Tot això és necessari, però, si la producció de valor és social, la idea d'una RB més enllà dels avatars del treball de cada individu és perfectament possible i necessària. El seu contingut permet neutralitzar i contestar bona part de les mesures preses contra els treballadors en particular i contra els ciutadans en general.
- De cara al sistema polític, és **un dret ciutadà** que cal guanyar al capitalisme. Des del principi, és fonamental destacar el caràcter de dret que suposa la RB, de manera que, encara que no hi hagués crisi d'ocupació, ni un atur crònic de prop de 3 milions de persones, ni la precarietat del 90% dels contractes que es realitzen

anualment, ni els salaris de pobresa severa, ni més de 8 milions de ciutadans en estat de pobresa, etc. hi hauria motius per exigir la RB. La reclamació d'aquest dret ciutadà és totalment independent i no ha de tenir cap relació amb totes aquestes contingències provocades pel capitalisme. És a dir, ha arribat el moment de reflexionar sobre un nou paradigma del repartiment de la riquesa basat en la ciutadania i no en l'activitat laboral: es tracta de concedir una RB a tots els ciutadans, únicament pel fet de ser-ho i independentment de quina sigui la seva situació dins la societat.

- La implantació de la RB suposarà una valuosa **extensió dels drets humans**, amb les característiques que confereixen contingut a qualsevol dret: individual, universal i incondicional. La RB constitueix un nou dret ciutadà que facilita la materialització de la resta de drets de l'home i el ciutadà, ja que proporciona els mitjans econòmics imprescindibles per a la independència i l'autonomia de la persona que, en la majoria dels casos, sense la RB queden convertits en desigs. En realitat, és un nou dret burgès que permet la consecució –en uns casos– i la defensa –en d'altres– dels 30 articles (drets) establerts a la Declaració Universal de Drets Humans. La Renda Bàsica s'hauria de convertir en el dret 31.

Per això, la implantació de la RB tindrà un abast ampli que implicarà una profunda transformació social i econòmica, amb diverses conseqüències en molts àmbits de l'organització social, i una millora substancial del benestar per a la majoria de la població. Per la seva naturalesa i característiques, la RB no és una proposta de modificació marginal dels sistemes de protecció social actuals, sinó que la seva implantació suposarà una transformació social de gran abast. Igualment, la RB aportarà avantatges considerables a les administracions públiques, d'entre ells:

- Permetrà refondre totes les prestacions socials en la RB, derogant tota la normativa i l'estructura financera que comporta l'administració per separat de cadascuna de les prestacions contributives i assistencials vigents. El fet de refondre totes les prestacions socials en la RB, per una banda, permetrà eliminar alguns problemes que poden generar els subsidis de pobresa i d'atur, com són les trampes de l'atur i de la pobresa; per altra banda, reduirà considerablement les despeses de la

seva administració ja que, a causa de la simplicitat de la seva aplicació i de la seva universalitat, suposarà un cost molt inferior al que implica controlar i gestionar les prestacions actuals.

- Unificant les prestacions socials –que són substituïdes per un dret ciutadà–, queden eliminades totes aquelles actituds socials negatives que acompanyen l'estigma de l'aturat pel seu subsidi corresponent; l'estigma de la vellesa i la seva pensió corresponent; l'estigma de la pobresa i les seves almoines corresponents, públiques i privades. Pel seu caràcter incondicional i aliè al mercat de treball, és molt més atractiva que d'altres prestacions que existeixen actualment, perquè evita les connotacions humiliants de la pobresa i l'assistència social. Fins i tot en les seves fases d'aplicació parcial –sempre que no comporti una contraprestació laboral– pot facilitar la millora i la dignitat de l'atenció vers determinats col·lectius. Només aquesta característica ja justificaria l'interès social per aquest nou dret.

MODELS DE RENDA BÀSICA

Es poden fer diferents lectures de la RB i hi ha molts i diversos models que es poden aplicar a cadascuna d'aquestes versions. Actualment, a causa de l'interès social i polític que ha suscitat el tema, podem trobar propostes molt variades de subsidis públics –que alguns anomenen RB– com l'Impost Negatiu, la Renda Mínima d'Inserció o l'anomenat Salari Social, que estan molt lluny de defensar les tres característiques fonamentals que hem assenyalat al principi d'aquest apartat: individualitat, universalitat i incondicionalitat. No obstant això, cal tenir en compte que els objectius que es busquen amb la implantació de la RB –i aconseguir la major part dels seus avantatges– poden requerir un determinat model de RB i pot ser que no s'aconsegueixin si se n'implanten d'altres. Per això, per tal d'aclarir aquests aspectes, establim una distinció entre el que anomenem models forts i models dèbils de RB.

El model fort de RB

Les cinc característiques que defineixen un model de RB que nosaltres anomenem model *fort* són les que inclouen en el seu càlcul bàsic la possibilitat que la RB:

- es doni a tota la població; una part d'aquesta de forma personalitzada
- que la suma que s'ha de percebre sigui la mateixa per a cada persona
- que la quantitat per persona sigui igual a la que es defineix com a llinyar de pobresa
- que substitueixi gairebé totes les altres prestacions econòmiques vigents: pensions, subsidis, subvencions, ajudes, etc.
- i que l'import total de la RB es divideixi en dues parts; una part, majoritària, la rebran directament les persones i l'altra es dedicarà a les inversions de caràcter col·lectiu: sanitat, educació, habitatge, transport, medi ambient, etc.

L'últim punt respon a la filosofia següent: la RB s'orienta vers la satisfacció de les necessitats de les persones i planteja que aquestes persones disposin dels mitjans materials necessaris per fer-ho. No obstant això, totes les necessitats no es resolen a nivell individual, sinó que requereixen l'existència de béns col·lectius. És per això que la nostra concepció de la RB implica reforçar, també, la provisió d'aquests béns. Amb aquest objectiu es planteja que una part de les aportacions totals dedicades a la RB es dediqui a la satisfacció de les necessitats col·lectives, en lloc de la distribució individual. Aquesta dedicació d'una part de la RB a la inversió de caràcter col·lectiu respon a dues finalitats premeditades: la recuperació de les virtuts que té l'ús dels béns públics davant el discurs dominant actual d'exaltació de l'individualisme i, al mateix temps, la institució dels mitjans a través dels quals els ciutadans puguin participar en les decisions de l'assignació dels recursos.

De manera menys puntual, és curiós constatar que Henry George ja esbossava els trets del model fort: “la riquesa produïda a cada país es dividiria en dues parts. Una

d'aquestes parts es distribuïria en salaris i interès entre els productors individuals en funció de la proporció en què cadascun intervé en la producció; l'altra aniria destinada a la comunitat en conjunt i seria distribuïda en beneficis públics per a tots els seus membres. D'aquesta part, tots en participarien per igual –tant el dèbil com el fort, els infants i els ancians decripats, el mutilat, el coix, el cec i el vigorós. I tot això amb justícia, perquè mentre una part representa el resultat de l'esforç individual en la producció, l'altra representa el major grau de poder amb què la societat, com a conjunt, auxilia l'individu" (George, H., 1972, p. 452).

La utilització d'aquest model fort assegura quatre dels objectius que es troben a la base de l'elecció d'aquest model:

- evitar els costos burocràtics que suposa l'administració de la RB
- no augmentar més el control que exerceix l'Estat sobre els ciutadans
- eradicar la pobresa econòmica, tot utilitzant la meitat de la renda per càpita, o lllindar de pobresa, com a quantitat mínima de partida
- i assegurar la participació ciutadana en l'assignació de la part de la RB que s'ha de dedicar als béns (inversions) i serveis de caràcter col·lectiu.

L'opció pel model fort: en aquesta anàlisi es considera que, per tal d'assolir tots els avantatges indicats més amunt amb la RB, cal implementar el model fort de RB. També es considera que, en termes de capacitat productiva, l'economia espanyola –i encara més la catalana– produeix prou renda per proposar i finançar un model fort. És per això que tot el plantejament fonamental sobre la implantació de la RB es fa en termes del model fort de RB; tot i que, per completar l'estudi, també es consideraran algunes variants de models dèbils.

També hi ha altres motius que ens porten a propugnar l'aplicació d'aquest model de RB:

- A la base conceptual de la proposta d'un model fort de RB hi trobem una forta motivació anticapitalista. No obstant, mentre el marc de relacions socials sigui el capitalista, cal exigir –com a mínim– una distribució molt més justa de la riquesa produïda per tots que la que existeix actualment. Aquesta és la direcció cap a la qual apunta de manera clara la proposta d'un model fort de RB.
- Ja hem destacat que amb la RB no es pretén una modificació marginal dels sistemes de protecció social actuals, sinó que la seva implantació ha de suposar una transformació social i política de gran abast –de canvi de l'actual model de producció i consum capitalistes– que afecti substancialment molts aspectes de la vida social com la distribució de la renda, el sistema fiscal, el mercat de treball, el paper del treball (assalariat, domèstic, voluntari), i les motivacions per a la seva oferta, el seu impacte en els moviments socials i la participació ciutadana en la vida política. Només un model fort de RB pot contribuir substancialment a una transformació com aquesta.
- El model fort ens permet distingir-lo i distanciar-lo dels models dèbils de RB que es propugnen en d'altres estudis, més en consonància amb la interpretació liberal/proprietarista (vegi's el Capítol 2). La distinció entre el model fort i les versions dèbils també permet adonar-se del fet que els subsidis múltiples que ofereix l'Estat, o que reclamen algunes organitzacions, no són el mateix que la RB, encara que, sovint, siguin presentats i venuts com si ho fossin. (Vegi's, més endavant, l'epígraf *Algunes identifications incorrectes amb la RB*).

Els models dèbils de RB

Els models dèbils, o parcials, són aquells que modifiquen alguna de les tres característiques essencials que defineixen la RB: individualitat, universalitat i incondicionalitat. Tant l'Impost Negatiu (IN) com la Renda Mínima d'Inserció (RMI), o les concessions parcials de RB, pertanyen a variants dels models dèbils de RB. Segons aquests esquemes, es concedeix la RB únicament a una part dels ciutadans (infants, ancians...) o a la família com a unitat; l'import gairebé sempre és inferior al del

llindar de pobresa i, de vegades, s'exigeix alguna contraprestació per part del ciutadà subjecte del dret; tampoc consideren la part col·lectiva de la RB. Són mecanismes molt menys ambiciosos en relació amb el model fort pel qual optem en aquest treball. Els models parcials es poden anar suavitzant a mesura que van quedant reduïts en el seu abast, però això implica violentar més les premisses essencials. Per exemple, qualsevol model de caràcter familiar introduiria el control i la despesa burocràtica, amb la qual cosa la RB ja no seria incondicional ni un dret individual. L'únic avantatge d'aquests models és que constitueixen models políticament i financerament més fàcils d'implantar, per bé que, òbviament, suposen una limitació important dels objectius i una reducció substancial de la millora del benestar dels ciutadans que es pretén aconseguir.

Els models dèbils poden tenir la seva utilitat i poden constituir un avenç, sempre que s'admetin les seves limitacions i es considerin com a metes parcials en l'evolució cap a la implantació d'una proposta completa i genuïna de la RB. Sabem que els drets es guanyen gradualment i que el camí es fa tot caminant. Per exemple, proporcionar una RB només als infants i els ancians pot constituir un inici interessant, també es pot considerar la concessió d'una RB inferior al llindar de pobresa –per exemple, al nivell de pobresa severa (25% del PIB o de la Rbfd)– o altres variants; però sempre amb la idea d'avançar cap un dret generalitzat i suficient i de no aturar-se en un nivell merament assistencial. No obstant, aquests models també poden ser negatius si es consideren com a objectius últims i definitius i la seva implantació condueix a instal·lar-se en la complaença amb unes prestacions reduïdes i parcials, que no són més que subsidis assistencials més o menys generosos, però que estan molt lluny o poden dificultar el procés d'establiment d'un dret ciutadà generalitzat com és el de la RB. Al Requadre 1, a continuació, es recullen alguns exemples de països que han implantat algunes modalitats de RB parcial.

Requadre 1.**Il·lustracions de països amb experiències de models dèbils de RB**

Alaska. Una part del valor de l'explotació petrolífera (criteri recursos naturals) està dedicada a donar una RB a la població que resideix en aquest Estat. Aquest constituiria un model fort de RB respecte Alaska però un model parcial respecte els Estats Units.

Brasil. En aquest país, hi trobem dos casos. Un: el Senat va aprovar, el 1995, el Programa de Garantia de Renda Mínima, un model parcial, en el sentit que només es concedeix la RB als treballadors de més de 25 anys que tinguin un salari que se situï per sota del doble del salari mínim mensual. Dos: el Congrés va aprovar, l'11 d'abril de 2001, el Programa de Renda Bàsica Mínima mensual per a tots els infants de les famílies amb ingressos que no arribin a la meitat del salari mínim. Amb la limitació d'un màxim de tres fills, la RB d'una unitat familiar de dos adults i tres infants suposa gairebé un 50% de millora del seu ingrés familiar.

Canadà. Des de 1951, el govern federal del Canadà, mitjançant el programa de seguretats social per a la tercera edat, paga una pensió universal a totes les persones des que fan 65 anys, sense cap més requisit o condició que la de ser ciutadà canadenc o resident legal. Podríem classificar el cas canadenc com un model de RB feble, en el sentit que és un model de RB individual, és universal i no és contributiu ni meritocràtic; però és parcial o condicional perquè introdueix una limitació en funció de l'edat.⁵

Cuba. Cal destacar que en aquest país existeix un mecanisme de redistribució en la direcció de la RB. Els cubans reben una RB en espècies en termes de panera alimentària que, afegida a l'educació i la sanitat, suposa una aportació molt important al conjunt de les prestacions del seu sistema de benestar.⁶

5. Vegi's José Iglesias Fernández, "El respeto a los viejos: algunas enseñanzas desde el Canadá", a *Cuadernos Renta Básica*, núm. 2, Barcelona, abril de 2000.

6. Vegi's José Iglesias Fernández, "Cuba: un país con Renta Básica" a *Cuadernos Renta Básica*, núm. 1, Barcelona, tardor de 1999.

País Basc. El Parlament basc va aprovar la Carta de Drets Socials, on es garanteix una renda mínima mensual del 75% del SMI (61.845 pessetes/371,6 euros) a totes les persones majors de 25 anys a partir de l'1 de gener de 2001. El màxim s'estableix en 110.000 pessetes (661 euros) mensuals per a les famílies amb més de tres membres.⁷

Encara que tots aquests casos siguin exemples de models dèbils –i sempre que s'admetin les seves limitacions–, reconeixem que és important destacar l'avenç i l'evolució que marquen en el camí cap a la implantació d'una proposta genuïna de la RB. També formen un contrapunt per a totes aquelles persones que pensen que la RB no només és èticament desitjable, sinó que –a més– és econòmicament viable. Sabem que els drets es guanyen gradualment i que el camí es fa tot caminant.

Algunes identificacions incorrectes amb la RB

Actualment, és freqüent anomenar Renda Bàsica tant el que aquí especificuem com a model fort com les diverses variants dels models dèbils. Aquesta identificació pot generar desconcert, ja que es tracta de prestacions socials de caràcter i abast molt divers, i pot fer confondre plantejaments de característiques i conseqüències molt diferents. Per tant, revisem algunes prestacions socials que, si bé en alguns aspectes s'aproximen a la RB, no poden ni han de ser considerades com a tals, especialment respecte el model fort; en qualsevol cas, constitueixen versions febles dels models dèbils, dissenyades més aviat com a polítiques assistencials –orientades a pal·liar situacions de precarietat i pobresa i dirigides a legitimar el sistema– que no pas com un dret ciutadà.

7. Vegi's José Iglesias Fernández. "Otro punto de vista sobre la Renta Básica", a *Hika*. Bilbao, desembre de 1997, p. 85.

L'Impost Negatiu (IN)

El context. Històricament, la idea d'implantar un impost negatiu es va començar a debatre als EUA a principis dels anys 60 amb motiu del redescobriment de la pobresa i del fracàs dels programes d'ajuda social creats per combatre la desigualtat: “El sistema actual d'ajuda pública ha fallat. Inadequat en la seva cobertura i beneficis, pervers en els seus incentius, potencia aquelles desigualtats que intentava eliminar”, sentenciava James Tobin (Tobin, 1982, p.114). Fins llavors, només es concedien subsidis a les famílies molt pobres, dins les quals cap membre treballava (malalts, mares solteres amb infants al seu càrrec, etc.). Si algú tenia feina, en general, se li retirava la subvenció o, en alguns casos, se li restava un dòlar de la subvenció per cada dòlar que cobrava a la feina (que és com si li apliquessin un impost del 100% sobre els seus nous ingressos). Amb aquest sistema, la família que estigués rebent un subsidi i comencés a treballar no augmentava els seus ingressos amb la feina (a no ser que tingués un salari alt, cosa poc freqüent); aquesta situació desincentivava que les famílies que cobraven subsidi busquessin feina, és a dir, desincentivava el treball.⁸ Això va portar a la recerca d'un sistema que motivés el treball i que, al mateix temps, anés reduint l'import del subsidi.

Llavors, alguns economistes de tarannà conservador, entre ells M. Friedman, van proposar l'anomenat IN, per tal de completar els ingressos de les famílies pobres, com una proposta amb un cost econòmic relativament moderat i que evités la disminució de l'incentiu per a l'activitat laboral. L'IN pretén combinar la percepció del subsidi amb l'estímul del treball, permetent que els ingressos provinents de la feina siguin addicionals als del subsidi fins un determinat import.

La filosofia. Tota persona/família ha de tenir garantit un nivell mínim d'ingressos i, si no els obté per si mateixa, la societat ha de proporcionar-los-els. A més, cada vegada són més els casos de remuneracions del treball tan baixes que, encara que

8. Actualment, a Espanya passa una cosa molt semblant amb la majoria de les rendes mínimes d'ingressos, que es deixen de concedir si la família guanya una mica més d'una determinada xifra per sobre de la RMI.

algun membre de la família treballi, no es pot arribar al mínim familiar establert; és a dir, els ingressos s'han de completar socialment. Per tant, a totes aquestes famílies, se'ls concedeix un subsidi que assegura que disposin del nivell d'ingressos mínim. Aquest subsidi és el que es considera com a 'impost negatiu': els que tenen ingressos per sota del que es considera nivell d'equilibri cobren un subsidi, que és com un impost negatiu, mentre que els que tenen ingressos per sobre d'aquest nivell paguen els impostos habituals.

Però les ajudes a les famílies poden tenir repercussions negatives en la motivació pel treball dels seus membres; els que viuen bé sempre pensen que els pobres són ganduls, per tant, cal donar ajudes que no desmotivin sinó que incentivin treballar. Si algú de la família treballa i, al mateix temps, se'ls elimina el subsidi pel mateix import del que cobren pel seu treball és evident que no tindran incentius per anar a treballar. Contràriament, si amb els subsidis se'ls asseguren uns ingressos mínims i, a més, es permet que treballin sense disminuir-los del tot els subsidis, llavors tindran més estímuls per treballar; els estímuls fiscals habituals de tipus impositius menors o de més exempcions no afecten els pobres perquè no guanyen prou i, per tant, no serveixen com a tals i s'han de buscar altres estímuls. De manera que, si per cada dòlar que guanyen entre el mínim garantit i un nivell d'ingressos que es considera adequat (llindar d'equilibri) només els descompten una part del subsidi, d'aquesta manera tindran un mínim molt baix assegurat i l'estímul per treballar, perquè obtindran ingressos més alts que els que obtindrien si no treballessin.

El mecanisme. Per posar a la pràctica aquesta filosofia, s'han proposat diversos sistemes, però, en essència, tots ells consisteixen en un mecanisme mitjançant el qual per cada dòlar que guanyen a la feina se'ls descompta menys d'un dòlar del subsidi (a la pràctica oscil·la entre un 0,66 i un 0,33 de descompte per dòlar; així, es queden amb un 0,66 o un 0,33 per cada dòlar que guanyen),⁹ fins arribar al llindar d'equilibri o *break even point*. Això vol dir que, en aquest tram, perceben la subvenció i paguen un impost pels nous ingressos de la feina, equivalent al descompte en la subvenció. A

9. Com que són molt pobres, se suposa que encara que només els quedi una tercera part del que guanyen amb la seva feina, ja els surt a compte.

partir del llindar d'equilibri passen a pagar els impostos positius com tots els ciutadans.¹⁰

El Gràfic 1 i el Quadre 1 (p. 46 i 47) il·lustren els trets essencials de l'IN. L'Administració fixa un mínim d'ingressos o matalàs, segons el qual una família¹¹ –si no té cap ingrés– té dret a percebre periòdicament una quantitat mínima o *renda garantida*; per exemple, Tobin partia de 2.600 dòlars per una família de quatre persones. Quan una família comencés a treballar i, per tant, tingués ingressos positius (més grans que zero) continuaria rebent subsidis de l'Administració, però per cada dòlar que guanyés el subsidi se li reduiria 0,5 dòlars, cosa que suposaria quedar-se amb la meitat del que obtenia pel seu treball al mateix temps que els seus ingressos augmentaven; el sistema continuava fins que els seus ingressos totals (incloent-hi els subsidis) assolissin un determinat llindar d'ingressos –en aquest cas, 5.200 dòlars (límit del camp negatiu del model fiscal).

És a dir, els subsidis per a les famílies amb ingressos positius per sobre dels 2.600 dòlars estaven subjectes a una deducció, però menor a un dòlar. Que, en altres termes, és com si la família en qüestió cobra el subsidi i paga un impost menor a la unitat pels ingressos de la seva feina. De manera que l'Estat paga el subsidi i cobra un impost al mateix temps. L'aportació neta de l'Estat va disminuint a mesura que la família guanya més diners i, quan arriba al llindar d'ingressos, s'elimina el subsidi. Arribats en aquest punt, en què els ingressos de la família són de 5.200 dòlars, qualsevol dòlar extra que guanyi estarà subjecte a un impost positiu (camp positiu del model fiscal); en aquest cas, el que estigui establert oficialment per l'Administració. James Tobin defineix aquests dos camps, el positiu i el negatiu, com la *simetria* del sistema fiscal (Tobin, 1967, p. 2).¹²

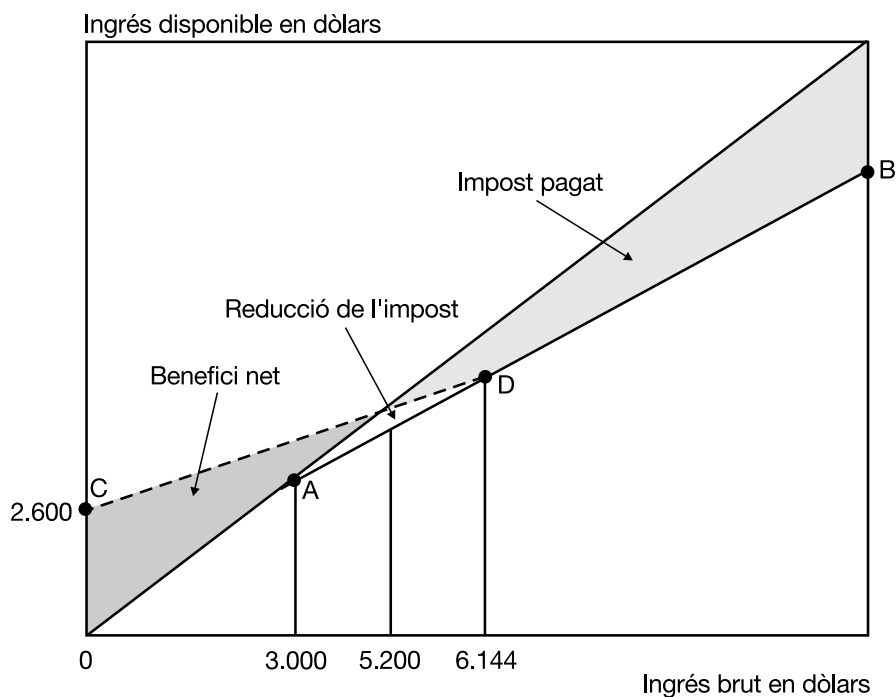
10. A la proposta inicial de Friedman als EUA, aquest autor els plantejava vinculats al mínim impositiu exempt i a les exempcions impositives estàndard, a causa del sistema impositiu d'aquell país; Tobin també els desenvolupa amb aquestes categories. Però això no fa res més que dificultar la comprensió del sistema en d'altres àmbits, motiu pel qual creiem que en aquest treball és més adequat reduir-lo a les seves línies essencials.

11. El sistema només reconeix “unitats familiars intactes”. La unitat pot estar integrada per una o diverses persones.

12. L'ús poc precís de les paraules *impost negatiu*, *negative tax*, ha creat una certa confusió entre la idea de l'impost negatiu com a denominació de tot el sistema, que és la que utilitza Friedman en la

Gràfic 1.

Renda garantida per a una família de 4 persones i 50% d'impost

Font: James Tobin. 1982, p. 7.

seva proposta original, i l'expressada més amunt; repetim que impost negatiu vol dir que les famílies amb ingressos molt baixos tenen dret a cobrar un subsidi, i els que guanyen més d'un determinat nivell d'ingressos han de pagar impostos; i la d'altres autors que, en operativitzar la idea, denominen impost negatiu a la proporció del subsidi que se'ls descompta per cada dòlar guanyat (*negative tax rate*, que abrevien a *negative tax*, Rossi & Lydall, p.18 i Tobin 1967, en aquest treball). Creiem que aquesta segona denominació no és adequada, ja que, de totes maneres, es tracta de pagar (i no cobrar) un impost per les rendes que perceben, i això duu a la confusió, per tant, aquí utilitzarem sempre 'impost negatiu' com a expressió del conjunt del sistema.

El Quadre 1 presenta un exemple numèric de la progressió decreixent de l'aportació estatal en subsidis a mesura que s'obtenen uns ingressos majors del treball. En arribar al llindar d'equilibri (5.200 dòlars) s'esgota el camp negatiu del sistema fiscal i la família passa al camp positiu de la fiscalitat i ha de contribuir d'acord amb els tipus vigents.

Quadre 1.

Càlcul del llindar de renda en l'Impost Negatiu

FAMÍLIA				ESTAT		
Ingrés Brut	Més aportació bruta de l'Estat	Menys el 50% de l'impost/deducció del subsidi	Ingrés disponible	Aportació bruta de l'Estat	Menys el 50% cobrat per l'impost/deducció del subsidi	Aportació neta de l'Estat
0	2.600	0	2.600	2.600	0	2.600
1.000	2.600	500	3.100	2.600	500	2.100
2.000	2.600	1.000	3.600	2.600	1.000	1.600
3.000	2.600	1.500	4.100	2.600	1.500	1.100
4.000	2.600	2.000	4.600	2.600	2.000	600
5.000	2.600	2.500	5.100	2.600	2.500	100
5.200	2.600	2.600	5.200	2.600	2.600	0

2 persones adultes, a 800 dòlars cada una, és igual a 1.600 dòlars

2 menors, a 500 dòlars cada un, és igual a 1.000 dòlars

La família 2.600 dòlars

Font: Elaboració pròpia

La innovació de James Tobin

Dins de l'IN, James Tobin, Nobel d'Economia, suggereix que es prolonguin els subsidis des del llindar d'equilibri disponible fins arribar al llindar d'equilibri disponible. Tobin observa que les famílies amb ingressos entre els 5.200 dòlars i els 6.144 dòlars, com que han de pagar impostos positius des de la primera xifra, pateixen una penalització per cada dòlar guanyat. Per exemple, una família que tingués un ingrés de 5.201 dòlars passaria a un tram superior i, d'acord amb el sistema actual, hauria de pagar 322 dòlars pel dòlar extra guanyat; així, el seu ingrés disponible descendiria a 4.879 dòlars, una penalització que faria que el mantenidor rebutgés la possibilitat

de treballar i augmentar els seus ingressos. Per tal d'evitar-ho, proposa que s'ampliï l'àrea dels subsidis tal com mostra el Gràfic 1 de la pàgina 46. D'acord amb aquesta proposta, la família que declara –integrada per dos adults i dos infants¹³ i subjecta a un tipus d'impostos del 50%– continuaria percebent subsidis de l'Estat fins arribar als 6.144 dòlars, establerts pel llindar de l'ingrés disponible, com mostra la línia CD. D'aquesta manera, l'ampliació del camp negatiu fins el punt D permet que les famílies continuïn buscant ingressos fins a l'assoliment del llindar de l'ingrés disponible.¹⁴ A partir d'aquest llindar, els ingressos que vagi sumant la família restaran subjectes al sistema fiscal corrent (prolongació de la línia ADB). No obstant això, no va anar més enllà de ser una proposta que no es va aplicar.

Requadre 2.

L'exemple de Nova Jersey

L'IN ha estat aplicat a diversos indrets dels EUA i el Canadà. Però, sens dubte, l'aplicació més coneguda i comentada és l'experiment dut a terme a Nova Jersey, EUA, on el 1968 es va establir el *Nova Jersey Pennsylvania Negative Income Tax Experiment*. L'experiment anava més dirigit a la investigació que no pas a la implantació d'una política específica i, pel seu caràcter experimental, es va plantejar perquè durés només fins el 1972.

Per començar, cal destacar que el mateix organisme encarregat d'iniciar aquest assaig, l'Office of Economic Opportunity (OEO), ja tenia dubtes sobre la seva possible viabilitat política. Pensaven –i després es va confirmar– que la majoria dels membres conservadors del Congrés s'hi oposarien, tot argumentant que l'IN seria més costós que els programes de benestar en actiu, ja que augmentaria el nombre de famílies pobres que haurien de percebre aquests subsidis i els in-

.....
13. Cada adult percebria 800 dòlars com a renda garantida, mentre que els infants només cobriren 500 dòlars cada un.

14. La línia ADB està determinada pel sistema d'impostos positius que comença a partir dels 3.000 dòlars; els ingressos per sota d'aquesta quantitat estan exempts d'impostos.

centius per treballar desapareixerien perquè l'IN fomentaria la ganduleria o –com els agrada dir als economistes– disminuiria la mà d'obra, alterant l'equilibri en el mercat de treball.

Després de discussions inacabables i un cop superades temporalment aquestes reserves, la proposta es va posar a la pràctica a Trenton, Nova Jersey, a finals de 1968. Els termes de referència de l'estudi consistien a analitzar 'Quina seria la resposta de la mà d'obra de les famílies davant la implantació de l'impost negatiu', tot i que –per tal de convèncer els congressistes conservadors– s'hi van afegir altres objectius subsidiaris com el de conèixer els possibles efectes que tindria l'IN en les pautes de consum, la salut, l'estabilitat familiar, etc.

La mostra de la família-tipus objecte d'estudi va quedar definida per les característiques següents: les famílies havien de respondre als requisits estipulats (el mantenidor principal havia de ser un home, d'edat entre els 18 i els 58 anys i amb ingressos per sota del 150% del llindar de pobresa definit pel govern –Bureau of Labor Statistics-). Es van triar 1.300 famílies, la meitat de les quals formaria el grup experimental, és a dir, serien les que rebrien l'IN, i l'altra meitat formaria el grup de control, que no el rebria; després es compararia l'evolució d'ambdós grups pel que fa a hores de treball, nivell salarial, ingressos d'altres familiars o altres fonts no laborals, tipus de consum, actituds, etc.

Sens dubte, el més destacat de l'assaig a Nova Jersey són els seus resultats. D'entre ells, el més important és la manca de proves que evidenciés la temuda ganduleria atribuïda a aquesta classe d'ajudes socials. És veritat que una part molt petita de l'oferta de mà d'obra femenina es va retirar del mercat de treball, però va ser compensada per un augment de la mà d'obra masculina. Un cop investigades aquestes oscil·lacions, els responsables del projecte van veure que la causa d'aquest descens era el fet que les dones casades en edat de tenir família van aprofitar aquesta ajuda en forma d'impost negatiu per tenir fills i que, aquest descens, es va restablir amb l'augment de la mà d'obra dels marits per tal d'equilibrar la caiguda d'ingressos familiars.

Corol·lari. La família, un dels pilars morals de la societat nord-americana que més valoren els congressistes conservadors d'aquest país, s'ampliava gràcies a una mesura social que ells mateixos vituperaven i posaven en quarantena.

Cost total de l'experiment de l'Impost Negatiu a Nova Jersey

A. Administració i investigació

Matemàtica – Universitat de Princeton	4,426,858 dòlars	
IRP – Universitat de Wisconsin	812,648 dòlars	
Subtotal	5,239,506 dòlars	68,0%

B. Pagaments a les famílies pobres

Total IN	2,375,189 dòlars	32,0%
-----------------	-------------------------	--------------

Una altra dada que no s'ha de perdre de vista. El cost total d'aquest experiment – 7,6 milions de dòlars – va ser relativament alt a causa, principalment, del seu caràcter investigador. Aquest va absorbir un 68% del total –treball acadèmic (economistes, sociòlegs, psicòlegs), de control i burocràcia (enquestadors, informàtics, personal administratiu, etc.)–, de manera que no podem considerar que el cost correspon al dels subsidis en una situació no experimental, ja que la part de la despesa dedicada a l'ajuda a les famílies pobres va ser de menys del 32%.¹⁵

Valoració de l'Impost Negatiu

Per als Friedman, Milton i Rose, pares de l'IN –però no els únics–, aquest model:

- “Aborda específicament el problema de la pobresa. Ajuda directament la persona en forma de liquidesa. És un únic pagament que substitueix una bateria d'ajudes socials. Hi apareix explícitament el cost que ha de pagar la societat. Opera al marge del mercat. Com la majoria de les mesures destinades a alleugerir la

15. Una part del Requadre 2 està basada en el treball de Rossi & Lydall, 1976.

pobresa, redueix l'estímul pel treball, però no tant com les altres, ja que és un sistema de complementació dels ingressos només fins un cert nivell. Un dòlar extra guanyat sempre significa més diners disponibles per al consum" (Friedman, 1962, p. 191-194).

D'acord amb les característiques establertes per aquests destacats economistes, el sistema de l'IN va directament dirigit a pal·liar el problema de la pobresa (sense que en cap moment s'abordin les causes que l'originen), afectant el mínim possible l'estímul pel treball i respectant al màxim el mercat, mentre simplifica l'administració i els costos dels programes de benestar tot substituint la carregosa bateria d'ajudes socials per l'IN.

Ara bé, si comparem l'IN amb el concepte i el model fort de Renda Bàsica, podem contrastar-ne i apreciar-ne les diferències:

- L'IN no és un dret individual sinó un subsidi que s'atorga a la família. Es concedeix de forma assistencial i, per gran part dels seus beneficiaris, com a part del sistema d'impostos; com que no es considera un dret general, qualsevol reforma el pot eliminar.
- L'IN no és un dret universal; no tots els ciutadans poden beneficiar-se'n, només el col·lectiu de pobres que es trobi dins la definició oficial; a més, l'estigma de la pobresa no s'eradica sinó que roman. Afecta únicament les famílies que estan per sota d'un reduït nivell d'ingressos, cosa que suposa una proporció de la població força limitada.
- L'IN no és un dret incondicional, ja que s'exigeix un mínim d'ingressos, la unitat familiar, una determinada edat, la declaració fiscal, etc. A més, tot i que el nivell mínim és independent del mercat de treball, està dissenyat per estimular el pas pel mercat de treball de la persona o família beneficiària; l'estigma de l'aturat no s'eradica sinó que es manté i es generalitza l'estigma del subsidiat, com l'anomena J. M. Busqueta. L'IN ajuda a mantenir les trampes de l'atur i la pobresa.

- L'IN introdueix un cost social, en termes de control de les famílies i de les seves característiques; i un cost econòmic molt elevat, en termes d'administració burocràtica.
- L'IN, com assenyala P. Van Parijs, “suposa una promesa contingent de transferència correctiva, mentre la RB suposa una suma de diners en la qual hom pot confiar. Per tant, en relació a la RB, l'IN suposa una menor llibertat real” (Van Parijs, 1996). A la vegada, el fet de disposar dels recursos econòmics que atorga la RB abans de la declaració fiscal permet una planificació més bona de la vida material.

En el fons, l'IN no és altra cosa que un instrument fiscal pensat per alleugerir la pobresa, però amb el mínim esforç en termes de redistribució de la renda (Green, 1966, p. 57). Per contra, la RB té com un dels seus objectius eradicar la pobresa, però no només la d'aquelles famílies que treballen i guanyen salaris de subsistència, sinó també la de tots els ciutadans, incloent-hi els col·lectius que mai no podran passar pel mercat de treball. En definitiva, l'Impost Negatiu és una proposta que encaixa més aviat amb les polítiques neoliberals de governs conservadors i social-liberals, mentre la Renda Bàsica respon a polítiques més redistributives.

La Renda Mínima d'Inserció (RMI)

També cal revisar les característiques del que s'anomenen Rendes Mínimes d'Inserció (RMI), que constitueixen programes de concessió de subsidis a les persones o famílies que no tenen prou ingressos per mantenir una vida digna, i que han estat establerts en algunes comunitats autònomes. Una vegada més, ens serveixen per il·lustrar les limitacions d'un altre dels models dèbils:¹⁶

- La **RMI** consisteix en la concessió d'una renda mínima per part dels poders públics a “aquelles famílies o persones que es trobin en una situació de pobresa o marginació”. Com que la finalitat principal del programa és la integració social i

16. Per una anàlisi i valoració d'aquests programes, vegeu Iglesias (1998).

la inserció laboral, els beneficiaris estan obligats a signar i complir el conveni d'inserció o reinserció social i/o laboral que s'acordi en cada cas".¹⁷

Això implica que les limitacions i les diferències qualitatives entre el dret ciutadà a la RB i els programes socials del tipus rendes mínimes d'inserció, com és el cas del PIRMI, siguin considerables. D'entre elles:

- La **RMI** no és un dret ciutadà, sinó un subsidi que s'atorga a la família.¹⁸ Es concedeix de forma assistencial.
- La **RMI** no és un dret universal; no tots els ciutadans se'n poden beneficiar, només les famílies pobres que s'adeqüin a la definició establerta oficialment; a més, l'estigma de la pobresa no s'eradica sinó que es manté. L'any 2000, la quantitat del PIRMI (Catalunya) era de 47.500 pessetes mensuals i suposava un 67,2% del SMI; aquest mateix any, la RB hauria estat d'un 123,9% del SMI (vegi's el Quadre 4, p.119).
- La **RMI** no és un dret incondicional, ja que la seva concessió es troba subjecta al compromís d'inserció en el mercat de treball i al nivell d'ingressos de la persona o família beneficiària; de la mateixa manera que amb l'IN, les trampes de la pobresa i de l'atur no s'eradiquen sinó que s'estimulen i es generalitza l'estigma del subsidiat.
- La **RMI** introdueix un cost social, en termes de control; i un cost econòmic molt elevat, en termes d'administració burocràtica; la persona que la sol·licita ha de demostrar l'origen i el nivell dels seus ingressos i complir tots els altres requisits dissenyats al programa d'inserció sociolaboral.
- La **RMI** atropella els principis d'universalitat i incondicionalitat i, parcialment, el d'individualitat.

17. Per il·lustrar els aspectes concrets farem referència al cas de Catalunya, on el Decret 144/1990 del 28 de maig va establir el Programa Interdepartamental de la Renda Mínima d'Inserció (PIRMI), Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.

18. Dispensada a les persones només de forma individual quan aquestes viuen i constitueixen una família unipersonal.

La mateixa aplicació d'aquests programes dèbils posa en evidència la seva escassa validesa efectiva. Les condicions que s'exigeixen per poder accedir als programes sobre les rendes d'inserció indiquen més soroll per fer propaganda del govern de torn que no pas ajudes socials en benefici dels necessitats. Per a l'any 2000, el Ministeri de Treball havia pressupostat 50.000 milions de pessetes amb l'objectiu d'inserir 91.362 aturats majors de 45 anys amb un sou de 53.010 pessetes durant deu mesos. No obstant això, a finals d'agost, l'INEM havia rebut 22.008 sol·licituds; en va aprovar 11.085, en rebutjà 6.758 i en va deixar 3.870 pendents de resposta.

En un altre informe sobre l'exclusió social, elaborat pel Consell Econòmic i Social (CES) el maig de 2001, "el 20% dels espanyols viu en la pobresa i pateix les diferències de subsidis entre comunitats". Un 40% de totes les famílies manifesta que amb els ingressos de què disposa té dificultats per arribar a final de mes i només 70.000 famílies estan acollides al sistema de RMI, "un sistema que continua mancat de coordinació i que està generant desigualtats, fixades per les autonomies, en funció del seu territori d'aplicació".¹⁹

A Catalunya, els resultats encara són més conculcents negativament. Només s'han presentat 548 sol·licituds, d'un total potencial de 15.380 aturats d'aquesta edat. Les 705 denegacions superen les aprovacions, a banda del fet que, segons la UGT, "els beneficiaris no havien estat objecte de cap gestió encaminada a la seva col·locació fins al setembre".²⁰

Veient aquests resultats, aquest sindicat "aconsella modificar el programa i proposa que la mesura no sigui un dret "graciable", sinó que tingui estabilitat de manera que qualsevol persona que compleixi les condicions pugui rebre la renda en qualsevol moment de l'any, i més d'una vegada, si cal".²¹ Esperem que la UGT reflexioni en algun moment sobre les condicions que, precisament, menciona i s'adoni que són aquestes les que creen els impediments. Només la RB és un dret no assistencial que

19. Loreto Setién. *El País*, 15 octubre de 2001.

20. Antoni Fuentes, "La renta de inserción sólo llega al 12% de los parados", a *El Periódico de Catalunya*, 13 de novembre de 2000.

21. *Ibíd.*

possibilita que cada ciutadà se'n beneficiï permanentment, és a dir, durant tot l'any i les vegades que calgui.

Sens dubte, la millor apreciació d'aquest tipus de model dèbil la fa el mateix Síndic de Greuges de Catalunya: “és un sistema que respon més a una normativa d'apartador, on l'aparença preval per sobre del contingut”.²² Per a Toni Negri és “una de les formes de salarització de la misèria... una mica de diners perquè els pobres puguin reproduir-se sense pestilència i no provoquin un escàndol social (Negri, T., 1998, p. 46). Una altra avaluació (Adelantado i Noguera, 2001) del PIRMI (Catalunya) fonamentada amb més professionalitat, cataloga els quatre aspectes més importants de les RMI en els termes següents: pel que fa a la quantitat estipulada, una *cobertura minúscula*; pel que fa a l'objectiu d'alleugerir la pobresa, un *fracàs absolut*; pel que fa a la possible inserció dels beneficiaris, *força dubtosa*; i pel que fa a la supressió dels estigmes socials, *gairebé imperceptible*.

El salari social

Alguns sindicalistes²³ s'entesten en anomenar *salari social* el que, en l'actual sistema de prestacions socials, es denomina *subsidi d'atur no contributiu*. D'altres anomenen renda bàsica aquesta mateixa prestació.²⁴ També podem trobar els que utilitzen ambdós termes indistintament –*salari social* i *renda bàsica*– per reclamar que s'ampliï el subsidi d'atur no contributiu a més aturats. Com veurem més avall, el subsidi d'atur no contributiu està condicionat pel nivell d'ingressos obtingut pel subjecte o família a qui es concedeix i, per tant, impossibilita que es plantegi com un dret incondicional i sense contraprestacions, que és una de les essències que proclama la

22. Informe al Parlament de Catalunya, 1989, p. 153.

23. “El sindicalisme alternatiu ha de reivindicar... un salari social equivalent (al SMI) per a la comunitat treballadora que no té salari o prestacions d'atur”. Dins Pepe García Rey, “Bases para el sindicalismo alternativo”, a *Libre Pensamiento*, núm. 31, p. 31, tardor 1999.

24. Vegi's *Proposición de Ley para una Carta de Derechos Sociales*. Desembre de 1996. Proposta que compta amb el suport d'un grup de plataformes socials de la Comunitat Autònoma del País Basc. Per a una avaluació d'aquest text, vegi's José Iglesias Fernández, “Otro punto de vista sobre la Renta Básica”, a *Hika*. Bilbao, desembre de 1997, p. 85.

RB. Per tal d'aclarir aquestes diferències d'interpretació, pot anar bé explicar allò que alguns economistes entenem per salari social.

- El terme *salari social* significa la diferència, positiva o negativa, entre allò que el ciutadà (o una família) paga a l'Estat en concepte d'impostos i el que aquesta mateixa persona (o família) rep de l'Estat en forma de béns i serveis públics com la sanitat, la salut, l'educació, la defensa i la protecció ciutadana, ajudes indirectes mitjançant subvencions als grups als quals pertany (teatre, cinema, esport, excursionisme, etc.), la protecció i l'assistència social no contributiva, etc. Per exemple, si una persona o família contribueix a l'erari públic amb 90 i en rep 100 de l'Estat, aquest més 10 a favor del ciutadà és el que l'economista entén i defineix com a salari social.

També ens sembla una equivocació el fet de rebatejar el *subsidi d'atur no contributiu* amb el terme *salari social*, ja que el terme *salari* sempre implica una contraprestació en hores de treball. Tot això comporta el perill d'identificar el salari social amb l'exigència que el beneficiari hagi de realitzar alguna contraprestació a canvi. Si l'Estat, quan concedeix el subsidi d'atur no contributiu, no exigeix cap contraprestació, per què l'han de reclamar els moviments ciutadans, sindicals o polítics suposadament d'esquerres?

Per tant, definit en aquest sentit, aquest concepte es troba molt lluny de ser un terme adequat per substituir el de *subsidi d'atur no contributiu*, i encara menys el de *renda bàsica*, com s'acostuma a utilitzar.

② Fonaments ètics de la Renda Bàsica

La tasca del filòsof consisteix, essencialment, a aclarir el sentit dels conceptes que utilitzem i el nivell de les proposicions que avancem.

Philippe Van Parijs

És important fixar el significat dels conceptes, perquè la imprecisió en el seu ús produirà, inevitablement, ambigüitats i vaguetats en el raonament.

Henry George

Aquesta part del treball es dedicarà a precisar quins són els fonaments primordials que avalen la implantació del dret que té cada ciutadà a la Renda Bàsica. Una justificació que es raonarà partint dels conceptes i que, després, continuarà amb algunes de les moltes teories de la justícia/injustícia.

EL SIGNIFICAT DELS CONCEPTES

Els conceptes ens indiquen, expliquen i instrueixen del perquè “les paraules són instruments que només l’home pot utilitzar intel·ligentment. La importància d’estudiar i millorar el nostre ús dels signes artificials és immensa, ja que és virtualment impossible avançar en el nostre coneixement de determinats problemes sense utilitzar un bon sistema de paraules emprades correctament” (Wilson, 1966, p. 15).

Henry George també ens recomana i insisteix en el fet que “donar un sentit més precís del que tenen en el llenguatge popular a algunes paraules com *riquesa*, *capital*, *renda*, *salari* i d’altres semblants, és un requisit indispensable en els raonaments econòmics... Desgraciadament, alguns d’aquests vocables no tenen, ni tan sols en economia política, un significat cert, assignat de comú acord, ja que diferents escriptors donen diversos significats al mateix vocable i, els mateixos escriptors, sovint utilitzen un mateix vocable en diferents sentits. No podem afegir res a la força del

que han dit autors tan eminents pel que fa a la importància de tenir definicions clares i precises, però podem presentar l'exemple (gens estrany) dels mateixos autors caient en greus errors per les mateixes causes contra les quals prevenien. I no hi ha res que demostrï millor la importància del llenguatge en el pensament com l'espectacle de pensadors aguts fundant importants conclusions sobre l'ús de la mateixa paraula amb diversos sentits. Procuraré evitar aquests perills, m'esforçaré –quan un terme sigui important– a establir clarament el que vull significar amb ell i a utilitzar-lo en aquest sentit i no en un altre... No intentaré atribuir significats arbitraris a les paraules, ni encunyar vocables –encara que fos convenient fer-ho–, sinó que m'acomodaré al costum tan exactament com sigui possible, intentant només fixar el significat de les paraules de manera que expressin clarament el pensament” (George, 1972, p. 32).

Si volem tenir un enteniment òptim i comprensiu dels termes que s'utilitzen en la proposta de la RB, aquestes dues citacions són un exemple excel·lent i útil que no hem de menysprear, especialment en el cas del perquè s'ha d'utilitzar el vocable renda i no subsidi, ingrés, dividend o salari (encara que a aquests dos últims se'ls afegixi l'adjectiu social per tal de suavitzar el terme, de la mateixa manera que al de la guerra se li ha afegit, de fa poc, el d'humanitària, o al mercat capitalista el d'economia social de mercat, o al de globalització el d'equitativa o regularitzada).

A la recerca de la denominació adequada

Independentment del vocable que cadascú utilitzi, tots els autors que tracten del que aquí s'anomena Renda Bàsica coincideixen en que aquesta consisteix en el dret que té cada ciutadà de percebre una quantitat periòdica per cobrir les seves necessitats materials essencials. I que aquest dret ha de ser individual, universal i totalment incondicional. Tenint en compte la importància que tenen les paraules i els conceptes emprats correctament per avançar en el nostre coneixement de la RB, ha arribat el moment de dedicar una primera reflexió a l'aspecte del significat. Es tracta de justificar la utilització de l'expressió Renda Bàsica (RB).

Són moltes, però, les denominacions que es fan servir per fer referència a aquest

concepte. La majoria dels autors de parla anglesa utilitza el terme *Guaranteed Annual Income*, mentre que la major part dels autors europeus de parla no anglesa que escriuen sobre el tema utilitzen més aviat l'expressió *Basic Income* –quan escriuen en anglès–, *salaire universelle*, *revenu de citoyenneté* o *revenu d'existence* –quan ho fan en francès– i, en castellà, també hi ha diverses denominacions que comentarem més endavant. De totes maneres, com que el punt de partida de les meves reflexions és el concepte de *Basic Income* de Philippe Van Parijs, he traduït l'expressió anglesa *Basic Income*¹ per *Renda Bàsica (RB)*.

Requadre 3.

Temps de precisions

Entre els comentaris al manifest ideològic del PSOE, *Ciudadanía, Libertad y Socialismo*, que fa Margarita Sáez-Díez a *El Periódico de Catalunya* (versió en català del 3 de juliol de 2001, p. 19) diu el següent:

“Serà el Grup de Setembre el que encunyarà el concepte de renda bàsica de ciutadania que es reclama com una cosa primordial en el manifest socialista”.

Amb tota la consideració i la modèstia, potser aquesta és una bona ocasió per recordar a la distingida periodista i als membres de l'anomenat Grup de Setembre, que el terme *Renda Bàsica (RB)*, i el seu posterior desenvolupament conceptual, l'ha encunyat aquest autor, (vegi's José Iglesias Fernández, “Del reparto del trabajo al reparto de la renta”, a *Mientras Tanto*, núm. 61, primavera 1998, i treballs posteriors). Així mateix, el novembre de 1998, es van celebrar a Barcelona les Primeres Jornades sobre el Dret Ciutadà a la Renda Bàsica, on aquest autor va participar com un dels principals organitzadors i ponents; i el desembre del mateix any es publicava el llibre *El derecho ciudadano a la renta básica*. Per altra banda, l'hivern de 1999 naixia la revista *Cuadernos Renta Básica*, que des de llavors dirigeix aquesta mateixa persona, i es va crear la Mesa Cívica per a la Renda

1. En anglès, la paraula 'income' inclou tant la de 'renda' com la d' 'ingrés' en català. La traducció literal, no econòmica, de *Basic Income* seria la d'Ingrés Bàsic.

Bàsica a Catalunya. Tots aquests són vocables, fets i dates que es poden verificar i que són força anteriors a l'aparició del grup citat, de l'esmentat manifest ideològic i de la combinació de veus amb què es presenta el terme *renda bàsica de ciutadania*.

Per tant, si hem de *posar padrí als termes*, pel que jo conec, puc afirmar que els escassos escriptors que van escriure sobre aquesta proposta, o van traduir el terme anglès *basic income* al castellà, fins fa molt poc temps utilitzaven vocables del tipus dret d'existència, ingrés ciutadà, ingrés universal, subsidi universal garantit, subsidi ciutadà, salari de solidaritat, salari social, salari ciutadà, renda individual universal, renda social, etc.; però cap autor, excepte José Iglesias Fernández, havia traduït ni utilitzat prèviament en castellà l'expressió anglesa *Basic Income* com a *Renda Bàsica (RB)*. És més, gairebé tots els autors que, abans o després, es van sumar a la proposta de la RB es van resistir durant força temps a adoptar aquest terme i aquest acrònim. De fet, encara hi ha alguns autors i autores que, de vegades, continuen emprant indistintament els termes esmentats en un mateix article. I, segurament, d'altres termes nous que aniran apareixent.

Segons l'economia convencional

L'economia convencional explica que els factors principals, o relacions tècniques de producció, que formen part del sector productiu són la terra², el treball i el capital. I que els corresponen els tres principals components del vocable ingressos: renda, salari i guany. Les relacions socials estan definides per la propietat privada que exerceixen els anomenats agents econòmics sobre aquests factors productius: els terratinents o propietaris de la terra, els treballadors o propietaris de la força de treball i els capitalistes o propietaris dels mitjans de producció. En conseqüència, a l'hora de distribuir el producte social generat entre les tres rela-

2. Actualment *terra* s'interpreta com el factor productiu que comprèn tots els recursos naturals que intervenen en la producció, inclòs el mar, l'aire i el subsòl.

cions socials, la part del producte total que va pels propietaris de la terra s'anomena renda³, pel lloguer –no la venda– de la terra al capitalista arrendatari; la part anomenada salari⁴ és la remuneració que rep el treballador per vendre la seva força de treball a l'empresari capitalista, durant un període determinat; i el guany és la plusvàlua de què s'apropia l'empresari –a conseqüència de la seva posició de domini dins el sistema capitalista– per la compra de la mà d'obra al treballador i del lloguer de la terra (recursos naturals) al seu propietari. L'interès és una part de la plusvàlua que el capitalista industrial cedeix al capitalista financer quan aquest últim concedeix un crèdit al primer. Per la importància que té aquest aclariment dels termes *renda*, *salari* i *guany*, reiterem l'explicació:

- El **terratinent** lloga la terra al capitalista. El capitalista arrenda i paga una renda al propietari de la terra amb una part del total del producte que espera obtenir del treballador. Destaquem que el terme renda s'utilitza quan el propietari d'un factor productiu cedeix el dret a l'ús d'aquest, a l'"ús de fruit", per un període determinat i no com a conseqüència de la venda dels drets de propietat sobre aquest factor. La renda és la quantitat de diners que percep el propietari de la terra per prestar aquest factor productiu (l'ús dels recursos naturals) al capitalista.
- El **treballador** ven la força de treball al capitalista. El capitalista compra la força de treball al treballador amb una part del producte total que aquest ha produït. Destaquem que el terme salari s'utilitza quan el treballador ven els drets de propietat que té sobre la força de treball (i sobre el producte obtingut amb aquesta energia humana). El salari és la quantitat de diners que rep el treballador per alienar-se com a mà d'obra al capitalista.
- El **capitalista** lloga la terra (utilitza els recursos naturals) i paga una renda al propietari de la terra, i compra la força de treball i paga un salari al treballador

3. *Renda* prové del llatí *rendita*, que significa convenir un pagament com a part d'un *rendi*-ment, en aquest cas de la terra.

4. *Salari* prové de *sal*, la mercaderia amb què es pagava els treballadors que la produïen; *jornal* prové del pagament per jornada o dia de treball, etc.

amb el lot de mercaderies que el treballador produirà pel terratinent, per l'empresari (plusvàlua) i per produir i reproduir la seva pròpia força de treball diàriament. Destaquem que el terme guany s'empra per expressar la quantitat de diners que obté el capitalista a resultes del control que exerceix sobre el sistema productiu i la circulació de mercaderies i capitals.

- El **capitalista financer** deixa capital diner al capitalista industrial durant un temps determinat. El capitalista industrial paga un interès per l'ús del capital diner al capitalista financer.

Per aclarir el significat dels conceptes i precisar-ne les diferències, començarem pel terme *ingressos*. Els ingressos estan constituïts per les diverses remuneracions que qualsevol dels agents econòmics pot obtenir en forma de rendes (o lloguers), salaris, guanys (o interessos), subsidis i pensions. Una renda és un ingrés, però això no vol dir que tot ingrés contingui rendes. D'una persona que només percep un salari per la venda de la seva força de treball, podem dir que aquesta quantitat és el seu únic ingrés; però a l'ingrés d'aquest treballador li manquen la resta d'ingressos indicats: dividends, interessos, rendes, lloguers, subsidis, pensions, etc. Tot és ingrés, però un ingrés no conté necessàriament tots els seus components.

Per tant, no seria correcte utilitzar el terme *ingrés* per definir la quantitat de RB que, per dret, ha de rebre periòdicament cada ciutadà, ja que aquest tampoc explica les relacions tècniques i socials que existeixen entre els factors que la integren. *Ingrés ciutadà* no seria un terme adequat per definir el que més avall explicarem que és la *Renda Bàsica*.

Per als autors que decideixin basar-se en l'economia convencional, els termes *salari* i *guany* o *dividend* tampoc serien correctes per donar suport al dret que té tota persona a percebre de la societat una quantitat periòdica per tal de cobrir les necessitats bàsiques. Per què no serien encertats? Arguments:

- Com hem indicat anteriorment, el salari és un ingrés que percep la persona assalariada per la venda d'una mercaderia, una contraprestació en termes de força de

treball; és a dir, ven els seus drets de propietat al capitalista durant un temps determinat.

Si el salari implica sempre una contraprestació individual, el salari social hauria de suposar una contraprestació també de caràcter social. Tenint en compte que una de les característiques essencials de la RB és la incondicionalitat, la no contraprestació laboral de cap mena, el concepte de salari (individual o social) es desaconsella per si sol.

- A la vegada, el guany és l'ingrés excedent que s'apropia el capitalista, justificat basant-se en la seva propietat, gestió i control dels mitjans de producció: recursos naturals més força de treball; el dividend és la manera de distribuir el guany quan una empresa és propietat de diversos capitalistes; suposa el pagament que reben periòdicament els capitalistes pels 'rendiments del capital' de les empreses que tenen en propietat.

Per tant, tampoc sembla correcte basar el dret a la RB en un concepte com el de *benefici o dividend*.

Requadre 4.

La fórmula trinitària

Tots sabem que les paraules no són neutres sinó que tenen un contingut ideològic. Mentre l'economia *vulgar* utilitza els termes esmentats més amunt com "caixes comptables", l'economia *crítica* es preocupa per descobrir les relacions de classe, de poder i d'explotació que existeixen entre ells. Amb sentit crític, com podem interpretar i descobrir "tots els misteris del procés social de producció (capitalista) compresos en la fórmula trinitària: *capital – guany* (guany empresarial més interès), *sòl – renda de la terra, treball – salari*"? (Marx, 1975a, p.1.043). Recorrem a aquest autor per interpretar cadascun d'aquests termes i per veure la funció que fan dins l'economia capitalista:

- L'economia vulgar “no fa res més que interpretar, sistematitzar i apoligitzar doctrinàriament les idees dels agents de la producció burgesa, presoners de les reaccions burgeses de producció. Per tant, no ens pot meravellar que, precisament en la forma alienada de manifestació de les relacions econòmiques—on aquestes, *prima facie*, (a primera vista), són contradiccions absurdes i consumades—, l'economia vulgar se senti a pler i que aquestes relacions li resultin més evidents com més corresponen a la representació ordinària. Per això no té ni la més mínima noció que la trinitat de la fórmula de què parteix en propietat del globus terraquíu—renda, capital—interès, treball—salari o preu del treball, són, *prima facie*, tres composicions impossibles. Primer, tenim el valor d'ús *sòl*, que no té cap valor, i el valor de canvi *renda*, de manera que una relació social—concebuda com a cosa—es posa en relació amb la naturalesa; dues magnituds incommensurables, doncs han de tenir una proporció recíproca entre si. Després (ve) el *capital—interès*; si el capital es concep, *prima facie*, com una suma de valor representada autònomament en diners, *prima facie* resulta un absurd que un valor hagi de valer més que el que val. Finalment (resta) el *treball—salari*, o preu del treball, com vam demostrar al volum I, que és una expressió que *prima facie* contradiu el concepte de valor i també el de preu—que en general només és una expressió determinada del valor, i “preu del treball” és una cosa tan irracional com un logaritme groc. Però, en aquest cas, l'economista vulgar sí que està satisfet, perquè ara ha arribat a la profunda intel·lecció del burgès—convençut que paga diners pel treball—i perquè, precisament, la contradicció entre la fórmula i el concepte de valor l'eximeix de l'obligació de comprendre l'últim” (Marx, 1975a, p. 1.042).
- El procés capitalista de producció “opera sota unes determinades condicions materials que, al mateix temps, són portadores de determinades relacions socials que els individus estableixen en el procés de reproducció de la seva vida. Aquelles condicions, de la mateixa manera que aquestes relacions, per una banda són supòsits i per l'altra resultats i creacions del procés capitalista de producció, que les produeix i reproduïx. En el procés de producció, el capital—i el capitalista només és el capital personificat—només funciona com a portador de capital; el capital, repeteixo, durant el procés social de producció que li correspon, extreu una determinada quantitat de plustreball dels productors directes

o obrers, un plustreball que rep sense cap mena d'equivalent i que, essencialment, sempre és treball forçat –per molt que aparegui com a resultat d'un lliure conveni contractual. Aquest plustreball es representa en una plusvàlua i aquesta plusvàlua existeix en un plusproducte” (Marx, 1975a, p. 1.043)

- Aquesta plusvàlua o aquest plusproducte “es distribueix entre els capitalistes com a dividends en proporció a la quota de capital social que pertany a cadascun. En aquesta figura, la plusvàlua apareix com el guany mitjà que correspon al capital, un guany mitjà que es torna a desdoblar en guany empresarial i interès i, sota aquestes dues categories, pot recaure en diferents varietats de capitalistes. Aquesta apropiació i distribució de la plusvàlua –o del plusproducte, si és el cas– per part del capital té el seu límit en la propietat de la terra. De la mateixa manera que el capitalista extreu el plustreball de l'obrer i, amb aquest, sota la forma de guany, la plusvàlua i el plusproducte, *el terratinent també extreu una part d'aquesta plusvàlua o plusproducte al capitalista, sota la forma de la renda*”⁵ (Marx, 1975a, p. 1.045).
- Dins la lògica del sistema capitalista, hem de procurar considerar la fórmula de la trinitat econòmica (capital-interès, sòl-renda, treball-salari) com la “connexió dels components del valor i mistificació de les relacions socials, l'amalgama directa de les relacions materials de producció amb la seva determinació històricosocial: el món encantat, invertit i redreçat, on *Monsieur le Capital* i *Madame la Terre* ronden espectralment com a caràcters socials i, al mateix temps de manera directa, com a simples coses. El gran mèrit de l'economia clàssica consisteix en el fet d'haver dissolt aquesta falsa aparença, aquest engany, aquesta autonomia recíproca i aquesta esclerosi dels diferents elements socials de la riquesa, aquesta personificació de les coses i cosificació de les relacions de producció, aquesta religió de la vida quotidiana, ja que redueix l'interès a una part del guany i la renda a l'excedent del guany mitjà, de manera que ambdós coincideixen en la plusvàlua, perquè representa el procés de circulació com a simple metamorfosi de les formes i, finalment, en el procés immediat de producció, redueix el valor i la plusvàlua de les mercaderies al treball” (Marx, 1975a, p. 1.056).

5. La cursiva és nostra.

Primera explicació. Aquí tenim una interpretació de perquè s’ha d’utilitzar la paraula *renda* i no *salari*, *dividends* ni –com explicarem més avall– *subsidis*. Si, com a part de la lògica del sistema capitalista, el propietari de la terra té dret a una renda; si, aplicant la teoria propietarista, tota persona és propietària dels recursos naturals del globus terraquí⁶, llavors, mentre formem part i visquem en la societat capitalista, cada ciutadà (viu o a punt de néixer) té el dret, individualment, de rebre una *renda* per tal de continuar essent propietari de la part alíquota que li pertany pels recursos naturals que empren els capitalistes.

Insistim. El concepte de salari no pot ser utilitzat per definir aquest dret perquè el salari “és l’objectivació de la part de la jornada laboral global de l’obrer en què es reproduceix el valor del capital variable i, per tant, el preu del treball; la part del valor de les mercaderies en què l’obrer reproduceix el valor de la seva pròpia força de treball o el preu del seu treball. La jornada laboral de l’obrer es divideix en dues parts: una part que executa la quantitat de treball necessària per reproduir el valor dels seus propis mitjans de subsistència –la part pagada del seu treball global, la part del seu treball necessària per la seva pròpia conservació i reproducció. La part restant de la jornada laboral, tota la quantitat de treball excedent que executa per sobre del treball realitzat en el valor del seu salari, és plustreball, treball impagat que es representa en la plusvàlua de la seva producció mercantil global; una plusvàlua que, per la seva banda, es descomposa en diferents parts que ja hem anomenat: guany (guany de l’empresari més interès) i renda” (Marx, 1975a, p. 1.061). Per tant, el concepte de salari suposa sempre la venda de força de treball i la producció de plusvàlua, cosa totalment oposada al que reclamem amb el dret a la RB.

Per acabar aquest epígraf, no sobra fer una petita reflexió sobre l’avaluació del sistema salarial que ens ofereix Piotr Kropotkin. “Parlant d’abolir el règim capitalista, (els col·lectivistes) voldrien mantenir dues institucions que constitueixen el fons d’aquest règim: el govern representatiu i el salari... Amb el règim parlamentari, la burgesia ha intentat, simplement, oposar un dic a la reialesa, sense donar llibertat al

6. El ciutadà ha de saber que “el domini de la terra, com el de l’aire i la llum, mai no pot prescriure”, a P. J. Proudhon, *¿Qué es la Propiedad?*, Ediciones Júcar. Madrid, 1982, p. 59.

poble... Passa el mateix amb el salari; després d'haver proclamat l'abolició de la propietat privada i la possessió en comú dels instruments de treball, com es pot reclamar, sota una o altra forma, que se sostingui el sistema salarial?... És comprensible que els socialistes anglesos de principis d'aquest segle hagin inventat els abonaments de treball. Simplement intentaven posar d'acord el capital i el treball, rebutjant tota idea de tocar amb violència la propietat dels capitalistes".⁷

A l'inici d'un nou segle, amb la implantació total de la globalització capitalista, es fa més difícil d'entendre que encara hi hagi molts sindicalistes i polítics d'esquerres que continuen mantenint i defensant els mateixos conceptes i polítiques socials d'antany.

La **renda** és, per tant, l'únic terme que queda que reconeix un ingrés a les persones propietàries de qualsevol recurs, merament per cedir el dret al seu *usus fructus*; els propietaris en cap moment venen el dret a la propietat de la terra, en cap moment perden el seu dret. Ara bé, si les terres i tots els recursos del món són de totes persones (tant de les viuen actualment com de les que han de néixer en un futur) i no només de les persones que en el seu moment se'n van apropiari; si les persones de les poblacions actuals i de les que vindran no han venut mai aquest dret a ningú, llavors és quan podem afirmar que el capitalisme, com a sistema, està obligat a tornar a les seves poblacions com a mínim la magnitud⁸ de les rendes que genera la utilització dels recursos naturals que són propietat de tothom. Des de les teories propietaristes/liberals, el dret ciutadà a la RB queda èticament justificat a través d'aquest argument: si la terra és de tots, tots –sense exclusió– tenim el dret de gaudir de les rendes que generen els recursos naturals.

Segona explicació. Mentre visquem dins el sistema capitalista, aquí tenim una altra interpretació de com el terme *renda* és el que respon millor a la realitat social, econòmica i política dels ciutadans que reclamen el dret de percebre una quantitat periòdica individual, incondicional i universal, basant-se en l'exigència del reconeixement

7. Piotr Kropotkin. *Obras completas*. Anagrama. Barcelona, 1995, p. 48.

8. Per un càlcul del volum d'aquesta recaptació sobre el dret de totes les persones a la propietat dels recursos naturals als Estats Units, vegi's Hillel Steiner, dins P. Van Parijs, 1992, p. 89.

del dret a la propietat que tenen sobre els recursos naturals que s'utilitzen per generar riquesa. D'aquí que parlem de renda, de Renda Bàsica.

Altres termes d'ús habitual

Així mateix, sovint s'utilitzen altres termes per fer referència al que anomenem RB. Hi ha autors que vinculen la RB al concepte de subsidi. Aquesta definició tampoc ens sembla apropiada, perquè el subsidi generalment respon a un cert tipus de prestacions contributives o amb caràcter assistencial, que sovint (aquestes últimes) estan condicionades pel nivell d'ingressos familiars. Per exemple:

- El **subsidi d'atur**. És el resultat de fortes lluites socials. Hi ha dues versions. Una és el subsidi d'atur contributiu, que neix com una assegurança davant la contingència de la desocupació. L'Estat, com a gestor del fons, es compromet davant el treballador assegurat a pagar una quantitat mentre no trobi una feina, durant un temps fixat anteriorment. El fons es finança amb les cotitzacions provinents dels treballadors afiliats a la Seguretat Social. Aquest subsidi funciona com qualsevol pòlissa d'assegurances. L'altra és el subsidi d'atur no contributiu o assistencial.⁹ Aquesta prestació es concedeix quan es dona una situació d'extrema necessitat, independentment de les cotitzacions aportades. És universal, d'aquí el seu nom de no contributiu, i es finança amb els pressupostos públics.

Aquí, el terme *subsidi* està relacionat amb el concepte de *pòlissa d'assegurances* (primer cas) i amb el de *assistència pública* (en el segon). A més, es troba limitat a les persones en edat de treballar i que manifestin que estan buscant feina. Com amb el subsidi familiar, aquest no sembla ser un terme gaire adequat per definir la RB.

- El **subsidi familiar**. Aquesta prestació neix a l'època franquista per estimular la taxa de natalitat. Era una política pensada per impulsar el creixement demogràfic. Una quantitat en concepte d'ajuda assistencial.

9. Ens costa entendre per què en determinats àmbits sindicals i polítics s'entesten en anomenar *salari social* el que oficialment s'anomena *subsidi d'atur no contributiu o assistencial*.

Per tant, el terme *subsidi* –per la seva connotació assistencial– no seria un bon terme per definir un dret, una de les premisses fonamentals del contingut del concepte del que estem definint com a *Renda Bàsica*.

- La **pensió**. Funciona com el subsidi d’atur, amb dues versions, una contributiva o d’assegurança, i una altra no contributiva o assistencial. Les pensions són de diversos tipus, d’acord amb les contingències: jubilació, incapacitat, invalidesa, viduitat, orfanat, etc. Funcionen i tenen les mateixes característiques que el subsidi d’atur.

Per tant, pel que fa a la conveniència d’utilitzar aquest terme en relació a la RB, la conclusió seria la mateixa que amb la dels subsidis: terme inadequat.

De totes maneres, i no obstant tot el que hem dit fins aquí, convé no perdre de vista que l’exigència del dret ciutadà a la *Renda Bàsica* es mou dins –i no fora– de la lògica del sistema capitalista. Només té sentit, especialment per la seva naturalesa mobilitzadora, mentre visquem dins la ‘normalitat’ d’aquest sistema. Pensar el contrari seria erroni i vulgar, ja que la fórmula trinitària “correspon a l’interès de les classes dominants, perquè proclama la necessitat natural i la legitimació eterna de les fonts de les seves entrades, elevant-les a la qualitat de dogma” (Marx, 1975a, p. 1.057). Uns drets ciutadans que la justícia burgesa no protegeix ni respecta i unes rendes ciutadanes que surten d’un sistema productiu injust, pel seu caràcter alienant i explotador.

Què hem d’entendre per (renda) Bàsica?

Ara cal explicar perquè es manté el concepte de Bàsica. Partint de P. Van Parijs, del concepte del qual sóc deutor, l’expressió ingrés bàsic té el significat següent:

- **Ingrés** s’ha d’entendre com un dret incondicional de cada ciutadà.
- **Bàsic** s’ha d’entendre com la quantitat que forma la base de partida a la qual s’han d’afegir o ingressar la resta de fonts de recursos econòmics. Immediatament, s’intenta aclarir que el significat de bàsic en l’expressió no té cap relació amb la idea que serveixi de cobertura per atendre el que habitualment s’entén

com a necessitats bàsiques. Que la quantitat que es concedeixi com a RB pot ser major, igual o menor que la de la cobertura necessària per satisfer les esmentades necessitats (Van Parijs, 1992, p. 4).

Així mateix, Bresson (1994, p. 58) assenyala: “Tampoc direm *renda mínima* perquè aquesta noció ens remet a l’avaluació de les necessitats, a diferència de la *renda d’existència*, que es calcula partint dels recursos del país; aquesta tradueix el nivell de recursos i, encara que pugui interpretar-se com el sou d’exclusió o de pobresa, es concedeix a cada persona pel fet d’existir, perquè se la reconeix com a participant de la comunitat productiva i no pas per satisfer les necessitats mínimes, una mesura que sempre és circumstancial i discutible”.

La nostra interpretació de la paraula *Bàsica* intenta combinar i ampliar aquestes dues definicions:

- Per una banda, la quantitat de renda que se li ha d’atribuir ha d’estar determinada pel nivell de riquesa que es produeix anualment (Bresson), és a dir, allò bàsic ha d’estar relacionat amb la riquesa que es produeix i no amb la situació de pobresa que es pateix. Això permet que la quantitat que es concedeixi com a RB no necessàriament hagi d’estar subjecta a la cobertura necessària per gaudir del benestar material (Van Parijs).
- Per l’altra, la definició de ‘llindar de pobresa’ que utilitzem en el model fort relaciona la riquesa que es produeix amb la població que la rep. Per tant, automàticament, estem utilitzant un mecanisme que reparteix la renda que es produeix, sense partir del conjunt de necessitats materials de la ciutadania. Cal destacar que la quantitat que es reparteix com a Renda Bàsica o llindar de pobresa normalment se situa molt per sobre d’aquestes necessitats mínimes que s’han de cobrir. (Vegi’s el Quadre 4 de la pàgina 119).
- Finalment, en la nostra opció s’amplia el concepte de bàsic, afegint-hi la idea de formular una alternativa al model consumista actual, ja que no es tracta de demanar que siguem més rics, ni de disposar de més renda per consumir més del

mateix, sinó de promoure l'actitud d'un consum responsable, definit de la manera que es cregui convenient en el seu moment. Això ens ha d'educar en la consciència de modificar tant el contingut com la direcció i orientació cap on encaminem la nostra preocupació per organitzar una societat alternativa. També ens ha de recordar que no només hem de canviar el model de distribució –com suposaria la implantació del dret ciutadà a la RB– sinó també els models de producció i consum del sistema capitalista.

Hem d'afegir que, posteriorment, Van Parijs matisarà el concepte bàsic i la quantitat de la cobertura, tot dient:

- “Com ha de ser d'alta? Suposem, per un moment, que les persones no difereixen significativament en les seves habilitats. Si hem de maximitzar la llibertat real dels qui tenen menor llibertat real, llavors hem de situar l'ingrés bàsic en el nivell més alt que es pugui sostenir, restringit a la protecció de la llibertat formal de cadascú. Tant els efectes ecològics com els d'incentiu s'han d'incorporar, per descomptat, en una noció rellevant de sostenibilitat i la maximització d'un ingrés bàsic sostenible ens ofereix un criteri simple per avaluar règims socioeconòmics alternatius” (Van Parijs, 1996a, p. 52).

Resum

Els termes *renda i bàsica* no s'han triat, ni traduït, a l'atzar. Són l'expressió de dues realitats que procurem concretar: relacions de classe antagoniques i models de producció i consum que volem superar. En aquest esforç de clarificació, Philippe Van Parijs sosté que “la tasca del filòsof consisteix, essencialment, a aclarir el sentit dels conceptes que utilitzem i el nivell de les proposicions que avancem” (Van Parijs, 1993, p. 17). Per tant, amb una expressió de Javier Ortiz que faig meva, resumeixo: “Sempre em rebel·laré contra les paraules que no s'ajusten a allò que fingeixen significar”.¹⁰

10. Javier Ortiz. “La izquierda indefinida”, a *El Mundo*, 18 març de 2000.

LA RENDA BÀSICA: PER QUÈ NECESSITA UNS FONAMENTS ÈTICS?

Al llarg de la història de la humanitat, són molts els pensadors¹¹ que han manifestat la conveniència de concedir una RB a tots els ciutadans per tal de donar-los una seguretat econòmica, una certesa material basada en un tipus de redistribució de la renda que no passés pel mercat de treball.

Requadre 5.

Una proposta precursora de la RB

El que sí que cal és fer justícia i recordar Juan Babot y Arboix que, el 1909, proposava un model dèbil de Renda Bàsica per als que "essent útils pel treball, no tinguessin mitjans per cobrir les seves necessitats indispensables". La seva proposta, la defensava com un dret a l'existència: "Els necessitats tenen dret a ser socorreguts per la societat i aquesta té el deure de socórrer-los. Per emparar tots els necessitats, basant-se en principis de justícia, és indispensable la implantació del dret a l'existència, cosa que no serà difícil d'aconseguir si els homes justos i bons s'interessen, com és d'esperar, per la protecció de tots els infants, de tots els ancians i de tots els impossibilitats pel treball que no tenen mitjans de subsistència i per tots els homes útils que necessiten i no tenen feina" (Babot y Arboix, 1909).

Com podem veure, el dret a l'existència no es proposava com un dret universal i incondicional, i menys anticapitalista. Ara bé, si tenim en compte el sistema tradicional d'almoines de l'època, tenia la virtut de pretendre "reemplaçar el favor i l'almoina pel dret i el deure". Però, sens dubte, el més important d'aquesta reflexió era i és que es convertia en una precursora de la RB a l'Estat espanyol.

11. J. Babot (1909), A. Chalaux (1986), J. Duboin (1932), C. Fourier (1845), H. George (1879), F. Gray (1831), T. Paine (1797), T. Veblen (1892), J. L. Vives (1526), etc. Entre parèntesis, les dates aproximades de la publicació dels seus escrits.

Però aquesta proposta no acaba de prendre forma, d'explicar les seves característiques, de conceptualitzar-se. El plantejament actual sobre la RB es deu, principalment, a Philippe Van Parijs, que ha dedicat bona part de la seva reflexió¹² a desenvolupar el concepte de Renda Bàsica i a defensar-lo, tot i que ara ja són molts els autors que segueixen i desenvolupen els seus plantejaments inicials. La proposta és innovadora i sorprenent per molts àmbits d'opinió. Especialment perquè trenca amb la tradició secular de guanyar-se el pa amb la suor del propi front; es rebutja la idea, profundament arrelada en la nostra ment i els nostres esquemes de valors, que els ingressos necessaris per viure s'han d'obtenir mitjançant el treball personal¹³. Per això, l'objecció més freqüent amb què ens trobem els que propugnem la RB és l'obligació d'haver-la de justificar. Fins a quin punt és just que els ciutadans d'un col·lectiu rebin uns ingressos simplement pel fet de pertànyer-hi? És just que les persones que optin per la RB puguin viure sense treballar a costa de l'erari comú? En definitiva, i de manera més concreta, és just el dret ciutadà a la Renda Bàsica? Perquè, si les respostes a aquestes qüestions fossin que són "èticament indesitjables... llavors ja no caldria discutir la seva viabilitat" (T. Doménech, 1991, p. 25-26).

Davant d'aquests interrogants i d'altres semblants, P. Van Parijs (1992, p. 8) destaca:

- L'existència d'una gran resistència mental a la RB dins la societat: "un fort sentiment ideològic –àmpliament estès i que va des de les posicions situades més a la dreta de l'electorat fins a les més d'esquerra–, sovint expressat vigorosament per polítics i acadèmics, que coincideix en la idea que la implantació de la RB seria injusta: és a dir, que amb el "tot gratuït" es consolidaria l'explotació de la població (laboriosa) per part d'aquells (ganduls) que triessin viure amb la Renda Bàsica".

12. Vegi's Van Parijs a la Bibliografia.

13. Aspecte que no deixa de ser curiós i força contradictori, ja que si observem totes les societats –i especialment les societats industrials modernes–, podem apreciar que molts dels propietaris del capital viuen de deixar aquest capital, sense treballar. També observem que moltes persones viuen del treball dels seus familiars sense treballar directament. Malgrat aquestes situacions òbvies, la idea que s'ha de viure dels ingressos obtinguts amb el treball personal es manté incòlume.

- Que per la RB és indispensable respondre positivament a aquest rebuig social, per tal de poder demostrar i sustentar una forta credibilitat.
- Però, per aconseguir-la, “els defensors de la RB no es poden conformar amb explicacions parcials, amb arguments que es limitin a indicar que la RB és un instrument eficaç per lluitar contra la pobresa, l’atur crònic o la societat dual. Cal que es desenvolupin interpretacions sòlides que expliquin què s’entén per just, per justícia social o per societat equitativa, i que es converteixin en els fonaments ètics que legitimin el dret a una Renda Bàsica incondicional”.

Els motius per a la RB

Reclamar el reconeixement social del dret a la RB per a cada ciutadà pressuposa, també, admetre que es produeixen situacions de desigualtat entre la població¹⁴, de desigualtats que són injustes. Fet que significa acceptar, tot i que no es manifesti explícitament, l’existència de la injustícia dins les nostres societats. Una injustícia que es plasma essencialment en la diferència d’oportunitats en la vida i també en la pobresa, la misèria, la fam, l’analfabetisme, la tortura, l’esclavitud, l’explotació, la tirania, etc., situacions totalment injustes que pateixen moltes persones i col·lectius en totes les societats. I si hi ha injustícia, el més lògic és preguntar-se per la seva existència, les seves causes, les seves conseqüències, qui l’exerceix i qui la pateix. Que els pensadors es plantegin el tema de la justícia és indiscutible, però no ho és menys dedicar-se a explicar la presència i les causes de la injustícia al món.

La RB intenta constituir-se com un instrument ètic i capaç de posar remei a aquestes situacions; i ha de basar els principis que la justifiquin en les diverses teories de la justícia. Per fer-ho, cal que parteixi d’alguna *teoria de la justícia*.

A l’Esquema 2 (p. 79) presentem diferents teories de la justícia que pressuposen,

.....
 14. Per Catalunya, un excel·lent treball sobre la distribució de la renda el trobem en Marta Masats (1999).

també, la presència de diverses interpretacions del que es considera injust, així com de les causes i els col·lectius afectats per la injustícia. Cadascuna de les teories es construeix a partir d'una filosofia política determinada i, per tant, es basa en principis i fonaments relacionats amb els seus corresponents axiomes filosòfics

Òbviament, cap de les teories de la justícia ha estat pensada pels seus autors amb l'objectiu explícit i directe de justificar èticament la RB. Ni J. Locke/R. Nozick, ni J. Bentham, ni J. Rawls, i encara menys K. Marx, van tenir en compte la RB a l'hora d'elaborar les seves teories sobre la justícia. Però, és a partir de les seves idees que s'han anat construint les diferents justificacions ètiques per a aquella. És per això que, abans de començar a revisar la manera com es planteja la justificació ètica de la RB, al Requadre 6, a continuació, recollim breument els elements principals de les diferents interpretacions de la justícia.

Requadre 6.

Algunes interpretacions dels objectius de la justícia

- Pels utilitaristes, les institucions socials es comportaran d'una manera justa només en la mesura que aconseguixin maximitzar la utilitat agregada; la utilitat és definida com la felicitat o la satisfacció o, en termes de les preferències individuals, aquella que apareix revelada per les pròpies decisions de les persones (Buchanan, 1986, p. 104).
- Per J. Rawls, els dos objectius primordials que persegueix, mitjançant el liberalisme igualitari són: a) articular un petit conjunt de principis generals de justícia que es troben a la base de tots aquells judicis morals que fem, sovint, sobre diversos aspectes de la vida; i b) desenvolupar una teoria que sigui superior a la teoria social formulada a partir dels principis de l'utilitarisme (Buchanan, 1986, p. 104).
- Per R. Nozick, la teoria propietarista legítima: a) que cadascú pugui apropiarse privadament d'una cosa, sempre que abans no hagi perjudicat ningú, o que

no perjudiqui el benestar d'algú; i b) que es converteixi en propietari legítim d'un bé, sempre que el compri al propietari legítim que ven la propietat (Van Parijs, 1993, p. 23).

- Per K. Marx, les teories anteriors constitueixen una defensa de la propietat privada dels recursos productius, cosa que potencia la possibilitat de l'explo-tació dels treballadors i de l'alienació dels ciutadans i, per tant, legitimatories de la injustícia que pretenen corregir a les societats classistes.

La interpretació de Philippe Van Parijs: la justícia (de la injustícia) burgesa

Abans assenyalàvem que Van Parijs no només desenvolupa el concepte de RB sinó que, d'entre les diverses teories de la justícia¹⁵, busca la o les que podrien ser més idònies per argumentar en defensa de la justificació ètica de la RB. Per tal d'entendre els criteris de selecció dels arguments i de les teories que utilitzarà per defensar la RB, prèviament, l'autor ens recordarà les seves dues conviccions de partida:

- **una**, “que la llibertat real per a tots és d'una importància primordial”, i
- **dues**, “que les nostres societats capitalistes estan plenes de desigualtats inacceptables”

Conseqüentment, la seva preocupació intel·lectual consistirà en la recuperació del liberalisme com a filosofia política adequada per a la justificació de la llibertat i la proposta de la RB com un sistema de seguretat econòmica perquè l'individu es pugui defensar de les desigualtats inacceptables generades a les societats capitalistes. A partir d'aquestes dues conviccions, no es conformarà amb la demostració que la RB és justa, sinó que intentarà fonamentar de quina manera la implantació d'aquest dret ciutadà contribueix a aconseguir que la societat capitalista adopti l'autèntic liberalis-

.....
15. Per un tractament extens de les diverses teories de la justícia, vegi's P. Van Parijs (1993 i 1996). Per un resum succint d'aquestes teories, vegi's el Capítol 2, a Raventós (1999).

Esquema 2.

Teories de la Justícia / Injustícia

Tradició Solidària			Tradició Propietarista
Marxiana	Utilitarista	Liberalisme igualitari	Llibertarianisme
Karl Marx	Jeremy Bentham	John Rawls	Robert Nozick

Teoria de la injustícia burgesa	Principi de maximització del benestar col·lectiu	1. Principi d'igual llibertat	1. Principi d'apropiació originària
Aquesta teoria es recolza en l' <i>explotació</i> del treballador i l' <i>alienació</i> del ciutadà nega el dret a la propietat privada dels recursos productius col·lectius	La <i>utilitat col·lectiva</i> té prioritats sobre la <i>utilitat individual</i> defensa el dret a la propietat privada	Aquest principi té prioritats <i>lexicogràfica</i> sobre el segon de consciència, vot, paraula, etc., i sobretot, dret a la propietat privada	Cadascú pot apropiarse privatament d'una cosa sempre que: a) abans no hagi estat de ningú més b) no perjudiqui el benestar de ningú (Provisió de Locke)

2. Principi d'equitat	2. Principi de transferència
Aquest principi està sotmès a la prioritats <i>lexicogràfica</i> del primer <i>Principi de diferència</i> a) afavorir els desprotegits (en riquesa, renda, poder, prebendes, autoestima) <i>Principi d'igualtat</i> b) afavorir la igualtat d'oportunitats	<i>Propietat legítima</i> del qui compra al propietari <i>legítim</i> que ven la propietat

3. Principi de rectificació
Determina la manera de corregir les diferències que sorgeixen entre ambdós principis

Font: Elaboració pròpia seguint, en part, l'esquema de P. Van Parijs, 1993.

me i, potser a llarg termini, obri una via capitalista al comunisme (R. J. Van der Veen i P. Van Parijs, 1988).

Primer, P. Van Parijs explica la contribució indirecta de Robert Nozick a la justificació de la RB dins la tradició propietarista. Aquest segon autor, per una banda, es basa en el Principi d'apropiació originària, que diu que “cada persona es pot apropiari privadament d'una cosa sempre que, amb això, no perjudiqui el benestar d'algú”, la propietat privada queda legitimada, cosa que ell considera un dels pilars de l'autèntic liberalisme o de la llibertat real per a tots. Per altra banda, pren el Principi de rectificació, o provisió de Locke¹⁶, que diu que “en prendre lliurement els recursos naturals, cada individu ha de deixar prou riquesa i recursos comunitaris per la resta de la població” (Locke, 1965, p. 329), principi amb el qual podrà argumentar que els propietaris actuals dels recursos naturals estan obligats a pagar una renda a tots els ciutadans pel fet d'haver-se apropiat privadament d'una riquesa que pertany a totes les persones de totes les generacions nascudes i que han de néixer. Aquesta és una de les explicacions que utilitzarà Van Parijs per justificar la RB. D'aquesta manera, aquests dos principis satisfan els criteris de selecció que orienten les seves dues conviccions: la recuperació del liberalisme com a doctrina i el fet de disposar d'un instrument per pal·liar les desigualtats.

Però allà on l'autor apuntalarà amb més arguments la justificació de la RB serà en el treball de Rawls: Teoria de la Justícia. Van Parijs destaca la rigorosa, impressionant i, per ell, summament valuosa aportació de John Rawls dins la tradició solidària. Tant en el sentit de desnonar l'utilitarisme com a interpretació de la llibertat, com per formular una teoria imparcial de la justícia que suposi una recuperació política de la filosofia liberal autèntica. La seva línia d'argumentació és:

- Reconeixent, fins i tot, que defensa el dret a la propietat privada, l'utilitarisme queda descartat per ambdós autors perquè “atorga una importància excessiva al

16. Al Requadre 8 (p. 94), al final del segon paràgraf, trobareu la famosa *provisió de Locke*, utilitzada per R. Nozick per justificar la RB. Entengui's per “la resta de la població” totes les poblacions del món, incloses les poblacions de les generacions futures. La cursiva d'aquests paràgrafs és nostra.

benestar col·lectiu, fet que implica que es pot sacrificar tot per ell, inclosos els drets de l'individu" (Van Parijs, 1993, p. 18). "L'utilitarisme no considera seriosament la distinció entre persones... La justícia nega que la pèrdua de llibertat d'alguns esdevingui correcta pel fet que, així, un bé més gran es comparteixi entre tothom... Per tant, en una societat justa, les llibertats bàsiques han d'estar garantides i els drets –assegurats per la justícia– no es troben subjectes al regateig polític ni al càlcul d'interessos socials" (Rawls, 1978, p. 46). En conseqüència, l'utilitarisme no satisfà cap de les conviccions esmentades.

Contràriament, Van Parijs trobarà en la tradició solidària que desenvolupa J. Rawls, i que anomena *liberalisme igualitari*, una interpretació que respon plenament a les seves dues conviccions esmentades més amunt:

- La llibertat real per a tots assegura que "tota persona tingui el mateix dret al conjunt més extens possible de llibertats bàsiques i que aquest sigui compatible amb un esquema semblant de llibertats pels altres" (Rawls, 1978, p. 82). És a dir, pel Principi d'igual llibertat, queden assegurats tots els drets de la primera generació: consciència, propietat privada, expressió, vot, representació, seguretat personal, etc.
- Pel Principi de diferència, s'aconsegueix que "mentre la distribució de l'ingrés i de les riqueses no necessita ser igual (desigualtat), no obstant, ha de ser avantatjosa per a tots i, al mateix temps, els llocs d'autoritat i responsabilitat han de ser accessibles a tots (igualtat d'oportunitats). El segon principi s'aplica fent assequibles els llocs i, tenint en compte aquesta restricció, disposant les desigualtats econòmiques i socials de manera que tots se'n beneficiïn"¹⁷. (Rawls, 1978, p. 83)

Per tal que tot això s'aconsegueixi, s'han de combinar els principis de diferència i d'igualtat, on s'argumenta que cal afavorir els desprotegits contra la desigualtat d'opor-

17. Que correspon al principi de la diferència. "Segons el principi de la diferència (la desigualtat) només és justificable si la diferència d'expectatives opera en benefici de l'home representatiu més mal col·locat (Rawls, 1978, p. 100).

tunitats, de renda i de riquesa de manera que un dels béns primaris objecte de justícia, com és l'autorespecte (o autoestima), quedi garantit.

Ara bé, “aquests principis hauran de ser i disposar-se en un ordre serial, donant prioritat al primer principi per sobre del segon. Aquesta ordenació vol dir que les violacions de les llibertats bàsiques protegides pel primer principi no es poden justificar ni compensar mitjançant més avantatges socials i econòmics” (Rawls, 1978, p. 83), al mateix temps que “els arranjaments del lliure mercat s’han de dur a terme dins un marc d’institucions polítiques i jurídiques que regulin les tendències generals dels esdeveniments econòmics i preservin les condicions socials necessàries per a la justa igualtat d’oportunitats” (Rawls, 1978, p. 83).

Conjuntament, Rawls considera que aquests dos principis s’han de reconèixer públicament: “una concepció de la justícia és estable quan el reconeixement públic de la seva realització dins el sistema social tendeix a produir el corresponent sentit de la justícia” (Rawls, 1978, p. 206). Basant-se en la necessitat que tenen les persones del respecte a si mateixes, l’autoestima –que per aquest autor “pot ser el més important dels béns primaris” (Rawls, 1978, p. 62, 92 i 440)–, i que són bàsicament les que es respecten a si mateixes i respecten els altres, Rawls estableix que “un tret desitjable de la concepció de la justícia és que hauria d’expressar públicament el respecte mutu entre els homes” (Rawls, 1978, p. 208) per proporcionar a les persones un sentit ferm del seu propi valor i la confiança en si mateixes necessària per l’assoliment dels seus fins. Afegeix que el reconeixement públic “dóna més suport al respecte que tenen els homes per si mateixos, cosa que, a la vegada, repercuteix amb l’augment de l’efectivitat de la cooperació social” (Rawls, 1978, p. 208), per concloure que aquests “dos principis assoleixen aquest objectiu ja que, quan la societat els observa, el bé de cadascun s’inclou dins un esquema de benefici mutu i aquest reconeixement públic i institucional de les aspiracions de cada home dóna suport a l’estimació per si mateix” (Rawls, 1978, p. 208).

Les dificultats que presenta el món real perquè es compleixi el Principi d’igual llibertat requereixen, per tant, un sistema de gestió de les desigualtats (Principi de diferència) que redundi en benefici de tots i cadascun dels subjectes socials, sistema que ha

de ser públic i ha de reforçar l'autoestima dels subjectes. Van Parijs considera que la RB és un mecanisme que permet que es compleixin aquestes condicions de la justícia. Una RB individual, igual per a tots i incondicional permet la igualtat d'oportunitats que exigeix la justícia.

Cal destacar que aquestes dues teories, propietarista i liberalisme igualitari, tenen en comú la defensa de la llibertat de l'individu, que consisteix en el reconeixement de les llibertats civils i ciutadanes, destacant-ne el dret a la propietat privada. Per tant, un cop hem reafirmat i restablert el principi de llibertat i el dret a la propietat privada com a pilars inamovibles de la justícia, tots dos afegits al principi d'igualtat d'oportunitats, segons aquests autors, les injustícies que genera el capitalisme ja poden ser abordades sense destruir l'essència del propi sistema: propietat i beneficis privats. Des del punt de vista d'aquestes teories, la RB es converteix en un instrument competent per fer front a moltes d'aquestes desigualtats dins el capitalisme actual. D'aquí la seva idoneïtat com a mecanisme redistributiu i la seva virtut perquè la RB sigui justificada èticament. Són teories i instruments que persegueixen la reducció de les desigualtats socials, més que l'eradicació de les causes que generen aquestes injustícies. És en aquest sentit, i només en aquest, que convenim amb la crítica que fa John Elster de les reflexions de Van der Veen i Van Parijs, quan diu que “la proposta de [la RB] no pretén incorporar valors diferents al del capitalisme salarial. La propietat privada dels mitjans de producció es deixa intacta, com en el regateig entre treballadors i propietaris. A més, no es pretén que, a llarg termini, el resultat de l'equilibri del regateig sigui més just i equitatiu que sota el capitalisme salarial” (Elster, 1988, p. 126).

La interpretació de la justícia en Karl Marx: la injustícia (de la justícia) burgesa

D'entre les teories de la justícia, no podem ignorar la crítica radical de Marx a totes les teories de la justícia i els drets burgesos, amb un èmfasi especial en la justícia dels drets humans: civils i polítics. I tampoc podem ignorar les conseqüències que té per a la justificació ètica de la RB.

Per Marx, una de les condemnes més serioses del capitalisme –i de totes les societats

classistes— no es basa només en el fet que violen els drets de les persones, sinó en que són societats que tenen com a base material uns sistemes de producció explotadors, intrínsecament injustos, que —precisament— utilitzen els conceptes de justícia i dret perquè els grups dominants puguin legitimar-se i mantenir el seu poder. Marx raona aquesta condemna amb els arguments següents:

L'esfera econòmica: origen de la injustícia burgesa

Dins les societats classistes, la classe dominada ha de produir excedents (plusvàlua) per la classe dominant; els esclaus la produïen pels amos esclavistes, els serfs pels amos feudals i els proletaris per la burgesia. Això implica que, en cadascun d'aquests sistemes de producció històrics no hi podia haver cap altra justícia que no fos la que defensés els interessos de la classe dominant. Per tant, en les societats capitalistes no hi pot haver altra justícia que la justícia burgesa. Per què i com és així?

En el nostre moment històric, l'origen del poder burgès, de l'ordre social i el seu concepte de justícia burgesa, l'hem de buscar en el sistema de producció i intercanvi del sistema capitalista.

- “La concepció materialista de la història comença amb el principi que la producció —i amb la producció l'intercanvi de mercaderies— és la base de cada ordre social; allà on hi ha intercanvi de mercaderies, la societat està necessàriament dividida en classes i determinada per allò que —i per com— es produeix i intercanvia. Llavors, en funció d'aquest principi, les causes últimes dels canvis socials i les revolucions polítiques que originen noves relacions de poder s'han d'anar a cercar no pas en la ment de les persones —en l'eterna visió de la veritat i la justícia—, sinó en els canvis del sistema de producció i intercanvi; s'han de buscar no pas en la filosofia sinó en l'economia del període que s'estudia”.

Cada sistema de producció té les seves relacions de classe peculiars: esclavista, amo i esclau; feudal, senyor i serf; capitalista, burgès i proletari.

- “Les relacions socials neixen de la posició que ocupen les persones dins el sistema de producció. Amb el desenvolupament i l’aparició de noves forces productives, les persones que treballen també canvien i, amb els canvis, es transforma el sistema de producció, donant origen a un nou grup de relacions socials”. El molí va donar pas a la societat feudal i la màquina de vapor o el microprocessador al capitalisme industrial i financer. Digue’m per qui i com treballes i et diré a quina classe pertanys i en quin moment històric vius.

Dins el capitalisme, la relació de domini material de la classe treballadora queda legitimada pel concepte burgès de justícia en el seu sentit jurídic. Per il·lustrar l’ús que fa Marx del sentit jurídic de justícia, vegem com descriu les relacions entre capitalistes i treballadors en el mercat de treball. El sistema de producció capitalista requereix que, en l’intercanvi de mà d’obra per salari, obrers i empresaris es tractin com a agents que accepten lliurement una relació contractual. El contracte laboral marca els seus drets mutus (*duties and rights*) respecte l’objecte d’intercanvi. L’obrer o la treballadora adquireix el dret de percebre el salari convingut amb l’empresari; el capitalista obté el dret a l’ús il·limitat de la mà d’obra durant la jornada laboral i al capital que pugui acumular com a resultat de l’explotació de la força de treball. Per això assenyalava: “el primer dret de naixement del capital és el lliure accés a l’explotació de la força de treball per tots els capitalistes” (Marx, 1975b). En aquest sentit, és molt important destacar que, per Marx, un retall del dret de l’empresari d’apropiar-se de la plusvàlua suposa una violació i una alteració en el funcionament de la lògica del capital. Si els capitalistes no poguessin exercir els seus drets, deixarien de ser capitalistes, de ser la classe dominant. Per aquest motiu, Marx diu que “els drets determinats en el contracte pels compradors i venedors, empresaris i obrers, reben la legitimació de les lleis de l’estat, amb l’obligació de complir-les mitjançant el poder jurídic que exerceix l’estat. D’aquesta manera, es pot deduir que l’obrer o la treballadora, un cop acordat el contracte, no tenen drets jurídic per interferir en l’explotació capitalista de la força de treball, ni tampoc en els béns i serveis que s’han produït com a resultat de l’explotació” (Marx, 1975a, p. 610-660).

La classe burgesa es recolza en el dret a la propietat privada i en els drets jurídic que aquesta atorga per apropiar-se de tots els recursos naturals i els mitjans de producció

i, així, obligar els treballadors a buscar feina assalariada i pagar-los una remuneració que estigui per sota del valor de les mercaderies que produeixen. D'acord amb la justícia burgesa, aquesta plusvàlua (o benefici) és apropiada legalment pels capitalistes. La classe burgesa no viu del seu treball, sinó de la confiscació d'una part del treball dels obrers. Aquest ordre econòmic determina que el proletariat únicament pugui sobreviure en la mesura que trobi una feina assalariada, i troba una feina en la mateixa mesura que el seu treball produeix una plusvàlua o excedent que la classe burgesa s'adjudica legalment.

Com a primera conclusió, una condició essencial perquè la classe burgesa pugui mantenir la seva existència i el seu poder dominant és el control i la gestió que li atorga el dret a la propietat privada del sistema productiu. Una altra condició que permet a la classe burgesa l'apropiació de la producció i l'acumulació de plusvàlua en forma de capital –que genera la classe proletària– és que aquesta no tingui una altra possibilitat de sobreviure que no sigui mitjançant la venda de la seva força de treball en règim assalariat. Ambdues condicions consoliden el poder de la classe burgesa per dominar i explotar la classe treballadora, espoliació i domini que, òbviament, pot ser legal –fins i tot just– partint del sentit jurídic burgès, però que és conseqüència del funcionament del sistema de producció capitalista, indret on s'origina la desigualtat i la injustícia, és a dir, en l'estructura productiva bàsica de la societat capitalista (àmbit que és el primer subjecte de la justícia en la reflexió de Rawls).

Primer dubte. Les teories de la justícia que defensen el dret a la propietat privada com un dels seus principis fonamentals inviolables, poden instaurar un ordre just dins del sistema capitalista, quan els pilars d'aquest sistema de producció es basen i desenvolupen precisament en la injustícia que permet el dret a la propietat privada de tots aquells recursos (materials i humans) amb els quals la classe capitalista domina i explota la resta de la població? Es pot construir i aplicar una teoria de la justícia a una societat concreta sense destruir les relacions de classe i la injustícia que es produeix en l'esfera de la producció? Segons l'opinió de Toni Doménech, “el capitalisme no pot realitzar, ni tan sols, principis meritocràtics de justícia”.¹⁸

18. Toni Doménech, “Un salario social garantizado”, a *Una vía capitalista al comunismo*. FIM, Madrid, 1991.

Allen E. Buchanan (1982) establirà un cert paral·lelisme entre aquesta denúncia que fa Marx del caràcter intrínsecament injust del sistema capitalista amb les posicions que desenvolupa Rawls en la seva Teoria de la Justícia. El Requadre 7, a continuació, recull una síntesi d'aquesta comparació.

Requadre 7.

Rawls i Marx segons Buchanan

- “Per Rawls –com ja ho havia estat per Marx, anteriorment– el punt de partida és assumir que el primer subjecte de la justícia ha de ser l’estructura bàsica de la societat, perquè exerceix una profunda influència en el desenvolupament de les persones...”.
- Així mateix, “el primer problema de la justícia és el de formular i justificar un conjunt de principis que una estructura bàsica justa ha de legitimar. Aquests principis de justícia social hauran d’especificar de quina manera l’estructura bàsica distribuirà el que Rawls anomena els béns primaris. Aquests béns inclouen els drets i les llibertats bàsiques, el poder i l’autoritat, la igualtat d’oportunitats, l’autoestima i també la renda i la riquesa...”.
- Per tant, “l’estructura bàsica justa serà aquella que sigui capaç de distribuir adequadament aquests béns primaris. En el moment de comprovar els fets que s’originen en l’estructura bàsica de la societat, els principis de justícia haurien de respondre a dues exigències: primer, haurien de permetre formular judicis concrets sobre el que és just i injust en el cas d’institucions concretes i pràctiques institucionals; segon, hauria de tenir capacitat d’orientar-nos a l’hora d’avaluar polítiques i lleis per tal de corregir les injustícies que genera l’estructura bàsica...”.
- “Desafortunadament, com Marx, Rawls no té una teoria desenvolupada de la transició vers una societat justa. D’una forma més particular, tampoc no explica com la seva teoria de la justícia pot servir per a una motivació efectiva que

estimuli el canvi social... Els principis de justícia de Rawls no es presenten com uns principis normatius que es poden aplicar a qualsevol proposta directa de canvi vers una societat justa; són, més aviat, uns principis per ser aplicats quan ja s'hagi aconseguit la societat justa...”

- De fet, “un dels desafiaments de Marx a la premissa bàsica liberal que professa que la igualtat política i civil pot coexistir, o que és compatible amb les desigualtats socioeconòmiques, encara no ha estat contestada, tot i que –precisament– l'intent de Rawls va encaminat en aquest sentit. Després de l'explicació de Marx, cap teoria de la justícia distributiva que pretengui ser rigorosa pot ignorar la interdependència entre la producció i la distribució, i cap reforma que se centri exclusivament en la redistribució pot evitar que la classifiquin com a superficial” (Buchanan, 1982, p. 148-179).

L'esfera política: legitimació de la injustícia burgesa

Cada societat està estructurada en classes socials que són antagòniques. Per a la seva estabilitat, tota societat necessita algun sistema de gestió, gestió que actualment realitza l'estat. No obstant això, històricament, hi ha hagut societats que eren gestionades sense necessitat de l'estat; és a dir, els estats no són ens socials que hagin existit des del principi dels temps, sinó entitats de poder creades i desenvolupades per les classes dominants a mesura que les comunitats es van anar convertint en societats de classe. Això és així a causa de la necessitat de la classe dominant de cada sistema de producció d'introduir un ordre polític, administrar la justícia que manté l'ordre legal i, d'aquesta manera, poder-se protegir de les classes dominades. Així, l'estat esclavista podia exercir un control que permetés als amos esclavistes dominar i explotar els esclaus, l'estat feudal emparar els nobles en l'explotació dels serfs, i l'*Estat capitalista* protegir la burgesia respecte la classe proletària. Per Marx i Engels, dins el capitalisme, l'esfera política no és més que el sistema dedicat a administrar i gestionar els assumptes comuns de la burgesia.

La justícia que s'exerceix en cadascuna d'aquestes formes respon a les exigències del sistema de producció dominant i la defensa dels interessos de les classes que el controlen, mentre els drets que es van aconseguint responen als avenços assolits a través de la lluita de classes contra la seva corresponent classe dominant. De fet, Marx sosté que els drets humans són el resultat de la lluita de classes en cada moment històric del transcurs de la humanitat: el poder secular contra el poder religiós, les monarquies absolutes contra el poder dels papes, l'aristocràcia feudal contra el poder de les monarquies, les burgesies contra el poder de l'aristocràcia feudal i els gremis.

A les societats modernes, la democràcia només és una de les formes que adopta l'Estat burgès.¹⁹ En el capitalisme, el fet que l'estat sigui democràtic en determinats moments no canvia la seva naturalesa essencial de ser un instrument de la classe dominant. La democràcia significa igualtat, Però, en el sentit burgès de la democràcia, la igualtat només és formal, paper mullat. Només cal observar la realitat quotidiana per adonar-nos que l'estat, tot estat, consisteix en un aparell organitzat per afavorir l'acumulació capitalista i, quan cal, la repressió sistemàtica, organitzada, contra la població. La compensació que ofereix la burgesia al proletariat és la concessió d'una igualtat formal davant la llei (drets civils) i una participació nominal en la gestió pública (drets ciutadans) que, a la vida real, no està disposada a complir en cap moment. Aspectes de la vida política, com el dret al sufragi universal, representació, etc. no són més que mecanismes senzills per fer creure a la població que té poder quan, en realitat, les constitucions només serveixen per mantenir l'ordre legal de les classes dominants. Tot això porta Marx a concloure que dins les societats classistes ni "la justícia és la primera virtut de les institucions socials, ni el respecte pels drets ha de ser la primera virtut dels individus" (Buchanan, 1982, p. 179). Augusto Roa Bastos ho resumeix així: "és perillós dir al poble que les lleis no són justes perquè les obeeix creient que són justes. Se li ha de dir que han de ser obeïdes de la mateixa manera que s'ha d'obeir els superiors. No només perquè siguin justos sinó perquè són superiors. Així és com tota sedició queda conjurada. Si se li pot fer entendre

19. Com a forma de govern, la democràcia és un sistema consubstancial per al capitalisme. Aquest no dubtarà a l'hora d'adoptar sistemes polítics en forma de dictadura, civil o militar, quan la gravetat del moment ho exigeixi.

això, la populosa bèstia s'aplaca, ajup el cap sota el jou. No hi fa res que això no sigui just; és la definició exacta de la justícia".²⁰

Drets de l'home i societat civil

Deixem que el mateix Marx ens expliqui els principis i els arguments sobre els quals es recolzen els drets humans.²¹ Marx precisa que “els anomenats drets de l'home i els drets del ciutadà no són altra cosa que els drets polítics que té cada persona pel fet de ser membre i participar en els assumptes de la societat. La diferència entre ambdós drets consisteix en que la persona, com a home, és un membre que participa en la societat civil, mentre que, com a ciutadà, ho fa en la societat política”. (Vegi's l'Esquema 3 sobre la tipologia dels drets a la pàgina següent).

Comença per subratllar el fet que els drets de l'home no són innats ni són un regal de la naturalesa, sinó el resultat de les lluites contra els privilegis històrics de les classes dominants, i que la persona només pot gaudir d'aquests drets en la mesura que els guanya i els defensa.

Però, per Marx, els drets de l'home són drets estrictament individuals, la naturalesa dels quals empara i desenvolupa un tipus d'individu que actua únicament i egoïstament buscant els seus interessos, sense tenir en compte les preocupacions d'altres persones o els assumptes del benestar comunitari. Partint de l'Article 2 de la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà de 1793, que diu, “aquests drets són: igualtat, llibertat, seguretat i propietat”, Marx continua analitzant què suposen aquests drets de la primera generació i com es relacionen, i argumenta el paper que juga cadascun d'ells des d'una visió de lluita de classes:

Llibertat. Segons l'Article 6, “la llibertat consisteix en el poder que té cada persona per fer tot allò que desitgi, sempre que, en fer-ho, no malmeti els drets de les altres persones”.

20. Augusto Roa Bastos. *Yo el Supremo*. Biblioteca El Mundo, Madrid, 2001, p. 98.

21. Resum extret de “On the Jewish Question”, 1975.

Esquema 3.**Drets humans: “tres generacions”**

PRIMERA GENERACIÓ - LLIBERTAT	
DRETS DE L'HOME - DRETS CIVILS Emancipació individual SOCIETAT CIVIL	DRETS DEL CIUTADÀ - DRETS POLÍTICS Emancipació política ESTAT
<p>Dret a la lliure expressió, pensament i creença, especialment religiosa</p> <p>Dret a la igualtat davant la llei, especialment a un judici just</p> <p>Dret a la propietat privada</p> <p>Dret a la seguretat personal: llibertat individual, protecció de la vida, etc.</p> <p>Dret a la llibertat</p>	<p>Dret a la participació política</p> <ul style="list-style-type: none"> * Associació * Sufragi * Representació, etc. <p>Dret a la participació econòmica</p> <ul style="list-style-type: none"> * Dret ciutadà a la Renda Bàsica
SEGONA GENERACIÓ - IGUALTAT	
DRETS ECONÒMICS, SOCIALS I CULTURALS Emancipació individual - societat civil ESTAT "PROVIDÈNCIA"	
<p>Drets econòmics:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Contributius: pensions, subsidi d'atur, formació professional, etc. * No contributius: educació, salut, assistència social, prestacions econòmiques, habitatge etc. * Renda Bàsica <p>Drets socials:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sindicació, vaga, jornada laboral i horaris, contractació, salari mínim, etc. <p>Drets culturals:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Reconeixement dels grups ètnics, protecció de les diverses llengües, etc. 	
TERCERA GENERACIÓ - FRATERNITAT	
DRETS DE SOLIDARITAT EN LES RELACIONS ENTRE ESTATS	
<ul style="list-style-type: none"> * Dret d'autodeterminació econòmica, política, social i cultural * Dret al desenvolupament econòmic i social * Dret a la pau * Dret a un entorn saludable * Dret a l'ajuda humanitària 	

Marx interpreta el dret de cada persona a la llibertat com “la llibertat d’un individu totalment aïllat de la societat i tancat en si mateix. Un dret a la llibertat que no es basa en l’associació i la cooperació de l’home amb l’home sinó que, més aviat, accentua la separació entre els homes. És el dret a l’aïllament, el dret a una restricció individual, a recloure’s en si mateix”. L’aplicació pràctica d’aquest dret de l’home a la llibertat es converteix en una altra justificació d’un altre dret de l’home; el dret a la propietat privada.

Propietat privada. Segons l’Article 16, “el dret de propietat és aquell dret que té cada ciutadà de gaudir i disposar en funció de la seva voluntat dels recursos, les rendes i els fruits del treball propi”

El dret a la propietat és, per tant, “el dret de disposar del que es considera propi sense tenir en compte el benestar de les altres persones o de la comunitat: és el dret a l’egoisme que dona la recerca del benestar propi. La llibertat individual esmentada anteriorment, juntament amb l’aplicació d’aquest altre dret, formen la base de la societat civil. Fa que cada home vegi en els altres homes no la realització sinó més aviat la limitació de la seva pròpia llibertat”²². Hem de recordar que l’existència de l’altre limita els meus drets. Sense la presència de l’altre, de tots els altres, els meus drets serien il·limitats. Si tingués una visió col·lectiva de la llibertat, aquesta em portaria a construir amb l’altre l’àmbit de la nostra llibertat comuna per afavorir els interessos comunitaris; no obstant, la interpretació individual que tinc de l’altre, em fa sentir que la seva existència m’impedeix exercir la meua llibertat de forma il·limitada. Igualment, “i per sobre de tot, proclama el dret de l’home de fer allò que li vingui de gust amb el que es considera que són les seves propietats personals”. Notem que el dret de propietat en cap moment planteja l’origen d’aquesta, com es justifica o els valors que condueixen a identificar quins són ‘els fruits del treball propi’.

Igualtat. Considerant la persona com un ésser autosuficientment aïllat, segons l’Article 3, “la igualtat consisteix en el fet que la llei tractarà tothom d’igual manera, tant si ha de protegir com si ha de castigar”

22. La meua llibertat acaba on comença la de l’altre, la de l’altre acaba on comença la meua.

És evident que això no és així en les societats actuals i, no obstant, per això no es posa en dubte el compliment dels drets humans. Molt sovint, el fet de robar una bicicleta o mil pessetes suposa una condemna major que la que resulta per l'estafa de milers de milions (Javier De la Rosa), l'estafa a milers d'accionistes (Mario Conde), la falsificació de contractes de publicitat (Jesús Gil), la facilitació d'informació secreta sobre polítiques monetàries (Mariano Rubio), el fet d'afavorir amics i familiars en el repartiment de fons de formació professional (partits als governs), la malversació de fons públics (Luís Roldán), els arranjaments sospitosos per part d'inspectors d'Hisenda que faciliten l'evasió d'impostos a grans entitats del futbol, la banca, la indústria (Hugueta-Aguiart), i tants altres casos que podríem citar. El cas que il·lustra millor aquesta igualtat davant la llei és, potser, el de Francisco J. Esposito Mencía, a qui el jutjat número 2 de Gijón va condemnar a sis anys de presó per robar una caixeta de tabac negre i 1200 pessetes, mentre l'Audiència de Barcelona imposava a Javier De la Rosa la pena de quatre mesos d'arrest per falsificar un document amb l'objectiu d'estafar 51.000 milions de pessetes al president de KIO²³. No calen més comentaris.

Seguretat. Segons l'Article 8, “la seguretat consisteix en la protecció acordada per la societat a cadascun dels seus membres per a la conservació de la seva persona, els seus drets i la seva propietat”

D'aquí que la seguretat sigui el concepte social suprem de la societat civil, el concepte de policia, el concepte que la majoria de la societat en forma part només per garantir a cada membre la conservació de la seva persona, els seus drets i la seva propietat. Aquest concepte de seguretat no permet que la societat civil superi el seu sentit sobirà de l'individualisme, sinó que –més aviat– en garanteix la consolidació.

En conseqüència, cap dels anomenats drets de l'home transcendeix més enllà de la naturalesa egocèntrica de la persona, de l'individu com a membre de la societat civil, un individu tancat en si mateix, en el seu interès i els seus desigs privats individualit-

.....
23. *El Mundo*. 20 i 26 de maig de 2000.

zats, totalment separat del benestar de la comunitat. L'únic llaç que uneix i manté junts els membres de la societat civil són les necessitats individuals, els interessos privats, la conservació de les seves propietats i la dels seus egoismes com a persones. Locke, que precisament va utilitzar aquests quatre drets per defensar la via feudal cap al capitalisme (Requadre 8, a continuació), afegiria que és la riquesa, la propietat privada de la riquesa, la que justifica la unió de les persones en societat civil, *commonwealth*,²⁴ per defensar-la d'aquelles persones que no la posseeixen, per protegir-se contra els desposseïts.

Requadre 8.

La justificació de la propietat privada segons John Locke

Al *Tractat Segon sobre el Govern Civil*, escrit el 1690, Locke comença justificant l'apropiació privada de la riquesa social per part de l'individu com un dret propi. A partir d'aquí, la defensa de la propietat privada es convertirà en el dret suprem i pilar ideològic sobre el qual construirà la filosofia individualista i justificarà la supremacia de l'esfera civil de la societat capitalista. A partir d'aquí, els drets ciutadans de l'esfera política, que arribaran més tard, amb la Revolució Francesa, queden sotmesos als drets de l'home de la societat civil en el sí del capitalisme. Vegem els seus arguments:

- “Tot i que la Terra i tots els animals que la poblen són propietat de tots els éssers humans, cadascun d'ells és propietari de la seva pròpia persona. Ningú té més dret a si mateix que un mateix. L'esforç que sorgeix del cos i el treball de les mans és de *propietat privada*. Des del moment que utilitza la mà d'obra que és seva i la part dels recursos que també són seus, el producte resultant li pertany, es converteix en la seva pròpia propietat. És clar que, perquè no es

24. Locke utilitza l'expressió *commonwealth* per a emfasitzar que la societat civil estarà formada per aquells ciutadans que són propietaris de riquesa (*wealth*), diferent del concepte de *community*, que significa una comunitat de persones, dins la qual no és la riquesa individual l'element aglutinador, sinó la idea d'un bé comú (*common unity*).

pugui posar en qüestió la propietat privada de tot el que produeix quan pren lliurement els recursos naturals, cada individu ha de deixar *prou riquesa i recursos comunitaris per la resta de la població*” (Locke, 1965, p. 24-25).

- “ Si la persona, en el seu estat natural, és *lliure*; si és senyora absoluta de la seva persona i pertinences; *igual* que la més gran i subjecte a ningú, per què ha de cedir el que és seu i sotmetre’s al domini i control d’una autoritat? La resposta és òbvia, si desitja evitar que qualsevol altra persona li robi o envaeixi les seves possessions; el més normal és que s’aliï amb aquells que desitgen *preservar* mútuament les seves vides, la seva llibertat i les seves possessions, allò que –pel seu nom general– jo anomeno *la propietat*” (Locke, 1965, p.123).
- D’aquí que conclogués que “*la preservació de les seves propietats* és el més gran i important per acollir-se a algun tipus de govern, i per tant, de la unitat de les persones en una *commonwealth*” (Locke, 1965, p. 124).

Aquests drets civils, formulats de la manera que argumenta Locke, plantegen un seguit d’observacions:

Primera. Si el criteri per acollir-se a la condició de ciutadà és el de la possessió de propietat, ens trobaríem que la majoria de les persones no assolirien aquesta condició dins les societats modernes. Actualment, en el sí de les societats capitalistes, la propietat de la riquesa productiva i financera pertany a una classe de ciutadans que no arriba a ser el 10% de la població; això implica que la classe burgesa exerceix el poder per decidir sobre el benestar del 90% de les persones que resten, que per molt que siguin considerades ciutadanes *de iure*, *de facto* estan marginades de les fonts de poder que asseguren la riquesa i, a més, de totes les institucions on es gestiona i es prenen les decisions sobre què s’ha de produir i com s’ha de distribuir la riquesa que es genera en la societat. Comprovem, llavors, que la societat civil controla i gestiona a partir de presència i la concentració de riquesa.

Segona. D'aquí que, a la vegada, Macpherson mantingui que la defensa que fa Locke de la propietat privada, tot restablint els principis morals a través dels quals la burgesia –els propietaris de la riquesa– té el poder absolut i actua com una dictadura sobre la resta de la població, deixa buit de contingut tots els drets de l'home i del ciutadà de totes les persones desposseïdes. A sobre, Locke sosté que “els comportaments de la classe treballadora no estan considerats, de fet i de dret, com a agents de la societat política i civil; no poden pertànyer-hi perquè les classes burgeses consideren que les classes laborioses no estan capacitades per viure una vida racional” (Macpherson, 1954, p. 203-206).

Drets del ciutadà i societat política

Els drets del ciutadà són drets que, en la seva naturalesa formal, estan pensats per garantir la participació de l'individu en la cosa pública: associació, sufragi, representació, etc. Aquests drets de la primera generació, o relacionats amb la llibertat, són els que permeten la intervenció dels ciutadans en l'actuació de l'estat, decidint sobre els béns públics i sobre la seva gestió a favor del benestar comunitari.

Però, per Marx, la burgesia va utilitzar –i en el pla real va subordinar– tots aquests drets a la defensa dels seus interessos de classe. Els seus principals arguments són:

- “Les persones que comencen a alliberar-se a si mateixes mitjançant la consolidació de la comunitat política són les mateixes que, solemnement, proclamen els drets de l'home egoista, sense importar-los els interessos comunitaris... Aquesta realitat fins i tot és més sorprenent quan observem que el dret de ciutadania, el de la comunitat política, és reduït pels propis emancipadors polítics a un simple instrument de conservació dels anomenats drets de l'home; i que el que es considera com l'esfera del ciutadà queda subordinada, degradada al servei de la societat civil, de l'home egoista... Qui domina és l'home de la societat civil –com a burgès– i no pas l'home de la societat política –com a ciutadà–, que és el que hauria de ser considerat l'home real i autèntic...”

- Insistent en el que deia, continua: “l’home de la societat civil és considerat un ésser real, ja que és sensual, individual i immediat a la seva existència, un home que és diferent del ciutadà; per altra banda l’ésser polític és simplement una abstracció, una persona artificial, una persona al·legòrica, moral; llavors, l’home real actua sota la forma de persona egoista, mentre que l’autèntic home ho fa sota la forma de ciutadà abstracte.
- A més, prenent l’Art. 2 de la Declaració dels Drets de l’Home i del Ciutadà de 1791, afegeix que “l’objectiu de totes les associacions polítiques és la conservació dels imprescriptibles i naturals drets de l’home, no del ciutadà”. I a la Declaració de 1793 s’inclou el “Govern (perquè quedi) instituït amb la finalitat de garantir a l’home el gaudi dels seus imprescriptibles i naturals drets”.
- Així, conclou que, en cas de voler-se alliberar, cal tenir en compte que “tota emancipació és la reducció del món dels humans i de les relacions amb el mateix home... L’emancipació política (és doble i ha de coincidir en), per una banda, la reducció de l’home a la condició de membre de la societat civil, l’egoista, l’independent; i, per l’altra, és la reducció a la condició de ciutadà, de persona moral. Per tant, només quan l’ésser ciutadà aconsegueixi dominar l’ésser home i converteixi la seva vida empírica, el seu treball i les seves relacions individuals en un ésser gènere, només quan hagi reconegut i organitzat les seves pròpies forces i les hagi reconvertit en forces socials –de manera que ja no estiguin separades dins seu en la forma de força política– només llavors, la voluntat humana aconseguirà emancipar-se completament” (Marx, 1975b, p. 230-234).

Durant dos segles de democràcia burgesa, tots aquests advertiments sobre l’ésser individual, sobre l’home de la societat civil, s’han materialitzat sense deixar cap ombra de dubtes. En un primer període de capitalisme a escala de nacions, es constata la connivència dels polítics ‘representants del poble’ amb els poders econòmics dominants; en l’actual segon període de globalització capitalista, es confirma el control dels estats per les entitats transnacionals productives i crèdito-financeres. En ambdues etapes, es constata la corrupció i la degradació de la societat política a favor de la societat civil.

Segon dubte. En les constitucions que santifiquen i defensen la propietat privada, quin espai i possibilitat hi ha per a la implantació d'una justícia no burgesa, d'una defensa dels interessos del poble sobirà, de la transformació del sistema polític en una democràcia participativa? Amb partits i representants polítics que depenen del finançament dels poders econòmics per a la seva reproducció i supervivència a les institucions de l'estat burgès, quina possibilitat tenen de legislar lleis que defensin els interessos del poble sobirà? Per posar un exemple, quan els dos candidats principals a la Presidència dels EUA gasten 4.000 milions de dòlars, finançats fonamentalment per les principals empreses transnacionals, quin marge de llibertat els queda per legislar en contra dels interessos d'aquests gegants econòmics? O quan la senyora Hillary Clinton i els seus opositors al Senat aconseguen disposar d'un pressupost inicial de 25 milions de dòlars cadascun per les seves campanyes electorals, quin preu han de pagar als poders que avancen aquestes quantitats de diners?

Des del treball general (coneixement), desenvolupament d'una altra línia de justificació de la Renda Bàsica

En aquest epígraf ens proposem afegir una altra explicació de com l'apropiació del treball general és una altra de les fonts fonamentals de justificació de la Renda Bàsica (RB). Es pretén explicar quin és el procés pel qual els capitalistes han anat convertint el coneixement col·lectiu en mercaderia, com se l'han anat apropiant i l'han anat privatitzant progressivament fins aconseguir aïllar les persones de la capacitat de satisfer bona part de les seves necessitats.

Marx anomenava *treball general* a “tot treball científic, tot descobriment, tot invent. Està condicionat, en part, per la cooperació amb éssers vius i, en part, per la utilització dels treballs predecessors”. El capital s'apropia de la ciència i de la tècnica, certament no com a “ciència del capital” sinó com a ciència, i determina els seus usos i les seves orientacions en el procés de valoració. Com a categoria de referència –com a abstracció determinada històricament–, el treball abstracte o general representa el producte específic del desenvolupament de les forces productives i de les relacions de

producció de la gran indústria, una estructura basada –també– en la tecnologia com a element específic i característic.

Per tant, intentarem fonamentar com va ser possible l’apropiació privada del coneixement per part del capitalisme mitjançant:

- La mercantilització del coneixement comú: arts, oficis, professions, adquirides a través de les escoles, els tallers, els centres d’ensenyament superior i universitari, els laboratoris i centres d’investigació.
- L’apropiació de la ciència i la tecnologia pel capital i la separació del coneixement del treballador, que deixen “la intervenció de l’obrer reduïda a simples funcions de control, alimentació i manteniment”.
- I la mercantilització de la investigació tecnològica, tant dels processos d’innovació i aplicació, com del control dels sistemes de producció; la ciència i la tècnica no deixen de ser, a la vegada, mercaderies produïdes i desenvolupades per cadascun dels successius *sistemes de producció*.

L’apropiació privada d’aquest bé col·lectiu, el coneixement general, que ens pertany a tots i que és indispensable per a la supervivència humana, justifica la implantació de la RB.

En la mesura “que, a la gran indústria, el procés productiu assumeix cada vegada més com a base per a la producció no el temps de treball directe de l’home sinó l’apropiació dels seu propi coneixement, la seva comprensió de la naturalesa i el seu domini sobre ella, i en la mesura que la força de treball es troba cada vegada més allunyada en aquest procés –posada com a supervisora i reguladora respecte el mateix procés de producció–, el robatori de temps de treball aliè, sobre el qual es funda la riquesa actual, apareix cada vegada més com una base miserable comparada amb aquest fonament (de les tecnologies) desenvolupades recentment i creades per la mateixa gran indústria... Amb l’apropiació de la ciència i la tecnologia, la intervenció de l’obrer es redueix a funcions de control, alimentació i manteniment... En el

procés de producció, l'instrument de treball es transforma en màquina, en una existència adequada al capital fix i al capital en general. La màquina és la mestressa en lloc de l'habilitat i la força de l'obrer; ella mateixa és la virtuosa, posseeix una ànima pròpia que es troba en les lleis mecàniques que operen en ella; és la que imposa els seus propis ritmes al treball viu de l'obrer; la que redueix l'activitat de l'obrer a una mera abstracció; la que incorpora la ciència –que no existeix en la consciència de l'obrer– com a poder de la màquina per sobre de l'obrer”.

No només s'usurpa el coneixement dels treballadors sinó que, al mateix temps, això permet que el capital determini els llocs de treball que es generaran en el procés productiu: “La màquina redueix el nombre d'obrers ocupats per un determinat capital. Així, si per una banda eleva la taxa de la plusvàlua, per l'altra disminueix la seva massa perquè redueix el nombre d'obrers ocupats simultàniament per un determinat capital. Però l'augment de la força productiva i, en conseqüència, la caiguda dels preus de les mercaderies i la devaluació de la força de treball permeten a aquest *mateix capital* comprar més força de treball. D'aquesta manera, no només augmenta la taxa de la plusvàlua (corresponent a cadascun dels obrers), sinó també el nombre dels obrers explotats simultàniament pel mateix capital”.

La contradicció entre tecnologia i força de treball, “entre capital i treball assalariat es desenvolupa fins la seva completa contraposició, perquè el capital no només és el mitjà de devaluació de la força de treball viva, sinó que també és el mitjà de transformació d'aquesta última, en fer-la completament supèrflua en determinats processos, o en reduir-la al menor nombre possible. D'aquesta manera, el treball necessari es transforma directament en població supèrflua, ja que no serveix per obtenir plusvàlua... La submissió del treball de l'home de carn i ossos al capital, l'absorció del seu treball per part del capital –absorció on rau l'essència de la producció capitalista–, intervé, aquí, com un fet tecnològic”.

En resum, Marx acaba assenyalant que “el capital no crea la ciència, sinó que l'explota i s'apropia d'ella durant el procés productiu. Amb això mateix, simultàniament, es produeix la separació entre la ciència (com a ciència aplicada a la producció) i el treball directe, mentre durant les fases anteriors de la producció, l'experiència i l'in-

tercanvi limitat dels coneixements estaven lligats directament amb el treball... La ciència intervé com a força aliena, hostil al treball, que el domina i amb una aplicació que, per una banda, és acumulació i, per l'altra, desenvolupament científic de testimonis, d'observacions, de secrets de l'artesanat, adquirits per vies experimentals, per l'anàlisi del procés productiu i l'aplicació de les ciències naturals al procés material productiu; i, com a tal, de la mateixa manera, es basa en la separació de les forces espirituals del procés respecte els coneixements, testimonis i capacitats de l'obrer individual, i com l'acumulació i el desenvolupament de les condicions de producció i la seva transformació en capital, es basa en la privació de l'obrer d'aquestes condicions, en la separació de l'obrer respecte aquestes condicions... En resum, no hem d'oblidar que “quan el capital enrola la ciència al seu servei, la mà rebel del treball aprèn sempre a ser dòcil” (A. Ure); el treballador queda atrapat pel sistema a causa de la dependència que en té per poder sobreviure.

Actualment, el capital es recolza en múltiples processos per defensar l'apropiació privada del treball general (ciència tècnica i investigació) que es va generant durant el procés productiu com una mercaderia més. A més de la incorporació de la ciència i la tecnologia a les màquines, un altre d'aquests processos consisteix en la implantació jurídica dels anomenats drets d'autor o *copyright*. Mitjançant la utilització d'instruments legals com les patents (o franquícies), aconsegueix mantenir i defensar la separació entre força de treball i coneixement, de manera que les poblacions no puguin disposar dels recursos materials que necessiten per viure: matèries primeres i eines. Un cop patentada una forma de saber, de produir, de vendre, d'investigar, etc., un capitalista pot impedir que qualsevol altra empresa o persona faci el mateix.

Treball general i Renda Bàsica

Anteriorment, hem explicat els motius pels quals l'apropiació dels recursos naturals justifica l'existència de la Renda Bàsica, a causa de l'expulsió de la gran majoria de ciutadans de la terra i del lliure ús dels recursos naturals, uns béns que són patrimoni de la humanitat. De la mateixa manera, l'apropiació dels capitalistes del treball gene-

ral, un altre dels recursos productius expropiats i que pertany a tots els ciutadans presents i de les generacions futures, reforça la justificació ètica de la RB.

Per tant, aquesta és una altra font d'arguments que justifica la necessitat d'implantar la RB, tant per la seva naturalesa redistributiva com per la seva capacitat de mobilització contra el capitalisme. I cal recordar que la RB no és una reivindicació corporativa sinó universal; una reivindicació que busca el benefici de tots els ciutadans de manera igual.

Requadre 9.

Des de la condició de gènere, una altra avaluació dels drets humans

- És interessant parar atenció i reflexionar sobre una altra denúncia realitzada als drets humans que es basa en la manca de sensibilitat demostrada vers la dimensió femenina dins el concepte de gènere humà: “Encara que no hi hagi consens sobre el moment en què sorgeixen els drets humans en la preocupació filosòfica-jurídica, hi ha un acord implícit en el fet que la dona no juga un paper important en la seva concreció i evolució. Tal com han demostrat nombroses historiadores i juristes que analitzen el tema des d’una perspectiva de gènere, les primeres declaracions dels drets “humans” elaborades cap a finals del segle XVIII, tant als EUA com a França, han pres l’home –blanc, urbà i de classes mitjanes– com a únic model de referència (Bonder, 1994, p. 3).
- “Per començar, el títol Declaració dels Drets de l’Home i del Ciutadà ja ens dóna una idea de a qui pensaven atorgar aquests drets. I als que diguin que els francesos incloïen la dona dins l’home i la ciutadana dins el Ciutadà, només els cal reflexionar sobre el tràgic destí d’Olympe Gouges (1748-1793), que va ser guillotinata perquè va creure que els drets que la Revolució Francesa havia guanyat pels homes també els corresponien a les dones (Bonder, 1994, p. 3).

El 1790, basant-se en la versió masculina de la Declaració, Olympe de Gouges feminitzarà el contingut tot convertint-lo en la Declaració dels Drets de la Dona

i de la Dona Ciutadana. Comença amb un preàmbul que deixa ben clar què pensa del contingut de la versió masculina: “Home, tu ets capaç de ser just?... Digue’m, qui et dóna la sobirania per oprimir el meu sexe?, la teva força?, el teu talent?...” (Ishay, 1997, p. 141). A continuació, redactarà una altra carta, exhortarà la dona perquè es “despert i descobreixi els seus drets” i formularà el tipus de contracte que s’ha d’establir entre l’home i la dona (Ishay, 1997, p. 146).

Dos anys més tard, Mary Wollstonecraft redactaria la seva pròpia interpretació del que hauria de ser la carta d’Els Drets de la Dona (1972). El seu discurs, basat en l’educació de la dona, es desenvolupa més aviat en una línia que avui considerariem força paternalista i conservadora: “La conclusió a la qual vull arribar és ben senzilla. Feu de les dones criatures racionals i ciutadanes lliures i, ben aviat, elles es convertiran en bones mullers i mares, és a dir, sempre que els homes no desatenguin les seves obligacions de marits i pares” (Ishay, 1997, p. 157).

Resum / Manifest

Aquesta llarga reflexió sobre la justícia i els drets formals posa clarament de manifest els límits d’ambdós conceptes. Ara bé, aquesta fonamentació, com que es fa des de dues interpretacions diferents dels principis ètics, també ens porta a conclusions diferents:

- Pels qui parteixen d’una interpretació liberal progressista o socialdemòcrata de les societats (Nozick, Rawls, Van Parijs)²⁵, la teoria propietarista i el liberalisme igualitari mostren que l’apropiació privada per part dels capitalistes dels béns i serveis produïts pels treballadors requereix unes compensacions, com la RB, perquè les societats capitalistes puguin ser més equitatives. Són interpretacions dirigides a corregir les profundes desigualtats socials que genera el sistema actual, sense que això suposi un canvi radical d’aquest règim; els ciutadans continuaran regint-se per la

25. D’entre les últimes adhesions a aquesta forma de pensar, cal destacar les de Dharendorf, Desai, Gorz, Simon i Tobin.

llibertat burgesa, la justícia burgesa, la democràcia burgesa i l'exploració de la persona en el procés productiu capitalista. Els autors d'El Manifest Comunista classifi-carien aquesta interpretació entre dos tipus de socialisme: el petitburgès i el conser-vador. Dirien que és una proposta que intenta “encaixar per la força (de les idees) els mitjans de producció i de canvi moderns en el marc de les antigues relacions de propietat... i que intenta posar remei als mals socials amb l'objectiu de consolidar la societat burgesa...” (Marx-Engels, 1996, p. 66-69).

- Pels qui plantegem una interpretació crítica, rebutjant les societats de classe –i el capitalisme en particular–, perquè són essencialment injustes, la RB pot conver-tir-se en un instrument important per transformar radicalment aquestes socie-tats. Més precís; els que parlem d'una lectura i un model fort de RB pensem que aquesta no necessita més justificació ètica que el fet de considerar-la com un mit-jà per lluitar contra el capitalisme. Si s'accepta aquesta posició, la RB, dins del sistema capitalista actual, no necessita en si mateixa més justificació ètica que la de la seva validesa o idoneïtat com a instrument de transformació d'un ordre social injust. Ja que, efectivament, és possible que no n'hi hagi prou amb un acord sobre el fi (emancipació de la societat capitalista) per justificar el mitjà (la RB); però tampoc acceptem que amb el mitjà (aplicació de la RB pel tractament de les desigualtats socials) n'hi hagi prou per justificar el fi (mantenir la defensa del sistema capitalista).

Conseqüentment, aportar una justificació per anar contra el capitalisme?, **indispensable**; demostrar la idoneïtat de la RB com a instrument per lluitar contra el capita-lisme?, **necessari**; enredar-se en una justificació de la RB per sostenir el capitalisme?, **irrellevant**.

LA RENDA BÀSICA: PARTICIPACIÓ CIUTADANA I TRANSFORMACIÓ SOCIAL

La Renda Bàsica: un instrument de lluita anticapitalista

Al Capítol 1 hem destacat que la RB constitueix un nou dret burgès que precisament facilitarà la consecució, en alguns casos, i la defensa, en d'altres, dels drets establerts a la Declaració Universal de Drets Humans. Per Marx, el concepte de justícia és un concepte jurídic, que compleix dos papers: al primer, la justícia està totalment determinada per les exigències del sistema de producció dominant; al segon, la justícia és sinònima de llei. També afirma que els drets humans no són més que simples instruments de la classe dominant per aconseguir i defensar els seus propis interessos. A més, tot i que l'autor els considera positius per lluitar contra el sistema, remarca que no pas per això s'han de considerar transcendents o eterns.

Marx accepta que s'han d'utilitzar les institucions i els drets legals burgesos per aconseguir la transformació de la societat capitalista. En aquest sentit, la utilització dels drets burgesos pot i ha de ser exercida com a instrument de lluita per a l'emancipació del ciutadà polític, en primer lloc, i per a l'emancipació absoluta del gènere humà, finalment. En aquesta qüestió, Marx és ben explícit: “La demanda de salaris més alts i menys hores de treball han estat sempre les reivindicacions que han permès que les classes oprimides prenguessin consciència de la seva realitat... ja que les relacions reals de producció i de poder queden més al descobert en aquells conflictes polítics en què la classe obrera va lluitar contra les injustícies socials”. Aquests conflictes representen les locomotores polítiques de la història” (Marx,1968). Al mateix temps, la vaga té la capacitat de desemmascarar un conjunt de mecanismes i institucions de repressió posades al servei dels empresaris, com els jutjats, la policia, l'exèrcit i els mitjans de comunicació; també posa al descobert el caràcter sistèmic de l'explotació capitalista. És a dir, és possible utilitzar instruments del sistema per lluitar per la seva transformació.

Però, malgrat el paper positiu d'aquestes exigències, hem d'evitar de caure en el parany del reformisme. És increïble, adverteix, que hi hagi “sindicats que continuen

reivindicant únicament una taxa d'exploació més suau i no l'abolició del sistema salarial" (Marx, 1968). Remarca, també, que les lluites transformadores han d'estar enfocades especialment a l'assoliment de modificacions en la base material (producció i consum) i en la consciència dels treballadors i ciutadans, que han d'assumir que l'emancipació arriba amb la destrucció del sistema capitalista i no amb l'acceptació d'uns drets que no passen de ser guardians d'una situació exclusivament legal.

Per tant, si tenim en compte la característica instrumental dels drets i la justícia burgesa, aquesta ens porta a proposar el dret ciutadà a la Renda Bàsica com un d'aquests drets humans que poden i han de jugar un paper important en la transformació de la societat capitalista vers una societat on les persones, homes i dones, puguin tornar a recuperar la seva vertadera naturalesa d'éssers humans. Una reivindicació que té la virtut d'iniciar un procés cap a l'abolició del sistema salarial, pilar fonamental del sistema capitalista.

Després d'aquesta primera explicació, podem precisar la justificació ètica de la RB pels que parteixen d'una idea de la justícia de tipus marxista. Per a aquests, la principal raó ètica per reivindicar la RB rau en el fet que aquesta pot ser un instrument important de transformació del sistema capitalista cap a un sistema més just, on es pugui viure una emancipació vertadera, un vehicle de canvi que condueixi a l'alteració de les bases materials, el sistema de producció i intercanvi del sistema basat en la propietat privada.

Un cop considerada com un dret ciutadà, i mentre l'estructura social bàsica sigui capitalista, la RB pot tenir una tasca doble. Per una banda, i vinculada a la justificació liberal, aquest dret només pot exercir un paper legitimador, a l'estil de la manera d'actuar de les reivindicacions laborals habituals. Per l'altra, utilitzada amb voluntat de transformació social, de participació ciutadana, pot convertir-se en un poderós instrument de canvi cap a societats dins les quals es pugui viure una vertadera emancipació. És un mecanisme poderós perquè incideix i posa en qüestió un element essencial del sistema, el del pas obligatori pel mercat de treball per tenir accés a les rendes, al benestar individual i social de les poblacions. El capitalisme requereix que el no propietari de mitjans de producció hagi de treballar imprescindiblement. La RB permet que aquesta exigèn-

cia del capitalisme es debiliti profundament i, fins i tot, que desaparegui, si només es pretén un consum bàsic. El fet de convertir l'obligació al treball en un dret genuí al treball proporciona una dimensió de profunditat i abast a la RB que la converteix en un instrument privilegiat, no pas per suavitzar el sistema sinó per transformar-lo. A més, com que altera aquesta relació essencial del sistema capitalista, no podrà deixar de tenir, gradualment, una incidència important en totes les altres relacions socials, particularment en les de domini, jerarquia i poder.

La Renda Bàsica: un espai polític

Precisament, la capacitat transformadora de la RB fa que sigui una reivindicació amb una arrel profundament política. La RB no és un problema tècnic, ni tan sols econòmic-financer, sinó polític. Per tant, per aconseguir la seva implantació cal voluntat i força política, un espai on convergeixi l'acció conjunta de la justificació ètica (raó) i la participació ciutadana (força). Es poden citar moltes situacions històriques que mostren la necessitat d'aquesta conjunció. Per exemple:

- En desacord amb el comportament de la Corona britànica, Oliver Crownwell no va necessitar arguments ètics per fer decapitar Carles I, només poder popular per implantar un període republicà²⁶. Crownwell havia intentat transformar el règim monàrquic cap a comportaments més magnànims utilitzant la força de la raó, però el monarca no es va deixar convèncer. Aquesta actitud va portar Crownwell a imposar la raó de la força, de manera que es diu que Crownwell va pronunciar aquesta frase tan concloent: “tallarem el cap al rei amb la corona posada” (Ashley, 1961, p. 89); posteriorment, dirigint-se a la Convenció Nacional, Sant Just avaluarà aquest fet tot suavitzant l'expressió anterior: “jutjat (el rei) segons els drets de la gent, es va rebutjar la força mitjançant la força” (Muniesa, 1987, p. 122).

26. Marx comenta que, mentre va durar la república de Crownwell, “les masses populars angleses van millorar en totes les seves capes, es van elevar de la degradació en què s'havien sumit sota els Tudor”. *El Capital*. Tom I, Vol. 3, p. 936.

- Quan Alfons XIII, l'avi de Joan Carles I, va acceptar la renúncia al tron, van ser els fets els que van convèncer que els republicans espanyols tenien la raó de la força a les seves mans per proclamar la República; ja feia molt temps que estaven utilitzant la força dels arguments perquè aquest abandonés el país, però només amb la força de la raó no s'aconseguia fer-lo marxar.

Amb la RB passa una cosa semblant. Ja fa força anys que s'està argumentant i demostrant la seva desitjabilitat ètica i la seva viabilitat econòmica financera. Aquesta força de la raó és necessària. Però ha arribat el moment de recolzar-la obertament amb la força política popular. La RB és un dret ciutadà que ajudarà a canviar la història si hi ha mobilització popular, lluita social i un puixant compromís de les persones, grups i moviments. Sense participació popular, sense un ampli moviment democràtic, aquest dret ciutadà corre el risc de diluir-se en l'esperança dels temps. Creiem que ha arribat el moment de proclamar als quatre vents: a més d'interpretar la història, necessitem canviar-la. La RB és un dret ciutadà que ens ajudaria a transformar les societats classistes.

**3 Viabilitat econòmica i financera
de la Renda Bàsica**

Catalunya triomfant, tornarà a ser rica i plena, endarrere aquesta gent, tan ufana i tan superba...
(*Himne de Catalunya*)

L'estat ha modificat diverses vegades les tarifes de l'impost i podria tornar a modificar-les, destinant exclusivament l'import de l'augment al dret a l'existència.
Juan Babot y Arboix

Aquest treball estudia les possibilitats d'establir una RB a Catalunya d'acord amb les característiques del model fort. Això suposa establir un sistema social mitjançant el qual tots els ciutadans i ciutadanes de Catalunya, sense cap mena de distinció ni condició, rebran cada mes una quantitat equivalent al llindar de pobresa. D'aquesta quantitat, un 90% serà de lliure disposició individual del ciutadà i el 10% restant estarà destinat a la disposició col·lectiva. L'objectiu d'aquest capítol és proporcionar una idea de les grans magnituds que entren en joc en la implantació de la RB.

CATALUNYA: UN PAÍS RIC I PLE

Catalunya és, des de fa molts anys, una comunitat rica i, actualment, una de les comunitats autònomes més pròsperes i dinàmiques de l'Estat espanyol. Constitueix, a més, una comunitat altament desenvolupada cívicament i políticament, pionera en l'avenç social i, feliçment, travessada per una densa xarxa de moviments socials despertats a les idees noves i als canvis que millorin el benestar de la societat. És per això que Catalunya pot i ha de ser pionera i precursora en la implantació del dret ciutadà a la Renda Bàsica.

D'entrada, volem recordar el que deien/diuen de l'economia catalana dins la història del desenvolupament econòmic espanyol. A partir del 1800, "Catalunya inicia un

procés de creixement que molt aviat la situa al capdavant de les regions espanyoles”. D’acord amb el professor Tortella:¹

- “Aquest avenç es manifesta en tots els sectors econòmics: demogràfic, agrícola, comercial i industrial. D’entre els factors que expliquen aquest fet diferencial cal destacar les bones condicions agrícoles..., l’abundància relativa d’aigua i energia hidràulica..., la bona situació comercial, especialment per les condicions i la tradició del port de Barcelona..., i el capital humà que pot derivar de la tradicional condició independent de la pagesia..., i de la llarga tradició comercial i d’autonomia política de Catalunya en general i de Barcelona en concret”.

Actualment, si comprovem alguns dels indicadors socioeconòmics més significatius, veiem que Catalunya continua desenvolupant tot aquest potencial econòmic:

- La població resident és d’uns 6,1 milions d’habitants, un 16% de tota l’espanyola.

Quadre 2.

Índexs econòmics 2000. En % sobre el total nacional

Índexs i rànquing	1r	2n	3r	4t	5è
Índex activitat econòmica	Catalunya 19,1	Madrid 15,0	Andalusia 12,9	València 10,5	País Basc 7,2
Índex industrial	Catalunya 20,9	Andalusia 11,1	València 10,9	Madrid 9,8	País Basc 9,2
Índex comercial majorista	Catalunya 19,7	Madrid 14,2	Andalusia 13,6	València 11,6	Galícia 6,4
Índex comercial minorista	Catalunya 17,3	Andalusia 16,7	Madrid 13,4	València 10,7	Galícia 5,8
Índex de restauració i bars	Catalunya 16,0	Madrid 14,7	Andalusia 14,4	València 10,5	Castella i Lleó 6,8
Índex turístic	Canàries 17,1	Andalusia 16,2	Balears 16,1	Catalunya 14,7	Madrid 10,6
Quota de mercat	Andalusia 16,9	Catalunya 16,5	Madrid 12,7	València 10,4	Galícia 6,5
Nivell econòmic *	Balears 8	Navarra 8	Aragó 7	Catalunya 7	Madrid 7

(*) Nivells de renda familiar disponible per habitant

Font: Elaboració pròpia amb dades de l’*Anuario Económico de España 2001*. Fundació La Caixa. Barcelona, 2001.

1. Fundació BBV, 1998, p. 17.

- L'índex de renda familiar bruta disponible supera àmpliament el de la mitjana espanyola; per províncies, destaquen Girona, Lleida i Barcelona, que ocupen la segona, la tercera i la quarta posició, després de les Illes Balears.
- El guany mitjà per treballador i mes a la indústria i els serveis durant el quart trimestre de 1999 era de 281.496 pessetes (per als homes), mentre la mitjana espanyola se situava en les 263.172 pessetes.²
- L'evolució de la convergència real davant la Unió Europea, en termes de PIB per habitant amb poder de compra, va créixer un 98,53% el 1995, fins arribar al 103,63% el 1999; la mitjana del PIB per càpita de Catalunya és una de les tres que se situa per sobre de la mitjana europea, després de la de les Balears, 121,36%, i Madrid, 112,63%. La majoria de les autonomies està molt lluny d'assolir aquest nivell de creixement.
- La taxa d'atur estimat se situa entre les més baixes de l'Estat; 8,7% l'abril de 2000, davant el 13,6% de la mitjana nacional.
- En l'índex de benestar (Fundació La Caixa, 2000, p. 367), Catalunya es troba entre les cinc primeres autonomies espanyoles, amb un 30% per sobre de la mitjana de benestar social del país. Per províncies, Barcelona és la segona, amb prop d'un 40% per sobre de la mitjana; Girona, amb un 30% i Lleida i Tarragona amb un 20%.
- En el rànquing de les autonomies espanyoles, acapara el primer lloc de l'índex industrial (20,9%), de l'índex d'activitat econòmica (19,1% del total), dels índexs comercials majorista (19,7%) i minorista (17,3%) i de l'índex de restauració i bars (16,0%); ocupa el segon lloc de l'índex quota de mercat (16,5%); el quart de l'índex turístic (14,7%) i el quart del nivell econòmic (el nivell de renda familiar disponible per habitant és el 7è).

2. El mateix indicador per a les dones de Catalunya era de 195.771 pessetes, una mica més baixa que la mitjana nacional, que era de 200.023.

Com a conclusió, diu un altre historiador que:³

- “Durant els darrers quinze anys, hem assistit a l’època més brillant del desenvolupament econòmic de Catalunya de tots els temps. Mai no s’havia assolit el nostre nivell de principis del segle XXI en relació a les mitjanes de l’Europa més desenvolupada... El sisè informe de la Comissió Europea reuneix les xifres del PIB per habitant corresponents al 1986 i 1996... La millora de la posició de l’economia de Catalunya ha estat extraordinària: el PIB per càpita va ascendir del 82,3% de la mitjana de la UE el 1986 fins el 99,1% l’any 1996. Això vol dir que Catalunya, només en deu anys, ha avançat, ni més ni menys, 65 altres regions europees. Sens dubte, es tracta del millor resultat de les 17 comunitats autònomes... Si duem la comparació al terreny europeu, l’evolució de l’economia catalana ha superat la de les altres 190 regions de la UE... Cal tenir present aquesta dada, perquè hi ha altres regions que, malgrat les transferències fiscals massives i els grans volums de fons comunitaris, encara romanen en les posicions molt baixes que tenien quan van entrar o, fins i tot, han retrocedit...”.

“Fins a quin punt un Estat pot assegurar que el seu desenvolupament material ha promogut el benestar o el malestar dels seus ciutadans és una qüestió discutible. Per un costat, hi haurà qui només valori el benestar aparent del que produeix i consumeix una part de la població; per l’altre, hi haurà qui doni més importància a les penúries materials que pateix una altra part de la població: pobresa, atur, precarietat, etc. [Aquest contrast] entre la major aflluència i la major misèria que alguns gaudeixen i alguns pateixen és distintiu i característic dels anomenats països desenvolupats” (Paine, 1965, p. 397). A Catalunya, trobem sovint aquestes dues ribes: abundància i infortuni. Conseqüentment, entre les autonomies de l’Estat espanyol, Catalunya pot i ha de ser pionera, s’ha de convertir en precursora. És a dir: cal que sigui capdavantera en la implantació del dret ciutadà a la Renda Bàsica.

3. Jordi Maluquer de Motes, “Catalunya: su mayor desarrollo”, a *La Vanguardia*, 28 de març de 2001.

PROCÉS D'IMPLANTACIÓ

Algunes resistències previsibles

És possible que la implantació de la RB trobi fortes resistències socials. En part a causa de la innovació de la proposta: la idea de percebre una renda sense donar res a canvi xoca frontalment amb la mentalitat tradicional. Però, potser encara més per les resistències que generarà en aquella part de la població –i els corresponents poders econòmics i socials– que vegi disminuïda la seva situació de poder econòmic i social a causa de la RB. I amb més intensitat, si és possible, si aquesta s'interpreta com un instrument transformador de la societat actual vers una altra societat més justa.

Cal tenir en compte els obstacles que haurà de superar la RB. Aquestes resistències s'hauran de resoldre a través d'una informació àmplia i un extens debat social, fins que s'aconsegueixi convèncer la majoria de la població de la validesa, desitjabilitat i viabilitat de la proposta, i la seva acceptació, de manera que la RB sigui acceptada i implementada democràticament. Ja hem remarcat que la RB constitueix un procés polític amb unes repercussions profundes en el sistema social.

Horitzó temporal

Tenint en compte les possibles resistències socials que acabem d'esmentar, per tal que aquestes siguin com menys millor i perquè el finançament de la RB sigui més abordable, és més realista pensar que la seva implantació es dugui a terme de manera gradual, durant un període de temps força prolongat. És per això que s'opta per un procés d'implantació i no per una actuació singular i unitària, opció que implica un període de transició relativament prolongat. Un altre avantatge del sistema d'implantació progressiu de la RB, consisteix en el fet que els seus efectes aniran apareixent gradualment i, d'aquesta manera, serà més fàcil prendre les mesures de política econòmica que els orientin en la direcció adequada.

El període d'implantació que hem triat aquí dura vint anys, dividit en quatre fases de

cinc anys cada una. Al Quadre 3 del text (p. 118) i A.4 de l'Annex 1 (p.266-267), es concreten diversos elements respecte la implantació. El període considerat comprèn de l'any 2002 al 2021. La primera columna mostra l'horitzó temporal.⁴

Seqüència de la implantació

D'acord amb les estimacions de l'evolució dels cens de població realitzades per l'Institut d'Estadística de Catalunya, la població catalana serà aproximadament d'uns 6.250.000 habitants l'any 2021. Com que la implantació serà gradual, els criteris per seleccionar la seqüència en què la població accedirà a la RB per anys i fases són múltiples. Considerem que aquesta seqüència també ha de ser una opció social que requerirà l'establiment d'unes prioritats pactades socialment. No obstant això, en aquest estudi, a tall d'exemple i mostrant quines són les nostres prioritats, se segueix una combinació entre el nombre de persones que cal integrar anualment i la seva situació socioeconòmica. Partint d'un període de transició de vint anys, cada any s'incorporaria un 5% de la població que, en xifres absolutes, suposa al voltant de 300.000 persones; en principi, aquestes haurien de pertànyer als trams amb ingressos més baixos. Això no obstant, aquest projecte es proposa començar amb els preceptors que pertanyin als grups més maltractats de la societat que, sovint, coincideixen amb els més pobres.

- A la primera fase, 2002-2006, un 27,9% de la població s'anirà incorporant al programa. Aquesta primera incorporació de la població estaria integrada pels individus que formen els següents grups: aturats sense subsidi, dones dedicades a les tasques de la llar, discapacitats, infants i joves fins a 15 anys i els que pertanyen a grups maltractats per la vida: reclusos, sidosos, violències de gènere, captaires, alcohòlics, drogoaddictes, immigrants, minories ètniques, menors abandonats, etc.
- A la segona fase, 2007-2011, s'anirien integrant 1.410.000 persones més; un 22,6% de la població. Aquesta segona incorporació estaria formada pels estudiants, els

.....
4. També s'inclou, al Quadre A.5 (p.268), el cost de la RB en funció dels decils de població i del llindar de pobresa corresponent.

aturats amb subsidi, els pensionistes amb prestacions per sota de la RB i les persones que no estan subjectes a cap classificació sociolaboral.

- A la tercera fase, 2012-2016, 1.632.855 persones més començarien a rebre la RB, el 26,1% de la població. Aquest bloc estaria integrat per la resta de pensionistes, els treballadors no qualificats, els treballadors especialitzats, els treballadors del camp i la pesca, del comerç i els serveis.
- A la quarta fase, 2017-2021, s'incorporaria la resta de la població; un altre 1.462.211 de persones, que constitueixen el 23,4% de la població. Aquest últim contingent estaria format per administratius i tècnics mitjans, científics, intel·lectuals, rendistes i, finalment, pels directius empresarials i dirigents polítics, sindicals i socials i qualsevol altra persona no inclosa anteriorment.

Import de la Renda Bàsica

D'acord amb el model fort, la RB es calcula igualant la seva quantitat al llindar de pobresa, que és definit per la UE com la meitat de la renda per càpita. No obstant això, en aquest treball plantegem que la RB no estigui sotmesa a impostos perquè no té gaire lògica rebre unes prestacions de l'estat per a, després, pagar-li impostos. Per tant, en lloc d'utilitzar la renda per càpita, s'utilitzarà la Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD)⁵. Com que la renda per càpita i la RFBD canvien cada any, a mesura que avança la producció de riquesa, l'import de la RB corresponent també serà diferent cada any. Normalment, la RFBD augmenta, però també és possible que disminueixi durant uns anys de recessió o crisi econòmica; en aquest cas l'import de la RB també disminuiria.

Per a Catalunya, la quantitat de la RB que correspondria al 50% de la RFBD de l'any 2002 suposa una quantitat anual de 1.050.627 i mensual de 87.552 pessetes, tot i que, per arrodonir, considerem una xifra de 88.000 pessetes al mes, de les quals, 80.000 serien de disposició individual i 8.000 de disposició col·lectiva.

5. Vegeu-ne la definició comptable al Quadre A.10 (p. 275).

Quadre 3.**Cost / Finançament de la Renda Bàsica a Catalunya**

En termes de llindar de pobresa com % del PIB

	Població		Cost	Finançament	
	Habitants	%	%	%	Conceptes
Primera fase	1.742.000	27,9	13,8	4,9	REASSIGNACIÓ DE LA DESPESA PÚBLICA
Anys 2002 - 2004	842.200	13,5	6,6	1,2	Subvencions ajudes
Anys 2005 - 2006	899.800	14,4	7,2	2,4	Empreses i famílies
				0,2	Esglésies* i ONG
				0,7	Defensa i seguretat ciutadana
				0,5	Altres despeses
Segona fase	1.410.400	22,6	11,3		
				11,1	REESTRUCTURACIÓ DE L'ESTAT DEL BENESTAR
Anys 2007 - 2008	521.100	8,3	4,2		
Anys 2009 - 2010	189.300	3,0	1,5	8,8	Transferència per polítiques socials
Any 2011	700.000	11,2	5,6	2,4	Transferència per polítiques laborals
Beneficiaris I i II Fase	3.152.400	50,5	25,1	16,2	NOUS RECURSOS DEL SISTEMA FISCAL
Tercera Fase	1.632.855	26,1	13,1	2,4	Harmonització dels impostos directes
				2,4	Harmonització dels impostos indirectes
Anys 2012 - 2013	597.348	9,6	4,8	2,4	Harmonització de les quotes a la SS
Anys 2014 - 2015	705.508	11,3	5,7	1,2	Patrimoni i herència
Any 2016	329.999	5,3	2,6	3,7	Impostos addicionals
				4,3	Evasió fiscal
Quarta Fase	1.462.211	23,4	11,8		
				7,0	NOUS IMPOSTOS
Anys 2017 - 2018	505.836	8,1	4,1		
Anys 2019 - 2020	279.948	4,5	2,2		Diputacions, caixes, fundacions
Any 2021	676.427	10,8	5,5	(2,5)	Taxa Tobin
				(1,0)	Inversions en paradisos fiscals
					Altres (pisos buits, etc.)
				(4,4)	Economia submergida
Beneficiaris III i IV Fase	3.095.066	49,5	24,9		
Població total	6.247.466	100,0	50,0	39,2	Finançament total

(*) 0,5239 x 100 = Ajuda a les esglésies

L'opció pel criteri del llindar de pobresa no només permet que la RB resolgui el problema de la pobresa material⁶ sinó que millora, fins i tot, la majoria de les prestacions que existeixen actualment. Per exemple, si prenem el Salari Mínim Interprofessional com a base 100, la RB del llindar de pobresa assoleix l'índex del 123,9% respecte el SMI (vegi's Quadre 4, a continuació).

Quadre 4.

Comparació entre prestacions socials i la Renda Bàsica. Quantitat mitjana en pessetes

	Mes	Any 2000	% sobre SMI
Invalidesa	91.200	1.276.800	129,0
Jubilació	91.000	1.274.000	128,7
Viduitat	56.500	791.000	79,9
Orfandat	33.800	473.200	47,8
Favor a familiars	41.700	583.800	59,0
Salari mitjà	230.300		325,6
Pensió mitjana	79.400		112,3
Subsidi d'atur	72.000	1.008.000	101,9
PIRMI a Catalunya	47.500	570.072	67,2
Llindar de pobresa/Renda Bàsica	87.552	1.050.627	123,9
Pobresa severa	43.776	525.312	67,2
Salari Mínim Interprofessional	70.680	989.520	100,0

El mecanisme de percepció de la RB

La part de disposició individual de la RB s'acreditarà mensualment a cada ciutadà a partir del moment en què es registra el seu naixement o s'acredita la seva residència al país. Els procediments de pagament poden ser múltiples, tot i que el més senzill consistiria en una acreditació bancària a cada persona al principi de cada mes. Ja hem assenyalat que la quantitat que s'ha de percebre s'actualitzaria automàticament en funció de la RFBD.

.....
 6. Perquè la pobresa cultural és fruit d'altres factors. Així, Oscar Lewis afirma que “quan els pobres adquireixin consciència de classe deixaran de pertànyer a la cultura de la pobresa”. *La vida: a Puerto Rican family in the culture of poverty*. Vintage Books, Nova York, 1965.

EL COST DE LA RENDA BÀSICA

Ja que, en el model fort, l'import de la RB per persona consisteix en la meitat de la RFBD per càpita, el cost total de la RB –quan s'hagi implantat completament– consistirà en la meitat de la RFBD total de Catalunya. Durant el període de transició (ja que està programat que el procés duri vint anys), cada any s'hi anirà incorporant prop del 5% de la població. Per tant:

5% població x 0,5 de RFBD = 2,5% de la RFBD, que s'ha de dedicar cada any addicionalment al finançament de la RB fins assolir tota la població.
Cost total quan la RB estigui totalment implantada: 50% de la RFBD.

Si es vol avaluar el cost de la RB en termes de PIB, la relació és fàcil d'establir. D'acord amb el Quadre A.4 (p. 266-267), la RFBD total correspon al 78,4% del PIB, per tant, el 50% de la RFBD suposa el 39,2% del PIB, un cop implantada del tot. Durant el període de transició, l'import anual necessari puja a l'1,96% (2%) anual acumulatiu del PIB.

Ja hem comentat més amunt que la seqüència de la població a qui s'anirà estenent el dret és una decisió social que és indiferent a efectes de finançament. Però, com que en aquest treball realitzem una proposta concreta de seqüència, i d'acord amb aquesta no és exactament del 2,5% cada any, el cost de la RB en funció de la quantitat que s'acaba d'establir i amb les opcions d'incorporació indicades més amunt, i reflectides als Quadres 3 i A.4 (p. 118 i 266), seria de:

- A la primera fase, 2002-2006, el seu cost assoliria el 13,9 % de la RFBD.
- A la segona fase, 2007-2011, la nova inserció suposaria una addició de l'11,3% més de la RFBD.
- A la tercera fase, 2012-2016, aquest 26,1% de la població costaria un 13,1% de la RFBD.

- A la quarta fase, 2017-2021, el cost de la incorporació de l'últim grup de ciutadans i ciutadanes seria del 11,7 % de la RFBD.

En resum, quan acabés el procés d'incorporació de tota la població catalana a la RB durant aquests 20 anys, el cost total de concedir la RB a 6.247.466 de ciutadans suposaria prop de 8,4 bilions de pessetes cada any; 7,6 bilions de pessetes s'haurien repartit individualment per al benestar personal i 0,8 bilions des de la RFBD per al desenvolupament del benestar col·lectiu.

EL FINANÇAMENT DE LA RENDA BÀSICA

“Algú li preguntarà: Com penses que es pot socórrer tanta multitud? [Perquè] està molt bé el que dius; però, d'on sortiran els diners per fer tot això?” (Vives, 1992, p. 153 i 177).

El finançament de la RB s'acostuma a considerar el tema cabdal pel que fa a la possibilitat de la seva implantació. La preocupació principal relacionada amb el finançament consisteix en la necessitat de disponibilitat d'un volum de fons molt alt. Dedicuem aquest apartat a l'estudi d'aquest aspecte, si bé partirem d'algunes precisions prèvies:

Per principi, la RB implica la distribució de la renda existent, no requereix la producció de nova riquesa. Quan ens preguntem: d'on sortiran els diners?, la resposta és òbvia: d'allà on són, de qui els té. En el nostre projecte, com que la RB és un mecanisme de redistribució de la renda, partim del fet que els diners que s'han de repartir com a RB són sempre la renda produïda; és un repartiment del pastís que ja s'ha produït, però ara, una part important de la seva distribució es realitza al marge del mercat. Es tracta, insistim, d'aplicar la coneguda expressió: de cadascú en funció de les seves capacitats a cadascú en funció de les seves necessitats. És a dir, tan si es produeix molta com poca renda anualment, la que existeix, la que hi ha. Per tant, hem d'evitar pensar que cal crear riquesa nova per poder gaudir de la RB.

Per altra banda, ja hem indicat que l'import de la RB s'actualitzaria automàticament cada any en funció de la RFBD per càpita. Un dels grans avantatges d'utilitzar el criteri del llindar de pobresa com a quantitat per determinar la RB, que per la seva pròpia definició és la meitat de la renda per càpita, consisteix en que el llindar de pobresa actua com a mecanisme regulador de la renda distribuïda. Com que la renda que es repartirà *ex ante* és la meitat de la renda total que es preveu produir anualment, això fa que quan es produeixi poca renda es reparteixi menys RB que quan se'n produeix molta, que es repartirà un import més alt; quan hi ha creixement augmenta la RB i si hi ha crisi i la renda agregada es contreu, la RB disminueix. No hem de menystenir aquest element regulador del llindar de pobresa. Evita haver d'estar negociant periòdicament la quantitat que s'ha de distribuir com a RB –amb les seves inacabables i avorrides discussions– i impedeix que la quantitat de RB s'acabi degradant i només respongui a situacions prèvies de pobresa absoluta i relativa.

Fonts de finançament

El finançament de la RB implica una reestructuració important del sistema de despeses i ingressos públics. En el context actual de les nostres societats, l'estat i les corresponents administracions descentralitzades (a Catalunya, la Generalitat) han de ser els agents executius per a la implantació de la RB. I el sistema fiscal és l'eix central dels mecanismes d'aquesta nova redistribució de la renda. Per això, la implantació de la RB ha d'implicar una transformació fonamental de l'operació del sistema fiscal. Un cop acceptada socialment la proposta de la RB, l'elaboració del sistema fiscal més adequat per a la seva realització correspon als tècnics fiscals. Sens dubte, no serà una tasca senzilla, no tant per la seva complexitat tècnica com per les resistències potents que exerciran els grups socials amb més poder i riquesa.

En aquest estudi partim de la idea que cal combinar una reassignació forta de la despesa pública actual, opció per més mantega i menys canons, amb un augment substancial de la riquesa existent, que s'ha d'assignar *ex novo* a la RB i que implica l'increment de la pressió impositiva actual, qui té més ha de pagar més. Final-

ment, durant el període de transició, s'aplica una part de la creació de nova riquesa a la RB.

Finançament per reassignació de recursos públics

Des de la despesa pública

Per tal de millorar els ingressos de moltes activitats econòmiques, l'Estat i les comunitats autònomes utilitzen una barreja abundant de subsidis i subvencions. El fet de concedir directament als ciutadans la RB suposa una garantia d'ingressos que permet eliminar moltes de les ajudes a les activitats econòmiques deficitàries que se sostenen de forma artificial amb els subsidis actuals. Mitjançant la RB, que garanteix els ingressos a totes les persones, es facilita que les activitats econòmiques s'exerceixin només si són eficients i rendibles. Aquesta reassignació implica un judici de valor sobre algunes partides de la despesa pública actual i, per tant, es considera que es produirà un augment del benestar col·lectiu si algunes partides del pressupost actual es reassignen a la RB. Aquest judici de valor haurà de ser validat socialment i pot ser que s'alteri alguna de les seves opcions. Aquesta part de l'exercici, doncs, té –més que d'altres– un caràcter d'il·lustració, més que de càlcul precís i definitiu.

Mostrem alguns exemples de fons que, presos dels Pressupostos Generals de l'Estat, podrien passar a finançar la RB:

- Els subsidis o les subvencions per facilitar determinades activitats econòmiques: agràries, ramaderes, pesqueres, al sector del transport (en forma de reduccions en el preu del petroli), etc.: s'estima que podria assolir l'1,2% del PIB.
- La despesa pública que apareix als pressupostos Generals de l'Estat com a ajudes a empreses i famílies podria suposar fins el 2,4% del PIB.

Des dels cultivadors d'oli de sansa o blat de moro fins a les aerolínies europees totes les empreses estan exigint permanentment –i les diverses administracions locals, estatals i europees concedint– tota mena de subvencions.

Ahir, la Comissió Europea va autoritzar la concessió de 5.334 milions de pessetes (32,1 milions d'euros) a favor de la factoria de Santana Motor a Linares (Jaén), afirmant que aquest suport concedit per la Junta d'Andalusia en el mar del pla estratègic per salvar l'empresa Santana “és legal”.

Mantenir 673 treballadors a Babcock & Wilcox ha tingut un cost de 212.000 milions de pessetes per a l'Estat, entre els diners que s'han perdut durant els darrers cinc anys i l'aportació que ara fa la Societat Estatal de Participacions Industrials (SEPI) en la seva privatització. Aquest és el balanç final de la privatització de l'empresa basca de béns d'equip a l'alemanya Babcock Borsig.

- La dedicada a les esglésies i les ONG en concepte d'ajudes a serveis socials: que puja fins al 0,2% del PIB.

El finançament de les esglésies i les ONG

“L'escàndol de Gescartera ha servit per posar a la palestra allò que, abans, rarament algú s'atrevia a plantejar: el finançament de l'Església catòlica i de les ONG. La qüestió radica en com és possible que un estat laic financi una confessió religiosa... la quantitat que rep l'Església, aproximadament 24.000 milions de pessetes, no té cap relació amb els diners recaptats (per les declaracions d'Hisenda), que no arriben a cobrir ni la desena part de la subvenció total... Mantenir l'Església amb el pressupost de l'Estat, inverteixi on inverteixi, és –una vegada més– una manera de fer trampa”. Un altre columnista destaca que el pressupost anual de l'Església ronda “els 100.000 milions de pessetes... i les subvencions totals que percep de l'Estat són d'un 30%”⁷, prop de 30.000 milions de pessetes anuals. Amb aquesta ajuda, més de 30.000 persones es podrien beneficiar directament cada any de la RB.

7. José Manuel Vidal, “La aportación del Estado cubre un 30% del gasto de la Iglesia”, a *El Mundo*, 22 d'agost de 2001.

“El procediment, establert pel PSOE quan estava al poder (per això resulta un xic hipòcrita el seu escàndol d’ara), assenyalava les ONG com a destinació alternativa a l’Església; a les ONG que volia el govern, però, per la qual cosa es dotava d’un mitjà molt potent de control d’aquest tipus d’organitzacions, fins i tot per acabar convertint-ne alguna –com va passar amb la Creu Roja– en instrument d’actuacions poc confessables. No cal dir que el PP ha mantingut el sistema, fins i tot l’ha perfeccionat per comptar amb més recursos”⁸.

- La despesa en defensa i seguretat ciutadana mereix una consideració especial, de manera que se’n pugui anar graduant la reducció. Podria suposar, fàcilment, un 0,7% del PIB.

Exemples de defensa i seguretat ciutadana

“En cinc anys, l’Estat espanyol ha augmentat la despesa militar en un 400%. No passa el mateix, però, en altres camps com l’educació, la sanitat, la cultura, el medi ambient i la protecció social”⁹.

- Altres: hi ha d’altres partides, menors, dels pressupostos que també poden permetre alguns reajustaments. Per exemple, també es pot plantejar una revisió de les partides relacionades amb les despeses de representació i remuneració dels alts càrrecs públics a favor d’una política de distribució i d’austeritat pública més bona; es poden revisar algunes despeses sumptuàries o de caràcter propagandístic, etc. Ho podem estimar en un 0,5% del PIB.
- Finalment, també s’ha d’estudiar la composició i la prioritat de les despeses que realitzen les obres socials de les diputacions, caixes d’estalvi i fundacions amb els fons destinats a aquests fins. Es tracta de diners públics/semipúblics, en el cas de les diputacions i caixes, i de diners amb una forta exempció fiscal en el cas de les fundacions, que han d’estar subjectes a una major transparència i participació ciutadana en la seva assignació.

8. J. Francisco Martín Seco. *El Mundo*.

9. Amaya Ruíz. *El País*.

Caixes, diputacions i fundacions

“Les caixes d’estalvi van néixer amb una clara vocació social. Aquestes entitats destinen una part del seu benefici a obres socials, però fins ara no estaven obligades a revelar la quantitat de recursos que inverteixen en aquest tipus d’activitats ni tampoc a prioritzar uns sectors o necessitats per sobre d’altres”¹⁰. A partir de l’any 2002, el Parlament obligarà les deu caixes catalanes a presentar “un estudi de l’actuació en obra social des del 1980 fins el 2000. L’estudi se centrarà en l’anàlisi sectorial de les despeses i les inversions derivades dels projectes d’obra social i n’avaluarà l’impacte entre els ciutadans”.

Fins i tot el diputat de CiU, Rafael Hinojosa, “va demanar a les caixes d’estalvi que es dediquin a fer menys estudis sobre pobresa i dediquin més diners a l’atenció social”¹¹. És a dir, afegim com a corol·lari que aquests fons siguin dedicats a la mare de totes les polítiques socials: la RB.

El finançament procedent de la reassignació de la despesa pública, considerant només aquelles partides a les quals s’ha pogut assignar un tant per cent (1,2 + 2,4 + 0,2 + 0,7 + 0,4), ja assoleix un 4,9% del PIB.

Des de la reestructuració de l’Estat del benestar

La implantació de la RB suposa l’establiment d’un nou sistema de protecció social (vegi’s el Capítol 5). Actualment, ja s’hi dedica un percentatge important del PIB i, per tant, una part substancial dels fons que actualment es dediquen a la previsió social poden ser transferits al finançament de la RB al llarg del procés de transició.

De la despesa social pública, es considera que la despesa en educació i sanitat no ha de quedar afectada per la implantació de la RB. Ben al contrari, seria desitjable que augmentés a càrrec de la part col·lectiva del Fons de la Renda Bàsica.

10. Leonor Mayor. El Parlament obliga les caixes a revelar la seva despesa en obra social. *El Mundo*, 25 octubre de 2001.

11. “CiU no quiere que les caixes estudien la pobreza”, a *El Mundo*, 1 desembre de 2001.

La resta de prestacions, contributives o no (subsidi d'atur, pensions de jubilació, pensions assistencials...), seran substituïdes per la RB; no obstant això, les pensions de jubilació actuals amb un import superior al de la RB no s'alteraran: aquestes persones ja han planejat la seva vida en aquestes condicions i alterar-los-les suposaria un trencament greu, ja que no estan en edat activa; serà la mort dels seus titulars la que les anirà eliminant. Com que les pensions superiors a l'import de la RB només constitueixen un percentatge al voltant del 24%, i anirà decreixent per llei natural durant el termini de vint anys en què la RB s'haurà generalitzat, el desequilibri financer generat per aquest aspecte pot considerar-se negligible o, en qualsevol cas, manejable per mecanismes transitoris.

En el context actual, s'aniran incorporant a la RB les persones que perceben prestacions econòmiques per jubilació, incapacitat, viduïtat, favor a famílies, "Lismis", SOVI, etc.

Cal incloure, també, els pressupostos de l'INEM i altres despeses en polítiques socials i laborals l'import de les quals és més difícil d'estimar, però que també poden reassignar-se parcialment. De la mateixa manera, s'ha d'estudiar l'assignació dels fons estructurals europeus, especialment del Fons Social Europeu, per veure quina part es pot dedicar a la RB.

Per tant, els fons dedicats a aquestes prestacions quedaran alliberats –perquè corresponen a prestacions que seran eliminades amb la RB– i poden ser reassignats per finançar-la. Podria suposar prop d'un 11,1% del PIB (8,8% de polítiques socials, 2,2% de les laborals i 0,1% del Fons Social Europeu)¹².

No obstant això, un pla financer complet requerirà reajustaments fonamentals en el sistema de finançament de l'Estat del benestar. Partint del fet que la implantació de la RB suposa eliminar les prestacions contributives, els ingressos futurs no poden

.....
 12. Vegi's l'Esquema 4 (p.141) i el Quadre 6 (p.146). Encara que el nou sistema planteja problemes pel que fa al concepte dels ingressos per les cotitzacions socials actuals, ara no hi entrarem i considerarem que, durant el període de transició, és vàlid suposar que no s'altera el percentatge del PIB que es pot dedicar a la RB per substitució de les prestacions actuals.

estar vinculats a les contribucions en funció de l'ocupació o els salaris percebuts, sinó que s'haurà de dissenyar un sistema alternatiu. Aquesta característica constitueix un important efecte positiu addicional a la RB, ja que les contribucions socials actuals –vinculades al salari–, essent substituïdes per impostos generals sobre l'activitat empresarial, o als marges bruts d'explotació, o al valor afegit, separen les contribucions empresarials del cost laboral, cosa que afavorirà l'ocupació. Novament, cal destacar que el disseny del nou sistema de 'cotitzacions socials' per finançar la RB és tasca dels especialistes.

Exemples de polítiques laborals i socials

Pressupostos de l'INEM. Els pressupostos de l'INEM per a l'any 2000 ascendeixen als 2,363 bilions de pessetes; d'aquests, 1,461 bilions estan destinats a pagar prestacions d'atur i 877.000 milions a polítiques actives d'ocupació, com ara programes de formació i escoles taller.

Fons Social Europeu. Durant l'exercici 2000, la Secretaria de Medi Ambient va transferir 16.000 milions provinents del Fons Social Europeu a una entitat privada perquè no tenia mitjans per gestionar-los. La Fundación Biodiversidad, a la qual s'han cedit, va ser creada per l'exministra Isabel Tocino. La Comunitat asturiana reclama la seva part; Catalunya també, per destinar-los a la RB.

La Intervenció General de l'Estat, dependent del Ministeri d'Hisenda, ha trobat nombroses deficiències en l'ús de fons comunitaris per part de l'Instituto de Empleo y Formación Empresarial (Imefe) del 1994 al 1997. El seu informe considera improcedents les despeses de l'Imefe per més de 1.200 milions de pessetes acollits a les subvencions de la UE pel fet de no estar justificats amb factures o per derivar de costos propis de l'Instituto i anota coincidències en els beneficiaris¹³.

Beques universitàries. Durant el curs del 2000-2001, el Ministeri va destinar poc més de 104.000 milions de pessetes a beques. Es van matricular 1.547.331 estudi-

13. Francisco Mercado, *El País*, 13 d'octubre de 2001.

ants a les universitats espanyoles; 92,4% en centres públics i la resta en centres privats o de l'Església catòlica¹⁴.

La reassignació d'aquests fons al finançament de la RB no hauria de causar problemes tècnics complicats (una altra cosa són els problemes polítics), ja que depenen dels Pressupostos Generals de l'Estat, del Pressupost de la Seguretat Social i del Pressupost de la Generalitat de Catalunya, entitats que haurien d'efectuar el transvasament gradual de l'import de les despeses actuals que es proposa eliminar al finançament de la RB. Només podrien sorgir problemes pel que fa als equilibris en el temps, però no sembla que hi hagués d'haver problemes seriosos per a la seva superació.

Finançament per absorció de nous recursos

La RB suposa un canvi d'abast tan gran en la distribució de la renda que no es pot dur a terme únicament a través de la reassignació de la despesa actual. Cal captar nous recursos. Cosa que, dins l'actual estructura socioeconòmica s'haurà de fer majoritàriament a través del sistema tributari, fet que requerirà un canvi substancial. La nostra proposta és que els fons que calen per completar el finançament de la RB, a més de la reassignació proposada al paràgraf anterior, s'obtinguin mitjançant un increment de la imposició fiscal, que contempla una combinació d'harmonització fiscal, juntament amb la redistribució de part de la riquesa dels que tenen més i amb els recursos addicionals que permet el creixement.

Des del sistema fiscal

Per harmonització fiscal. La primera idea que val la pena precisar és que hi ha un espai important de possibilitats de gravamen, a causa de la diferència de la pressió impositiva a Espanya sobre les mitjanes de gravamen europees, incloent-hi les cotitzacions socials (pressió fiscal agregada mitjana). El Quadre 5, a continuació, mostra la pressió fiscal als diferents països de la Unió Europea.

.....
 14. Aquesta seria l'única despesa d'educació que s'eliminarà en ser substituïda pel dret a la RB de tots els estudiants.

Quadre 5.

Pressió fiscal agregada (Ingressos del sistema tributari i cotitzacions socials):
1999. En % del PIB

Països	Impost indirecte	Impost directe	Total impostos	Càrregues socials	Total
Suècia	16,6	22,2	38,8	14,0	52,8
Dinamarca	17,7	30,2	47,9	3,3	51,2
Bèlgica	13,1	17,7	30,8	16,7	47,5
Àustria	15,1	14,0	29,1	17,2	46,3
Finlàndia	13,7	19,3	33,0	13,2	46,2
França	15,7	12,0	27,7	18,3	46,0
Itàlia	15,6	15,0	30,6	13,1	43,7
Alemanya	11,9	12,0	23,9	19,0	42,9
Unió Europea 15	13,8	13,9	27,7	14,7	42,4
Holanda	11,9	12,0	33,9	16,8	40,7
Portugal	15,4	10,6	26,0	12,9	38,9
Regne Unit	13,7	16,4	30,1	7,7	37,8
Grècia	14,6	8,3	22,9	13,1	36,0
Espanya	11,7	10,1	21,8	13,4	35,2
Irlanda	13,6	13,6	27,2	5,7	32,9
Estats Units	6,8	14,6	21,4	7,1	28,5
Japó	8,2	6,7	14,9	11,4	26,3

Fonts: *Economie Européenne 1999 Review* i CC.OO, *Cuadernos de Información Sindical*, núm. 8, 2000.

Com a membres de la UE, tard o d'hora ens haurem d'anar aproximant als tipus de gravamen europeu¹⁵ i és útil que el cos social espanyol i català percebin aquesta realitat. Si comparem la fiscalitat actual a l'Estat espanyol amb les mitjanes de fiscalitat europea, observem que la primera està considerablement per sota de la de la UE, pràcticament per tots els conceptes. Per tant, una manera d'obtenir més recursos per a la despesa social, en la nostra proposta per a la RB, consisteix a europeïtzar la

.....
15. De fet, l'augment d'impostos a les benzineres per a finançar la sanitat pública, el govern el va justificar afirmant que la Unió Europea va sol·licitar aquesta pujada d'impostos especials. *Cinco Días*, 24 novembre de 2001.

recaptació fiscal en els seus diferents aspectes¹⁶. De fet, ja s'està avançant cap a l'harmonització fiscal de l'IVA, tot i que hi ha grans resistències a la normalització de les figures tributàries d'imposició directa. Arribar a la mitjana d'imposició fiscal europea no pot perjudicar greument la competitivitat espanyola, i encara menys si s'observa que la majoria de països amb els quals comerciem presenten xifres d'imposició considerablement superiors a les de la mitjana de la UE.

La pressió fiscal agregada¹⁷ mitjana a l'Europa dels 15 és un 43% del PIB, mentre la de l'Estat espanyol és del 35%. En aquesta política de normalització fiscal que ha d'aplicar Espanya per aproximar-se a la UE, té un marge de 7 a 8 punts respecte de la mitjana europea per dedicar-los al finançament de la RB. Hem de pensar, també, que la majoria dels països rics de la UE estan situats 5 o més punts per sobre de la mitjana de la UE. Països com Suècia i Dinamarca, amb pressions fiscals agregades del 53% i 51%, tenen 10 i 8 punts respectivament per sobre de la mitjana de la UE i 18 i 16 punts per sobre de l'Estat espanyol; o països com Bèlgica, Àustria, Finlàndia o França, que estan al voltant del 46% i, per tant, també ens superen gairebé 10 punts.

Que paguin més els qui tinguin més. Una redistribució més justa no es pot aconseguir si no s'augmenta la imposició d'aquells que tenen més. Aquí es proposa un increment de la imposició directa a les capes socials amb ingressos més alts i amb major possessió de riquesa. Els impostos de les escales superiors de l'IRPF, del patrimoni i dels beneficis empresarials s'hauran de modificar a l'alça.

- A Espanya, per cada 100 pessetes que l'Estat recapta a través d'impostos directes 79 pessetes corresponen a l'IRPF, 19 pessetes a l'Impost de Societats, 1,5 pessetes a Classes passives i 0,5 pessetes a Successions, Donacions i Patrimoni. L'impost per patrimoni i herència només contribueix amb 5 cèntims d'aquest total. Demanar que la riquesa contribueixi a finançar la RB sembla una petició força normal.

16. El que en termes més tècnics es coneix com harmonització fiscal.

17. La pressió fiscal agregada és igual als impostos directes i indirectes + les cotitzacions socials a la Seguretat Social.

- Fins i tot el PSOE vol endurir l'impost del patrimoni per a les grans fortunes. Els socialistes volen que la seva reforma de l'IRPF no sigui un fet aïllat i prepara altres canvis en el sistema tributari com un impost ecològic i un altre sobre el patrimoni: segons Jordi Sevilla, “no es tracta d'un nou impost sinó de que l'actual funcioni”. En realitat, és indubtable que l'impost sobre el patrimoni amb prou feines té potencial recaptador; 4 cèntims per pesseta o 53.000 milions de pessetes l'any passat davant els 5 bilions de l'IRPF. “La seva finalitat és gravar determinades possessions: cases, finques, joies, obres d'art, etc.”. Amb la modificació d'aquest impost es pretén “eliminar l'abisme que existeix entre la tributació de les rendes salarials i el que aporten els grans propietaris”¹⁸.
- Pel que fa a l'herència, T. Paine és més radical. Argumenta que “l'herència és innatural i injusta, a més d'impedir el desenvolupament del país... [Per tant, conclou,] si la llei ha creat aquesta maldat, la llei l'ha d'abolir” (Paine, 1969, p. 278). Una mica menys dràstics, aquí només proposem que es revisi i augmenti la taxa d'impostos sobre l'herència, no la seva derogació.

Caldria afegir, també, l'import de les anomenades despeses fiscals¹⁹ corresponents a les desgravacions fiscals als plans privats de pensions, a les deduccions als fons de pensions privats que mantenen una certa durada, a la compra d'habitatges, a empreses per aspectes específics, i també les exempcions fiscals de què gaudeixen les fundacions, etc., cosa que suposaria un import significatiu per reajustar.

18. C.M. “El PSOE quiere endurecer el impuesto del patrimonio para las mayores fortunas”, a *El País*, 3 de maig de 2001.

19. Denominació que s'aplica a l'import que l'estat deixa de percebre per les exempcions fiscals de tot tipus que aplica als seus contribuents.

Exemple d'algunes despeses fiscals:

Als Pressupostos Generals de l'Estat per al 2002, el govern redueix a 100.000 milions de pessetes el cànon per ús de l'espai radioelèctric a les companyies de mòbils com Telefònica, Airtel, Amena i Xfera. Descontentes amb la reducció, les companyies continuaran plantant cara al govern perquè retiri totalment aquesta taxa perquè la consideren un impost especial. Per què els ciutadans no hem de plantar cara al govern perquè dediqui la recaptació d'aquest cànon, sense cap reducció, a la RB?

En la majoria dels fons d'inversió, els inversors que els mantenen per un cert període tributen per percentatges menors. La Simcav (societat d'inversió mobiliària de capital variable) és un vehicle de diferiment del pagament d'impostos perquè l'accionista hi pot tenir els seus diners i anar-los revaloritzant sense pagar impostos personals fins que rescati la inversió, i sabent que les rendes generals només paguen l'1% per part de la societat", explica Carlos Gabarró, d'Ernest & Young Advocats. Els beneficis de la Simcav tributen a un tipus de l'1% en l'impost de societats, en lloc del 35% de les societats normals. A més, estan pràcticament exemptes de l'impost de transmissions patrimonials en moltes operacions societàries. Des de l'any 1998 al primer trimestre de l'any 2001, el nombre d'accionistes acollits a aquestes exempcions fiscals va ascendir de 49.294 fins a 176.066 i els fons invertits de 824.193 milions de pessetes fins a 2.218.358 milions.

El fisc regala anualment als ciutadans amb capacitat d'invertir el 34% d'aquests bilions de pessetes, una quantitat gens menyspreable per dedicar-la sense cap més requisit al ciutadà, independentment de si pot invertir o no, estalviar o no, consumir o no, produir o no (*La Vanguardia*, 2 de setembre de 2001). Finalment, el govern acaba d'anunciar diverses mesures de suport als plans de pensions privades. Els més beneficiats per la nova normativa seran els que disposin d'un nivell de renda més alta perquè podran ampliar el volum d'aportacions. En determinats casos, fins i tot Hisenda contribuirà a finançar pensions privades (*El País*, 7 d'octubre de 2001).

Totes aquestes diferències donen prou marge per reestructurar el sistema d'impostos i augmentar la pressió fiscal a favor del finançament de la RB.

Evasió fiscal i economia submergida. El Ministeri d'Hisenda calcula l'evasió fiscal anual en un 4,3% del PIB (o un 5,5% de la RFBD). Una aplicació rigorosa de la inspecció tributària podria contribuir substancialment a la seva reducció, millorant els ingressos públics que, llavors, es podrien dedicar al finançament de la RB.

Se suposa que dins aquest 4,3% del PIB de frau fiscal que estima el Ministeri d'Hisenda, ja hi entra el que correspon a l'evasió motivada per l'economia submergida, que segons la Unió Europea suposa "que l'economia submergida a Espanya factura prop d'un 22% del PIB l'any 2000, uns 20 bilions de pessetes". Si no hi estigués inclosa l'economia submergida, caldria afegir aquests recursos al Fons de la Renda Bàsica.

A la vegada, "la Comissió explica que els empresaris no acostumen a declarar qual-sevol activitat remunerada a les autoritats públiques per tal d'evitar el pagament d'impostos i de les cotitzacions socials", cosa que permet reduir els costos; el treball no declarat posa en perill el finançament, la protecció social i el sosteniment dels serveis públics; els sectors on hi ha més economia submergida són l'agrícola i el de la construcció, seguits del comerç al detall, els serveis domèstics, la restauració i les manufactures. Són sectors on s'utilitza molta mà d'obra barata. Brussel·les considera que el millor camí per combatre aquest problema que afecta les finances de les economies europees i el mercat de treball és la introducció dels incentius fiscals apropiats i l'adaptació dels sistemes de protecció social i la legislació laboral europea per tal d'adaptar-se als nous tipus de treball. És important disminuir els incentius econòmics que porten a no declarar el treball, conclou aquest estudi"²⁰. En aquest sentit cal destacar que la RB facilitaria el debilitament de l'economia submergida perquè, probablement, els treballadors no acceptarien feines no legals amb tanta facilitat. Un exemple de la intervenció de la Inspecció de Treball i Seguretat Social és que, durant els nou primers mesos de l'any 2001, han aconseguit aflorar 47.702 llocs de treball submergit i recuperar 95.244 milions de pessetes²¹.

20. Sandro Pozzi, "La economía sumergida en España factura más de 20 billones cada año", a *El País*, 6 d'agost de 2001.

21. *Cinco Días*, 24 de novembre de 2001.

Com un àmbit especial de l'evasió fiscal, cal fer referència a les inversions als paradisos fiscals. Els paradisos fiscals, “territoris perjudicials, segons l'OCDE, i refugi per al blanqueig de capitals, són un negoci extraordinari per la banca espanyola... Carlos Jiménez Villarejo, fiscal en cap d'Anticorrupció, acusa: Amb les seves filials i sucursals als paradisos fiscals, els bancs espanyols redueixen artificialment la seva tributació i ofereixen serveis als clients amb la garantia de la confidencialitat sobre la gestió del patrimoni de caràcter opac. Canalitzen la inversió gràcies a la debilitat de les normes espanyoles sobre transparència fiscal internacional... Abans de l'any 2002, les autoritats locals de les Illes Caiman, s'han compromès a identificar els centenars de milers de comptes oberts en 684 bancs que guarden 120 bilions de pessetes en lloc segur... El BSCH opera a 7 paradisos fiscals, el BBVA a 5, el Banco Atlántico a 5, el Banc de Sabadell a 2 i els bancs Urquijo, Popular, Banesto, Bankinter i Bankpyme a 1 cadascun²².

A l'activitat financera s'hi han d'afegir els anomenats residents fiscals a aquests paradisos, persones que decideixen traslladar el domicili a altres estats amb una fiscalitat més atractiva o gairebé nul·la. Els canvis de residència fiscal acostumen a interessar als que guanyen molts diners en poc temps; artistes, esportistes i directors, són la classe de persones que habitualment busquen eludir el fisc i es refugien en aquest tipus d'estats.

Un impost sobre aquestes inversions paradisiàques amb la finalitat de finançar la RB tindria, a més, l'avantatge d'introduir transparència en un sector molt procliu a l'encobriment d'activitats de caràcter marcadament delictiu.

Noves figures fiscals. A mitjà i llarg termini, caldria completar el finançament recurrent a noves imposicions tributàries, com per exemple una imposició sobre els pisos buits²³, diverses ecotaxes –entre elles l'emissió de diòxids de carboni (CO₂)²⁴ –, nous

22. J. M. Irujo. “Islas Caiman, el tesoro negro español”, a *El País*, 29 de juliol de 2001.

23. Un informe revela que a Espanya hi ha més de 2,6 milions de pisos desocupats. Al voltant d'un 13% del mercat immobiliari disponible. L'avantatge d'imposar un impost als habitatges buits és doble: estimula a ofertar aquests habitatges per tal d'evitar pagar l'impost, provocant l'abaratiment

tributs sobre els beneficis del capital –com l’anomenat impost Tobin– i altres possibles impostos que s’estan proposant com els relacionats amb la venda d’armes (Lauren Fabius).

Considerant conjuntament totes les mesures procedents del sistema fiscal, s’estima que el finançament provinent del sistema fiscal se situaria al voltant d’un 23,2% del PIB: 12,0% per l’aportació de l’harmonització fiscal amb els països de la UE; 4,2% per la de l’evasió fiscal i l’altre 7,0% del PIB pel conjunt de noves imposicions en estudi.

La bateria de mesures a les quals es pot recórrer per finançar la RB és molt àmplia i no s’atura en els elements que hem anomenat i l’ordre específic d’aplicació durant el període de transició pot variar en funció de variables tècniques i polítiques. El que pretenem remarcar és que existeix un potencial important que es podria utilitzar per finançar la RB en lloc de dedicar-lo a altres despeses o, especialment, a reduir la pressió fiscal. Actualment, l’economia de l’Estat espanyol i la catalana estan operant d’una manera que es considera satisfactòria respecte a l’activitat econòmica. Al mateix temps, existeix una situació fiscal que se situa considerablement per sota de la mitjana europea i és molt favorable a la tributació empresarial. En aquest context, el Govern central, a la Llei d’Acompanyament als Pressupostos Generals de l’Estat de 2002, estableix mesures que suposen la disminució de la tributació de les plusvàlues empresarials del 35% al 18%, permet la compensació de pèrdues per al còmput de beneficis durant 15 anys –cosa que pot disminuir molt la pressió fiscal empresarial–, disminueix la tributació de l’Impost de Societats a les empreses que facturen per sota de 832 milions de pessetes, amplia els beneficis fiscals als plans de pensions individuals i d’empresa i aplica altres mesures que suposen, totes elles, la disminució de la tributació empresarial; és a dir, sembla molt difícil sostenir que en la nostra societat no hi ha prou diners per finançar la RB.

dels lloguers i l’accés a l’habitatge de molts joves i famílies humils; i és una base per a finançar la RB. M. Gómez, *El Mundo*, 16 de novembre de 2001.

24. Aquesta proposta, que ha estat feta per Kofi Annan, també la reivindiquen els moviments ecologistes per motius mediambientals; d’altres autors, davant l’atur generalitzat, assenyalen la conveniència de *gravar les màquines*.

Tenint en compte la baixa pressió fiscal actual i la tendència a la seva disminució, és possible incrementar-la per finançar la RB i que, en conjunt, la totalitat de la tributació un cop finançada, resultés una pressió fiscal agregada del 47%, xifra que s'acosta força a les de molts països europeus. Aquest és un moment idoni perquè Catalunya i la resta de les autonomies avancin i es converteixin en els primers països/regions de la UE que introdueixen aquest dret ciutadà, radical però bàsic.

Als Quadres 3 (p. 118) i 6 (p. 146) es mostren les fonts de finançament que es proposen per a la RB i els corresponents percentatges en termes de PIB. La suma de totes les mesures possibles que s'hi presenten mostra que és materialment possible assolir el 39,2% del PIB anual que cal al final del període de transició, és a dir, mostra la viabilitat financera de la RB.

Així mateix, l'estudi de les fonts que esmentem mostra que sembla possible de finançar una RB forta sense que això impliqui la necessitat de transformacions socials radicals. D'acord amb el model fort, durant les dues primeres fases es pot finançar la RB per a la meitat de la població de Catalunya, la que és més pobre i està més maltractada per circumstàncies familiars i socioeconòmiques. Només amb la reestructuració de la despesa i l'harmonització fiscal ja s'opera una forta redistribució de la renda a favor de les persones més desprotegides i vulnerables davant l'economia de mercat.

Si suavitzem el model i ens movem vers una RB dèbil, utilitzant –per exemple– el criteri de la pobresa severa com a quantitat a percebre, en lloc de la del llindar de pobresa, es pot calcular que amb el 19,6% del PIB s'aconseguiria donar la RB a tota la població de Catalunya només amb les mesures que hem anomenat anteriorment. A l'apartat sobre escenaris amb models dèbils de RB (p. 147), es presenten altres combinacions de models dèbils.

Aquest maquillatge, però, presenta una forta objecció: la mesura és més barata, però és un model que abandona obertament la lluita per aconseguir l'eradicació de la pobresa econòmica, un objectiu molt important en aquest projecte. La reducció de la Renda Bàsica a un 19,6% del PIB tampoc no deixaria recursos per dedicar a la

inversió col·lectiva en educació, sanitat, habitatge, transport, medi ambient, etc., i garantir la participació ciutadana en l'assignació d'aquests recursos.

CONSIDERACIÓ ESPECIAL DE L'APORTACIÓ DEL CREIXEMENT

Fins a quin punt les estimacions sobre el finançament de la RB s'han dut a terme partint de la premissa que la RB suposa la distribució de la riquesa existent i que, per a l'establiment d'aquest nou dret, no és estrictament necessari augmentar la producció de riquesa: es reparteix tot el que hi ha, s'afirma al començament d'aquest apartat. Hem pretès mostrar que existeixen els recursos per finançar aquest ampli dret ciutadà que suposaria una millora substancial de la majoria de la població d'aquest país. Si l'objectiu final de l'activitat econòmica és el benestar de la majoria de la població, no hi ha dubte que dedicar la meitat dels recursos del país a finançar la RB està àmpliament justificat.

No obstant això, és obvi que dedicar el 39,2% del PIB (o el 50% del RFBD) a la RB implica una alteració molt profunda de l'*status quo*, difícil de visualitzar sense una alteració molt substancial del poder econòmic i polític –sens dubte molt difícil d'assolir– i més encara en una situació política i social com l'actual, en què molts elements orienten la vida social en la direcció exactament oposada.

Ja hem dit, més amunt, que la composició de forces necessària per establir democràticament la RB només s'obtindrà a través d'un procés ampli d'informació i debat on les persones i grups que considerem oportuna la implantació d'aquest dret haurem d'argumentar i, eventualment, convèncer la majoria de la població perquè exigeixi la implantació de la RB. El reconeixement de la RB com un dret ciutadà suposa una àmplia transformació de la percepció del lloc dels drets dels ciutadans i del treball en les societats modernes que, per altra banda, idealment hauria de conduir a la major participació de la població en els assumptes ciutadans. La RB hauria de ser un instrument important de participació i transformació política.

Però, també pot ser útil facilitar aquesta tasca des de l'òptica de l'economia. És a dir,

si els plantejaments econòmics faciliten la consecució del finançament necessari per a la RB sense que l'alteració de l'*status* econòmic sigui tan gran, és molt possible que la transformació política sigui més fàcil d'aconseguir i la implantació de la RB més abordable.

És per això que, després de mostrar que la RB es pot finançar partint de la situació actual, passem a plantejar la importància que pot tenir creixement econòmic a l'hora de facilitar el finançament i, per tant, la implantació de la RB.

És prou sabut que resulta més fàcil distribuir la riquesa nova que no pas la que ja es té. En aquest cas, es considera que la disrupció de la vida econòmica seria menor si durant el període de transició es dediqués a la RB una part substancial de la riquesa addicional creada, de la nova riquesa que produeix la societat anualment. En realitat, la principal font de finançament de la RB durant el període de transició podria ser la taxa anual de creixement del producte o de la renda nacional. D'aquesta manera, la població, en lloc de percebre un canvi en la situació actual en termes de la disminució dels seus ingressos o l'augment dels seus impostos necessaris per finançar la RB, es mantindria en la mateixa situació, mentre la nova riquesa generada serviria per finançar el nou dret, és a dir, la RB. En la mesura que es pugui orientar la nova riquesa generada socialment al finançament de la RB, s'haurà d'incidir menys en la redistribució de la riquesa existent, fet que facilitaria l'acceptació de la RB pels grups socials d'ingressos més alts, el poder de resistència dels quals no volem menystenir. Es considera que és possible elaborar unes previsions de creixement per aquest període del 2,0% anual²⁵. Per tant, tindríem, addicionalment, un 2,0% del PIB anual per finançar la RB fins arribar a la seva implantació total. Cal destacar que aquesta quantitat és pràcticament la mateixa que cal cada any per finançar la RB durant el període de transició. Si s'apliqués tot el creixement al finançament de la RB, aquesta gairebé es podria finançar exclusivament amb el creixement.

25. El creixement del PIB entre 1977 i 1996 té una mitjana de 2,2% anual, mentre el dels anys 1990-2002 té com a mitjana el 2,6%. Encara que, en aquest moment, la conjuntura econòmica pot portar a pensar que una taxa de creixement del 2% és molt alta, de fet és força modesta si es tenen en compte les mitjanes esmentades.

Com que el creixement també afecta el valor de la RB (hem insistit repetidament que, per definició, és la meitat de la RFBD) i aquesta absorbirà una part d'aquesta nova riquesa, el que queda disponible anualment per finançar la RB és l'altra meitat de la taxa de creixement. Per tant, nosaltres suposem que, en principi, el que quedaria disponible per finançar la RB seria l'1% del PIB de cada any, si la totalitat de la nova riquesa es canalitzés cap a aquesta.

Alguns mecanismes d'assignació de la nova riquesa a la RB

Si el creixement ha de ser una font de finançament important de la RB, s'han de dissenyar els mecanismes per transferir-li la nova riquesa generada. Tot i que ja s'ha indicat que aquest treball no ha de proporcionar l'esquema tècnic necessari per procedir a l'adaptació del sistema fiscal, considerem que pot ser útil avançar algunes idees que han anat sorgint al llarg del treball que, encara que parcials, incitin a la reflexió sobre alguns aspectes que s'han de tenir en compte per establir el sistema nou. Si bé tornem a insistir que el gruix del problema és més polític que tècnic –la reacció que puguin tenir els agents econòmics més poderosos–, cal que els elements tècnics es plantegin de manera que facilitin al màxim la consecució de l'acceptació política.

- Es considera que l'aportació del creixement al finançament de la RB s'ha de vehicular principalment a través de les empreses. És al lloc on neix la nova riquesa on sembla més senzill que aquesta sigui absorbida per a nous objectius, en lloc de canalitzar-se vers l'augment dels beneficis i els salaris. Això suposa ajustar el sistema fiscal, els salaris i els beneficis. Creiem que, per fer-ho, s'hauria de dissenyar un esquema impositiu per les empreses que gravés la part de Valor Afegit addicional que correspon al creixement per l'import necessari al finançament necessari. Repetim que la nostra tasca no és entrar en aquests aspectes, només afegim algunes reflexions que poden ser útils:
- Si el gravamen prengué la forma d'un augment de l'IVA, vol dir que l'aportació final a la RB la realitzarien els consumidors i l'empresa només serviria

Esquema 4.**Fonts de finançament de la RB**

	Sense creixement		Amb creixement	
	% RFBD	% PIB	% RFBD	% PIB
Reassignació de la despesa pública	6,2	4,9	6,2	4,9
Reestructuració de l'Estat del benestar	14,2	11,1	14,2	11,1
Recursos fiscals addicionals	20,7	16,2	11,6	9,1
Nous impostos	8,9	7,0	18,0	14,1
	50,5	39,2	50,5	39,2

RFA+NI: Recursos fiscals més nous impostos

d'organisme recaptador. És una opció possible, sempre que es tingués en compte el tipus de gravamen que s'aplica als béns de primera necessitat, no fos cas que per un costat s'establís la RB i per l'altre gran part d'aquesta quedés neutralitzada per l'augment d'impostos al consum dels més pobres, que són els qui gasten la major part de la seva renda en béns bàsics. Un augment de la imposició indirecta requeriria un disseny diferenciat que tingués en compte quins són els possibles subjectes passius de l'impost i les seves conseqüències.

- Un gravamen addicional sobre el benefici empresarial per absorbir la part de la nova riquesa que, d'una altra manera, aniria a parar al capital, sembla un mecanisme lògic. Però té un inconvenient molt gran que és que constitueix un mecanisme residual i, per tant, pot ser manipulats de moltes maneres perquè el benefici final abans dels impostos sigui menor o fins i tot inexistent. La temptació al frau és força elevada. Potser l'única solució seria recórrer al propi frau i establir els mecanismes de control adequats, però ens preguntem si no seria més encertat i possible establir algun mecanisme que gravés 'l'activitat econòmica', ja sigui en termes de producte final o de valor afegit total.
- Un impost a 'l'activitat econòmica' suposaria una mena de contribució prèvia, un cost social de la producció, que caldria satisfer obligatòriament. Tindria un doble avantatge: pel costat polític posa de manifest que la producció i la seva valorització és un procés no només empresarial sinó col·lectiu, en què participa tot el cos social de diferents maneres i aquesta participació s'ha de reconèixer²⁶; a nivell més pràctic, permet assegurar la percepció econòmica necessària i corresponent a la riquesa generada, prèvia o no a l'obtenció d'un marge residual. Es poden contemplar moltes figures per a la seva concreció: tant una espècie de 'contribució industrial' basada en la facturació de diversos anys anteriors, com una figura molt semblant a la de l'IVA actual, per la qual faríem les mateixes matisacions fetes més amunt.
- Aquest tipus de gravamen també permetria resoldre un altre problema que sorgeix amb la RB en relació amb les actuals cotitzacions socials: com que la implantació de la RB suposa eliminar les prestacions contributives, els ingressos no poden estar vinculats a les contribucions en funció de l'ocupació o dels salaris rebuts, per la qual cosa les contribucions socials actuals en funció dels salaris haurien de ser substituïdes per impostos generals sobre l'activitat em-

26. Alguns moviments ecologistes fan una proposta semblant per a compensar el desgast general del medi natural que suposa tot procés de producció; així mateix, davant la reducció generalitzada de la necessitat de mà d'obra, alguns autors assenyalen la conveniència de 'gravar les màquines' a les empreses amb un gravamen general semblant al que comentem aquí.

presarial, molt més vinculats al valor de la producció final –o al valor afegit, o als marges bruts d'explotació, o als beneficis del tipus que acabem d'assenyalar. Cal destacar que la separació de les cotitzacions socials del tema salarial constitueix un important efecte positiu de la RB respecte l'ocupació (Vegi's el Capítol 4).

- La participació dels treballadors en el finançament de la RB es podria vehicular a través de la congelació salarial. Precisem: la RB té com a objectiu principal establir una seguretat econòmica bàsica per a la població, mitjançant una distribució de la renda cap els que tenen menys. Per tant, pot resultar sorprenent que anomenem la congelació salarial. Però, també cal tenir molt clar que la RB proposa precisament una redistribució de la renda que no passi pel mercat de treball sinó que es vinculi al fet de la ciutadania. Per tant, una congelació salarial durant el període de transició és perfectament compatible amb la RB. En conjunt, els treballadors percebran un ingrés superior, suma del seu salari (congelat) i de la RB. I els membres de la població que no treballin obtindran uns ingressos addicionals dels quals ara no gaudeixen iguals a l'import de la RB. A les unitats familiars, la congelació dels ingressos de les persones que treballen anirà acompanyada de la RB pels qui no participen al mercat de treball²⁷, més la RB per als qui treballen: en una família amb una o dues persones ocupades i unes altres dues que no tenen feina es percebran quatre rendes bàsiques, que compensaran amb escreix aquesta congelació. La congelació salarial que s'establís per finançar la RB constitueix l'aportació dels treballadors. I, per descomptat, només estaria justificada en cas d'una acceptació social àmplia de la RB i un sistema de finançament que la pro-

27. Pensar que la congelació salarial fixaria la part de riquesa que va directament als treballadors implica suposar que el creixement s'obté només mitjançant l'augment de la productivitat. Si el creixement suposés la utilització de mà d'obra addicional, caldria pagar salaris addicionals (encara que fossin congelats) a la nova mà d'obra, cosa que disminuiria la part de creixement que es podria destinar a la RB. No obstant, ignorem aquest aspecte perquè, primer, gran part de la taxa de creixement s'obté augmentant la productivitat (la llei d'Okun assenyalava que un creixement del 2,5% del producte suposava un 1% d'augment en l'ocupació i aquesta llei s'està modificant a l'alça respecte el creixement necessari) i segon, la nova ocupació anual és una part petita de l'ocupació total i, per tant, es pot considerar que es pot equilibrar amb altres ajustaments de l'ocupació.

posés específicament i que estigués gestionat per agents socials. Si existeix l'acord social per a aquesta congelació, seria relativament fàcil d'organitzar, ja que es duria a terme a través de les empreses. No cal destacar que, sobretot, s'ha d'evitar que la RB només sigui l'excusa per a una congelació salarial amb unes contrapartides reduïdes. L'aportació de la congelació salarial podria ser considerable. Per exemple: si es produeix un creixement del 2,0%, en principi, per tal de mantenir constant la distribució de la renda, els treballadors haurien de percebre un augment salarial real igual a aquest percentatge²⁸. Com que la participació dels treballadors en el PIB se situa al voltant del 46%, la part del creixement de riquesa que correspondria a l'augment salarial seria de 0,92% ($46\% \times 2,0\% = 0,92\%$) anual. I això suposa gairebé la meitat del total del finançament addicional necessari de la RB. Si considerem els 20 anys, l'aportació de la congelació salarial als 50 punts del PIB necessaris podria arribar fins els 18 punts; $0,92 \times 20 = 18,4$. Perquè la riquesa corresponent a aquesta congelació salarial fos transvasada a la RB, s'hauria de dissenyar algun tipus de gravamen com els que hem indicat al punt anterior que l'establís des de l'empresa.

Però, la idea que siguin els treballadors els qui assumeixin la càrrega principal del finançament de la RB està molt lluny de la proposta d'aquest treball. Que la RB constituís només una redistribució entre treballadors aniria en la direcció oposada a tota la filosofia d'aquest estudi. Al contrari, ja s'ha dit que els que tenen més són els que han de pagar més. Sens dubte, la imposició addicional a la riquesa s'ha d'entendre de manera prioritària com a mecanisme d'absorció de la nova riquesa generada. Són els gravàmens directes sobre les rendes més altes –corresponents principalment al capital i a la propietat i, en menor grau, als salaris alts– els que han de finançar la RB. I ho han de fer per dos camins principals: en primer lloc, com ja hem destacat més amunt, per l'harmonització fiscal necessària (gravamen a la riquesa existent) que s'ha de dissenyar de manera molt progressiva; en segon lloc, ja s'ha proposat, també, l'establiment d'un impost addicional per a les grans fortunes o perceptors de rendes molt altes que amplii la seva participació en el finançament del dret de ciuta-

.....
28. Encara que fa força anys que això no passa i la distribució de la renda es deteriora per als treballadors.

dania. Aquesta figura no és pas nova, en alguns països europeus ha existit l'impost a les grans fortunes.

Les diverses formes impositives poden desembocar en múltiples combinacions, que només es podran seleccionar a través d'un treball tècnic i un debat social. Al Canadà, país que ha implantat una renda bàsica parcial per als ancians, s'ha optat simplement per imposar un gravamen addicional, sense alterar l'estructura fiscal, afegint dos punts al gravamen, tant als impostos directes, indirectes com als beneficis de les empreses, amb la fórmula coneguda com el "2-2-2"²⁹. A Catalunya, acabem d'assistir (novembre de 2001) a l'augment d'una pesseta per litre de benzina per finançar la sanitat i sembla que la mesura es generalitzarà a altres comunitats autònomes. No es pot pensar en esquemes semblants per finançar la RB? El disseny d'un sistema fiscal adequat segur que no està per sobre de la capacitat tècnica i social actual de les nostres societats.

Al Quadre 6 de la pàgina següent, es presenta una hipotètica estimació detallada de les diverses partides que podrien contribuir al finançament de la RB a Catalunya en funció de tots els pressupostos que s'han establert aquí. Les xifres entre parèntesis no s'han sumat, però constitueixen possibles fonts de finançament, com ja hem indicat. Òbviament, les fonts considerades en aquest punt, en certa manera són substitutives entre si. Si s'aconsegueix absorbir una major part de la nova riquesa generada no caldrà gravar tant la riquesa actual en concepte de normalització. De fet, si s'aconseguís dirigir tot el creixement cap al finançament de la RB, això, en si mateix, cobriria gran part del finançament necessari, tot minimitzant el recurs a l'augment de la pressió fiscal sobre la riquesa actual. Per altra banda, si el creixement disminueix, la part que haurà de cobrir la redistribució serà superior. Creixement i redistribució han d'actuar com a vasos comunicants fins a assolir el nivell de finançament necessari.

29. Afegir un 2% més a l'IRPF, un 2% a l'IVA i un 2% a l'Impost de Societats.

Quadre 6.

Fons de la Renda Bàsica: principals aportacions en % de la Renda Familiar Bruta Disponible i del PIB

	RFBD	PIB
Reassignació de la Despesa Pública	6,2	4,9
* Subvencions i ajudes	1,5	1,2
* Empreses i famílies	3,0	2,4
* Esglésies i ONG	0,2	0,2
* Defensa i seguretat ciutadana	0,9	0,7
* Altres despeses	0,6	0,4
Reestructuració de l'Estat del benestar	14,2	11,1
* Polítiques socials	11,2	8,8
* Polítiques laborals	3,0	2,3
Nous recursos del Sistema Fiscal	20,7	16,2
* Harmonització impostos directes	3,0	2,4
* Harmonització impostos indirectes	3,0	2,4
* Harmonització quotes a la Seguretat Social	3,0	2,4
* Patrimoni i herència	1,5	1,2
* Impostos addicionals	4,7	3,6
* Evasió fiscal	5,5	4,2
Nous impostos	8,9	7,0
* Diputacions, caixes, fundacions		
* Taxa Tobin	(2,5)	(2,0)
* Inversions en paradisos fiscals	(1,0)	(0,8)
* Altres (pisos buits, etc.)		
* Economia submergida (?)	(4,4)	(3,5)
Creixement	(18,0)	(14,1)
Total Fons de la Renda Bàsica	50,0	39,2

Elaboració pròpia. Les quantitats entre parèntesis no estan sumades.

ALGUNS ESCENARIS AMB MODELS DÈBILS DE RB

Al Capítol 1, s'ha explicat l'existència de models forts i dèbils de RB i les diferències entre ells. També s'ha fet explícita la possibilitat d'implantar models dèbils com a pas previ per avançar cap a la implantació del model fort, si bé es preveu del perill que suposa el fet de considerar-los definitius. En aquest treball, es postula el model fort de RB perquè ja s'ha explicat que és l'únic que aporta tots els avantatges que suposa aquest nou dret i perquè Catalunya és prou rica com per implantar-lo. Però això no vol pas dir que, a efectes de completar aquest treball, no presentem la possibilitat de construir escenaris amb models dèbils de RB, sempre amb la idea que són etapes per assolir que, gradualment, el dret s'expandeixi a tota la població.

Recordem que els models dèbils es caracteritzen per deixar de cobrir algun dels requisits del model fort: segmentar la població i concedir la RB únicament a un o diversos col·lectius; assignar la RB a la unitat familiar en lloc de a cada persona; concedir quantitats menors al llindar de pobresa; assignar quantitats diferents entre els membres de la família (cap de família, muller, fills) o vincular la concessió de la RB al nivell d'ingressos. Cadascuna d'aquestes variants –o una combinació d'aquestes– pot donar lloc a una modalitat diferent de RB dèbil, que en aquest treball agruparem sota la consideració d'escenaris que completen la consideració del model fort, que és amb el que hem treballat fins ara.

A continuació, presentem els escenaris que es consideren més probables i adequats per iniciar modalitats parcials de RB, principalment perquè responen als grups on la pobresa colpeja amb més duresa (infantil, femenina i de les persones de la tercera edat) o on la consecució de la RB pot ser més significativa. La seva consideració es completa amb el Quadre 7 (p.149), que recull el cost de la RB per diferents combinacions de grups de beneficiaris i d'importes que es poden assignar com a RB.

- Escenari **Joves menors de 16 anys**. Dins d'aquest escenari, podem establir dos espais: fins a 9 anys i entre 10 i 15 anys. Conjuntament, sumen un 14,4% de la població. El cost de la RB parcial per aquest grup d'edat dependrà de l'import que es decideixi garantir. Hem establert 4 costos en funció de que la quantitat que es

concedeix com a RB sigui igual a la que determina el llindar de pobresa (7,35% de la RFBD), la pobresa severa (3,67% de la RFBD), la RMI (3,99% de la RFBD), el SMI (%,93% de la RFBD) i el 75%³⁰ del SMI (4,45% de la RFBD).

- Escenari **Aturats sense subsidi**. Aquest escenari suposa un 0,8% de la població i el seu cost dependrà, com abans, de la quantitat de RB que se li atorgui. El Quadre 7 de la pàgina següent permet llegir el cost de la RB per les diverses variants en què el lector estigui interessat.
- Escenari **Dones treball domèstic**. Aquest escenari de la població arriba a l'11,1%. Per tant, el seu cost serà més elevat. Aquí es podria dividir en dos espais: dones amb ingressos per sobre o dones amb ingressos per sota de l'ingrés o la despesa mitjana de les llars, i començar pel grup més pobre (vegi's l'apartat següent sobre la pobresa). A més de respondre al problema de la pobresa femenina, la concessió d'una RB també implica atendre una reivindicació social molt popular, en la mesura que es considera que el treball domèstic que realitzen les dones membres d'una família no està remunerat.
- Escenari **Grups maltractats**. Aquest escenari està integrat per aquelles persones que presenten problemes específics que dificulten la seva inserció en la vida social i laboral i que, per tant, necessiten una major atenció social: dones maltractades, sidosos, reclusos, alcohòlics, captaires i sense sostre, minories ètniques, ludòpates, etc. La concessió de la RB a aquesta gent hauria de ser prioritària. A més, presenta l'avantatge, pel fet de ser un grup reduït (estimem³¹ que prop de 80.000 persones), de tenir un cost relativament petit però uns beneficis socials que comporta la RB molt valuosos.

30. Vegi's el Requadre 1 sobre experiències de RB amb models dèbils a la pàgina 41.

31. Hem elevat el nombre per grup perquè les patologies que pateixen aquestes persones –i els tractaments que reben– fan que la quantitat vagi canviant diàriament.

Quadre 7.**Escenaris de Renda Bàsica amb models dèbils**

Criteris: col·lectius i quantitats

Col·lectius	Persones	% sobre pobl. total	Percentatges de la RB sobre la RFBD en termes de:				
			Llindar de pobresa	Pobresa severa	RMI	SMI 100%	SMI 75%
Joves menors de 16 anys	899.800	14,4	7,35	3,67	3,99	5,93	4,45
* De 0 a 9 anys	541.100	8,7	4,42	2,21	2,40	3,57	2,68
* De 10 a 15 anys	358.700	5,7	2,93	1,46	1,59	2,36	1,77
Aturats sense subsidi	50.000	0,8	0,41	0,20	0,22	0,33	0,25
Dones treball domèstic	692.600	11,1	5,66	2,83	3,07	4,57	3,42
Grups maltractats	80.000	1,3	0,65	0,33	0,35	0,53	0,40
* Reclusos	6.000	0,1	0,05	0,02	0,03	0,04	0,03
* Sidosos	13.000	0,2	0,11	0,05	0,06	0,09	0,06
* Alcohòlics	6.000	0,1	0,05	0,02	0,03	0,04	0,03
* Violències	10.000	0,2	0,08	0,04	0,04	0,07	0,05
* Captaires	10.000	0,2	0,08	0,04	0,04	0,07	0,05
* Minories ètniques	25.000	0,4	0,20	0,10	0,11	0,16	0,12
* Drogodependències	7.000	0,1	0,06	0,03	0,03	0,05	0,03
* Altres	3.000	0,0	0,02	0,01	0,01	0,02	0,01
Altres col·lectius	70.000	1,1	0,57	0,29	0,31	0,46	0,35
* Discapacitats LISMI	20.000	0,3	0,16	0,08	0,09	0,13	0,10
* Altres prioritats	50.000	0,8	0,41	0,20	0,22	0,33	0,25
Estudiants	521.100	8,3	4,26	2,13	2,31	3,44	2,58
BENEFICIARIS RB	2.313.500	37,0	18,89	9,45	10,25	15,25	11,44
RB mensual (pessetes)			87.552	43.776	47.506	70.680	53.010
RB anual (pessetes)			1.050.624	525.312	570.072	848.160	636.120
Població total	6.247.466						
RFBD (milions de ptes.)	12.865.972						

- Escenari **Altres col·lectius**. A part de les persones disminuïdes i les que perceben algun tipus d'ajuda social en forma de FAS i LISMI³², aquest escenari deixa espai i dona cabuda a un nombre de persones (50.000) que s'hi poden incorporar per motius i causes no previstes en aquest treball. Una vegada més, aquest grup és molt petit, amb un cost molt baix en RB, però que aportaria a aquestes persones una seguretat econòmica i d'autoestima molt significativa psicològicament.
- Escenari **Estudiants**. Aquest escenari està inclòs com un exemple més. Probablement, aquest és el col·lectiu que gaudeix de més seguretat en relació als altres grups, a causa del fet de la solidaritat familiar.

La pobresa: un escenari de consideració especial

Sovint, es pretén justificar la RB basant-se en l'existència de la pobresa. Bona part de la ciutadania només consideraria la implantació de la RB partint de l'existència de fortes i severes bosses de pobresa, que es podrien alleugerir amb aquest element. Conseqüentment, per a ells, la RB es presenta estretament vinculada al problema de la pobresa i no tindria sentit defensar-la si no existís aquesta situació injusta. Per tal de justificar la seva proposta de RB, el mateix T. Paine insisteix en el fet que “la mendicitat és la conseqüència natural de la presència de l'aristocràcia. El noble i el captaire són, sovint, de la mateixa família. Un extrem produeix l'altre: per fer que un sigui ric molts d'altres s'han de convertir en pobres; el sistema tampoc no podria mantenir-se per altres mitjans” (Paine, 1969, p. 279).

Contràriament, en aquest treball afirmem repetidament que la RB constitueix un dret de ciutadania i, per tant, en principi, la consecució del dret ciutadà a la Renda Bàsica no té res a veure amb el nivell de riquesa o pobresa, ocupació o atur, que pugui estar experimentant cada ciutadà i l'economia d'un país. La RB és una propos-

32. Fons d'Assistència Social (FAS): pensions assistencials per a ancians, malalts i incapacitats per al treball; Llei d'Integració Social de Minusvàlids (LISMI): subsidi garantit d'ingressos mínims i subsideis per ajuda a 'la tercera persona.

ta que serveix a persones riques i pobres, a països rics i pobres; cada persona té dret a una part igual de la renda que es produeix. No s'ha de confondre la necessitat d'eradicar la pobresa –per a alguns només d'alleugerir-la– amb el dret generalitzat de percebre la Renda Bàsica.

No obstant això, no volem ignorar que la RB pot ser un bon instrument per resoldre el problema de la pobresa. De fet, no és per atzar que un dels motius pels quals es proposa el model fort sigui que, utilitzant com a criteri per establir l'import de la RB l'import del llindar de pobresa, es converteixi en un instrument per eradicar la pobresa; mentre que els models dèbils representen propostes per ajudar els pobres; és a dir, el primer es converteix en una lectura de RB contra la pobresa i els segons són una lectura de RB per a pobres. És per això que, a més dels escenaris que acabem de contemplar, en volem destacar un en concret que consisteix en l'enfrontament a la pobresa mitjançant la RB.

Històricament, la pobresa ve de lluny. Les seves causes són estructurals (Iglesias, 1998 i 1999) i serveix per potenciar els interessos dels grups de poder social i econòmic de cada època. Per Günter Grass, mai no hi ha hagut disposició per eradicar-la. Dins el capitalisme, “la ciència i les tecnologies han fet ben poc o res per solucionar la pobresa i la fam”. Reconeix que s'ha aconseguit “trasplantar ronyons i cors nous a qualsevol que pugui pagar-los, telefonar sense fils, és a dir, tot allò de què és capaç de plasmar el cervell humà”. No obstant això, remarca, “la pobresa i la fam encara romanen. És més, fins i tot augmenten perquè no hi ha voluntat de resoldre-les”³³. Encara que sembli mentida, la pobresa és una característica estructural de les societats riques actuals.

D'acord amb un estudi presentat recentment sobre la pobresa a Catalunya (Caixa de Catalunya, 2001), 668.326 catalans són pobres; un 11,0% de la població total. I d'aquests, 248.523 viuen en condicions d'extrema pobresa; un 4% de tota la població. Classificada per llars, la pobresa afectaria un 14,3% de totes les llars catalanes. Per avaluar aquesta situació en termes del que costaria aplicar la RB a aquest proble-

33. Günter Grass. Discurs en rebre el Premi Nobel de Literatura l'any 1999. A www.elmundo.es

ma social, el Quadre 8 presenta un resum d'alguns models dèbils que es poden aplicar a les persones i/o a les llars empobrides en aquest país.

- Pel que fa als beneficiaris, es podria escollir entre persones i llars. També es podria començar per prioritzar els infants, o les dones, o aquelles persones que pateixen pobresa severa, persones que “viuen amb prop de 40.000 pessetes mensuals o menys”. D'entre la població, també es podria seleccionar només als aturats, o als pensionistes, o als inactius, o a qualsevol combinació d'aquests grups.
- En relació a les quantitats, presentem un càlcul del cost que suposaria cadascun dels grups seleccionats d'acord amb diferents criteris: començant per triar un model dèbil mixt, en el sentit de limitar la RB a la població empobrida, però aplicant-li la quantitat que l'eradiqués –és a dir, igual al llindar de pobresa–, fins la quantitat considerada com a Consum total equivalent³⁴, passant per altres quantitats com la pobresa severa, la del PIRMI o el SMI en la seva versió del 100% i del 75%:
 - Escenari **Ocupats**. És interessant constatar que la pobresa també colpeja les persones amb ocupació, a causa dels salaris tan baixos que reben. Eradicar la pobresa d'aquestes 39.445 persones costaria el 0,32% del RBFB. Malgrat tot, si el que volem és alleugerir-la ens costaria molt menys, el 0,16% en termes de pobresa severa, etc.
 - Escenari **Aturats**. De la població aturada, 164.116 (un 76,9%) són pobres³⁵. Aquest grup costaria 1,34% de la RFBD, si es pensés en eradicar la pobresa; en cas d'aplicar polítiques d'alleugeriment, qualsevol dels altres criteris que s'apliqui suposa dedicar-hi força menys diners.

34. Aquest informe (Fundació Un Sol Món, Caixa de Catalunya, 2001, p. 47 a 51) es defineix el llindar de pobresa com el 50% de la despesa mitjana equivalent.

35. L'atur és una de les causes principals de la pobresa. És a dir, quan la gent es queda a l'atur, generalment, es queda sense ingressos... la supervivència de les persones aturades passa a dependre, habitualment, dels subsidis d'atur i dels programes d'assistència social... (Jackson, 1999).

- Escenari **Pensionistes**. Aquest és el grup més nombrós; 374.811 persones. Costaria un 3,06 de la RFBD en la seva versió forta i una mica més de la meitat en la versió dèbil.
- Escenari **Inactius**³⁶. Són 89.954 persones; solucionar la seva pobresa costaria un 0,73% de la RFBD. Igual que en els altres escenaris, en la seva modalitat dèbil costaria la meitat.
- Escenari **Persones amb pobresa extrema**. Si singularitzem i triem aquest contingent, eliminar la pobresa d'aquestes 248.523 persones costaria el 2,03% de la RFBD. Es pot alleugerir amb modalitats més barates.
- Escenari **Població infantil**. La pobresa d'aquests 104.518 infants costaria el 0,85% de la RFBD. Com que estan vivint amb adults i una part de les seves necessitats materials es paga col·lectivament, se'ls podria aplicar el criteri de la meitat del que rep un adult. Per tant, només costaria el 0,43% de la RFBD.
- Escenari **femení**. Totes les dones pobres, prop de 287.831, costarien un 2,35% de la RFBD. Si aquesta despesa es considerés excessiva, se'n podria triar qualsevol de les altres.. Aquí podríem tornar a distingir entre dones adultes, 249.189, i menors, 38.642, i aplicar la modalitat anterior.
- Escenari **Llars pobres**. Els models dèbils permeten totes les combinacions. En lloc de triar la concessió de la RB a la persona pots triar donar-la a la llar, unitat de moltes prestacions socials actuals. Per fer el càlcul s'ha partit de la mitjana de les persones pobres per cada llar pobra (2,2 individus), multiplicant-la per la quantitat de cada criteri. El resultat del seu cost per llar amb algun ocupat, llars amb atur, amb pensionistes, etc., es pot verificar al Quadre 8 de la pàgina següent.

36. Aquests inactius corresponen a la definició del treball esmentat, que no coincideix amb la definició d'inactius que nosaltres hem utilitzat en aquest treball.

Quadre 8.

Renda Bàsica en l'escenari de la pobresa

Criteri de pobresa: 50% del consum total equivalent

				Percentatges de la RB sobre la RFBD en termes de:						
TOTAL	Homes	Dones	Llindar de pobresa	Pobresa severa	RMI	SMI 100%	SMI 75%	Consum total equivalent	% sobre el total	
Persones pobres	668.326	380.495	287.831	5,46	2,73	2,96	4,41	3,30	2,73	11,0
Ocupats	39.445			0,32	0,16	0,17	0,26	0,20	0,16	
Aturats	164.116			1,34	0,67	0,73	1,08	0,81	0,67	
Pensionistes	374.811			3,06	1,53	1,66	2,47	1,85	1,53	
Inactius	89.954			0,73	0,37	0,40	0,59	0,44	0,37	
Pobresa extrema	248.523	134.532	113.991	2,03	1,01	1,10	1,64	1,23	1,02	
Infants	104.518	65.876	38.642	0,85	0,43	0,46	0,69	0,52	0,43	
Llars pobres	300.504	126.753	173.751	5,46	2,73	2,96	4,41	3,30	2,73	14,3
Ocupats	6.319	5.875	444	0,11	0,06	0,06	0,09	0,07	0,06	
Aturats	50.655	34.052	16.603	0,92	0,46	0,50	0,74	0,56	0,46	
Pensionistes	201.849	81.019	120.830	3,67	1,83	1,99	2,96	2,22	1,83	
Inactius	41.681	5.807	35.874	0,76	0,38	0,41	0,61	0,46	0,38	
RB mensual (pessetes)				87.552	43.776	47.506	70.680	53.010	43.809	
RB anual (pessetes)				1.050.624	525.312	570.072	848.160	636.120	525.703	

Famílies pobres: Pessetes Llars Persones

per sota del 40% 435.534 193.069 446.554

per sota del 50% 525.703 300.504 668.326

per sota del 60% 646.636 490.095 1.128.124

Total Catalunya 1.492.070 2.099.305 6.062.968

Malgrat que el criteri *Consum total equivalent* que defineix el llindar de pobresa és diferent del que utilitzem en aquest treball, el recollim en aquest quadre perquè és el que s'aplica a l'informe esmentat. Font: *La pobresa a Catalunya: Informe 2001*. Fundació Un Sol Món, Caixa de Catalunya. Barcelona, 2001.

REFLEXIONS SOBRE LA VIABILITAT DE LA IMPLANTACIÓ DE LA RB

De tot el que hem dit fins aquí, sembla prou clar que, fins i tot per al model fort, la riquesa per al finançament de la RB existeix i els mecanismes per la seva posada en pràctica no són inabordables. I, per descomptat, els models dèbils són més fàcils de finançar. La RB és un dret ciutadà important i un mecanisme poderós i viable de redistribució de la renda. D'acord amb aquest dret, l'home es converteix en centre de la vida i no de l'economia. Amb el model fort, s'aconsegueix una de les finalitats de la proposta de la RB: alterar substancialment la distribució de la renda perquè el benestar material de les persones no depengui de la tirania de les lleis econòmiques. Això cal tenir-ho en compte abans de rebutjar la proposta de la RB. Els models dèbils, si es consideren com a passos previs per arribar al primer, poden ser pal·liatius per ajudar col·lectius específics amb problemes.

Al Quadre 9 de la pàgina següent es presenta l'impacte de la RB en la distribució de la renda. La columna 1 presenta les xifres de la distribució actual, prèvia a l'existència de la RB, mentre la columna 3 reflecteix la que resultaria d'aplicar la RB.

No obstant això, la RB no és una panacea, no és un instrument que pretén resoldre-ho tot. Insistim en aquest aspecte perquè, sovint, es considera que si la RB no resol tots i cadascun dels problemes de la vida humana no té sentit implantar-la. No coneixem cap mesura política, social o econòmica que resolgui tots els problemes de la vida humana; però, no pas per això, aquestes polítiques deixen de ser necessàries.

Probablement, el problema principal amb què es troba la RB no és tant el del seu finançament com el de la resistència a la profunda transformació social que implica (redistribució de la renda, canvis en el mercat de treball) per part d'aquells grups que, avui dia, perceben rendes molt altes –que, necessàriament, veuran disminuïdes per finançar la RB– i el del qüestionament, si més no parcial, del seu poder en les relacions laborals. És força difícil de visualitzar que en el context actual de la política econòmica neoliberal i de les terceres vies en les seves diferents modalitats es pugui dur a terme la implantació de la RB sense canvis molt importants en la composició de les forces socials. Aquesta transformació és inevitable per a la implantació del

Quadre 9.

Distribució de la Renda en percentatges del PIB

	Distribució segons el mercat	Intervenció de l'Estat	Distribució amb Renda Bàsica
	(1)	(2)	(3)
Rendes del Treball	46,5	}	49,4
Rendes del Capital	34,5		
Rendes de l'Estat #	7,6		
Consum de capital fix	11,4		
Al Fons de la Renda Bàsica		100,0	39,2
* Individual		90,0	35,2
* Col·lectiva		10,0	4,0
PIB a preus de mercat	100,0		100,0

#Impostos a la producció i la importació menys subvencions d'exportació i a la importació.

Font: Elaboració pròpia amb dades de *Contabilidad Nacional de España. Base 1986*. INE, 1998.

model fort de RB i és necessari que es faci explícita i es percebi amb claredat. Per això, no sembla gaire adequat presentar la RB com si fos una mera transformació tècnica de les prestacions socials, de fàcil consecució. La RB és un canvi substancial en els drets de la població i, com a tal, probablement requerirà un procés llarg i difícil si es vol aconseguir; i és així com s'ha de presentar³⁷.

El Fons de la Renda Bàsica (FRB)

Només l'Estat i les comunitats autònomes tenen capacitat per instaurar la RB i portar-la a terme. Per tant, caldrà que es materialitzi en lleis aprovades pels parlaments corresponents i les consegüents dotacions materials, concretades en els pressupostos

.....
37. La proposta actual de la RB recorda molt el procés de consecució del dret a l'educació per a tota la població, que es va començar a debatre molts anys abans d'assolir-lo. Un cop adquirit, sembla impossible que en algun moment de la història fos contemplat com una quimera.

respectius i amb la seva dimensió doble d'impostos i despesa pública. A Catalunya, l'aprovació de la Llei sobre el dret ciutadà a la Renda Bàsica correspondria al Parlament i l'assignació dels recursos necessaris a la Generalitat.

No obstant això, la gestió de la Renda Bàsica hauria d'anar a càrrec d'un organisme públic autònom, que aquí anomenem Fons de la Renda Bàsica (FRB), que seria l'encarregat de tota la política en relació a la RB i de la seva gestió, administració i operació. Totes les aportacions necessàries per al finançament de la RB s'haurien d'ingressar en aquest fons, des del qual es distribuiria mensualment la RB a la població, per tal que la RB es consideri un dret ciutadà i compleixi la seva funció redistributiva de renda en el marc institucional actual.

Aquest organisme també hauria de ser l'ens decisor de la part de disposició col·lectiva de la RB que, recordem, està constituïda pel 10% de l'import del total assignat a la RB cada any. Per això, com que la part col·lectiva és una part específica de la RB que els ciutadans donen per fer-ne un ús social, caldria que, a més de les habituals representacions als organismes públics, es reforçés la representació de la població dins d'aquest organisme. S'hauria de fer un esforç especial perquè el FRB no es convertís en un organisme públic burocràtic, allunyat de les decisions populars. Es podria plantejar si l'establiment de mecanismes semblants als dels coneguts Pressupostos Participatius o alguns mecanismes similars –en què els membres d'un col·lectiu sancionen directament l'ús dels seus fons– podrien ser explorats per analitzar si podrien cobrir els objectius expressats de forma descentralitzada i autogestionada.

4 Vers un nou sistema de relacions laborals

Tot treball ha de deixar un excedent.

Proudhon

En essència, la producció capitalista és producció de plusvàlua. La característica distintiva del treballador és la producció de plusvàlua. D'aquí que ser treballador productiu no constitueixi cap sort, sinó una maledicció.

Karl Marx

EL MERCAT DE TREBALL

El mercat de treball (MT) és l'indret on es compra i es ven la mercaderia força de treball. Al MT, aparentment hi acudeixen “dos posseïdors de mercaderies igualment autònoms: el posseïdor de mercaderia capital i el posseïdor de mercaderia força de treball”. A les regles que practiquen ambdós grups –de vegades dominades per una filosofia de contestació, d'altres per una de negociadora– se les anomena sistema de relacions laborals. El primer es caracteritza per l'aspiració, entre els seus objectius, a la transformació del sistema; el segon per negociar algunes de les desigualtats que afecten els treballadors, però sense canviar el sistema.

Però, aquesta suposada igualtat autònoma per comprar i vendre força de treball és jurídica¹, no pas econòmica. Perquè, com ja hem explicat anteriorment, “el capitalisme reposa en l'explotació del treball, per bé que formalment lliure”. Perquè “els capitalistes han convertit els *treballadors* en *proletaris* i les seves *condicions de treball en capital*” (Marx, 1975a, p. 924-961). (Llavors, des del principi s'entén “que l'obrer, despulat dels mitjans de producció, també està privat dels mitjans de subsistència i

1. En la seva valoració de la legislació laboral del segle xv, Marx afegeix una citació d'un comentarista d'aquestes lleis: “La legislació sempre ha estat a punt per intervenir a favor del patró. És impotent per fer-ho per l'obrer?” (Marx, 1975a, p. 924).

que, a la inversa, un home que està privat dels mitjans de subsistència no pugui crear cap mena de mitjans de producció” (Marx, 1971, p. 35). Insistent, i per entendre què es dilucida al MT, “no és pas que l’obrer (pugui) comprar mitjans de subsistència i mitjans de producció, sinó que els mitjans de subsistència compren l’obrer per tal d’incorporar-lo als mitjans de producció”

Dins el capitalisme, una persona sense altres mitjans de subsistència que el seu treball, per tal de ser lliure, en principi, pot negar-se a vendre la seva força de treball a un empresari concret, però no podrà eludir permanentment la classe capitalista de qui depèn la compra/venda de la seva força de treball, que li proporciona els ingressos indispensables pel seu benestar i el de la seva família, un àmbit on –diàriament– es produeix i reproduceix la força de treball que ha d’aportar al mercat.

El mercat de treball a principis del segle XXI

La situació dels treballadors assalariats respecte el capital dins el mercat de treball sempre ha estat molt desigual. El treballador necessita el seu treball per subsistir, mentre el capital –tot i que també necessita el treball com un tot– disposa de molts treballadors per escollir². Actualment, aquesta diferència s’ha accentuat enormement, i més en un context en què la tecnologia moderna permet que les empreses operin arreu del món buscant costos més baixos i, al mateix temps, proporciona sistemes tècnics de producció que cada vegada requereixen una menor aportació del treball directe. L’asimetria, la diferència de poder real entre el capital i el treball és enorme i creixent.

A tot això, s’hi ha d’afegir la influència de la política econòmica. Els estats moderns i de les institucions que es configuren a nivell internacional, sota l’ègida de les poderoses empreses transnacionals, són elements essencials del model d’acumulació capitalista transnacional que configura la globalització. Això porta els estats i les insti-

2. D’aquí que, des de molt aviat en la formació d’una classe obrera, els treballadors tendissin a organitzar-se col·lectivament en sindicats o altres institucions per defensar-se.

tucions internacionals a impulsar i facilitar una política econòmica essencialment neoliberal, d'entre els elements de la qual destaca el disseny i l'execució d'una política laboral dirigida a convertir el treball una mercaderia barata (austeritat salarial), totalment elàstica (flexibilitat laboral), manejable (desregulació i debilitament sindical) i d'un sol ús (atur).

Des de la crisi dels setanta, estem assistint a un deteriorament profund de les condicions del mercat laboral als països rics³. Sota l'eslògan de la competitivitat global, el poder del capital privat i la legislació laboral estan reconduint les relacions laborals cap a l'obtenció d'un augment dels beneficis i un deteriorament de les condicions dels treballadors que porten cap a una situació de gran incertesa i inestabilitat laboral. Per fer front a aquestes condicions, la RB apareix com un instrument de gran utilitat. És interessant observar que és, precisament, a partir de la crisi dels setanta que es comença a difondre a Europa la idea d'una RB, que alguns autors –alarmats per la magnitud de l'atur– comencen a plantejar-se si no caldrà buscar mecanismes de distribució de la renda diferents i complementaris als del treball. També es pot entendre que, cada vegada més, força grups de treballadors i de les capes populars comencin a creure en la desitjabilitat i la conveniència de la RB i que la pressió social pel seu establiment sigui cada vegada més accentuada.

Un mercat de treball amb RB

En la situació actual del mercat de treball, per tant, la RB podria tenir un impacte fort en el MT. Principalment, per la potencialitat que té per disminuir la dependència de la població treballadora respecte al poder capitalista. En dues vessants:

- Una, consisteix en la possibilitat de disminuir la submissió total al treball assalariat com a mitjà de supervivència. Amb la RB, la persona no depèn exclusivament

.....
 3. És ben sabut que als països pobres la situació és incomparablement pitjor. La internacionalització productiva ha suposat l'augment d'activitat econòmica i dels corresponents llocs de treball en alguns d'aquests països, però en condicions laborals i salarials extraordinàriament precàries.

del treball efectuat per a altres a canvi d'una remuneració (assalariat o no). Cada persona, si prefereix el temps lliure, pot dedicar la seva vida a moltes activitats dins i fora del MT. Per una banda, pot produir béns i serveis per a si mateix, de manera autònoma, o col·lectiva per a l'intercanvi, sense necessitat de produir plusvàlua; pot desenvolupar una tasca dins el circuit que anomenem *mercaderia-diners-mercaderia* (M-D-M). Per l'altra, res no li impedeix dedicar-se a realitzar activitats per a la col·lectivitat sense remuneració ni ànim de lucre. Com que té les necessitats bàsiques cobertes econòmicament, pot realitzar serveis gratuïts, voluntariat, és a dir, treballar per la satisfacció de participar en la resolució de les necessitats de la comunitat. Totes aquestes tasques o serveis es desenvolupen amb sistemes de producció i circulació no capitalistes. Són processos de producció i intercanvi econòmic i no econòmic en què la producció de plusvàlua no hi és present, ni és necessària; no obstant això, és indispensable en el funcionament del capitalisme. La RB permet iniciar una esfera de producció i intercanvi de béns i serveis al marge, de moment, o a les esquerdes del sistema capitalista. Cosa que no hem de menysprear, si volem posar a la pràctica i anar iniciant realitats alternatives.

- L'altra consisteix en que, pel fet de ser incondicional, la RB no suposa una limitació quan una persona decideix entrar al MT i acceptar una col·locació assalariada. És molt probable que moltes persones considerin que l'import de la RB no s'adigui prou a la seva forma de vida i consum i que desitgin participar en el mercat de treball per augmentar els seus ingressos. La RB no alterarà per res aquesta possibilitat. Més aviat, com ja hem destacat anteriorment, la RB pot actuar com a *fons de resistència* personal i col·lectiu per millorar la seva posició com a treballador. Mitjançant la RB, el treballador no parteix del buit més absolut davant de l'empresari, sinó que disposa d'uns recursos per exigir una feina digna. W. Leontief posa de relleu aquest factor; el que la presència d'un salari (o Renda Bàsica) anual garantit pot canviar el poder dels treballadors dins el mercat de treball: "Si els empresaris constitueixen la part més forta, el guany seria per a ells. Si els sindicats de treballadors tinguessin una posició dominant en la negociació (per la presència de la Renda Bàsica), podrien augmentar definitivament la seva part, fent que tant la quantitat total de treball per contractar com els salaris fossin objecte de negociació col·lectiva". (Leontief, 1986, p. 158).

Aquest doble impacte permet contemplar el MT i les seves relacions contractuals entre els empresaris i els treballadors (i entre la patronal i els sindicats) des d'un nou prisma, un tret que definim com el camí *vers un nou sistema de relacions laborals*. “Una garantia d’ocupació inverteix l’ordre habitual de les coses: manipula la demanda per satisfer les necessitats dels treballadors, no els treballadors per a les necessitats de la demanda” (Jackson, 1999, p. 659).

Per què ho hem de considerar nou? El fet que una persona, dins del sistema capitalista, pugui satisfer les seves necessitats materials bàsiques al marge del MT és nou, per no dir revolucionari. El fet d’entrar al MT, aquesta part tan important de la vida, sense dependre de l’empresari o de l’ETT de torn, amb una certa cobertura econòmica, amb un petit grau de llibertat, és nou. El fet de poder debatre i negociar amb la part empresarial sense témer tant l’acomiadament i les mancances materials que resulten de no tenir feina és nou. Debatre, i negociar si cal, els diversos contractes (indefinitos i temporals; a temps parcial i complet), les taules salarials, la jornada laboral, els torns, horaris i hores extres, els desplaçaments, la flexibilitat laboral i la mobilitat geogràfica, les condicions ambientals i la sinistralitat, les vacances i l’antiguitat, la problemàtica relacionada amb la dona (discriminació professional i salarial, assetjament sexual) sense l’amenaça i la pressió de quedar-se a l’atur, amb el cel com a sostre i el carrer com a terra, o –com serà cada vegada més freqüent en el futur⁴– sense comptar ni tan sols amb el subsidi d’atur si t’acomiaquen, tot això és nou.

L’existència de la RB també facilitarà que s’exerceixi la iniciativa personal i permetrà emprendre activitats en tots els àmbits, siguin rendibles o no. Partint d’uns ingressos assegurats, la persona pot escollir les activitats a què es vol dedicar, tant de caràcter econòmic i artístic, com de tipus cultural o social, remunerades o voluntàries, en funció del seu tarannà i disponibilitat. En una etapa històrica en la qual es considera que la creativitat i la innovació són elements essencials per a l’avenç social, no s’haurien d’infravalorar les oportunitats que proporciona a les persones per exercir-les i desenvolupar-les el fet de tenir uns ingressos assegurats.

4. “El Gobierno quiere endurecer los requisitos para el cobro del seguro de desempleo”. *La Vanguardia*, 21 de setembre de 2001.

Per tant, si els venedors de la força de treball acudeixen al MT des d'aquest escenari laboral, que suposa comptar amb la RB com a nou dret ciutadà, el sistema de relacions laborals que s'inauguri també haurà de ser nou. El comprador de força de treball continua tenint el mateix poder, però els venedors d'aquesta mercaderia ja no són tan dèbils, no estan tan desemparats en el MT a l'hora de vendre's com a éssers humans, encara que el sistema productiu intenti mantenir-los en aquesta condició.

Cal considerar, també, l'impacte des d'una òptica empresarial, especialment durant el període de transició. En primer lloc, l'impacte sobre els excedents empresarials, per la pressió fiscal addicional a l'activitat econòmica que s'ha proposat, però també –i de manera més important– pel canvi d'actituds que estimularia en el món del treball. La RB permetria als treballadors mantenir la seva dignitat en la relació laboral i aquesta s'orientaria molt més vers una relació voluntària entre subjectes lliures⁵ que no pas vers la subordinació creixent que suposa la situació actual.

És molt probable que els òrgans de gestió i els propietaris de les empreses tinguin dificultats per acceptar l'aparició d'un nou sistema de relacions laborals. Suposarà una gran transformació si tenim en compte que els patrons viuen actualment una situació en què poden dominar totalment els treballadors. Els empresaris es veuran obligats a acceptar i a organitzar-se des d'un enfocament nou que, probablement, presentarà moltes resistències per part seva. Ningú no cedeix amb facilitat les situacions que l'afavoreixen, especialment després d'una etapa com l'actual en què el domini del treball en el món laboral és absolut.

Però el món i, per tant, les empreses i les relacions laborals no són estàtiques. Si hi ha la força social necessària per implantar la RB vol dir que s'ha produït un gran canvi en la correlació de forces socials i que cal contemplar l'organització social d'una altra manera, és a dir, les forces socials i les del capital privat s'hauran d'estructurar i relacionar d'una altra manera. Els dirigents empresarials tenen una responsabilitat gran en aquest aspecte: si accepten la conveniència i inevitabilitat del canvi de forma

5. Que, per cert, és la figura que presenta la teoria econòmica convencional quan les planteja, però que en la societat actual no respon a les condicions reals.

positiva i l'integren dins les noves formes d'organització empresarial, el resultat final pot ser satisfactori, mentre que si persisteixen en una visió estreta i consideren que l'única relació possible entre el capital i el treball és la de total subordinació d'aquest últim, les conseqüències poden ser lamentables. No hi ha motius per suposar que un món renovat de propietat i direcció empresarial –assumint que els fruits del progrés han de beneficiar tota la societat– no és capaç de fer front de manera positiva a la vasta transformació que implicaria l'existència de la RB. Un cop superat el període de transició i havent acceptat que, dins el món empresarial, es vagi instal·lant una nova manera de fer, molt més respectuosa amb el treball i amb més iniciativa, participació i responsabilitat per part dels treballadors –lliures de l'angoixa d'haver d'assegurar-se la supervivència quotidiana–, es descobrirà que constitueix un món del treball molt més satisfactori per a tots els que hi participen.

La implantació de la RB suposa una transformació profunda i radical del mercat de treball des de qualsevol punt de vista. Assegurar permanentment la satisfacció de les necessitats bàsiques i, per tant, evitar que les persones visquin angoixades pel seu futur material, altera tant les premisses habituals que afectarà totes les reaccions previsibles en l'àmbit laboral. La magnitud del canvi és tan gran que es fa difícil preveure totes les conseqüències de la seva implantació. Només la realitat indicarà en cada moment les mesures que s'han d'aplicar per reforçar les situacions positives i debilitar o impedir les negatives.

De totes maneres, no ens passa per alt, i per això ho diem, que com que “el sistema de producció capitalista no és només producció de mercaderies sinó, fonamentalment, producció de plusvàlua i, per tant, de capital, és impossible esperar que aquest sistema es modifiqui o es ‘reformi’” per si mateix o proposant mesures de bona voluntat. D'aquí que, en aquest treball, s'insisteixi a contemplar la RB no només com un mitjà útil per pal·liar les condicions del mercat de treball, sinó, i sobretot, com un instrument actiu i eficient per aconseguir que “aquesta societat pugui ser abatuda per les mateixes forces que s'engendren en les seves contradiccions internes”⁶.

6. José Arico. Presentació a *El Capital. Libro I. Capítulo VI. Inédito*. Siglo XXI Editores. Mèxic DF, 1971.

A tot això, hi hem d'afegir el paper que pot jugar la RB en la lluita per l'alliberament de la dona⁷, tot i que tampoc podem oblidar l'alliberament de l'home: després de tot, volem remarcar que “el lliure desenvolupament de cada un serà la condició del lliure desenvolupament de tots” (Marx i Engels, 1996, p. 59).

Sobre l'obligatorietat i desitjabilitat del treball

La proposta de la RB troba serioses objeccions entre la gent de les societats modernes. En un país amb tradició judeocristiana i una sòlida implantació del sistema capitalista com el nostre, s'entén que aquest rebuig tingui una forta càrrega religiosa, econòmica i social⁸. En l'aspecte religiós, cal recordar la maledicció divina que ens obliga a *guanyar el pa amb la suor del front* i la consideració de Sant Pau que *el qui no vulgui treballar que no mengi*; en el terreny econòmic, es considera que per poder participar de la renda que es produeix s'ha de treballar o tenir mitjans propis de capital; com que els propietaris de capital són minoria, la forma habitual d'obtenir els recursos bàsics per viure és mitjançant el treball⁹; pel que fa a l'aspecte social, el rebuig prové de la consideració per part de molts grups de la població que el treball dignifica l'home i constitueix un instrument fonamental per a la seva socialització¹⁰. Fins i tot hi ha algun economista que construeix una obligació de treballar, basant-se en el “reconeixement històric del valor del treball”. Diu, “per a la majoria de la població, l'èxit de vendre la seva ‘mercaderia treball’ no només representa el dret a l'ús de ficar cullerada a l'olla (renda nacional), sinó també el seu dret d'utilitzar

7. Vegi's els treballs presentats per Sira del Rio, Javier Aguado Abad, Guaditoca Blanco Rojas i José Iglesias Fernández al Seminari Mujer y Renta Básica que va tenir lloc la primera setmana de novembre de l'any 2001 al Barri de la Coma, a Paterna (València), citats a la Bibliografia.

8. Per un tractament més rigorós i extens sobre aquestes resistències socials, vegi's Iglesias (1998).

9. Cal esmentar, no obstant això, que en el context de l'Estat espanyol, la part corresponent al capital s'acosta tendencialment al 50% de la riquesa produïda anualment i aquests darrers anys la supera. Cosa que permet viure (força bé) sense recórrer al treball a una part important, per bé que reduïda, de la població.

10. Aquesta actitud és particularment notable entre els sindicalistes que, a força de lluitar per la plena ocupació dels treballadors, consideren que el treball és la principal forma, si no l'exclusiva, de presència a la societat.

aquesta cullera en un futur, quan ja no participi en aquest mercat. Quan ja sigui vell o estigui malalt; quan ja no es valori la seva ‘mercaderia’... I també representa l’orgull de ‘poder treballar’, de ser ‘útil’. Això és el respecte; el dret valoratiu d’utilitzar la cullera sense recórrer a la mendicitat” (Anisi, 1995, p. 81).

En les actuals societats laïcitzades és difícil d’acceptar que s’hagi de treballar per preceptes bíblics o plantejaments religiosos. És més fàcil pensar que aquests estaven orientats a justificar una situació de fet que s’ha donat en totes les societats i que, encara avui, exigeix a gran part de la població mundial obtenir el seu manteniment amb la suor del propi front, però no sembla que hi hagi cap mèrit especial en aquest fet, o cap desmèrit si s’eludeix. Especialment quan, als països més rics, unes parts molt significatives de la població viuen sense treballar, com estudiants en edat adulta, mestresses de casa, rics ociosos, jubilats cada vegada més joves, aparentment sense cap minva en la seva consideració social; en l’àmbit econòmic ja hem destacat que als qui disposen de mitjans de capital no se’ls exigeix el treball per viure; per tant, la necessitat del treball correspon a una determinada forma d’organització social i distribució de la renda que, això no obstant, es pot canviar, tal com indica una proposta com la RB. Pel que fa a la realització de la persona i la seva socialització a través del treball, sembla ser que respon a mentalitats de l’etapa recent del capitalisme industrial, moment en què el treball assalariat es converteix en una obligació per les capes populars i absorbeix tots els aspectes de la vida dels treballadors; amb ella, però, s’ignora la realització personal i social de totes les persones que no passen pel mercat de treball, ja sigui perquè tenen mitjans propis o per organització familiar i social. Implica, també, una percepció del mercat de treball en què els treballadors i treballadores tenien ocupacions que conduïen a una formació professional, i en la qual s’integraven de manera gairebé permanent. En les condicions socials actuals, postular que la realització i socialització de les persones té necessitat del treball evidencia que no es tenen en consideració les condicions dures i precàries que aquest representa per a una proporció majoritària de treballadors i que s’ignoren totes les possibilitats d’activitats socials que ofereixen les societats modernes: des de l’escola, que absorbeix gairebé els vint primers anys de la vida de les persones, a les activitats voluntàries, passant per la socialització –degradada i insatisfactòria, però socialització– que ofereixen els moderns mitjans de comunicació i el consum. El treball, i si es vol un

referent religió, el ‘guanyar-se el pa amb la suor del propi front’ és una necessitat i una obligació pels qui no poden guanyar-se la vida d’una altra manera. En cap moment no és una obligació per al desenvolupament de l’èsser humà o perquè aquest compleixi amb el seu paper dins la societat.

Dret al treball, dret a una renda

Convé començar per precisar que els drets no són obligacions. Que exercir un dret suposa la possibilitat de dir *sí*, *no* o fins i tot abstenir-se. Per exemple, com pot existir el dret al treball si el ciutadà no compta amb la llibertat, amb els mitjans econòmics, per decidir si accepta o rebutja el sistema de treball assalariat de la classe capitalista? Sense la possibilitat d’abstenir-se o de dir *no*, aquest dret no existeix. Si les persones no compten amb altres mitjans, amb altres recursos per sobreviure, que no siguin la venda de la seva força de treball, haurem de concloure que aquestes persones no tenen altra alternativa que l’obligació de treballar, l’exigència de trobar una ocupació assalariada. De tal manera que el dret al treball es converteix en un deure, en una obligació. Per tant, hem d’evitar un error que cometem molt sovint: no distingir entre drets i obligacions.

Un cop aclarits aquests conceptes –el de dret i obligació– volem afegir i destacar que la RB no suposa estar en contra del dret al treball. S’ha de respectar, en tot moment, la llibertat d’aquelles persones que volen posar en pràctica el dret de treballar. Ara bé, per tal que aquest dret es pugui exercir, aquesta possibilitat s’ha de separar, precisament, de l’obligació de treballar que imposen les relacions socials dins el capitalisme. I una forma de garantir aquest dret al treball és la implantació del dret ciutadà a una Renda Bàsica, de manera que cada persona tingui una quantitat assegurada que li permeti sobreviure al marge del mercat de treball, l’únic mitjà que permet trencar amb l’obligació de treballar. Alguns autors matisen aquesta conclusió:

- “Aquesta posició que presentem no exigeix que el dret al treball sigui substituït per un dret a un ingrés, ni que aquestes prioritats es desplacin del primer al segon dret. L’únic que exigeix és que no es doni cap privilegi especial a una dimensió de

la llibertat per sobre d'una altra, ni que es tracti de manera discriminatòria individus amb gustos diferents” (Van Parijs, 1996, p. 158).

- Un altre autor també és partidari de defensar el dret al treball perquè permet el desenvolupament social de la persona. Per fer-ho, cita Marx, que assenyalava que “el treball és una condició existencial de la vida humana en totes les formacions socials, una necessitat natural eterna que possibilita l'equilibri del metabolisme entre les persones i la naturalesa, estabilitzar la vida.” (Marks i Engels, 1975). Però, aquesta característica general no li impedeix distingir entre el treball *per se* i el treball assalariat. Una particularitat que li permet deixar ben clara la seva opinió: “l'objectiu no és l'abolició del treball, sinó l'abolició de les relacions salarials.” (Canteias, 2002).

EL MERCAT DE TREBALL A CATALUNYA

Per poder avaluar el possible impacte de la RB dins el mercat de treball a Catalunya, a continuació presentem alguns dels seus elements i tendències essencials durant la darrera dècada: 1990-2000.

L'estructura i l'oferta de la força de treball

A finals de 1999, a Catalunya hi vivien prop de 6,1 milions de persones (Quadre 10). De totes aquestes, el grup en edat laboral –actualment comprès entre el 16 i els 65 anys– suposa el 64,2%. Dins d'aquest grup, cal distingir dos segments importants:

- El considerat voluntàriament inactiu que, per diversos motius, no entra al MT i suma un 19,6%.
- I el considerat voluntàriament actiu però que el mateix MT rebutja, ja que només ofereix ocupació a un 39,9% de la població i deixa un 4,7% de la població en situació d'aturada.

Quadre 10.

Població a Catalunya. IV trimestre de 1999

	Total Persones	%	Homes	%	Dones	%
Estructura de població						
Fins a 15 anys	926,0	15,4	469,2	16,3	456,8	14,6
De 16 a 65 anys	3.860,6	64,2	1.894,0	65,7	1.966,6	62,8
* Ocupats	2.398,8	39,9	1.449,2	50,3	949,6	30,3
* Aturats	284,8	4,7	114,9	4,0	169,9	5,4
* Inactius	1.177,0	19,6	329,9	11,4	847,1	27,1
Més de 65 anys	1.228,7	20,4	520,5	18,0	708,2	22,6
TOTAL	6.015,8	100,0	2.883,7	100,0	3.131,6	100,0
Mercat de treball						
Ocupats	2.398,8	39,9	1.449,2	50,3	949,6	30,3
Disponibles	1.461,8	24,3	444,8	15,4	1.017,0	32,5
* Aturats	284,83	4,7	114,9	4,0	169,9	5,4
* Inactius (entre 16 i 65 anys)	1.177,0	19,6	329,6	11,4	847,1	27,1
TOTAL	3.860,6	64,2	1.894,0	65,7	1.966,6	62,8
Població inactiva (sobre població relativa)						
Disponibles	1.461,8	24,3	444,8	15,4	1.017,0	32,5
Resta	2.154,7	35,8	989,7	34,3	1.165,0	37,2
*Fins a 15 anys	926,0	15,4	469,2	16,3	456,8	14,6
*Més de 65 anys	1.228,7	20,4	520,5	18,0	708,2	22,6
TOTAL	3.616,5	60,1	1.434,5	49,7	2.182,0	69,7

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Idescat.

És a dir, a Catalunya, el MT només necessita donar ocupació a un 40% de la població, tot i que té un 24% més de persones inactives en edat laboral a la seva disposició: entre 16 i 65 anys i aturats. Això ens porta a extreure dues conclusions. La primera està relacionada amb l'anomenat exèrcit de reserva o sobre població relativa; el procés productiu té dues fonts de mà d'obra al seu abast: disposa d'un 24% entre les persones compreses en l'edat laboral de 16 a 65 anys i, si la necessitat fos molt urgent,

disposa d'un altre percentatge entre els menors de 16 anys i els majors de 65¹¹. La segona demostra que un 60% de la població gaudeix d'una RB en forma de solidaritat familiar i generacional, ja que només 40 de cada cent persones produeix prou per mantenir tota la població; les 60 que resten viuen del peculi familiar/pensions/assistència. És el que, mitjançant la RB, volem transformar en un dret ciutadà.

L'atur

Des del 1990 al 1994, a Catalunya l'atur va passar de 321.500 persones desocupades a 556.400. A partir d'aquesta data, l'evolució de l'atur a Catalunya manifesta una tendència descendent fins l'any 2001, en què baixa fins arribar al 8,63% de la població activa, però no sabem què pot passar a partir d'aquesta data en què, novament, sembla que la recessió despunta.

Quadre 11.

Catalunya: Atur 1990 - 2000. IV trimestre. Enquesta de població activa (milers de persones)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Total	321,5	325,2	390,6	554,3	556,4	531,1	507,1	435,4	364,9	270,3	237,8
Taxa d'atur	12,7	12,8	15,7	21,5	21,3	19,9	18,8	16,2	13,6	10,1	9,7
Homes	128,0	141,4	180,8	293,0	267,7	245,4	245,6	185,3	147,8	108,9	93,3
Taxa d'atur	8,1	9,0	11,7	18,9	17,0	15,5	15,4	11,7	9,4	7,0	6,9
Dones	193,5	183,8	209,8	261,3	288,7	285,7	261,5	250,1	217,1	161,4	144,5
Taxa d'atur	20,5	19,2	22,0	25,5	27,7	26,4	23,8	22,7	19,5	14,2	13,6

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'INE i l'Idescat.

11. Tot i que no ens sembla una situació desitjable, recordem que s'està intentant potenciar el treball dels majors de 65 anys i que, no fa pas gaire, l'edat laboral començava als 14 anys. A Espanya, s'estima que actualment hi treballen 250.000 infants. "Les últimes dades de la UNICEF mostren que prop de 250 milions de menors de 14 anys són forçats a treballar arreu del món". *El Mundo*, 28 maig de 2001.

La caiguda de la segona meitat dels noranta és a causa, en part, de la conjuntura positiva que està experimentant l'activitat econòmica en aquests moments, però també de les reformes prèvies del mercat laboral, que van potenciar el contracte de treball a la carta, sense el qual cada empresa no podria contractar i acomiadar (ajustar les plantilles) d'acord amb les necessitats dels seus programes de producció: contractes per uns mesos, per un mes, per uns dies o dia i, fins i tot, per una hora, etc. Per aquest motiu –i tenint en compte la definició d'*ocupació* que es fa servir¹² – l'atur baixa però el nombre de contractats precaris es manté elevat.

A més, com és prou sabut, no tots els aturats perceben el subsidi d'atur. A l'Estat espanyol, des del 1995 poc més de la meitat dels aturats registrats han cobrat el subsidi d'atur; afortunadament, a Catalunya la situació és força millor –però no bona–, ja que durant tota la dècada dels noranta han cobrat el subsidi un 67% d'aturats segons l'EPA i un 80% d'aturats registrats segons l'INEM¹³. Fixem-nos que aquests percentatges que dóna l'INEM fan referència a la xifra d'aturats registrats, que constitueixen una xifra molt menor del que es consideren els aturats reals estimats per l'Enquesta de Població Activa (EPA). A Catalunya, les xifres de l'EPA donen un nombre d'aturats de la dècada dels noranta d'aproximadament el doble de les xifres d'atur registrat, fet que significa que els percentatges que acabem d'indicar de taxa de cobertura es redueixen aproximadament a la meitat.

Per a completar el quadre de la bonança que suposa estar aturat, afegim-hi que la prestació mitjana anual en concepte d'atur a Espanya era de 387.000 pessetes anuals el 1996, o 32.250 pessetes en dotze mensualitats, i a Catalunya de 440.00 pessetes anuals, o 36.700 en dotze mensualitats. Unes xifres que haurien de tenir en compte aquells que consideren que és molt còmode viure de l'atur o que les prestacions socials als aturats són massa generoses, com opina l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OECD).

.....
12. Les estadístiques oficials consideren ocupada tota persona que hagi treballat, com a mínim una hora, la setmana anterior a la de l'enquesta.

13. La taxa de cobertura –encara que els requisits per a la seva concessió no canviïn– creix, també, quan l'atur disminueix; i disminueix quan l'atur augmenta. És molt possible que l'alta taxa de cobertura per a Catalunya l'any 1992 fos a causa de la baixa taxa d'atur durant els Jocs Olímpics.

Les reformes del mercat de treball: regular la desregulació

Aquesta població treballadora, com la de la resta de l'Estat, ha estat sotmesa des dels anys vuitanta a una intensa legislació laboral. Des dels Pactes de la Moncloa del 1997, s'han succeït un ampli nombre de 'reformes laborals', l'última de les quals –quan escrivim aquestes línies– correspon al març de 2001. Totes aquestes reformes estan orientades en la línia que s'ha indicat al paràgraf anterior, dirigides a endurir la situació salarial i precaritzar les condicions laborals per tal d'abaratir el cost laboral¹⁴. Si bé a les reformes més recents la preocupació per la magnitud del treball temporal ha fet aparèixer algunes disposicions que haurien de conduir a l'augment dels llocs de treball fix (augment de la gamma de contractes de foment de l'ocupació i disminució de la indemnització per acomiadament a determinats col·lectius; reducció de cotitzacions a la SS; indemnització per extinció de contracte temporal –de vuit dies de salari!–; equiparació de drets entre treballadors temporals i fixos i alguna altra provisió), aquestes mesures tendeixen a equilibrar-se amb les que faciliten la contractació a temps parcial, amb la qual cosa la precarietat subsisteix.

Com mostra el Quadre 12 de la pàgina següent, a Catalunya, la precarietat presenta una tendència semblant a la de la resta de l'Estat espanyol. Nou de cada deu contractes es realitzen per un període limitat, la majoria sovint té una durada menor als tres mesos. Els sindicats ja havien denunciat la reforma anterior, destacant que aquesta no milloraria la tendència cap a la contractació indefinida¹⁵. Després d'un any d'aplicació, els contractes per circumstància de la producció, figura on resideix realment la precarietat laboral, han augmentat un 12%. En realitat, la reforma laboral amb prou feines fa disminuir la temporalitat a Catalunya; la millora que apareix a la resta de contractes no altera substancialment la relació entre els definits i els indefinits i, quan s'accentuï la recessió, aquesta ratio es deteriorarà més.

14. Segons l'Eurostat, els costos laborals d'Espanya el 1999 estaven per sota de tots els països europeus, tret de Grècia i Portugal.

15. Fins i tot la Comissió Europea està especialment preocupada per la "forta proporció de contractes eventuais i reclama al Govern espanyol més esforços en matèria d'ocupació". *El Mundo*, 11 de setembre de 2001.

Sembla que els contractes temporals estan associats a la sinistralitat laboral. A Catalunya, la sinistralitat va en augment. Des del desembre de l'any 1994 fins al de l'any 2000, el nombre d'accidents amb baixa ha passat de 112.989 a 183.393, amb una mitjana anual de 142.566. El nombre d'accidents mortals manifesta una mitjana de 158 morts anuals. No ens sorprèn que els sindicats insisteixin a relacionar la precarietat dels contractes esmentats més amunt amb els alts índexs de sinistralitat. I no sembla que els faltin motius.

Quadre 12.

Evolució de la contractació laboral a Catalunya: gener - juny 2000 a gener - juny 2001

	Gener - juny 2000		Gener - juny 2001		Variació	
	Persones	%	Persones	%	Persones	%
D'obra o servei	347.886	36,0	259.025	27,5	-88.861	-25,5
Per circumstàncies de la producció	331.985	34,3	371.702	39,5	39.717	12,0
A temps parcial temporal	190.434	19,7	188.612	20,0	-1.822	-1,0
	870.305	90,0	819.339	87,0	-50.966	5,8
A temps parcial indefinit	28.645	3,0	28.999	3,2	354	1,2
Convertits en indefinits	40.136	4,2	43.525	4,5	3.389	8,4
Ordinaris a temps indefinit	28.007	2,8	49.435	5,3	21.428	76,5
	96.788	10,0	121.959	13,0	25.171	26,0
TOTAL	967.093	100,0	941.298	100,0	-25.795	-2,7

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Avui, 22 d'agost de 2001.

La realitat de la dona vista des d'alguns indicadors socioeconòmics

A finals de l'any 1999, el nombre de dones a Catalunya se situava al voltant dels 3.131.600, un 52,1% de la població total. Segons el Quadre 10, l'estructura de població femenina estava integrada per un 14,6% de menors de 16 anys, un 22,6% de majors de 65 anys i el 62,8% de dones entre els 16 i els 65 anys.

La classificació anterior ens permet analitzar el segment de persones aptes per entrar al mercat de treball –de cada 100 dones, 63 estan en edat de treballar– i observar quantes d'aquestes dones treballen remuneradament: només 36 han sortit a buscar feina; 30 estan ocupades i 6 aturades. 27 dones en edat laboral es troben sense una ocupació remunerada, la majoria d'elles dedicades al treball domèstic, que recau gairebé totalment en la dona, tant si és treballadora externa com si no ho és.

A més, segons el Quadre 11 (p. 173), s'observa que el pes de l'atur recau sobre la població femenina; gairebé tots els anys que hi figuren, la taxa d'atur femenina és el doble de la masculina. L'any 2000, la proporció de dones a l'atur respecte al total és del 59,7%. Així mateix, d'entre la gent que busca la primera feina, el 66,9% són dones.

D'entre la població jubilada, només un percentatge molt petit de dones cobra una pensió pròpia ja que són moltes les que no han contribuït perquè durant la seva vida activa no han passat pel mercat de treball; el tipus de pensió que reben és la de viduïtat o d'altres com les d'orfandat, favor a famílies, etc., associada a unes prestacions molt baixes: una mitjana de 56.500 pessetes mensuals. L'excepció principal són les prestacions per incapacitat permanent, que principalment tenen homes com a beneficiaris perquè la majoria d'ells són assalariats.

Requadre 10.

Des de la Comissió Mixta (Congrés-Senat) de Drets de la Dona

El 40% de les dones ocupades tenen contracte temporal.

El 41% de les dones treballa a les feines més mal pagades.

El 25% de les dones en edat de treballar obtenen ingressos propis a través d'un salari.

Els beneficiaris de la RB

Les dades que es presenten en aquest apartat assenyalen clarament qui seran els principals beneficiaris¹⁶ de la RB: població inactiva en edat laboral (19,6%), ancians i infants (20,4% + 15,4%)¹⁷ i aturats (4,7%), que ja suposen el 60,1% de la població de Catalunya. Cal destacar l'important percentatge de població femenina dins d'aquests grups, que d'acord amb el Quadre 10 (p. 172) constitueix el 72% de les persones inactives en edat de treballar, el 22% de la població en edat laboral i el 14% de la població total; a més, els aturats i probablement una proporció important de treballadors precaris amb sous inferiors a la RB. Tal com s'indica més amunt, la RB actuaria com una assegurança que cobreix les necessitats bàsiques del 60% de la població de Catalunya que no està integrada al mercat de treball. Ja hem destacat, també, que la seguretat de disposar d'aquests ingressos proporcionaria una sensació gran de seguretat a tots els treballadors i que això els permetria ser més exigents amb les seves condicions de treball.

La naturalesa de la política d'ocupació

El caràcter de les mesures dirigides a estimular l'ocupació mereix un breu comentari. Si analitzem la política d'ocupació de les dues darreres dècades, podem constatar que gran part de la política laboral consisteix o bé en disposicions reguladores del mercat de treball i, per tant, de caràcter gratuït per a l'Estat, o bé de disposicions que suposen una disminució de les contribucions empresarials a la Seguretat Social, o d'ajudes directes a les empreses. Sota la filosofia que l'ocupació eficient la creen les empreses, es pretén estimular la creació d'ocupació amb mesures dirigides a disminuir el cost laboral per a l'empresari a costa de les quotes a la Seguretat Social. Gairebé cap de les mesures governamentals va dirigida a la creació directa d'ocupació en

16. Vegi's Annex 2. Els col·lectius prioritaris de la Renda Bàsica.

17. D'aquests, caldria descomptar els que ja cobren una pensió. De totes maneres, com que molts d'ells cobren una pensió inferior a la RB, es veurien beneficiats per la diferència entre el que perceben anualment i l'import de la RB.

forma d'ocupació pública, o a l'estímul directe de l'activitat econòmica per contractació pública al sector privat; ni tan sols existeixen altres ajudes directes a les famílies a l'atur, tret del subsidi d'atur, que paguen els mateixos treballadors amb la seva contribució, o els subsidis de caràcter assistencial. És a dir, s'actua de manera que la millora del mercat laboral passi necessàriament per un augment directe del benefici empresarial en forma de disminució del cost laboral. I aquest fet suposa un abonament important a l'empresariat que, a més, pot amenaçar i amenaça permanentment amb l'acomiadament i la precarietat si es produeix alguna discontinuïtat en aquestes ajudes. Per exemple, només la reducció de les cotitzacions empresarials de la Seguretat Social per estimular els contractes de treball fix, del paquet de mesures de l'última reforma laboral, s'estima que té un cost global per l'Estat de 300.000 milions de pessetes. Sembla lícit preguntar-se si, amb aquest import, no es podria dissenyar un altre tipus de mesures d'estímul de l'ocupació més directes, com la millora del transport públic, la potenciació d'activitats de preservació del medi ambient, etc. Nosaltres considerem que aquestes ajudes serien molt més eficients per contribuir al finançament de la RB per a la ciutadania, encara que no passi pel mercat de treball. I per això incloem una part de l'anomenada 'política d'ocupació' entre les seves fonts de finançament.

L'IMPACTE DE LA RB EN L'OFERTA DE LA MÀ D'OBRA: EL TEMA RECURRENT DE LA VAGÀNCIA

Una de les objeccions que es fan freqüentment a la RB és que pot desmotivar l'oferta de mà d'obra. És a dir, la preocupació de moltes persones quan s'enfronten a la RB consisteix a creure que aquesta pot induir molts ciutadans, un cop lliures de l'obligació de buscar feina per viure, a adoptar actituds de ganduleria, vagància, droperia, peresa, desídia, mandra, apatia, desinterès, indolència, deixadesa i un llarg etcètera d'adjectius similars. I, quan ja han establert –sense més reflexió– la causa-efecte entre RB i vagància o desincentivació per treball, la primera qüestió que sorgeix és qui treballarà, aleshores. Al límit, s'acostuma a fer aquesta pregunta: Si es disposa de la RB per satisfer les necessitats més elementals, què passaria si tots deixéssim de treballar?

És evident que si fem una pregunta tan tancada en si mateixa com aquesta, la resposta que puguem donar també es tanca en si mateixa. Al límit, si tota la població ocupada deixés de treballar, és obvi que no podríem cobrir les nostres necessitats i fins i tot moriríem, ja que els inactius vivim dels béns i serveis que produeixen els ocupats. Però, és pertinent fer una pregunta tan tancada i extrema? , no seria més realista obrir-la, desglossar-la per segments professionals i els seus respectius ingressos i deduir a qui podria compensar el fet de deixar la feina i a qui no? Vegem dues raons per comprovar/respondre aquest tipus de preocupació justificada:

Una, de tipus subjectiu. Els dies propers a la loteria de Nadal de l'any 2000, una revista de molta tirada d'àmbit nacional preguntava a la nostra població si en el cas que li toqués un premi fort, per exemple de 400 milions, deixaria de treballar. La resposta va ser aclaparadora i no deixa cap mena de dubte: prop del 85% dels homes i dones enquestats van respondre que continuarien treballant. Per bé que de tipus subjectiu, aquesta evidència és molt curiosa i potent. En primer lloc, perquè revela que la ciutadania no està tan disposada a abandonar la idea de treballar, encara que ingressi –a resultes de la fortuna– quatre vegades més diners que el que suposa per dret l'ingrés de la RB durant tota la vida¹⁸. Contradictòriament, és molt probable que si se'ls preguntés si estarien d'acord amb la proposta de la RB responguessin que aquest dret provocaria l'abandó del mercat de treball per part de molta gent, a causa de l'*efecte ganduleria* que podria desencadenar. Per tant, com podem explicar aquesta resistència al dret a la RB per por d'incentivar la indolència laboral, mentre personalment no pensen abandonar el seu lloc de treball assalariat ni quan es tracta de la loteria? És que potser no és una loteria poder gaudir de la RB i poder escollir un treball assalariat quan ho creguis convenient? No hi ha una mena de menyspreu inconscient vers la resta de gent en aquest tema: “jo no abandonaré el meu lloc de treball però la resta de gent és molt probable que ho faci”, cosa que implica que jo no sóc gandul però la resta de gent sí? El paper del treball dins les nostres societats compleix moltes més funcions que la simple obtenció d'un ingrés i no ens sembla legítima l'objecció que les persones que no necessiten treballar, peremptòriament,

18. Una mitjana de 40 anys de vida laboral per 2,5 milions de pessetes anuals seria igual a 100 milions.

no ho faran. De fet estem assistint a un augment ràpid de les activitats de voluntariat¹⁹ que no proporcionen ingressos, com s'expliquen aquestes activitats, si aquestes persones únicament estiguessin motivades per la remuneració monetària?

Una altra, basada en el nivell de consum desitjat. La Renda Bàsica suposa una seguretat de nivells de renda modestos. Fins i tot en una família de quatre membres que percebessin la RB, els ingressos mensuals amb el model fort assolirien la xifra de 320.000 pessetes. Actualment, una gran proporció de famílies són menors de quatre membres. En una societat consumista com la nostra, sembla poc probable que les famílies o persones que ja disposen d'una col·locació mínimament satisfactòria renunciïn als ingressos i al nivell de consum que aquesta els pot proporcionar, tot conformant-se només amb els ingressos de la RB. No hem d'oblidar que la RB no elimina els ingressos que es perceben per l'activitat laboral. Si utilitzem les dades sobre la realitat de l'oferta de mà d'obra actual, ens trobem amb la següent informació:

Partint dels Quadres 13 i 14 (p. 184 i 185), s'observa que la població ocupada a Catalunya és de 2.398.800 persones, que mostren la següent composició i nivell salarial:

- Un 30% dels ocupats són directius, científics, intel·lectuals i tècnics mitjans; en termes d'ingressos, aquesta oferta de la mà d'obra tan qualificada guanya entre 4 i 7 vegades la RB. Primera pregunta: aquest personal abandonaria els seus llocs de treball quan rebés la RB?
- Un altre 56% de l'ocupació està integrada per persones qualificades que, suposadament, troben algun interès en la seva feina, a part de la remuneració que, de totes maneres, se situa entre 3 i 4 vegades la quantitat de la RB. En aquest cas tampoc sembla que la deserció de l'aparell productiu hagi de ser molt accentuada.
- Un altre 3% de persones treballen en dos sectors que estan perdent pes específic en la producció. Són l'agricultura familiar i la pesca, dues activitats econòmiques

19. A Catalunya, actualment, el nombre de persones dedicades a activitats voluntàries s'estima en 30.000.

que s'han d'anar subvencionant permanentment, de vegades perquè les collites són molt bones, de vegades perquè són molt dolentes o a causa de les parades biològiques que s'han de fer amb els peixos perquè tinguin temps de reproduir-se; aquesta població ja està percebent la RB en forma de subsidis. “A Catalunya, s'estima que s'ha perdut un 22% de les explotacions agràries des del 1989 i que hi ha hagut un descens del 15% del total de mà d'obra agrària, prop de 25.000 llocs de treball en menys de vuit anys”²⁰.

- L'últim 11% està integrat per totes aquelles persones dedicades a les ocupacions per les quals amb prou feines es necessita formació professional: són peons treballant en activitats amb una sinistralitat molt alta, o contaminants, o brutes, o perilloses, o que causen malalties professionals, o desagradables, o on es donen totes aquestes condicions alhora; feines que ningú no vol fer en aquesta societat i, a sobre, mal remunerades. Suposem que en aquest últim grup és on es troba el nucli de persones més propenses a abandonar aquestes feines. No els falten motius per fer-ho. Són tan evidents que seria ociós aturar-se a explicar-les; ingressen quantitats similars a la RB, per tant, o bé pugem els salaris i es milloren les condicions laborals per compensar les inconveniències esmentades o serà força difícil convèncer aquestes 266.000 persones perquè continuïn realitzant aquestes tasques.

És a dir, en tot cas, sembla que són les capes socials amb salaris més baixos –que no superen l'11% de la població ocupada– les que es podrien veure induïdes a abandonar els seus llocs de treball a causa de la RB. Si la societat vol que aquestes tasques es duguin a terme, s'haurà de produir un reajustament salarial que augmenti la remuneració relativa d'aquestes ocupacions respecte de la resta d'ocupacions del cos social. Tenint en compte que la importància relativa d'aquest grup és reduïda, això sembla manejable. No està malament que la RB contribueixi a fer que augmentin els salaris dels grups de treballadors més desfavorits, cosa que, per una altra via, contribueix a la redistribució de la renda que pretén la RB.

20. *La Vanguardia*, juny de 2000.

Dit això, cal destacar que és possible que la implantació de la RB no tingui un efecte quantitatiu tan important com podria semblar jutjant pels dos paràgrafs anteriors, si s'organitza la percepció de la RB pels diversos col·lectius de manera adequada. Als Quadres 3 i A.4 (p. 118 i 266), plantejàvem una proposta de seqüència per a la implantació de la RB a Catalunya. En aquest Quadre, s'hi pot observar que els col·lectius de persones que aniran percebent la RB es poden establir seguint un pla específic per al període de transició. Si es prioritza aquests grups de salaris baixos a l'hora de percebre la RB, es trobaran que disposen d'un salari baix, però també de la RB, cosa que fa que els seus ingressos totals siguin considerablement superiors als anteriors. Com que, probablement, aquestes persones estan exercint aquestes tasques perquè no tenen formació per treballar en altres ocupacions, és força factible que la proporció de persones d'aquests grups que abandoni el lloc de treball sigui molt més reduïda.

Els motius que indueixin les persones a abandonar els seus llocs de treball si disposen d'una RB probablement estan més relacionats amb els tipus i les condicions de treball que estrictament amb les remuneracions: alguns estaran relacionats amb el despotisme que s'exerceix dins el sistema productiu, la impossibilitat d'exercir la creativitat i la responsabilitat, la degradació física i mental que pateixen els treballadors, els horaris en torns absurds que impedeixen la realització d'una vida normal, l'assetjament sexual i psicològic, etc. En aquest sentit, més que preocupar-se, cal felicitar-se perquè la implantació de la RB ajudarà a establir unes condicions de treball més dignes i satisfactòries.

De tota manera, per intentar fer una estimació hipotètica del possible impacte de la RB al mercat de treball, en aquest estudi se simula un escenari en què a totes les professions es produeixen abandons quan s'estableix la RB. Òbviament, aquestes desercions es produiran amb més o menys incidència en unes categories professionals que en d'altres, a causa de la diferent proporció d'efecte benestar material i estatus social que proporcionen aquestes professions i càrrecs als seus preceptors. Per a la construcció del Quadre 14 (p.185), situem l'abandó del lloc de treball en una escala que va de 8 a 1, vuit vegades menys motivació per treballar en els peons que en els directius i científics. El resultat ens indica que, a Catalunya, només 78.935 persones deixarien els seus llocs de treball a causa de la RB en un període de vint anys.

Quadre 13.**Catalunya: oferta de la força de treball i nivell salarial per professió i gènere 1999**

	Ocupats	%	% acumul.	Guany milers ptes.	RB mensual	Guany vegades RB
Total						
Directius	212.200	8,8	8,8	6.772	1.026	6,6
Científics, intel·lectuals, etc.	267.300	11,1	20,0	5.229	1.026	5,1
Tècnics mitjans	225.700	9,4	29,4	4.485	1.026	4,4
Administratius	290.700	12,1	41,5	2.650	1.026	2,6
Treballadors serveis i comerç	347.300	14,5	56,0	1.753	1.026	1,7
Treballadors agraris i pesca	70.200	2,9	58,9			
Treballadors indústria i construcció	412.900	17,2	76,1	2.484	1.026	2,4
Muntadors instal·lacions i maquinària	305.200	12,7	88,9	2.576	1.026	2,5
Treballadors no qualificats	266.300	11,1	100,0	1.657	1.026	1,6
Forces armades	900	0,0	100,0		1.026	0,0
Total	2.398.700	100,0		2.969	1.026	2,9
	100,0					
Homes						
Directius	137.400	9,5	9,5	7.083	1.026	6,9
Científics, intel·lectuals, etc.	134.600	9,3	18,8	5.743	1.026	5,6
Tècnics mitjans	142.200	9,8	28,6	4.726	1.026	4,6
Administratius	104.000	7,2	35,8	3.207	1.026	3,1
Treballadors serveis i comerç	114.200	7,9	43,6	2.265	1.026	2,2
Treballadors agraris i pesca	58.300	4,0	47,7			
Treballadors indústria i construcció	378.900	26,1	73,8	2.485	1.026	2,4
Muntadors instal·lacions i maquinària	240.500	16,6	90,4	2.870	1.026	2,8
Treballadors no qualificats	138.500	9,6	100,0	2.154	1.026	2,1
Forces armades	600	0,0	100,0		1.026	0,0
Total	1.449.200	100,0		3.304	1.026	3,2
	60,4					
Dones						
Directives	74.800	7,9	7,9	4.650	1.026	4,5
Científiques, intel·lectuals, etc.	132.700	14,0	21,9	3.915	1.026	3,8
Tècniques mitjanes	83.500	8,8	30,6	3.092	1.026	3,0
Administratives	186.700	19,7	50,3	2.210	1.026	2,2
Treballadores serveis i comerç	233.100	24,5	74,9	1.406	1.026	1,4
Treballadores agràries i pesca	11.900	1,3	76,1			
Treballadores indústria i construcció	34.000	3,6	79,7	2.433	1.026	2,4
Muntadores d'instal·lacions i maquinària	64.700	6,8	86,5	1.755	1.026	1,7
Treballadores no qualificades	127.800	13,5	100,0	1.189	1.026	1,2
Forces armades	300	0,0	100,0		1.026	0,0
Total	949.500	100,0		2.107	1.026	2,1
	39,6					
Població total	6.015.300					
% d'ocupació	39,9					

Font: Elaboració pròpia amb dades de *Mercat de Treball* 1999. Institut d'Estadística de Catalunya, maig de 2000.

Quadre 14.

Catalunya: oferta i abandonament de la força de treball per professió i gènere 1999

				Impac. de la RB en l'ocupació	
	Ocupats	%	% acumul.	%	Abando.
Total					
Directius	212.200	8,8	8,8	0,01	2.122
Científics, intel·lectuals, etc.	267.300	11,1	20,0	0,01	2.673
Tècnics mitjans	225.700	9,4	29,4	0,02	4.514
Administratius	290.700	12,1	41,5	0,03	8.721
Treballadors serveis i comerç	347.300	14,5	56,0	0,03	10.419
Treballadors agraris i pesca	70.200	2,9	58,9	0,05	3.510
Treballadors indústria i construcció	412.900	17,2	76,1	0,04	16.516
Muntadors instal·lacions i maquinària	305.200	12,7	88,9	0,03	9.156
Treballadors no qualificats	266.300	11,1	100,0	0,08	21.304
Forces armades	900	0,0	100,0		0
Total	2.398.700	100,0		0,30	78.935
	100,0				
Homes					
Directius	137.400	9,5	9,5	0,01	1.374
Científics, intel·lectuals, etc.	134.600	9,3	18,8	0,01	1.346
Tècnics mitjans	142.200	9,8	28,6	0,02	2.844
Administratius	104.000	7,2	35,8	0,03	3.120
Treballadors serveis i comerç	114.200	7,9	43,6	0,03	3.426
Treballadors agraris i pesca	58.300	4,0	47,7	0,05	2.915
Treballadors indústria i construcció	378.900	26,1	73,8	0,04	15.156
Muntadors instal·lacions i maquinària	240.500	16,6	90,4	0,03	7.215
Treballadors no qualificats	138.500	9,6	100,0	0,08	11.080
Forces armades	600	0,0	100,0		0
Total	1.449.200	100,0			48.476
	60,4				
Dones					
Directives	74.800	7,9	7,9	0,01	748
Científiques, intel·lectuals, etc.	132.700	14,0	21,9	0,01	1.327
Tècniques mitjanes	83.500	8,8	30,6	0,02	1.670
Administratives	186.700	19,7	50,3	0,03	5.601
Treballadores serveis i comerç	233.100	24,5	74,9	0,03	6.993
Treballadores agràries i pesca	11.900	1,3	76,1	0,05	595
Treballadores indústria i construcció	34.000	3,6	79,7	0,04	1.360
Muntadores d'instal·lacions i maquinària	64.700	6,8	86,5	0,03	1.941
Treballadores no qualificades	127.800	13,5	100,0	0,08	10.224
Forces armades	300	0,0	100,0		0
Total	949.500	100,0			30.459
	39,6				
Atur 1999				10,1	284.800
Impacte en l'atur				12,9	363.735
				2,8	

Font: Elaboració pròpia amb dades de *Mercat de Treball* 1999. Institut d'Estadística de Catalunya, maig de 2000.

Aquest abandó no suposaria més d'un tres per cent de l'ocupació. Fins i tot si el dupliquéssim, és tan significatiu un percentatge del 3% o del 6% per concloure que la RB desincentivaria l'oferta de mà d'obra i motivaria la desídia? Fins i tot si, com s'ha indicat als paràgrafs anteriors, els 260.000 treballadors amb salaris baixos –l'11%– deixessin de treballar, quines serien les conseqüències?:

- Durant la dècada dels noranta, Catalunya ha tingut una taxa d'atur superior al 12%, amb un 21,5% l'any 1993; des del 1998, disminueix per sota del 10%; no obstant això, malgrat, o precisament a causa d'elles (taxes d'atur), l'economia no va deixar de créixer en cap moment ²¹.
- A Catalunya, actualment, la taxa d'activitat no supera el 40%; és a dir, de cada 100 persones només 40 treballen i la resta viuen a costa d'aquestes actives. No és possible estimular l'ocupació de la població inactiva? Aquest punt és especialment rellevant pel que fa a les dones: de cada 100 dones, sis estan a l'atur i les 27 que estadísticament estan classificades com a persones dedicades a fer de mestresses de casa sumen 33, xifra que constitueix un gran exèrcit de reserva. Abans ja hem esmentat que aquests grups aporten prou cobertura de força de treball per suportar qualsevol augment de la demanda de mà d'obra femenina. No es pot dir, com fan alguns autors, que hi hagi escassetat de mà d'obra. De mà d'obra potencial, n'hi ha molta. Tot es redueix a valorar l'ocupació, dotar-la de qualitat i remunerar-la adequadament.
- També cal considerar que aquesta disminució d'oferta de mà d'obra s'anirà produint al llarg de vint anys, durant els quals poden passar moltíssimes coses que alterin l'oferta de mà d'obra per altres motius: per exemple, un canvi en l'edat d'entrada al mercat laboral pot alterar l'oferta tan o més substancialment. Per exemple, quan l'edat de començar a treballar va passar dels 14 als 16 anys, l'impacte possiblement no va ser menor. És segur que l'edat d'entrar al mercat de treball no tornarà a canviar? Quin serà l'ajustament del mercat de treball si s'ac-

21. Durant els darrers 20 anys, només el 1981 i el 1993 hi va haver taxes negatives de creixement del 0,2% i de l'1,2%.

cepta la jornada laboral de 35 hores? Què passaria si s'anul·lessin alguns horaris laborals desastrosos? Pot ser que hi hagi més dones disposades a treballar amb una jornada menor i amb uns horaris més bons.

L'oferta de força de treball i la taxa d'activitat són elements que depenen de molts més aspectes que merament de l'existència d'un ingrés mínim matalàs com seria la RB. Des de la nostra interpretació, no hi ha prou evidències raonables que demostrin que la implantació del dret a la RB pugui ser la circumstància perquè una part substancial de la població deixi de treballar.

A més, per què no es pot introduir i contemplar la possibilitat que moltes de les persones que abandonin el treball assalariat ho facin perquè els satisfà més dedicar-se a altres activitats al marge del mercat de treball? Per exemple, a les arts, labors i oficis –ja sigui en règim econòmic o de voluntariat²²– que el sistema de mercats ha destruït i malbaratat. Són activitats que tenen la potencialitat d'augmentar la riquesa social, encara que no estiguin registrades com a generadores del PIB, i la satisfacció personal, cosa no menys important. Pel fet que moltes d'elles no passin pel mercat no deixen de tenir tant o més valor material i social que el que es deixa de produir a través del sistema de mercats: d'entrada, aquestes activitats responen i satisfan les motivacions de cada persona que les exerceix, expressades independentment de la imposició que implica el mercat de treball. La RB és un instrument important de llibertat personal i no hem d'oblidar aquest objectiu que expressàvem més amunt: el lliure desenvolupament de cada un serà la condició per al lliure desenvolupament de tots.

La constatació d'unes paradoxes

La preocupació pel possible abandó del treball si es gaudeix de la RB planteja unes paradoxes curioses que nosaltres percebem en les línies següents:

.....
 22. Al territori espanyol s'estima que hi ha prop de 300.000 voluntaris. A Catalunya, n'hi ha prop de 30.000: 25.000 a la Creu Roja i 5.000 a la resta d'ONG.

Primera. No sembla que, actualment, la preocupació principal de les nostres societats sigui la de la manca de mà d'obra²³. És difícil sostenir aquesta posició quan la societat en qüestió té una taxa d'activitat del 40% només; és a dir, hi ha moltes persones en edat de treballar que no ho fan i podrien ser estimulades a fer-ho. Contràriament, són molts els comentaristes que plantegen el problema que genera la manca d'ocupació per a la població. En aquest context, que la preocupació principal pels efectes de la RB sigui la de la disminució de l'oferta de treball sembla força contradictori, ja que aquesta suposaria reduir les xifres d'atur. Una població que, durant els darrers vint anys, ha travessat períodes amb taxes d'atur superiors al 20% no sembla que s'hagi de preocupar principalment per la manca de mà d'obra, especialment en els estrats menys qualificats de la població.

Segona. La teoria econòmica convencional moderna basa tota la seva construcció en la decisió dels individus aïllats de dedicar el seu temps a l'oci o al treball per tal d'obtenir uns ingressos: funció d'utilitat renda/oci en l'argot professional. La persona tria entre no treballar i no tenir rendes o treballar per aconseguir-les. D'acord amb aquesta dicotomia, el subjecte té tot el dret d'optar per l'alternativa de l'oci i no coneixem cap comentarista d'aquest model teòric que expressi la seva preocupació per això o que aquesta possibilitat pugui conduir les nostres societats a la manca d'activitat econòmica i la pobresa. Cosa que suggereix una de dues interpretacions: una, o bé els economistes que utilitzen aquest model no tenen gaire present la coherència lògica dels seus pressupòsits, o bé, alternativament, no es preocupen perquè saben que la immensa majoria dels subjectes es veuen obligats a treballar per sobreviure i no tenen la llibertat d'escollir entre les dues opcions base de la seva construcció teòrica. La preocupació només sorgeix quan, mitjançant la RB, hi ha la llibertat real de no treballar, si s'està disposat a viure amb un nivell de consum baix. Una preocupació, però, que és més teòrica que no pas real.

23. Són curioses les preocupacions alarmants manifestades per la patronal catalana sobre l'escassetat de mà d'obra que hi pot haver l'any 2020 i, en conseqüència, de la necessitat d'acceptar més immigrants. De cop i volta, els empresaris es converteixen en humanistes amb vint anys d'antelació... no deu tenir relació amb la pressió a la baixa que exerceixen els salaris dels immigrants dins el mercat de treball?

Tercera. Sembla ser que, en moltes mentalitats actuals, els èxits obtinguts per la riquesa són contemplats només com a problemes: si hi ha moltes persones que arriben a gaudir d'una vida llarga, es clama pel problema de les pensions i s'afirma rotundament que no es podran mantenir les pensions públiques, condemnant a –la pobresa o a la mort?– aquests vells que s'entesten a sobreviure; i si és possible que ningú no hagi de treballar per poder viure s'alarmen o s'escandalitzen i recorden altres èpoques, quan s'afirmava: “On anirem a parar: els no propietaris o les dones també volen votar!”, o bé, “qui treballarà si tothom sap llegir?”. Estem vivint una època en què un grupet de països ha assolit uns nivells de riquesa²⁴ que permeten que no tothom hagi de treballar i que gran part de la població es pugui permetre el luxe de viure molts anys. De fet, ja treballa menys gent, si tenim en compte que els joves comencen a treballar després del 16 anys, que als treballadors se'ls jubila molt abans dels 65 anys i que hi ha moltes persones que voldrien treballar i no poden. Només proposem que la redistribució del treball sigui voluntària i més equitativa.

Requadre 11.

Quan consultem els estudis sobre el tema de la vagància, ens trobem que aquests professionals no es posen realment d'acord en qui és un gandul, ni en el fet que la incidència dels classificats com a ganduls sigui rellevant.

D'entrada, ja no estan d'acord en com s'ha d'anomenar el *gandul típic*. Tenen centenars de noms, com ara, inútils, vagabunds o pòtols, dropos, ganduls, ociosos, murrís, bergants, malentreguts, picardiosos, rufians, bandarres, pidolaires, brètols, gallòfols, vagarros, pixavagants, colgafocs, torrapipes, esquenadrets, gamois, etc.

Posats a precisar per poder-los comptar i castigar, uns estudiosos diuen que els ganduls són els *picardiosos*, d'altres els *pobres fingits*, alguns que també cal adjun-

24. Aquí no podem abordar el que això suposa pels països empobrits de la perifèria. Potser caldria replantejar-se tots aquests aspectes i que realment s'instaurés la justícia a nivell global, però mentre no arriba aquest moment desitjat, no veiem el motiu per no plantejar una altra distribució de la renda amb la riquesa que ja estem utilitzant.

tar-hi els *ociosos*. Hi ha qui proposa ampliar la llista i incloure-hi “els que no tenen altre ofici que vendre aigua, fruita, pastes, castanyes avellanes i altres coses per a noiets pels carrers i passejos; els que ronden per les places venent lligues i mitges; els que van a les fires i mercats amb dolços, neules i botigues de quincalla; els que només venen romanços i estampes davant les cases; els venedors de pollastres, colomins i perdius; els que van amb màquines, llanternes màgiques i amb óssos, gossos i mones; i milers d’altres que treballen en ocupacions inútils que no els poden mantenir; tots ells considerats malentretinguts i sense cap utilitat per a l’Estat, però que, com que no eren criminals ni delinqüents, es considerava massa dur imposar-los la pena del servei de vaixells i arsenals”.

Però, el més sorprenent de tots aquests estudis sobre la vagància, als quals centenars, milers d’estudiosos han dedicat milions d’hores de reflexió, és l’aspecte quantitatiu. Segons el treball de Rosa Maria Pérez Estévez (1974), que avalua *el problema dels vagants a l’Espanya del segle XVIII* i que comença explicant la dificultat que hi ha per comptar els vagants, ja manifesta la discordança existent entre les diverses estimacions; uns diuen que 150.000 i d’altres un milió. Entrant més en detall, l’autora assenyala que el 1734, un any clau en el programa de recollida de vagants, les lleves donen el resultat substancial de **2.891 vagants** recollits; quants més van quedar sense comptar? Prenent la *relació de ganduls existents i dels recollits a la lleva de 1759*, segons l’autora, **n’hi havia 4.276**; en ambdós casos, el que voldríem saber, i no afegeix, és quin percentatge de la població total suposava aquesta ridícula quantitat de vagants o ganduls. I si pren la mateixa relació per la lleva de 1764, una altra dada sorprenent és la quantitat de *ganduls recollits a Madrid de l’any 1730 al 1781*; durant aquest període es comptabilitzaven **8.538 persones**. Quan considera tot el territori espanyol, els vagants eren **9.379** l’any 1759 i **8.170** l’any 1764. Veient aquestes xifres, i si les ponderéssim en relació a la població total espanyola, es pot concloure que la vagància era/és un problema?

En fi, jo diria que la qüestió de la vagància es caracteritza per una forta càrrega ideològica o religiosa o, de vegades, fins i tot acadèmica i que és des d’aquestes posicions que s’hauria de contemplar i debatre la qüestió.

Conclusió

Són molts els problemes laborals que hem indicat i que afecten la vida de les nostres poblacions. Com ja hem repetit moltes vegades en aquest treball, la RB té una funció molt important que consisteix en la concessió de més graus de llibertat a cada persona perquè pugui enfrontar-se i buscar una solució a tots aquests problemes.

Marcuse ens diu que, dins el sistema capitalista, unidimensional, “els homes no viuen les seves pròpies vides, sinó que realitzen funcions preestablertes. Mentre treballen, no satisfan les seves pròpies necessitats i facultats, sinó que treballen alienats”²⁵. I Adorno afegeix que “la llibertat no consisteix a escollir entre blanc i negre, sinó a escapar-se de tota alternativa preestablerta”²⁶. Per tant, la llibertat no consisteix a escollir entre treball i oci, única opció preestablerta en les societats capitalistes. La llibertat, o si més no alguns graus, vindrà de la proposta de la RB, que és la que introdueix la novetat –a través d’un nou sistema de relacions laborals– d’introduir altres alternatives, altres possibilitats d’organitzar la vida pròpia al marge de les pre-determinades pel capitalisme.

25. Herbert Marcuse. “La represión sobrante”, a O. Baigorri. (1995, p. 76).

26. Theodor W. Adorno. “Acerca del trabajo intelectual”, a O. Baigorri. (1995, p. 57).

5 Vers un nou sistema de Protecció Social

La naturalesa de l'home és tal que pot aconseguir la perfecció únicament quan treballa pel benestar i la dignitat dels seus conciutadans.

Karl Marx

No venim a demanar almoïna, venim a exigir justícia.

Comandant Esther de l'EZLN

LA RENDA BÀSICA I L'ESTAT DEL BENESTAR

Un dels aspectes de l'organització social que es veurà més afectat per la implantació de la Renda Bàsica és, sens dubte, l'anomenat Estat del benestar. En essència, l'Estat del benestar consisteix en el sistema de drets que, després de dures lluites socials, els treballadors d'alguns països han aconseguit establir perquè els protegeixin –a ells i a les seves famílies– dels riscos i les vicissituds que imposa el fet de dependre d'una feina per sobreviure: protecció contra la malaltia, les despeses i la manca d'ingressos que aquesta implica, l'atur, la impossibilitat de guanyar-se la vida a la vellesa, etc. Gradualment, aquests drets s'han anat expandint i transformant, de manera que, actualment, a la majoria de països rics, gran part de la població gaudeix de certs drets que la protegeixen dels problemes més greus que la poden afectar durant la seva vida. Tot i que aquests drets s'apliquen a molts països, a Europa és on l'Estat del benestar ha assolit la seva màxima expressió i se'l considera una característica important de la seva organització social.

No obstant això, amb l'excepció de l'educació i la sanitat, que s'han convertit en drets universals¹, encara avui, molts d'aquests drets –si no la majoria– estan vincu-

.....
 1. Aquesta expressió no és del tot exacta, ja que, a molts països, la sanitat encara depèn de la participació d'algun membre de la família que està dins el mercat de treball, però la tendència va en aquesta direcció.

lats al pas del seu titular pel mercat de treball i és en funció d'això que el dret es fa extensiu a les seves famílies. Les prestacions que es concedeixen als qui no participen al mercat de treball tenen una forta consideració assistencial, més propera a les normes de la caritat que als drets socials.

La RB es concep com un dret ciutadà general i universal que garanteix uns ingressos permanents a totes les persones. Això suposa un nivell important de protecció econòmica bàsica davant les múltiples contingències que poden afectar la ciutadania actual. Per tant, és evident que la implantació de la RB implica una transformació substancial del sistema de benestar. Per una banda, perquè com que es considera un dret de ciutadania sense contraprestació i igual per a tots, converteix en innecessària la consideració del dret a qualsevol vinculació amb el mercat de treball i amb els ingressos percebuts prèviament. Per altra banda, com que és un dret universal i general, podria substituir moltes de les prestacions dirigides a protegir la població de les incidències puntuals i els riscos de manca d'ingressos. Tenint en compte que a les societats modernes ja es compta amb sistemes de protecció social més limitats, en certa manera, la RB passa a constituir un dret per sobre de les prestacions de l'Estat del benestar; però, per una altra banda, la RB no pot substituir altres prestacions com la sanitat i l'educació. D'aquí la necessitat d'analitzar les relacions i l'impacte entre ambdós sistemes.

Drets essencials en perill

Hi ha, a més, una altre motiu que ens porta a relacionar la RB amb l'Estat del benestar. Des de l'últim quart del segle xx, estem assistint a un important esforç dels poders dominants per desmantellar o reduir al mínim l'Estat del benestar. És ben sabut que la globalització capitalista constitueix un període dur per al benestar de les poblacions, a causa de la consolidació del neoliberalisme i el domini de la burgesia. Uns en nom del conservadorisme democràtic, altres en nom de la socialdemocràcia i altres del centre², s'estan imposant les anomenades polítiques neoliberals arreu del

2. Si existís aquest espai, cosa que dubto, seria el d'un "groguisme" polític de la ubicació. De Villena diu que "ser de centre és com no ser res. És estar mancat d'ideologia i fins i tot d'idees" (*El Mundo*, 24

món. Polítiques conservadores que tenen en comú el fet d'afavorir obertament els interessos relacionats amb el capital i d'eliminar aquells altres de les persones dependents del treball. Unes polítiques que permanentment busquen augmentar el seus beneficis i que tenen com un dels seus objectius un intens atac a l'Estat del benestar, intentant privatitzar i desmantellar els serveis públics en totes aquelles àrees susceptibles d'obtenir beneficis substancials.

Per tal de justificar l'intens debilitament de l'Estat del benestar i el seu intent de substitució per serveis privats, el pas de l'àmbit de l'administració pública a la gestió del capital privat, les institucions oficials i molts professionals que hi treballen fan referència a la 'crisi de l'Estat del benestar' i pretenen justificar-la amb arguments clarament espuris. Primer, s'afirma –sense cap demostració sòlida– que la gestió privada és més eficient que la pública³ però, sobretot, s'ha aconseguit fer arribar a l'opinió pública la idea que els serveis públics són financerament insostenibles, que les societats actuals no “tenen diners” per pagar la sanitat i, molt especialment, per finançar les pensions, perquè el nombre de persones grans augmenta amb rapidesa i el nombre de treballadors actius disminueix. Un argument que suposa la utilització ideològica més basta davant una mínima i rigorosa consideració econòmica, ja que les nostres societats no només produeixen i són més riques que mai, sinó que el fet que aquesta riquesa s'obtingui amb el treball directe d'un nombre de persones menor no té res a veure si la distribució de la riquesa és l'adequada⁴. A les societats actuals, el problema no és la manca de riquesa sinó com es distribueix, qui se n'apropia.

De tota manera, la idea que cal “la reforma de l'Estat del benestar” s'ha imposat en els dirigents polítics i socials, fortament impulsada pels organismes internacionals

de juny de 1999). Tampoc no suposa tenir moltes idees dir “no estem ni a l'esquerra, ni al centre ni a la dreta, sinó que ens situem davant” (Rodríguez Zapatero *dixit*), com si fossin els primers de la classe.

3. Els enormes fracassos i trencaments de les institucions financeres privades als quals estem assistint els darrers anys són una prova clara de la fal·làcia d'aquesta afirmació.

4. Des de la revolució industrial, la relació entre la producció i el nombre de persones necessàries per a aquesta va disminuint, a causa de la tecnologia utilitzada. Això és el que anomenem augment de la productivitat, que es troba a la base de la riquesa de qualsevol país.

(les pressions del FMI, l'OCDE i la UE per la privatització de la Seguretat Social són impressionants), i actualment a tots els països s'estan dissenyant i impulsant reformes de l'Estat del benestar, sempre en la direcció de la disminució de les prestacions públiques i la privatització de tots els aspectes del sistema.

Si les poblacions pretenem mantenir i, per què no?, expandir i millorar els sistemes de Seguretat Social públics, hem de sortir al pas d'aquestes tendències i d'aquests missatges. Ningú no està en contra de reformar l'Estat del benestar per millorar-ne el funcionament. Tampoc no es nega la necessitat de millorar el servei i l'eficiència d'una Seguretat Social sovint encarcerada per anys d'exercici burocràtic, sense cap o amb molt poc control de la ciutadania. En aquest sentit, tothom es veuria afavorit per una revisió d'aquest servei en la direcció d'una major descentralització dels seus serveis, una major participació dels usuaris en la seva gestió, una aproximació a les noves necessitats, etc. Però no és pas això el que intenten imposar sinó la reducció de la Seguretat Social als més estrictes mínims assistencials per als més pobres i el desmantellament de tot tipus de drets públics per a la població en general. Per fer front a la realitat política i social que està imposant la burgesia arreu del món, i concretament a Europa i a l'Estat espanyol, coincidim amb Van Parijs en la idea que ha arribat el moment de reflexionar sobre un nou sistema de protecció social. I, per fer-ho, pot ser molt útil plantejar nous sistemes de benestar que suposin una renovació administrativa i organitzativa, però que, al mateix temps, suposin una millora en les prestacions públiques, en lloc de la seva retallada i privatització.

Creiem que la RB pot jugar un paper clau en aquest context, ja que suposa l'assumpció i ampliació de les prestacions econòmiques existents, tot convertint-les en drets incondicionals, amb una càrrega organitzativa i burocràtica mínima. L'aportació de la RB a la constitució d'un Estat del benestar àgil i potent, capaç de millorar els models històrics de protecció social pública i de fer front a l'ofensiva actual de la globalització, pot constituir una altra raó de pes per optar per l'establiment d'un model fort de RB

ELS MODELS DE BENESTAR SOCIAL: QUIN ORIGEN?, QUIN FUTUR?

Els sistemes de protecció social pública que s'han anat establint als diferents països des de mitjans del segle XIX són el resultat de les reivindicacions i els pactes acordats entre els grups dominants del sistema capitalista i els representants dels moviments obrers i populars. Aquests sistemes de benestar social es van anar implantant gairebé sempre a partir de dos models de referència: el d'assegurança i el de solidaritat:⁵

- En el **model d'assegurança** (Bismarck), “els treballadors renunciïn obligatòriament a una part de les seves remuneracions per constituir un fons que s'utilitzarà per cobrir les despeses de l'atenció a la seva salut, per poder-los proporcionar un ingrés quan no puguin treballar –ja sigui per l'edat, per accident, per malaltia o per atur involuntari. El contracte d'assegurança relaciona un assegurat, que paga regularment una prima a l'assegurador, amb un assegurador que –en cas de sinistre o de fer-se efectiu un risc– paga una indemnització a l'assegat. Aquest model d'Estat del benestar es basa en un sistema d'assegurances socials de caràcter obligatori que efectua descomptes i transferències, però que no necessita més justificació ètica que l'interès personal dels cotitzants. Per tant, no es pot percebre la prestació si abans no s'ha passat pel mercat de treball i s'hi ha contribuït amb la corresponent quota social” (Van Parijs, 1996, p. 13).
- En el **model de solidaritat** (Beveridge), “tots els titulars d'ingressos primaris (del treball i del capital) renunciïn obligatòriament a una part dels seus ingressos per constituir un fons que proporcionarà un nivell mínim de recursos a tots els membres de la societat, inclosa la prima d'una assegurança de salut, ja sigui perquè no poden atendre aquest mínim de recursos pels seus mitjans (per l'edat, incapacitat, accident, malaltia) o per la impossibilitat de trobar una col·locació amb prou remuneració. Aquesta solidaritat, expressada per les transferències entre persones actives i no actives, es justifica perquè té en compte els interessos de tots, la qual cosa constitueix la solidaritat en sentit fort, la solidaritat amb aquells a qui la

5. El resum que fem està extret de P. Van Parijs, “Los fundamentos éticos del Estado del Bienestar y de su superación”, a *Papeles de la FIM*, n.º 7, 1996.

sort natural o social ha ubicat, des del principi, en situacions menys favorables que la nostra” (Van Parijs, 1996, p. 16).

Fins aquests moments, continuant amb Van Parijs, “tota la història de l’Estat del benestar (o gairebé tota) es pot llegir com la història de la lluita entre aquests dos principis: per una banda, el principi d’assegurança simple, que és una solidaritat dèbil (reduïble a l’interès personal) entre afortunats i desafortunats *ex post*⁶, i per l’altra, un principi de solidaritat forta (que va més enllà de l’interès personal) entre afortunats i desafortunats *ex ante*”. Davant d’aquests dos models, l’autor postula la conveniència d’establir un nou model que anomenarà model d’equitat:

- En el **model d’equitat**, Van Parijs formula la necessitat d’“impulsar un Estat del benestar per al tercer mil·lenni, que consisteixi en un model de solidaritat més gran... un tercer model justificat des de l’equitat...”. Basant-se en Thomas Paine (1796), que proposava gravar la renda de terres i hisendes i distribuir el total, incondicionalment, sota l’assignació d’una renda a cada adult..., en aquest model de l’equitat ja no es tracta de transferir des dels més afortunats als desafortunats –per la por de trobar-se un dia en la mateixa situació (justificació asseguradora), ni tampoc perquè els afortunats s’haurien pogut trobar en la mateixa situació (justificació solidària). No, les transferències hi són requerides pel simple fet de donar a cadascú una part igual del nostre patrimoni comú en el sentit més ampli (justificació equitativa). La prestació universal màxima sostenible no fa més que distribuir, tant com sigui possible entre tots, un patrimoni que tendeix a ser monopolitzat espontàniament i de manera molt desigual pels que estan millor o pels més àvids d’aprofitar-lo” (Van Parijs, 1996, p. 196)⁷.

Valorant la importància del model d’equitat de Paine/Van Parijs, considerem que encara cal anar més lluny. Tot i que l’equitat és un valor que cal reivindicar permanentment, la naturalesa i la dinàmica del capitalisme són essencialment contràries a

6. *Ex post* al pas obligatori pel mercat de treball; *ex ante* del pas obligatori pel mercat de treball.

7. Per una interpretació més àmplia de la justificació ètica de la RB en aquestes línies, vegi’s el Capítol 2 d’aquest treball.

tolerar que hi hagi justícia no burgesa *ex ante* i *ex post*⁸; per tant es considera necessari encarar la transformació del capitalisme amb noves armes i conceptes, dels quals formi part la RB. Per això es planteja el paper de la RB en relació a l'Estat del benestar com a fet rellevant i, fins i tot, crucial, però com a part de

- Un **model anticapitalista**, i des d'una argumentació segons la qual la RB no té com a finalitat principal constituir-se en el “tercer model” d'Estat del benestar, sinó en la de ser un instrument de lluita a disposició de tots els col·lectius que estiguin explícitament compromesos amb la transformació del sistema capitalista.

LA RENDA BÀSICA I LES PRESTACIONS SOCIALS DE L'ESTAT DEL BENESTAR

L'Estat del benestar intenta donar una resposta a les situacions de precarietat laboral i inseguretat econòmica a través de diferents polítiques de manteniment d'ingressos.

Les polítiques d'ingressos, les podem classificar d'acord amb dos criteris inicials: les que concedeixen directament una suma de diners i les que proporcionen feina o un lloc de treball als que no en tenen com a mitjà per obtenir un ingrés. Així mateix, el manteniment d'ingressos pot relacionar-se amb dos models: els que estan vinculats (pel passat o present) amb el mercat de treball (MT) o els que són independents d'aquest. És a dir, “uns des del dret al treball, relacionant ocupació i ingrés, i d'altres des de la Renda Bàsica, deslligant aquest tipus d'ingrés de l'obligació de trobar ocupació” (Jackson, 1999). El Quadre 15 de la pàgina següent recull aquestes quatre relacions.

- L'**Ocupació garantida** consistiria en el manteniment de les rendes i la creació de prou llocs de treball i un bon nivell de salaris. A mesura que es genera més ocupació calen menys recursos per finançar l'atur i els programes d'assistència social. Aquesta possibilitat de crear ocupació només la té el sector privat i l'estat. No obstant això, les polítiques d'ocupació del sector privat, a l'època de la globalitza-

8. Vegi's, més amunt, la interpretació de K. Marx.

Quadre 15.

Models i criteris de manteniment de les rendes

		<i>Models</i>	
		Rendes Condicionades pel Mercat de Treball	Rendes Independents del Mercat de Treball
<i>Criteris</i>	Mercat de treball	Ocupació garantida	Treball bàsic o contraprestació laboral
	Prestacions econòmiques	Subsidi d'atur	Renda Bàsica

Font: William A. Jackson, 1999.

ció, consisteixen a imposar la total desregulació del MT per poder disposar de la força de treball en règim d'acomiadament lliure i gratuït i l'eliminació del Salari Mínim Interprofessional (SMI). Al mateix temps, la política d'ocupació de l'estat consisteix a afavorir la desregulació del MT, reduir l'ocupació pública i privatitzar els serveis que fins ara atenia des de l'estat del benestar. Garantir l'ocupació amb bones remuneracions seria una mesura eficaç per mantenir les rendes, però no sembla ser el propòsit de les empreses privades i de l'Estat en aquests temps de capitalisme global. A més, aquestes mesures no estarien, de cap manera, entre les receptes recomanades pel FMI que, mentre “la bona marxa de l'economia mundial està omplint les seves pròpies arquues, insta el govern a abaratir l'acomiadament i a retardar l'edat de jubilació”⁹.

Hem de recordar que, actualment, la pobresa també la pateix bona part de la gent amb una ocupació. Si el salari mitjà se situa en les 220.000 pessetes mensuals, en una família de tres persones, la seva renda per càpita no assoliria les 100.000 pessetes, la quantitat establerta per estar dins el llindar de pobresa i no ser considerat pobre. Per exemple, en aquelles famílies amb ingressos de 150.000 pessetes mensuals, la renda per càpita familiar suposaria 50.000 pessetes, nivell definit de pobresa severa. Pots estar treballant i ser molt pobre al mateix temps.

.....
9. *El Mundo*, 26 de juliol de 2001.

- El **Subsidi d'atur** tampoc sembla ser la millor mesura programada per defensar i augmentar el nivell de les rendes. Molts aturats no reben aquesta prestació per diverses causes i, en altres casos, l'import de la prestació és molt baix. Malgrat tot, l'OCDE recrimina al Govern espanyol que encara mantingui un Estat del benestar “tan generós”; pel que fa a l'acomiadament, “l'organització critica el Govern per l'elevat nombre de treballs temporals i demana que es redueixin més les indemnitzacions per acomiadament previstes pels contractes temporals i els indefinits...”¹⁰. També recomana eliminar “la distinció entre acomiadament procedent i improcedent”, de manera que si el subsidi d'atur s'estableix en funció del temps cotitzat i del fet que el cessament sigui improcedent, eliminar aquesta distinció vol dir impossibilitar el cobrament del subsidi d'atur. Per altra banda, tal com van fer els successius governs socialistes, el govern del PP sempre està recordant i insistint en la necessitat de continuar amb la flexibilització del mercat de treball, fet que suposa un enduriment dels criteris d'accés al subsidi d'atur i a les pensions; així mateix, el govern ja està proposant que els sindicats i els partits signin el segon Pacte de Toledo¹¹, que té com a objectiu –entre altres– “calcular la pensió en relació als anys cotitzats durant tota la vida professional i no en relació als últims 15 anys”.¹²
- La **Contraprestació laboral**, o Treball Bàsic (TB), es defineix com el nivell mínim d'ocupació que l'estat es compromet a facilitar a totes aquelles persones que busquen i no troben feina en el MT (per això s'inclou en polítiques independents d'aquest). El TB podria consistir en una activitat mínima proporcionada pel sector públic que garantís un salari mínim, però suficient per cobrir un nivell de “vida digne”¹³. En definitiva, es converteix en un subsidi amb l'obligació d'una contraprestació laboral. Molt sovint, els defensors del TB assenyalen que molts

10. Hem d'afegir que, segons el judici que fan 230 empreses, “el Govern suspèn en política econòmica per no frenar la inflació, no aprofundir en la liberalització del mercat laboral, la desregulació sectorial i l'(eliminació) de les cotitzacions socials”. *El País*, 15 de juliol de 2001.

11. Vegi's Ministeri de Treball i Assumptes Socials, *Acuerdo para la mejora y el desarrollo del Sistema de Protección Social*. Madrid, juliol de 2001.

12. *El País* i *El Periódico de Cataluña*, 13 de juny de 2001

13. Antonio Antón. *Precariedad y derechos sociales en la época de la globalización*. Mimeo presentat a la contracimera del Banc Mundial. Barcelona, juny de 2001.

dels serveis socials podrien ser atesos mitjançant contraprestacions d'aquest caràcter sociolaboral. Però aquest deure de contraprestació introduiria uns efectes perversos sobre l'ocupació pública que l'Estat té contractada actualment dins el MT: degradaria les condicions del lloc de treball, els nivells salarials, la qualitat professional, el contracte de treball, etc. (Iglesias, 1997). A més, el fet de realitzar una feina com a contraprestació fa pudor d'obligació, de treballs forçats, de camp de concentració, de mà d'obra forçada, i molt sovint s'aplicaria per realitzar els serveis que el sector privat de l'economia no considera rendibles.

- Finalment, queda el **model de la Renda Bàsica (RB)**, objectiu central d'aquest estudi. Hem explicat que la RB consisteix a garantir a cada ciutadà el dret de percebre periòdicament uns ingressos que siguin adequats per cobrir les necessitats materials de cada persona. La satisfacció d'aquestes necessitats, amb el corresponent cost en diners, variarà en funció del moment històric, el nivell de desenvolupament de les forces productives i la capacitat de generar riquesa, la cultura de cada poble, etc. Com que és general, la RB abasta tota la ciutadania i no hi ha requisits que la delimitin; no hi ha cap mena de contraprestació i, per tant, no competeix dins el mercat de treball; la prestació s'estableix al nivell del llindar de pobresa i, per tant, evita que aquesta es consolidi; finalment, pràcticament no té costos de gestió burocràtics. Mentre els tres primers sistemes de prestacions pertanyen i responen a models de benestar social propis d'un capitalisme del segle XX, sembla que aquest nou dret ciutadà a una Renda Bàsica té les característiques i presenta prou avantatges per poder establir els fonaments d'un nou model de benestar social públic per al segle XXI (Iglesias, 2000).

La RB, per tant, sense perjudici del seu caràcter d'instrument transformador del sistema econòmic i social que es destaca en aquest treball, també pot ser una eina magnífica per facilitar la remodelació radical de l'Estat del benestar a favor de la majoria de la població. Per tant, en aquesta investigació es proposa que la RB sigui considerada com a eix o pivot essencial de les prestacions econòmiques d'un nou Estat del benestar, reforçat i ampliat, i que la resta de prestacions siguin revisades i articulades amb la primera per tal de constituir un sistema conjunt renovat que, genuïnament, assegurï a tota la ciutadania la provisió dels ingressos materials essencials per cobrir les seves necessitats

en totes les situacions de la vida. Per bé que, evidentment, la proposta d'establir la RB té més dificultats que els models anteriors de sosteniment de la renda, creiem que la seva utilitat i equitat la justifiquen i són un estímul per lluitar per la seva consecució.

La refosa de les prestacions socials en la Renda Bàsica

Aquest nou esquema requereix la refosa de la gran majoria de prestacions econòmiques i ajudes monetàries dels serveis socials, així com la despesa de la gestió de totes les prestacions socials, en la RB i l'adscripció d'aquest total al Fons de la Renda Bàsica, com ja hem indicat al Capítol 3¹⁴. Quan sigui el moment, s'hauran d'elaborar els canvis jurídics i organitzatius que això suposi¹⁵. Tota aquesta refosa també afecta els programes d'ajuda social a nivell municipal i aquelles ajudes o subsidis que es concedeixen directament des d'altres departaments o ministeris relacionats amb la política sociolaboral. En el cas de Catalunya, ja hem destacat que un dels problemes per la implantació de la RB rau en el fet que les competències de la Seguretat Social no han estat transferides i que hi ha una gran resistència al trencament de la caixa única, que és un indicador d'algunes de les dificultats de tipus legal i administratiu que s'hauran de resoldre, però que no sembla que siguin insuperables.

La refosa presenta molts avantatges. En primer lloc, la simplificació de la gestió administrativa i del seu cost, però, encara més important, l'anivellament al nivell del llindar de pobresa de moltes de les prestacions que actualment es troben molt per sota del nivell esmentat, suposaria una millora important per a gran part de la població. Al Requadre 12, a continuació, es dona alguna informació il·lustrativa en relació als pensionistes, per exemple:

14. Recordem que aquest assoleix el volum de l'11% del PIB, que ja es va incloure en el còmput de les fonts de finançament. (Vegi's Quadre 3 a la pàgina 118).

15. Per exemple, s'haurà de modificar el Reial Decret Legislatiu 1/1994, del 20 de juny, pel qual es regula el Text Refós de la Llei General de la Seguretat Social. Com aleshores, només les Normes que s'especifiquen al Decret 2065/1974, del 30 de maig, romandran vigents pel fet d'estar relacionades amb un altre gran bé públic: la salut de la població.

Requadre 12.**Algunes conseqüències de la refosa de prestacions socials en la RB en els pensionistes**

A l'Estat espanyol, el 75% de les pensions perceben una quantitat mensual que se situa per sota del llindar de pobresa; d'aquestes pensions, un 14% cobren una quantitat igual a la definida com a pobresa severa.

D'acord amb el Quadre A.7 (p. 270), on prenem com a referència la comparació entre la pensió mitjana mensual i la RB mesurada amb la quantitat del llindar de pobresa, a Catalunya, prop de 439.700 pensions –o un 31,5% del total– augmentarien substancialment els seus ingressos mensuals; les pensions contributives per jubilació augmentarien prop de 30.000 pessetes i les d'orfandat i favor a famílies 50.000 pessetes (gairebé el doble). L'augment espectacular es produiria a les pensions no contributives o assistencials, que es doblarien o triplicarien, en funció de si eren per incapacitat i jubilació o per malaltia i vellesa. Finalment, és evident que les persones més desprotegides (Lismis), com les que pateixen algun tipus de disminució física i psíquica, serien les més afavorides per la RB; si tenim en compte l'any 1999 que es reflecteix al Quadre A.7, aquestes persones passarien a percebre 83.539 pessetes mensuals en lloc de les 24.700 pessetes de mitjana mensual vigents aquell any. Entre un 32% i un 75% de pensionistes veurien millorats els seus ingressos econòmics.

Ja s'ha dut a terme, com a part de la filosofia liberalitzadora dels governs, la privatització de serveis socials (residències d'ancians, ajuda a domicili, etc.). Molt aviat, els que no puguin pagar aquests serveis quedaran en una situació d'absoluta desempatança. Amb la RB, aquestes persones podrien fer front a les despeses i, al mateix temps, contribuirien a generar ocupació en aquestes activitats.

No obstant això, la refosa de moltes de les prestacions actuals en la RB no s'ha d'entendre que suposi la desaparició d'alguns serveis socials que, sense ser prestacions econòmiques, són necessaris i útils per a la ciutadania. Més amunt, ja hem indicat

que béns i serveis de la importància i la magnitud de l'educació i la sanitat no s'han de veure afectats per la RB, si no és per millorar-los. De la mateixa manera, tots els serveis municipals que consisteixen en l'ajuda i orientació personal a la ciutadania, en termes no monetaris, s'han de mantenir i estendre. La RB no pretén tenir com a objectiu ni pretén ser capaç de cobrir tots els fronts, sinó només aquells que fan referència a un nivell d'ingressos bàsics necessaris per a la supervivència; i són només les ajudes monetàries existents en aquesta direcció les que han de ser substituïdes. Per exemple, amb la RB desapareixeria el Programa Interdepartamental de la Renda Mínima d'Inserció (PIRMI), però no l'atenció en forma d'informació, assessorament i seguiment –i, si cal, de suport personal– que els ajuntaments ofereixen a les persones o famílies amb dificultats a través de l'assistència social.

Per últim, i en conjunt, tota la població espanyola es veuria afavorida per la substitució de totes aquestes prestacions per la RB, ja que la despesa social realitzada al país milloraria. D'acord amb el primer informe, *Espanya a Europa*, realitzat per la Direcció General d'Ordenació Econòmica de la Seguretat Social amb dades d'Eurostat¹⁶, “la despesa en protecció social a Espanya no passa del 48,5% de la mitjana europea; el 1997, a Espanya, aquesta despesa es va situar en 2.642 ecus¹⁷ per habitant, prop de 440.000 pessetes, el 48,53% de la mitjana dedicada al mateix fi al conjunt de la UE (5.407 ecus) i el 48,35% dels onze països de l'àrea euro (5.247 ecus). Això va situar Espanya com a l'antepenúltim país comunitari en protecció social, només per davant de Grècia (2.376 ecus) i Portugal (2.037 ecus). Els països amb un nivell més alt de despesa en protecció social tripliquen llargament la despesa per càpita espanyola, com és el cas de Dinamarca, 8.577 ecus; Luxemburg, 8.526 ecus, i Suècia, 7.958 ecus, mentre Holanda i Bèlgica la doblen. Aquesta diferència es produeix perquè Espanya va dedicar a la despesa social una part significativament menor del PIB, un 21,4%, davant una mitjana del 28,2% del conjunt de la UE”¹⁸. Com que la concessió de la RB suposaria augmentar considerablement la despesa total per poder finançar-la, aquest augment del consum de béns i serveis repercutiria en un augment del benestar social per a la majoria de la població.

16. L'oficina d'estadística de la Unió Europea.

17. Aquesta era la moneda comunitària de la Unió Europea, antecedent de l'euro.

18. *El País*, 21 de novembre de 2000.

Requadre 13.

Algunes prestacions socials que se refonen en la Renda Bàsica

Des de la Seguretat Social

La Funció 1: Prestacions econòmiques

Grup 11: Pensions

1101 Invalidesa permanent i recuperació (contributiva i no contributiva)

1102 Jubilació (contributiva i no contributiva)

1103 Mort i supervivència (viduïtat, orfandat, maternitat, pensió a favor de familiars)

Grup 12: Incapacitat temporal i altres prestacions

1204 Incapacitat temporal

1205 Prestació familiar i altres prestacions (contributiva i no contributiva)

1206 Capitals renda i altres compensacions finals

Grup 13: Administració i serveis generals

La Funció 2: Assistència sanitària

Roman Vigent

La Funció 3: Serveis Socials; tot allò que suposi ajuda monetària

Grup 31: Atenció a minusvàlids

3141 Prestacions econòmiques

3142 Atenció bàsica

3143 Recuperació en residències,

Grup 32: Atenció a la tercera edat

3244 Atenció en llars i clubs

3245 Atenció en centres residencials

3246 Turisme i termalisme social

Grup 33: Altres serveis socials

3347 Integració social i ajuda a domicili

3348 Atenció a refugiats

3349 Prestacions tècniques

3350 Acció assistència i social

3351 Acció formativa

3252 Higiene i Seguretat en el treball (roman vigent)

Grup 34: Administració, serveis generals i control intern de serveis socials

Grup 35: Transferències a les comunitats autònomes pels serveis socials assumits

La Funció 4: Tresoreria, informàtica i altres serveis funcionals comuns

Des de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM)

Subsidi d'atur (contributiu i assistencial)

Fons de garantia salarial i de formació professional

Cotitzacions per hores extres i contractes d'aprenentatge

Les polítiques actives i passives d'ocupació:

- *Actives*: la despesa pública dedicada a la formació professional, als subsidis pels diversos tipus de contractació, a l'ocupació de persones discapacitades, etc.

- *Passives*: la despesa dedicada al subsidi d'atur, les prejubilacions, etc.

⑥ Impacte macroeconòmic de la Renda Bàsica

L'IMPACTE MACROECONÒMIC

La implantació de la Renda Bàsica tindrà un fort impacte en totes les variables macroeconòmiques. Els diversos sistemes que es poden establir per tal d'implantar-la incideixen en l'activitat i l'eficiència econòmica i, per tant, en la competitivitat i el creixement; en les pautes d'ocupació, en els salaris, en els impostos i el pressupost públic; i també en el consum, en l'estalvi, en la inversió i en la inflació; per altra banda, suposa una profunda alteració de la distribució de la renda i el benestar de la població. L'apartat següent té com a objectiu la identificació d'alguns d'aquests impactes i de les possibles conseqüències de la implantació de la RB.

Per tal de conèixer aquests impactes, podríem recórrer a un enfocament economètric que quantifiqués aquestes repercussions. Però, per fer-ho tot integrant les diverses variables, hauríem de recórrer a models economètrics molt complexos i elaborats per institucions amb molts recursos: ministeris, serveis d'estudis de grans bancs, etc. Aquesta metodologia:

- Planteja grans dificultats per disposar de les dades necessàries, que de vegades no existeixen o són de difícil disponibilitat. La qüestió s'agreuja si el treball s'ha de desenvolupar tenint en compte una comunitat autònoma, com és el cas d'aquest estudi, i no l'Estat en el seu conjunt.

- Constitueix una tasca força complexa i molt laboriosa si es du a terme amb els recursos d'un investigador aïllat i independent.
- Però, especialment, ja se sap que les prediccions dels models només són vàlides quan es mantenen els paràmetres que les suporten, és a dir, si se suposa la constància dels seus paràmetres, mentre –com veurem més endavant– el que suposarà la RB serà precisament una alteració significativa d'aquests paràmetres i, per tant, les prediccions basades en aquest model no serien adequades ni vàlides.
- A més, si es pretén substituir la informació inexistent amb estimacions més o menys aproximades, el que passa és que les situacions són tan hipotètiques, i les variacions que es poden considerar d'aquestes tan nombroses, que seleccionar-ne una d'específica entra dins el territori de l'especulació i l'arbitrarietat. Per exemple, com es pot estimar la propensió al consum de les dones de classe mitjana que abans de la Renda Bàsica no percebien cap mena d'ingrés personal, però que familiarment disposaven d'una situació econòmica acomodada?, o com s'avaluarà la motivació per a la inversió dels empresaris després que s'hagi imposat a les empreses un important gravamen a l'activitat econòmica o al valor afegit, que suposa extreure-li una part important dels seus beneficis? Realment, intentar assignar un valor quantitatiu a tots aquests elements entraria més en el terreny de la fantasia que en el d'un intent d'estimació rigorosa.

Per tant, no ens proposem una estimació quantitativa precisa de l'impacte macroeconòmic de la RB, ja que considerem que no només no és possible, sinó que ni tan sols és desitjable perquè seria massa arbitrària. El que farem és buscar la identificació i l'anàlisi de les principals conseqüències i, en algun cas, alguna avaluació quantitativa il·lustrada del seu impacte.

L'avaluació de l'impacte macroeconòmic depèn, en gran mesura, de com es planteja la resolució del finançament de la RB. L'impacte macroeconòmic que avaluem està basat, lògicament, en el sistema de finançament que es proposa en aquest treball, recollit al Capítol 3.

Premisses bàsiques

- La societat està dividida en diferents grups socials que perceben rendes mitjanes diferents. La Renda Total, en termes del PIB o de Valor Afegit Brut (VAB), és igual a la renda mitjana de cada grup pel nombre d'unitats de cada grup.
- L'anàlisi sobre l'impacte macroeconòmic de la RB es realitza a partir del que aquí anomenem el model fort de RB i amb el programa d'implantació indicat al Capítol 3. Considerem que les conseqüències dels models dèbils es poden deduir amb facilitat de les establertes pel primer.
- Per estudiar l'impacte macroeconòmic ens concentrarem en l'anàlisi del període de transició, que és quan la implantació de la RB suposarà un canvi dràstic en la panoràmica social. El període de transició és aquell en què s'aniran realitzant els canvis i ajustaments necessaris per a la nova situació, de manera que, un cop completat, la societat s'haurà adaptat a la nova situació i la seva dinàmica ja s'haurà convertit en habitual. Ja hem indicat que el període considerat pel procés de transició a la RB és de 20 anys.

Àmbit d'anàlisi

Encara que l'àmbit d'anàlisi d'aquest treball és Catalunya, en molts dels aspectes macroeconòmics no és possible diferenciar-la de l'Estat espanyol com a àmbit de decisió i reacció. Tots els canvis en les variables incloses a l'anàlisi afecten igualment tota la població i els agents econòmics (empreses) residents al país; és a dir, no s'estableixen diferències ni en l'impacte ni en la reacció entre catalans i altres espanyols o estrangers que resideixin al país.

PRINCIPALS VARIABLES AFECTADES

El consum

- La societat està dividida en grups socials i les persones de cadascun d'aquests grups té ingressos diferents. Es considera que cada grup té un ingrés mitjà específic i diferent de la resta de grups socials. La conducta de cada grup es pot estimar en funció de l'individu mitjà del grup.
- El consum i l'estalvi d'una col·lectivitat és la suma dels consums i els estalvis dels seus diversos grups socials. Com a aproximació, es considera que es calcula multiplicant el consum i l'estalvi mitjà d'una persona de cada grup pel nombre de persones que hi ha a cada grup i sumant els consums i els estalvis de tots els grups.
- Una persona o família amb els seus ingressos, o els gasta (consum) o els estalvia. Aquí es considera que el consum és funció de la renda disponible¹. Partim del fet que cada grup social amb ingressos diferents gasta una proporció dels seus ingressos diferent (propensió marginal/mitjana al consum diferent). A mesura que la renda d'una persona augmenta, la proporció dels ingressos que gasta és menor (propensió mitjana al consum decreixent). Això suposa que les persones o grups socials amb ingressos més alts estalvien una proporció més elevada dels seus ingressos.
- Quan una persona o família rep la RB, es considera que les seves propensions marginals al consum i a l'estalvi passen a ser les del nou grup de renda on se situa i no les del seu grup d'origen. Per exemple: examinem una família de tres persones amb un sol preceptor de renda que guanyi 180.000 pessetes. Abans de tenir la RB, disposa de 60.000 pessetes per persona. I la seva propensió marginal al consum és del 0,9%, és a dir, cada mes gasta 162.000 pessetes i n'estalvia 18.000. En

1. Tot i que, estrictament, no és el mateix, utilitzarem les paraules renda o ingressos indistintament. Hi ha diferents teories sobre el tema de què depèn el consum. Aquí optem per la que considerem més senzilla i que representa amb força aproximació la conducta real de les persones/ famílies.

algun moment, durant els deu primers anys d'implantació de la RB, aquesta família rebrà per aquest concepte 160.000 pessetes (80.000 x 2), que s'afegeixen a les del sustentador principal (que no rebrà la RB fins que passin deu anys, ni tampoc millorarà el seu salari). Així, tindran uns ingressos totals de 340.000 pessetes. D'aquests diners, ja no en gastaran tants sinó que n'estalviaran més. Per exemple, suposem que és 0,7+0,3 per cada pesseta que ingressin: llavors gastaran 238.000 pessetes i n'estalviaran 102.000. La proporció d'estalvi ha augmentat i la de consum ha disminuït.

- Com que la RB suposa una redistribució de la renda vers els grups amb rendes menors, això implica que aquests grups consumiran més que abans. Per altra banda, els grups amb ingressos més alts hauran de pagar més impostos, però estimem que, tot i així, el seu consum no disminuirà sinó que, en tot cas, disminuirà el seu estalvi². Per tant, podem considerar que amb la RB el consum individual augmentarà.

La implantació de la RB hauria de ser una bona oportunitat per revisar el model de consum actual, que condueix a l'augment indiscriminat de la pertinença a un volum –sempre creixent– de mercaderies innecessàries per al benestar de la població que és ecològicament insostenible. D'aquí que es pugui aprofitar aquesta ocasió per tractar d'orientar la població vers uns esquemes de consum més coherents socialment i ecològicament sostenibles que, evidentment, s'hauran de dur a terme amb el més absolut respecte a la lliure voluntat de les persones, mitjançant incentius i creant un ambient social que condueixi cap un consum diferent. No obstant això, aquesta voluntat d'orientació vers un consum diferent no afecta les estimacions actuals sobre l'evolució del consum a curt termini que realitzem en aquest estudi.

2. És possible que la repercussió al fet d'haver de pagar més impostos es distribueixi entre el consum i l'estalvi, però no és el més probable. Per simplicitat en els càlculs, suposem que tot el pagament en impostos té repercussions en l'estalvi. Això implica que, si es distribuís entre consum i estalvi, la repercussió en el consum estaria subvalorada i la de l'estalvi sobrevalorada.

Quina quantitat?

Quan intentem estimar quantitativament els ingressos i les despeses personals o familiars, ens trobem amb problemes que mostren clarament l'arbitrarietat d'una estimació estadística i que reforcen la decisió que hem expressat al principi d'aquest apartat de no intentar fer una avaluació quantitativa de l'impacte de la RB en les variables macroeconòmiques. Pel que fa al consum i la despesa personal i familiar, els problemes principals per fer una estimació realista són:

- Les dades estadístiques desagregades disponibles en relació als nivells d'ingressos i despeses (Vegi's Quadre A.15 a l'Annex, p. 280) presenten una situació anòmala en el sentit que, fins l'últim decil d'ingressos i despeses, les persones o famílies gasten totes més del que ingressen, un aspecte impossible al món real. Aquesta situació tan estranya, probablement es deu al fet que els ingressos dels no treballadors són molt subestimats (els ingressos reals són molt superiors als que es comptabilitzen a les estadístiques): “el problema més rellevant al qual s'ha de fer front quan s'utilitza aquesta base de dades és el que deriva de la infravaloració sistemàtica de les rendes del capital i dels empresaris individuals, cosa que pot generar biaixos en l'anàlisi de la distribució personal o familiar de la renda”³. Fet que ens impedeix fer una estimació quantitativa vàlida de quina és la propensió mitjana a la despesa de les persones o famílies en funció dels seus ingressos.
- Les dades corresponen al període 1990-1991, ja que no disposem de dades desagregades per nivells de renda i comunitats autònomes de períodes posteriors. Tenint en compte el canvi que hi ha hagut en el nivell de renda i els hàbits de consum d'ençà d'aquell període, és molt arbitrari prendre com a constants les propensions a la despesa d'un període de fa deu anys.

3. (Oliver, Ramos i Raymon, *Papeles* n. 88, 2001, p. 70) Aquests autors realitzen unes modificacions correctores per als anys 1985-1996, per tal d'incloure les rendes subvalorades respecte al conjunt de l'Estat. No obstant això, conclouen que “la majoria de les llars tenen rendes entre les 250.000 i el milió de pessetes... (i) la major concentració de rendes es produeix per a una renda de 300.000 pessetes... (però) per a valors de 500.000 pessetes apareix un altre màxim, per bé que amb una menor freqüència... (*Ibidem*, p.72).

- Per fer una estimació del període de transició, la xifra de persones afectades cada any variarà i, com que corresponen a grups de renda diferents, les seves respectives propensions a la despesa també variaran. Això introdueix complicacions addicionals a l'estimació, que s'han resolt considerant l'augment de la despesa/consum per persona que permet avaluar l'augment de despesa i estalvi en funció del nombre de persones afectades anualment.

Malgrat tot això, intentarem fer un exercici per mostrar que, si es disposés de les dades necessàries, no seria gaire difícil fer estimacions, fins i tot sense recórrer a complexos models econòmics. Però, insistim, aquests exercicis il·lustratius tenen una validesa quantitativa extremadament limitada, si és que en tenen.

Exercici d'estimació

Partint d'aquestes dades estadístiques tan insatisfactòries, encara és possible establir algunes inferències pel que fa a l'hipotètic augment del consum:

Ingressos totals després de la RB. Si als ingressos sense RB s'hi afegeix la RB (que, d'acord amb la nostra definició, pels anys 1990-1991 assoliria l'import de 523.658 pessetes) els ingressos totals de les persones serien els que apareixen reflectits a la columna 3 del Quadre A.16 (p. 281).

Ja hem indicat que, després de la RB, totes les persones o famílies passaran a tenir una propensió marginal al consum i a l'estalvi equivalent a la de la categoria dels seus nous ingressos. Per bé que, en teoria, se suposa que el consum augmentarà menys que, proporcionalment, els nous ingressos i l'estalvi més —a causa de l'anomalia en la informació—, al Quadre A.15 (p. 280) s'observa que la propensió a l'estalvi només es manifesta, i dèbilment, al decil superior. No obstant això, apareix amb claredat que la propensió mitjana a la despesa, tot i que és major a la unitat, va disminuint a mesura que augmenten els ingressos.

Realitzarem la nostra aproximació segons la persona i no la família perquè, a causa de la subvaloració de les rendes del capital, la propensió mitjana a la despesa està

sobrevalorada i convé prendre la xifra més baixa que correspon a l'ingrés i la despesa per persona i no al de la família –encara que, generalment, les decisions de despesa en prenguin a nivell familiar.

Propensió a la despesa. Segons la informació del Quadre A.15, sense RB tots els nivells d'ingressos fins l'últim decil tenen una despesa superior als ingressos. És a dir, només es produeix un estalvi positiu en els qui tenen uns ingressos per persona superiors a 1.500.000 pessetes⁴. Després de la RB, només l'últim decil continua essent el que presenta xifres d'ingressos superiors al milió i mig i, consegüentment, el grup que presentaria un estalvi positiu del 5% ($100-95,9=4,1$).

Escenaris respecte a la propensió a la despesa. Sembla molt aventurat pensar que, amb un ingrés addicional substancial, les persones continuarien tenint una despesa superior al seu ingrés (cosa que implica endeutament); així doncs, amb total arbitrarietat, suposem que –després de la RB– la gent amb ingressos que arriben al milió i mig gastarà tot el seu ingrés (estimació que se situa molt per sota de la propensió mitjana al consum que reflecteixen les dades dels Quadres A.15 i A.16). Això constitueix el **primer supòsit** per estimar l'impacte en el consum.

Hi ha una altra dada que podem utilitzar per estimar la despesa/consum, si bé és de naturalesa macroeconòmica. Sabem que l'estalvi total del país oscil·la al voltant del 20% del PIB, d'on deduïm que el consum total se situa al voltant del 80%. Aquesta estimació, no obstant, sobrevalora l'estalvi empresarial. Tot i així, utilitzarem aquest escenari com a límit inferior a l'augment del consum. Llavors, prenem aquesta dada macroeconòmica per construir el **segon supòsit**, en què suposem que la propensió mitjana al consum pel total de l'Estat és del 80% dels ingressos.

4. Una dada que es confirma per una enquesta realitzada per la patronal d'asseguradores Unespa i l'Institut d'Investigacions de Mercat Gallup, on els enquestats afirmen que a partir de salaris inferiors a 200.000 pessetes mensuals no es pot estalviar gens i, a més, de l'enquesta resulta que prop del 43% dels catalans assalariats perceben uns ingressos mensuals inferiors a aquesta quantitat. Contràriament, l'enquesta no confirma una despesa més gran que l'ingrés, ja que indica que un 72,8% dels assalariats catalans, tot i que arriben justos a final de mes, no necessiten tocar els seus estalvis (només un 3,5%) per viure.

Amb aquests dos escenaris, del 100% i del 80% dels ingressos dedicats a la despesa respectivament, estimem la despesa addicional que suposaria la RB en cada escenari, que es reflecteix a les columnes 5 i 7 del Quadre A.16. Si la propensió al consum només fos del 80%, el consum augmentaria un 16% o un 0,8% anual durant el període de transició, mentre que, si el consum es manté al 100%, aquest augmentaria un 45% o un 2,25% anual.

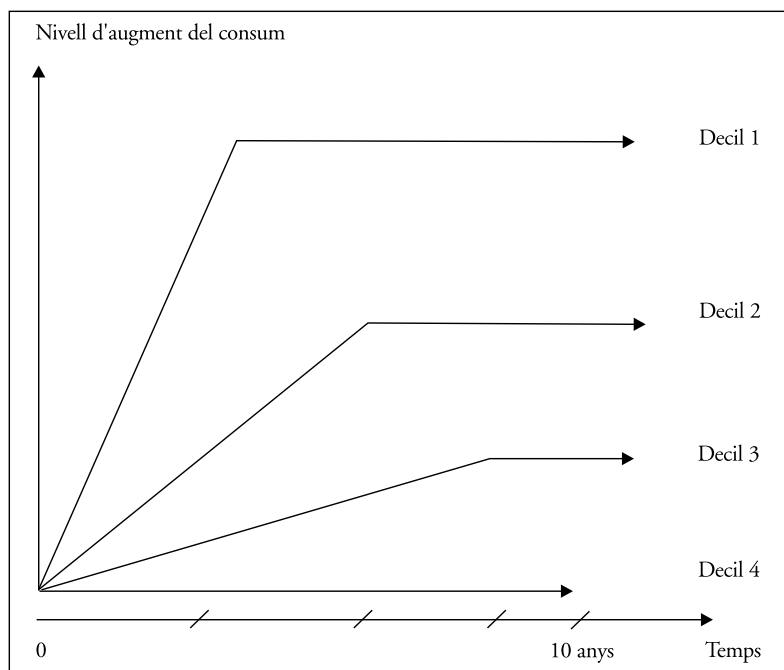
Val la pena destacar que l'increment de la despesa, en tots els casos, és inferior a l'import de la RB. Això és així a causa del límit que hem fixat que la despesa sigui igual (100%) o menor (80%) a l'ingrés total. Com que, estadísticament, abans de la RB hi havia una despesa superior a l'ingrés, ara, per definició, això no passa i la despesa addicional és més baixa que els ingressos addicionals. Malgrat tot, s'observa que el consum per persona augmenta entre 300.000 i 500.000 pessetes a l'escenari més plausible i entre 145.000 i 175.000 en el més restringit. És a dir, davant una situació d'un consum de gairebé 600.000 pessetes i un endeutament del 50% per a les persones més pobres abans de la RB, passarien a un consum de 900.000 pessetes (50% més) sense endeutament. Una millora molt substancial, malgrat la subvaloració de l'augment en el consum que s'ha realitzat sistemàticament.

L'augment en el consum pot ser més gran del que s'ha estimat, a causa de la seguretat en els ingressos que proporciona el fet de saber que es disposa d'una RB permanent. Les persones amb ingressos molt baixos, que generalment són les que tenen més incerteses, poden veure estimulat el seu consum si saben que gaudiran d'uns ingressos permanents, fet que els evitarà haver de reduir les despeses a nivells molt baixos per preveure les contingències futures.

Aquest augment en el consum correspon, principalment, al període de transició ja que, un cop assolits uns nous nivells d'ingressos, aquests es converteixen en habituals i l'augment s'atura. Probablement, l'augment més accentuat en el consum correspondrà als primers cinc anys d'implantació perquè és quan la RB afectarà els nivells d'ingressos actuals més baixos. El Gràfic 2, a continuació, reflecteix aquesta evolució.

Gràfic 2.

Impacte temporal de la RB en el consum

L'estalvi

Estalvi + consum = Ingressos totals, ($E + C = I$) és el mateix que assenyalar que de cada pesseta/euro de què es disposi, una part es dedica al consum i una altra a l'estalvi: $c' + e' = 1$. Anomenem c' la propensió mitjana/marginal al consum i e' la propensió mitjana/marginal a l'estalvi; per tant, $1 - c'$ és la proporció que va a l'estalvi igual a ($1 - c' = e'$).

No obstant això, no ens queda més remei que repetir que, d'acord amb la informació que ens donen els Quadres A.14 i A.15 (p. 279, 280), només les persones amb ingressos superiors a 1.500.000 pessetes estalvien i que aquestes només constitueixen una desena

part de la societat. Hi ha gent que ni tan sols amb la percepció de la RB no arriba a uns ingressos superiors per persona superiors al milió i mig. Les persones amb ingressos inferiors a aquesta xifra gasten més del que ingressen i la percepció de la RB només els permetria disminuir aquesta diferència. Segons aquestes dades, a Catalunya, el 90% de les famílies no estalvia gens. D'aquí que no es pugui esperar que la percepció de la RB augmenti l'estalvi social, o només en la petita proporció que afecta l'últim decil⁵.

Ja hem indicat, però, que la informació estadística és difícil d'interpretar. Les dades macroeconòmiques sobre l'estalvi assenyalen que a Catalunya, l'estalvi familiar brut i net és del 9,6% i el 6,4% del PIB respectivament (Fundación BBV), cosa que indica clarament l'existència d'un estalvi substancial. Hipotèticament, és possible que aquest estalvi només el realitzin les famílies del decil superior d'ingressos, cosa que fa coherent la informació, però el supòsit sembla un xic extrem. I encara més si tenim en compte l'existència, a Catalunya, d'institucions importants (les caixes) que es nodreixen principalment dels estalvis familiars i la tendència de les famílies –i més de les famílies catalanes– d'intentar estalviar, per poc que sigui, per preveure contingències desfavorables⁶. De tota manera, ni tenim unes altres dades ni sembla probable que l'establiment de la RB suposi un augment substancial de l'estalvi per a les famílies amb mitjans més modestos.

Ben al contrari, moltes famílies hauran de pagar uns impostos més alts que els que paguen actualment per finançar la RB i, més amunt hem suposat que aquests pagaments no repercutirien en el seu consum sinó en el seu estalvi. Per això, aquelles famílies que tinguin uns ingressos nets inferiors als anteriors disminuiran el seu estalvi per l'import total que hagin de pagar en impostos per finançar la RB.

.....
5. És clar que les xifres amb què operem fan referència a l'any 90-91 i es podria pensar que la capacitat d'estalvi ha augmentat amb els nivells creixents de renda; Però, per una banda, no disposem d'informació que ho testimonii, i les xifres de despesa sobre ingrés eren molt altes i, per tant, és molt probable que una millora en la renda s'hagi dedicat a disminuir l'endeutament, i per altra banda, les despeses "habituals" de la persona/família també han augmentat; per tant, no podem concloure que l'estalvi hagi d'augmentar.

6. Aquesta dada confirma la sospita de la inadequació de les estadístiques per reflectir aquests aspectes de la vida real.

Com que, del que rebin com a RB, les famílies més modestes només n'estalviaran una part –mentre que el que disminueix l'estalvi de les famílies que paguen impostos és del total– la disminució de l'estalvi serà més gran que l'augment que suposi l'estalvi de les rendes més baixes. (El resultat també seria el mateix si considerem que les famílies amb rendes més altes, encara que no paguin tots els impostos amb els estalvis, deixen d'estalviar per pagar els impostos perquè la seva propensió marginal/mitjana de consum és més alta). Per tant, amb la RB l'estalvi familiar disminuirà.

És més difícil estimar què passaria amb l'estalvi empresarial. Per un costat, és possible que els estalvis de les empreses augmentessin a causa del fet que l'augment del consum, i de la demanda corresponent, de les famílies modestes, per una banda, i la possible congelació de salaris, per l'altra, faciliti l'augment de l'activitat econòmica i els beneficis empresarials; per l'altre costat, els impostos que hagin de pagar les empreses per finançar la RB augmentarien considerablement, amb la qual cosa el seu estalvi pot disminuir (vegi's, més avall, el tractament de la Inversió). No podem fer una estimació quantitativa, ni tan sols probabilística, però és un element que cal tenir en compte qualitativament.

Quina quantitat?

Suposem que tots els impostos addicionals que hagin de pagar les famílies per finançar la RB sortiran dels estalvis (i no del consum). Considerem que no hi ha augment de la propensió a l'estalvi ni d'estalvi de les famílies en rebre la RB:

Disminució de l'estalvi de les famílies i empreses. El que hagi de pagar addicionalment cada família, individualment, per finançar la RB dependrà del nivell dels seus ingressos i del sistema fiscal que s'estableixi per fer-ho. Però, en total, hauran de pagar a través d'impostos tot allò que calgui finançar i no es cobreixi amb altres fonts.

Si fem referència al Quadre 3 del Capítol 3 (p. 118), resulta que al final dels 20 anys cal el 39,2% del PIB per a la RB. D'aquest percentatge, 16 punts corresponen a la reassignació de despeses que ja s'estan fent (11,1 de la Seguretat Social i 4,9 de reassignació pressupostària). A aquests punts, se'ls haurien de sumar els 4,3 del frau fiscal, però no els

incloem perquè en última instància la disminució del frau podria suposar la disminució de l'estalvi dels defraudadors, per la qual cosa cal trobar finançament addicional per 23 punts del PIB (que, en un període de 20 anys, suposen l'1,6% del PIB anualment). Estrictament, de l'estalvi de famílies i empreses cada any, un 1,16% del PIB s'haurà de dedicar addicionalment a pagar impostos per finançar la RB.

No obstant això, el càlcul anterior està fet en termes estàtics, és a dir, sense incloure-hi la possibilitat del creixement del PIB, un plantejament molt poc realista. Així doncs, aquesta estimació no inclou l'aportació que pot fer el creixement al finançament de la RB. Si s'inclou el creixement, l'estimació s'altera substancialment (vegi's més avall) ja que el reajustament fiscal sobre el que ja existeix es redueix a 9,1 punts del PIB, o una reducció de l'estalvi d'aquest import, o el seu equivalent de 0,45 a l'any durant el període de transició.

És molt possible que, a mesura que avancin els anys del període de transició, algunes famílies no vulguin renunciar a un percentatge tan alt d'estalvi i decideixin disminuir parcialment el seu consum per finançar part dels impostos per la RB; en aquest cas, la disminució de l'estalvi seria menor, però no es pot estimar quantitativament en quina quantitat. Aquesta evolució seria favorable per al control de la inflació:

Probable disminució de l'estalvi:	Sense creixement	Amb creixement en % PIB
Estalvi addicional de les famílies més modestes	— probablement positiu —	
Disminució de l'estalvi de les famílies més riques	1,16	0,45
Disminució de l'estalvi anual	1,16	0,45
Disminució de l'estalvi total en 20 anys	23,20	9,10

També és sabut que l'estalvi privat es pot completar amb l'estalvi públic, que podria compensar les deficiències del primer. Però, l'estalvi públic s'ha de nodrir dels impostos i, per tant, no ens sembla gaire adequat considerar que la població pugui pagar més impostos, a més de finançar una part important de la RB. D'aquí que no considerem la possibilitat que l'estalvi públic pugui augmentar la contribució a l'estalvi total.

Ara bé, el que sí que poden fer les autoritats econòmiques és estimular l'estalvi privat a través de polítiques imaginatives que l'afavoreixin (incentius fiscals, campanyes de publicitat, estabilitat de preus, política d'habitatge vinculada a l'estalvi...), orientat especialment vers aquelles persones amb uns ingressos més baixos que ara reben la RB i que, a causa dels seus pocs ingressos no tenien l'hàbit d'estalviar. Es poden dissenyar esquemes atractius d'estalvi per a les classes modestes, que voluntàriament absorbeixin part dels fons distribuïts com a RB cap a l'estalvi (no és veritat que la gent pobra no estalviï; quan poden, els agrada estalviar, diguin el que diguin les estadístiques).

De tota manera, també cal destacar un element addicional que orienta la disposició dels ingressos per RB en una direcció contrària a l'estalvi. Aquest element és la mateixa existència de la RB. Si la població sap que té uns ingressos assegurats durant tota la vida, en principi, sembla que no tindrà tan d'interès en estalviar per al futur, sobretot per la vellesa, cosa que suposa una incidència negativa. Amb tot, com que la RB només permet un nivell de vida modest, el desincentiu a l'estalvi no és gaire intens. Fins i tot es podria considerar que el fet de tenir ingressos assegurats durant tota la vida facilita un modest nivell d'estalvi per preveure contingències i millorar el nivell de vida en la vellesa. Estimar quantitativament l'efecte final de totes aquestes noves situacions en l'estalvi és una tasca força arbitrària. Una vegada més, apareix un gran avantatge dels nostre sistema d'implantació progressiva de la RB, ja que els seus efectes aniran apareixent gradualment i serà més fàcil prendre mesures de política econòmica que els orientin en la direcció adequada.

La inversió

L'avaluació de l'impacte de la RB en la inversió és, potser, una de les taques més importants que s'han de fer per poder avaluar els efectes de la RB, ja que la creació de nova riquesa depèn d'aquest element. La incidència de la RB en la inversió depèn dels elements següents:

Impacte positiu de la RB en la inversió: a causa de l'augment de la demanda induïda per la RB. Si, tal com s'observa en el tractament del consum, la RB porta a un aug-

ment considerable d'aquest, les expectatives de venda dels empresaris milloren i és molt possible que això condueixi cap a l'augment de la inversió. L'impacte últim en la inversió addicional dependrà del grau d'utilització de la capacitat instal·lada. Si suposem que hi ha molta capacitat instal·lada ociosa, la inversió no augmentarà amb la demanda sinó que revertirà en un major ús de la capacitat instal·lada, les expectatives de benefici i altres variables. Però en condicions econòmiques normals es pot suposar que la utilització de la capacitat instal·lada també és la normal i es pot acceptar que un augment de la demanda, *coeteris paribus*, suposi un augment en la inversió:

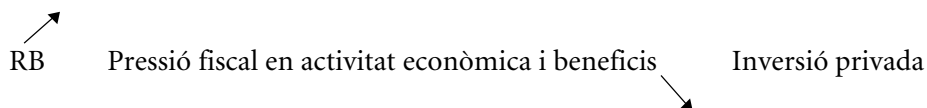
Impacte negatiu de la RB en la inversió: a l'apartat de finançament hem indicat que la riquesa existent ha de participar en el finançament de la RB i que l'activitat econòmica addicional (el creixement) s'ha de transferir al finançament de la RB, totes dues mitjançant la imposició fiscal (veure Capítol 3, sobre finançament). Una part important d'aquesta imposició addicional afectarà els beneficis empresarials que hauran de pagar més impostos. Per tant, és molt probable que tingui un impacte negatiu en la inversió. Sobretot en el període de transició, si el benefici net del qual han de gaudir és més baix del que estan acostumats (no oblidem que els empresaris espanyols se situen entre els que tenen una taxa de beneficis més alta de la UE), és possible que no s'avinguin a impulsar l'activitat empresarial i, especialment, la inversió. És un efecte negatiu de la RB que no podem ignorar.

L'impacte negatiu es basa en dues raons:

Una. Disminueix l'estímul de l'empresari per a la inversió. No podem oblidar que l'únic objectiu de l'activitat empresarial consisteix en l'obtenció de beneficis; si aquests disminueixen a causa d'una major pressió fiscal que grava directament els beneficis o l'activitat empresarial, l'estímul empresarial per a la inversió es pot veure greument afectat.

Dues. Disminueixen els fons interns disponibles per finançar la inversió.

Ambdós aspectes poden tenir un impacte negatiu fort en la inversió privada, sobretot durant el període de transició en què la pressió fiscal es percebi –cosa normal en els empresaris– gairebé com una “confiscació” dels beneficis. No podem ignorar que existeix l’amenaça d’un “vaga d’inversions” per tal d’evitar l’augment de la pressió fiscal necessari per finançar la RB. La sort de la inversió privada depèn de la reacció dels empresaris davant l’augment de la pressió fiscal. És molt probable que, sobretot durant les primeres etapes de la implantació de la RB, la inversió disminueixi:

No obstant això, a més de l’estímul provocat per l’augment del consum, hi ha altres elements que poden compensar en major o menor grau aquest impacte negatiu. Hem de començar per destacar que, en els plans de finançament elaborats en aquest treball (vegi’s Quadres 3 i 6, p. 118 i 146), aquests elements corresponen al que anomenem “Harmonització fiscal”, és a dir, igualar la pressió fiscal de l’Estat espanyol a la mitjana de la Unió Europea. Això ens porta a fer dos comentaris:

- Un, en una primera etapa, la fiscalitat addicional només suposa l’equiparació de les empreses i la població espanyola al grau de fiscalitat de la Unió (a la qual diuen que ens hem d’aproximar). És a dir, fins ara l’economia espanyola ha gaudit d’una pressió fiscal menor, que no ha revertit en xifres d’inversió més altes que a la resta de països de la Unió, i la proposta que fem en aquest estudi per una primera fase no suposa més que l’equiparació a les condicions de la resta de països europeus. Per tant, durant aquesta primera etapa, la fiscalitat addicional no haurà d’incidir amb força als fons empresarials disponibles per a la inversió.
- Dos, aquest augment d’imposició no grava de forma substancial ni l’excedent empresarial, ni els beneficis. D’aquests 9 punts, 3 corresponen a la imposició indirecta, que afecta tota la població, 3 a la directa –ja és prou coneguda la injusta distribució de la imposició directa a l’Estat espanyol, on la major part de la tributació afecta les rendes salarials–, i els 3 que resten a les cotitzacions socials, que són els que podrien tenir un impacte més fort sobre els excedents empresarials.

- Si els empresaris aconseguixen traslladar la pressió fiscal addicional als preus, els beneficis no disminuiran; el que passaria és que la RB seria finançada per tota la població i que aquesta experimentaria un augment en els preus del seu consum (veure Inflació). Per molt que s'intenti, com que en una economia bàsicament de mercat és difícil evitar totalment la translació dels nous impostos als preus, una part important de la RB pot estar finançada per la totalitat de la població, cosa que evitaria que l'impacte en la inversió fos tan accentuat.
- Finalment, si com hem indicat al Capítol 4, la implantació de la RB comporta una congelació de salaris, això significa que la pressió fiscal addicional és compensada amb aquesta congelació, per la qual cosa l'incentiu a la inversió no hauria de patir conseqüències més greus, o les patiria molt poc.

Aquí ens trobem amb un problema polític de força envergadura al qual ja s'ha fet referència al capítol sobre finançament: en la mesura que s'accepti que la congelació de salaris i l'augment de preus financi la RB perquè l'incentiu a la inversió no pateixi, aquesta constituirà una càrrega per als treballadors en actiu i la població en general i la RB quedarà convertida en un procés de redistributiu entre diferents grups de població, d'entre els quals els consumidors, és a dir, tota la població sense distinció i els treballadors, finançarien un ingrés per a tots. En incloure la RB als grups socials de rendes més altes, es podria produir el fenomen que els treballadors i la població en general (la majoria de la qual percep rendes modestes) estigués finançant la RB per a si mateixa i les capes d'ingressos més alts. Un fenomen que, mirat per on sigui, és injust i no és la proposta que aquí pretenem fer.

Per tant, perquè la RB sigui transformadora, és imprescindible que una part substancial sigui finançada per la nova riquesa que crea la societat (el creixement) i per les capes socials amb més ingressos. I això s'ha d'aconseguir a través d'un sistema fiscal que absorbeixi els recursos necessaris per al finançament. Que la RB es cobreixi en gran part amb els beneficis de les capes privilegiades de la societat depèn el sistema fiscal que s'estableixi per finançar-la, encara que una altra part s'hagi de cobrir mitjançant la redistribució dels actius als inactius a través de la congelació salarial d'un determinat augment de preus que, probablement, no serà desitjat, però és inevitable.

De tota manera, és molt possible que l'estímul a la inversió per les empreses disminueixi, tant per motius polítics com econòmics –especialment en una primera etapa–, quan els propietaris del capital es resisteixin a augmentar la taxació dels seus beneficis. No s'ha d'amagar que l'èxit o el fracàs, fins i tot la simple viabilitat de la RB durant el seu període de transició, depèn de la reacció dels empresaris respecte de les seves decisions d'inversió. Els empresaris que operin a Catalunya han d'acceptar una imposició fiscal més alta sobre la seva activitat i els seus beneficis per permetre una societat amb més benestar i més cohesionada socialment, vers la qual hem de caminar.

Malgrat tot, hi ha alguns mecanismes de compensació per fer front a aquest problema: ja se sap que quan la inversió privada disminueix, el sector públic, en principi, pot compensar aquesta disminució. Malgrat la implantació del neoliberalisme, que intenta reestructurar l'actuació de l'estat i orientar les seves despeses en una direcció que beneficiï més directament el capital privat⁷, el sector públic podria compensar la disminució de la inversió privada mitjançant programes actius d'inversió pública; que no volem i no s'han de descartar. Una voluntat decidida d'implantar la RB hauria d'anar acompanyada de programes complementaris d'inversió pública. I no només per compensar quantitativament el decreixement de la inversió privada sinó per proveir de béns públics que millorin la qualitat de vida de la població.

Tot i així, com que és probable que durant el període de transició s'hagin de concentrar els recursos públics en el finançament de la RB, en aquest treball no es preveu un augment de la inversió pública durant aquest període. Insistim, però, que és possible i que, si s'arribés a situacions límit, no hi hauria motius per no recórrer-hi⁸.

7. La idea que el neoliberalisme suposa la disminució de la despesa estatal no és corroborada pels fets. Si es revisen els pressupostos públics de la majoria dels països rics durant els darrers anys, podem observar que la despesa pública no disminueix sinó que canvia a la seva composició, tot dirigint-se a afavorir més directament els capitals privats (fins i tot la despesa social no disminueix sinó que augmenta menys que la resta).

8. La multimilionària aportació de l'erari nord-americà –teòricament el paladí mundial del neoliberalisme– per reactivar l'economia després de l'11 de setembre de 2001, mostra clarament que –quan ho consideren convenient– els poders econòmics i polítics no dubten a alterar els seus pressupostos teòrics definits amb gran ardor en el moment anterior al seu abandó.

Els mecanismes compensadors que es plantegen en aquest treball són d'un altre tipus. Precisament, si es preveu que la inversió privada pot disminuir, d'acord amb el model fort de RB que propugnem, s'estableix que una part dels fons dedicats a la RB tingui una disposició col·lectiva dedicada a la inversió. Aquesta porció d'ús col·lectiu ha de compensar l'efecte recessiu de la resistència dels empresaris, de manera que l'impacte net en la inversió i, per tant, en l'activitat econòmica sigui més reduït. De l'import total que es dediqui cada any a finançar la RB, un 10% tindrà una disposició col·lectiva que s'haurà de dedicar a la inversió en béns públics. Això servirà, parcialment, per compensar la possible detracció de la inversió privada. Els càlculs orientatius són:

Distribució macroeconòmica de la RB:

	Renda Bàsica (1)	% PIB (2)	Annual % PIB (3)
Renda Bàsica	100	39	1,95
Disposició col·lectiva	10	3,9-4	0,20
Disposició individual	90	35	1,75

Compensació en la inversió:

Actualment: Formació Bruta

de Capital Fix, anual, mitjana

20 20

Amortitzacions

10 10

Inversió neta (privada + pública)

10 10

Amb la RB:

Formació Bruta de Capital Fix, anual, mitjana

20 20

Amortitzacions⁹

10 10

Inversió col·lectiva RB

4 0,2

Inversió neta (privada + pública) necessària

6 9,8

Dèficit màxim possible en el període de transició

9,8

.....
 9. Encara que, en última instància, fins i tot es pot considerar que els empresaris deixessin d'invertir en amortitzacions, no es visualitza que passi això, ja que suposaria la pèrdua del seu patrimoni actual. Per tant, es parteix del supòsit que les amortitzacions es mantenen com fins ara.

És a dir que, gràcies a la inversió col·lectiva prevista, un cop completada la implantació de la RB –encara que la inversió privada i pública es reduís a la meitat– la diferència en percentatge d’inversió no seria significativa; si, com és d’esperar, la reducció de la inversió privada no fos tan accentuada, les inversions totals fins i tot podrien augmentar. El que és molt probable és que es produeixi un efecte important en la composició de la inversió, ja que aquesta no anirà dirigida a aquells àmbits on produeixi el màxim benefici privat –tot forçant el consumisme–, sinó que es dirigirà a inversions d’utilitat social que millorin la vida de la ciutadania com per exemple: habitatge, transport públic, educació, salut, atenció mediambiental, cultura, art, etc., per no esmentar la millora en el desenvolupament tecnològic, àmbit en el qual anem molt endarrerits.

El problema sembla més greu en alguns trams del període de transició, però tampoc no es presenta com a irresoluble. A causa de la implantació gradual de la RB, l’aportació col·lectiva a la inversió només pot assolir el 0,2% del PIB per any i, per tant, durant els primers anys, el dèficit podria semblar important (com reflecteix la columna (2) de l’estimació de la pàgina anterior), perquè l’aportació col·lectiva de la RB encara no pot ser elevada i el dèficit podria semblar alt. No obstant això, la mateixa implantació gradual resol, en part, el problema, ja que l’establiment gradual de la RB també fa que calgui una quantitat menor de fons per al seu finançament; la disminució de les inversions, doncs, no hauria de ser tan greu. Només una aguda resistència política a la RB per part dels empresaris podria conduir-los a la temuda recessió inversora des del principi, però no l’import del seu finançament. De totes maneres, aquest perill ens hauria de portar a procurar que el finançament dels primers anys d’implantació de la RB es realitzés mitjançant aquelles fonts de finançament que no suposin augments substancials en la fiscalitat, de manera que s’endarrerixi el finançament a través d’una nova imposició fiscal o que aquesta es vagi introduint gradualment fins que l’aportació col·lectiva per la RB que es pugui realitzar cobreixi parts més importants de la inversió.

És fàcil percebre que el problema es planteja principalment en el primer període d’implantació. És a dir, es tracta d’un problema de tipus temporal i transitori. Per tant, es podria utilitzar algun tipus de finançament específic per cobrir la manca de

fons per a la inversió durant el període esmentat, com, per exemple, una emissió especial de deute públic. Si aquesta emissió es fa en condicions que estimulin l'estalvi de les capes socials amb ingressos baixos, podria passar que els mateixos receptors de la RB subscriuissin els títols i financessin una part important de la inversió necessària.

A més, durant el període de transició, es poden intentar manejar les fonts de finançament en el temps, de manera que s'hagi de recórrer als nous impostos per a la RB molt més tard. D'aquesta manera, la part principal dels nous impostos correspondria als últims anys del període de transició, quan el creixement econòmic ja permetria que els fons transferits fossin els que corresponen al creixement, és a dir, a la nova riquesa en lloc d'una percepció sobre els nivells anteriors. Així es podria intentar minimitzar l'impacte negatiu en la inversió de la nova imposició.

Una pregunta addicional que pot sorgir és què passarà amb la inversió en el cas que s'implanti una RB només a Catalunya. És possible que els inversors, de l'Estat o estrangers, mostrin la seva preferència per altres àmbits de l'Estat o d'altres països? La resposta no és pas senzilla. Si jutgem pel que diuen molts comentaristes, sembla que la mínima diferència en la rendibilitat entre diferents territoris fa que el capital es desplaci a la velocitat de la llum. I encara més actualment, a l'era de la globalització. No hi ha, però, una constatació empírica que sempre sigui així. És veritat que el capital considera totes les possibilitats per a la seva localització, però la consideració de la rendibilitat no rau exclusivament en el nivell de costos. Si fos així, tot el capital del món estaria concentrat a les zones més pobres i, precisament, la situació actual és la contrària. Les zones més riques i amb uns nivells de vida més bons atreuen els capitals de manera molt més integrada i permanent que a les àrees més pobres i amb menys despeses. En la localització de l'activitat econòmica, la proximitat als mercats i les externalitats positives són elements tan significatius com la xifra estricta de costos. Les comunitats amb alta capacitat productiva, eficiència, una població més cohesionada i un nivell de vida més bo són capaces d'atreure capitals, encara que els costos siguin més elevats. De fet, això ja està passant. Hi ha molts més capitals a la riba nord del Mediterrani que a la costa sud, a Suïssa que a Turquia, a Bèlgica que a Bolívia. Apostar per una competitivitat basada en la disminució de costos i el deteriorament de les condicions de vida suposa apostar per un nivell de vida inferior.

Catalunya, amb uns nivells de vida d'entre els més alts de l'Estat, ja té costos més alts en molts àmbits i, no obstant això, és una zona molt atractiva per al capital, tant de la resta de l'Estat com de l'estranger. Per què s'hauria de renunciar a continuar millorant el nivell de vida de la seva població, en pro d'una hipotètica aposta per una competitivitat basada en un nivell de vida més baix? Si, a més, la RB constituís un element important més per a una nova estratègia econòmica, com es postula més avall, la potència de la demanda interna estimularia fortament la inversió.

Per altra banda, la implantació de la RB a Catalunya podria ser un exemple potent i un estímul perquè les poblacions de la resta de comunitats autònomes exigissin la implantació de la RB a nivell estatal als governants respectius i als de l'Estat. Això ja ha passat en altres ocasions, com el PIRMI, que no va pas suposar que el capital es desplaçés a altres zones. De totes maneres, l'estímul en altres camps s'hauria de basar en l'interès per millorar el nivell de vida de la població de l'Estat i no en el temor a l'abandonament ràpid del capital d'aquest país a causa de la implantació de la RB. Catalunya és rica i pròspera i es pot permetre la implantació de la RB en el moment que existeixi una correlació de forces polítiques adequades.

El creixement

És evident que el que passi en el creixement depèn molt directament de l'evolució de la inversió. Si els capitalistes que operen a Catalunya decideixen reaccionar amb agressivitat i no invertir, el creixement se'n pot ressentir significativament.

A l'apartat anterior, acabem d'indicar la conveniència de prendre el màxim de precaucions perquè no passi res d'això. I hem intentat mostrar que els possibles problemes són més significatius durant el període de transició que no pas quan l'economia s'hagi reestructurat d'acord amb les noves condicions.

Per altra banda, la inversió no és l'únic element que determina el creixement. De fet, les xifres de formació bruta de capital fix (FBCF) no corresponen paral·lelament al creixement, sinó que hi ha d'altres variables, com la demanda, que tenen una inci-

dència més gran en el creixement. Al Quadre A.8 (p. 273), podem observar que l'evolució de les taxes de creixement de FBCF –ni linealment, ni amb un determinat desfasament en el temps– amb les taxes de creixement del PIB. Així doncs, es tractaria d'intensificar polítiques favorables al creixement en tots els altres aspectes per tal de compensar els possibles efectes negatius del retraïment en la inversió.

En aquest context, el desenvolupament tecnològic constitueix un aspecte important. És ben sabut que aquest és un element fonamental en el creixement i, també, que l'Estat espanyol és un dels països de la Unió que dedica una xifra més baixa del seu producte a la investigació. Un canvi en la proporció de la despesa orientat vers un desenvolupament tecnològic adequat potser podria compensar el retraïment en la inversió material.

I, precisament, aquest és un dels aspectes que es podria intensificar amb els fons de disposició col·lectiva que podria aportar la RB. Una investigació vigorosa dirigida a desenvolupar una tecnologia orientada vers una producció sostenible (socialment i ambientalment) sembla força més probable amb la RB que deixada a mans de la recerca de rendibilitat del sector privat.

Un altre aspecte important que cal tenir en compte quan avaluem l'impacte de la RB en l'activitat econòmica i el creixement és que, com que allibera la població de la necessitat imperiosa de trobar una feina per sobreviure, és molt possible que estimuli el desenvolupament d'energies creatives, si més no, d'una part de la població que es podrà dedicar a fer coses que li interessin en lloc de veure's obligada a agafar qualsevol feina per subsistir. És molt difícil avaluar l'impacte d'aquest canvi. Pot ser que el creixement disminueixi quantitativament –ja que aquest només recull allò que transita pel mercat–, però això no vol dir que la qualitat de vida de moltes persones no millori substancialment quan es dediqui a fer el que li agrada i produeixi béns que li interessin.

Malgrat els esforços per impulsar un desenvolupament sostenible, és possible que, en alguns moments (precisament durant el període inicial de transició), el creixement se'n ressenteixi. Alguns comentaris respecte a això: per un costat, sovint es travessen períodes de forta recessió motivats per moltes altres causes i que perjudiquen seriosa-

ment la població; potser no és tan important ni injust que, per una vegada, la recessió estigui motivada per una millora substancial del benestar de la població. Per altra banda, aquesta possible recessió no hauria de tenir conseqüències dramàtiques per a la població perquè, amb les noves condicions, l'ocupació no és la condició imprescindible per cobrir les necessitats bàsiques, que estan assegurades per la RB. Segurament, si es produeix l'impacte negatiu en el creixement, aquest es percebrà més en les rendes del capital que no pas en les condicions de vida de la població que, per un altre costat, és el que permetria generar i mantenir una demanda agregada (que constitueix un element important a favor del creixement). Així, el balanç final queda indeterminat.

A tot això, hi afegim que el model econòmic que es pretén amb la RB (vegi's més avall) no vol privilegiar el creixement sinó la distribució. El creixement no ha de ser un objectiu en si mateix, sinó que cal preguntar-se per què es vol créixer, per a qui, com. El tipus de societat que es propugna en aquest treball –i per a la qual la RB ha de servir d'instrument– és una societat que no lluita pel creixement sinó pel benestar de la població. Ja hem indicat que als països rics, com Catalunya, no té gaire sentit optar pel creixement màxim possible, sinó per una millora en la qualitat de vida dels seus habitants. Si el procés distributiu que aquesta suposa implica una taxa de creixement més lent, no hi hauria motius per alarmar-se gaire. Més encara, si tenim en compte que un dels motius que, actualment, forcen a desitjar el creixement des del punt de vista dels treballadors és la necessitat de crear noves ocupacions i acabem d'assenyalar que, ja que la RB permet sobreviure modestament i la necessitat de tenir feina és menys peremptòria, el fet d'amortir la taxa de creixement no hauria de ser cap inconvenient. Evidentment, caldrà una tasca important de formació de la població (inclosos els agents econòmics actius com els empresaris) per explicar què implica la RB, però això és possible.

Una societat més justa, equilibrada i harmònica, amb un creixement més baix, pot ser més satisfactòria per al conjunt de la població que no pas una societat de creixement ràpid i alt i de distribució desigual, que només afavoreixi les capes amb majors ingressos de la població i els accionistes que potser només coneixen el país per les referències dels seus comptes de resultats.

Una referència breu, també, a altres aspectes relacionats estretament amb la inversió i el creixement, com són la competitivitat i l'eficiència. Quin impacte pot tenir la RB sobre aquests elements?

Per poder estimar aquest possible efecte, cal tornar a un punt central del nostre plantejament: la RB no suposa més que una redistribució de la riquesa produïda en funció d'uns paràmetres diferents i, per tant, en principi, el procés productiu no hauria d'experimentar cap canvi. Això no obstant, sovint s'associa la RB a una disminució de l'eficiència a causa de la seva incidència en les relacions laborals: "Els sistemes de presenciacions socials incondicionals s'acostumen a associar fàcilment a la reducció d'incentius a la feina, a la distorsió en els mercats laborals i com a causa d'ineficiència" (Jackson, 1999, p. 658). Això ens fa tornar al punt que comentàvem quan fèiem referència al desincentiu per al treball, és a dir, al supòsit que tothom (excepte l'autor del comentari, és clar) treballa sota pressió, quan no és per por. Per això, una mínima seguretat material ens porta a relaxar tota la disciplina laboral, l'interès i la responsabilitat a la feina i els incentius per a la seva millora. Uns plantejaments sobre els quals no hi ha cap constatació científica. Això vol dir que els alts dirigents empresarials o polítics sempre actuen únicament en funció dels seus ingressos? ¹⁰

No es pot considerar que, si la RB allibera les persones de l'angoixa d'haver de cobrir les seves necessitats mínimes, els que optin per una ocupació remunerada ho faran amb molta més llibertat i, per tant, amb més interès i responsabilitat? Per què no és realista suposar que la RB pot permetre l'exercici del treball amb molta més responsabilitat, creativitat i, per tant, eficiència? És veritat que la RB obligarà els empresaris a millorar les condicions de treball, cosa que pot encarir el treball en molt poc temps, però, en quina evidència empírica es recolzen els qui afirmen que unes condicions de treball pobres i dures milloren l'eficiència? Sovint, es té la impressió que la "preocupació" per aquests aspectes resideix, únicament, en el fet que es pretén disposar d'una mà d'obra molt barata que compleixi el seu objectiu partint de la coerció material. Però, què o per a qui és l'eficiència, llavors? Si la RB fa que l'eficiència desplaci el seu

10. Hi ha una escola d'economia, L'escola de l'elecció pública, que treballa amb supòsits semblants a aquests, però no deixa de ser una part minoritària del pensament social.

eix central de la disminució del cost laboral al benestar dels treballadors i la població, possiblement augmentarà l'eficiència social del procés productiu, encara que no tingui una traducció directa en els excedents empresarials.

Una llarga citació de Jackson ens permet fer front a un aspecte més macroeconòmic d'aquest tema: “La idea que els drets socials incondicionals són ineficients sorgeix de comparacions amb una economia competitiva hipotètica, en la qual els mercats posseeixen les propietats d'eficiència que prediu l'economia neoclàssica. Això suposa oblidar que les mesures de suport social es proposen per a economies amb atur crònic... (No obstant això) l'activitat econòmica per sota del seu potencial és un dels elements essencials de les economies capitalistes, a diferència d'altres sistemes alternatius... L'objectiu (de la RB) no és pas suplantar o inferir amb l'ocupació, sinó compensar l'atur en economies que operen gairebé permanentment per sota de la seva capacitat. El pagament d'uns ingressos garantits millorarà l'eficiència macroeconòmica si augmenta la demanda agregada i incrementa l'ocupació. La creació d'ocupació millorarà l'eficiència macroeconòmica si permet que la gent augmenti la seva eficiència per sobre de zero¹¹, si augmenta la seva productivitat per sobre de zero i permet guanyar rendes genuïnes” (Jackson, 1999, p. 659).

Més amunt, també hem indicat que la RB pot implicar una estabilitat salarial o fins i tot una congelació dels salaris nominals. Si fos així, això conduiria a un augment no només de l'eficiència sinó també de la competitivitat empresarial. S'argumentarà que a causa dels impostos a l'activitat empresarial per finançar la RB, els costos augmentarien. Però això és així si no s'està disposat a redistribuir l'excedent empresarial. Un exemple simplificat al màxim, gairebé una caricatura, pot ajudar a explicar-ho:

Estructura de costos empresarials	Sense RB	Amb RB
Costos d'instal·lació i materials	50	50
Salari	100	100
Impostos	10	90
Excedents empresarials/Beneficis	100	20

.....
11. No oblidem que un aturat té productivitat i eficiència zero. Addició del traductor.

Són els excedents empresarials els que són redistribuïts, cosa que no necessàriament ha d'afectar l'eficiència ni la competitivitat del producte; que, fins i tot pot millorar. Només si es pretén mantenir els excedents com abans, llavors el producte seria més car. Però, d'acord amb el plantejament d'aquest estudi, ja hem indicat que es parteix d'una forta redistribució de la renda que altera la composició dels seus receptors, però no el procés productiu en si mateix i, per tant, ni la productivitat, ni l'eficiència ni la competitivitat –a no ser que els empresaris pretenguin mantenir els beneficis anteriors sense alteració.

La inflació

En una primera aproximació, la inflació es presenta com un perill important durant el període d'implantació de la RB. A l'apartat de Consum, s'estableix que, amb la percepció de la RB, els perceptors de rendes més baixes augmentaran el consum i que els consumidors amb rendes més altes no el disminuiran. L'augment total en el consum, juntament amb la corresponent disminució de l'estalvi privat que hem considerat que implicarà el seu finançament, en principi, hauria de conduir a un augment de la demanda total que exercirà una pressió inflacionista substancial i pot portar a un augment dels preus.

Afortunadament, una vegada més, l'establiment gradual de la RB fa que l'impacte en el consum sigui gradual i que el seu augment, en lloc de conduir a un augment explosiu de preus, pugui dirigir l'economia vers una conjuntura expansiva que impulsi la iniciativa empresarial i el creixement¹². Si s'estima que el creixement anual pot situar-se al voltant del 2,0% de mitjana i en aquest treball s'estableix que, durant el període de transició, la RB que es concedeixi cada any consisteixi en un 2,0% del PIB, l'impacte inflacionista hauria de quedar molt debilitat o ser inexistent.

12. És interessant constatar que durant l'últim trimestre del 2001, quan tots els indicadors apunten a una recessió que pot convertir-se en crisi als països centrals, l'evolució del consum i la demanda és la variable que es considera crucial per sortir d'aquesta crisi en oberta contradicció amb tots els esquemes d'economia d'oferta que apareixien tan potents als anys vuitanta i noranta.

No obstant això, no volem obviar el perill inflacionista que pot representar la implantació de la RB i, a continuació ho considerarem, tot estudiant –ni que sigui breument– les mesures de política econòmica que s’hagin d’establir per tal de compensar la probable pressió inflacionista. Quines poden ser?

Aquí apareixen els problemes que causa la desaparició de la política monetària a nivell estatal a una economia específica. Si s’hagués disposat d’aquesta política, és evident que un dels instruments compensatoris utilitzats hauria estat una política d’austeritat monetària per equilibrar l’expansió motivada per l’augment en el consum, però aquesta és una via que ja està tancada –per la nostra pertinença a la Unió Econòmica i Monetària– i no cal dedicar-li més atenció. Si algun dia s’estableix la RB a tota la Unió Europea, es podria recuperar l’instrument de la política monetària per ajudar a reduir el seu impacte inflacionista.

Tampoc no podem recórrer a la disminució voluntària del consum privat de les capes de població amb rendes més altes per dues raons: per una banda, perquè hem partit del supòsit que aquest no disminuiria i, per l’altra, i més significativa, perquè no és realista suposar que es doni aquesta evolució. Les capes amb ingressos alts no tenen cap mena de motivació per disminuir el seu consum perquè les capes amb ingressos més baixos l’augmentin, per tant, no és útil especular amb aquest desenvolupament.

La pèrdua de política monetària redueix els mecanismes de política econòmica compensatoris a:

- Un impuls a les importacions; és a dir, compensar l’augment de consum amb més importacions que impedeixin l’augment de preus. L’augment d’importacions per al consum s’està donant permanentment en l’economia espanyola, especialment des de la nostra integració a la UE, sobretot a causa de la liberalització comercial i del caràcter transnacional dels nous sistemes de distribució de béns de consum (grans superfícies). És molt probable que un augment en el consum es tradueixi automàticament sense cap mena de problema en un increment del subministrament de béns des de l’exterior. Això conduiria, però, a un augment en

el dèficit comercial del país (més importacions que exportacions), que ja és prou important i no s'ha d'ignorar. Tot i així, com que l'obertura comercial és un dels eixos centrals de la globalització actual i la política econòmica neoliberal que aquesta implica, no serà la RB, precisament, la que es frenarà per consideracions de dèficit extern quan no és considerat com un problema en cap altre cas. Amb tot, opinem que el recurs de l'augment de les importacions hauria de ser considerat de forma temporal i hauria de ser substituït gradualment per la producció interna.

- El més obvi i satisfactori és, sens dubte, l'estímul a la producció interna. L'augment de consum motivat per la RB, si va acompanyat d'una política econòmica intel·ligent i innovadora, podria ser una oportunitat magnífica per impulsar la producció a l'Estat, cosa que generaria una conjuntura alcista i llocs de treball addicionals, escenari que conduiria a un cercle virtuós d'impuls al creixement, competitivitat i eficiència que, a més, es basaria en el consum de les classes populars. Més encara, aquest impuls a la producció interna, com que augmentaria l'escala de producció, podria estimular i fer més competitives les exportacions i, d'aquesta manera, facilitar l'equilibri de la balança comercial.

No obstant això, aquesta via requereix temps i recursos addicionals, d'entre els quals destaca una visió de futur adequada i, per això, no hi ha més remei que intentar impulsar-la al mateix temps que es recorre a uns altres dos instruments que es poden implementar en un termini més curt. Sense ignorar, però, que en l'horitzó a mitjà termini, s'ha de trobar una solució genuïna i integral a l'augment del consum pel corresponent augment en la capacitat de producció:

- Estímul a l'estalvi i al consum col·lectiu. Per bé que en els nostres càlculs hem estimat el creixement del consum per persona, entre altres motius a causa de les limitacions imposades per les dades de què disposem, això no implica que es consideri que la RB s'hagi de dedicar exclusivament en la seva totalitat al consum individual. L'element important és establir que el perceptor de la RB en pot fer el que vulgui, però això no és cap impediment a l'hora de plantejar mesures de política econòmica que estimulin que, si més no pels que no són molt pobres,

l'import de la RB pugui ser parcialment orientat al consum col·lectiu i/o a l'estalvi. Això requerirà programes d'estalvi popular de fàcil disponibilitat dels fons estalviats i recompenses monetàries atractives (tipus d'interès), però el seu disseny no hauria de superar la capacitat innovadora d'uns agents econòmics que, en pocs anys, han transformat l'escena financera amb nous instruments d'estalvi i inversió. L'únic que cal és que canviïn l'orientació de les noves figures financeres d'allò que desitgen els inversors i especuladors financers (que només busquen el benefici a curt termini) als estalviadors populars que intenten aconseguir una provisió pel futur i el manteniment de la capacitat adquisitiva dels seus estalvis. Per exemple, uns esquemes innovadors d'estalvi voluntari gestionats a través de mecanismes col·lectius tutelats per l'Estat podrien generar un estalvi important, fins i tot entre els perceptors de rendes modestes, i ser integrats en programes públics de pensions, tot constituint sistemes molt més justos que les actuals desgravacions als fons privats de pensions.

Hem deixat per al final l'instrument fiscal que consisteix a compensar l'augment en el consum privat amb l'estalvi públic. Encara que, en una primera consideració, sembla que aquesta podria ser una opció important, immediatament es convertirà en una limitació important que es presenta, precisament, en relació amb el finançament de la RB.

L'augment de l'estalvi públic requeriria uns superàvits pressupostaris que es poden assolir mitjançant dues vies alternatives:

- La disminució de la despesa pública. Evidentment, en aquest treball no es pretén que disminueixi la despesa social, ni tampoc la despesa pública necessària per a la gestió de la vida col·lectiva, però hi ha algunes despeses públiques que es podrien reduir dràsticament. Per exemple, les despeses en armament i militarisme i les despeses sumptuàries de l'Estat.
- L'altra via per augmentar el superàvit sense alterar altres elements significatius és a través d'un augment d'impostos que afecti principalment el consum sumptuari de les capes amb ingressos mitjans i alts, de manera que indueixi a reduir aquest

consum. Probablement, això requereix establir impostos sobre béns i activitats específiques d'aquestes classes socials (una cosa semblant a l'antic impost de luxe de determinats béns), gravant-ne el consum. No falten candidats a aquests impostos: la imposició sobre viatges i turisme (existent, modestament, a les Balears –i que l'autoritari Govern central intenta avortar– però no per això menys possible), determinats tipus d'esports (golf, navegació en cert tipus d'embarcació, fitxatges d'esportistes –sovint multimilionaris–...), compra d'articles d'alt luxe (alguns automòbils, joies, pells...), impostos dirigits a salvaguardar el medi ambient (sobre circulació d'automòbils per afavorir el transport públic¹³, sobre emissions de productes contaminants...), etc.; per no fer esment d'altres impostos sobre l'especulació amb pisos buits, o de caràcter internacional com l'anomenada taxa Tobin. Per altra banda, com que l'estímul al consum pot ser força intens i generar un augment en l'activitat econòmica i els beneficis, es podria augmentar el gravamen als beneficis empresarials.

Però cal considerar una limitació important quan fem referència a la utilització del superàvit públic com a mecanisme de contenció del consum. Això suposa esterilitzar els fons que constitueixen el superàvit públic per compensar l'augment del consum privat. Mentre al Capítol 3 es fa referència als mateixos impostos com a mecanisme de finançament de la RB, és evident que no es poden utilitzar aquestes mesures en les dues direccions: o bé s'opta per utilitzar-los com a mecanismes de finançament, tot redistribuint els ingressos públics obtinguts a través dels impostos com a RB, o bé s'opta per utilitzar-los per contenir el consum i, llavors, s'ha de produir un superàvit no utilitzat. Com que és possible que calgui utilitzar tots els nous ingressos per finançar la RB, no és fàcil que es produeixi aquest superàvit, però això no és cap obstacle perquè, si es considera que el perill de la inflació és molt accentuat, no es pugui recórrer a aquest superàvit.

.....
 13. Precisament, en relació amb els plans financers per a l'any 2002, es pot observar que s'estableix un impost addicional fort sobre el consum de benzina, suposadament (perquè no es preveu l'augment de la despesa en aquest concepte en relació a la del període anterior, sinó només un canvi en la composició del seu finançament) per finançar la despesa en sanitat, sense ni tan sols incloure'l a la Llei de Pressupostos Generals de l'Estat, sinó només a través de la Llei d'Acompanyament. Quan hi ha la voluntat política per aplicar una decisió no calen molts estudis tècnics per fer-ho.

Una última paraula sobre el perill que suposa la inflació o, si més no, determinats graus d'inflació. Des de l'últim terç del segle xx, s'està generant un ambient social en el qual sembla que el major perill per al benestar de les poblacions és el de la inflació. Però cal matisar aquesta orientació:

- Per descomptat que una inflació molt acusada (per sobre de dos dígits), o una inflació galopant (per sobre de tres), constitueixen situacions molt perilloses per a la gestió de les economies i el benestar de les poblacions, ja que, en aquest cas, tota valoració monetària deixa de tenir sentit i la vida econòmica es fa imprevisible i immanejable; però no es pot dir que passi el mateix, en termes generals, per a les xifres d'inflació moderades, en economies estables on, fins i tot, es pot considerar que una inflació al voltant dels 5 punts pot facilitar molts dels ajustaments necessaris i estimular el creixement. La situació dels anys setanta a l'Estat espanyol no va ser una altra. La intensíssima pressió exercida actualment sobre les economies desenvolupades per assolir l'estabilitat de preus gairebé total es deu a dos elements: per un costat, al caràcter de competitivitat global que es pretén implantar a les seves economies quan, de fet, qualsevol taxa d'inflació dificulta la competència a l'exterior i, per l'altre, als interessos del capital financer, actualment dominant i que no està disposat a permetre cap eventualitat de deteriorament en els seus enormes fluxos financers que recorren el món buscant beneficis i poden sofrir grans pèrdues a causa del deteriorament del seu valor que implica la inflació. Però, als països amb una economia sanejada i un mercat intern desenvolupat (el grau d'obertura de l'economia espanyola, incloent els països de la Unió com a "estranger", està al voltant d'un 30% i el de la UE, en conjunt, no arriba al 10%), un grau d'inflació moderat no és una catàstrofe com se'ns vol fer creure. Una implantació gradual de la RB amb una política econòmica compensatòria hauria de ser capaç de mantenir la inflació, durant el període de transició, dins uns marges manejables i que condueixin a la seva superació en el període.

Fins i tot el perill d'una inflació temporal de grau mitjà, com seria la que podria suposar la implantació de la RB, no hauria de ser un obstacle per a la seva implantació. No és impossible ni descabellat considerar que el creixement que impulsaria, juntament amb una política activa i imaginativa que la compensés, permetria esti-

mular, i no deteriorar, l'activitat econòmica, fer que l'augment de preus només fos temporal i equilibrar la pèrdua de competitivitat amb l'exterior.

Ocupació i salaris

S'ha dedicat el Capítol 4 d'aquest treball a la consideració de l'impacte de la RB en el mercat laboral i ens remetem a ell. En aquest apartat, ens limitarem a fer una breu anàlisi del que pot suposar la implantació de la RB en els salaris.

La incidència de la RB en els salaris, com en altres elements que hem estudiat fins ara, pot tenir un aspecte que conduïxi al seu augment i un altre que porti a la seva constància i disminució en termes reals.

Tendència a l'augment. És possible que els treballadors que tenen salaris molt baixos, o feines que realitzen tasques desagradables, amb horaris molt dolents o condicions de treball molt dures, davant l'existència de la RB, abandonin les seves feines o exigeixin salaris més alts per fer-les. Per altra banda, també es pot estimar que la implantació de la RB no porti els treballadors amb salaris baixos a exigir un gran augment salarial, ja que els ingressos familiars d'aquests treballadors augmentaran amb la percepció de la RB de les persones inactives. No obstant això, en aquest treball optem pel primer supòsit i suposarem que els treballadors amb salaris baixos exigiran un augment salarial.

Ben al contrari, no és probable que la RB impulsi els treballadors amb salaris més alts a exigir augmentos salarials. En tot cas, és probable que els seus ingressos familiars totals augmentin quan s'implanti la RB, pels membres de la família que no estaven integrats al mercat de treball. No sembla gaire realista, però, suposar que els treballadors amb salaris mitjans o alts exigeixin augmentos salarials a causa de la RB, que només permet ingressos molt modestos. Per tant, suposem que els treballadors amb salaris més alts no pretendran augmentar-los a causa de la RB.

Quins grups de treballadors es poden classificar en una o altra categoria? Al Quadre 14 (p. 185) ja s'ha fet una estimació sobre l'abandó del mercat laboral. Aquí, ens fixem en la incidència que té en els salaris, partint de la informació que contenen els Quadres 13 (p. 184) i A.21 (p. 289). D'acord amb aquesta informació oficial, tots els homes actius perceben, com a mínim, dues vegades l'import de la RB per la seva activitat laboral (tret dels que estan a les Forces Armades, cosa que ara ha canviat) i, fins i tot les dones més mal pagades superen la xifra de la RB. Per tant, no seran moltes les persones actives que exigeixin un augment de salari a causa de la RB.

Continuarem *suposant*, però, per estimar els actius que podrien exigir un augment de salari si s'implantés la RB: d'una banda, hi podria haver algunes persones que cobressin poc i exigissin un salari més alt per continuar treballant; de l'altra, persones que, encara que cobressin més que les esmentades, també podrien exigir un augment salarial per continuar treballant. Si sumem tots dos grups, *continuem suposant*, considerem que totes les persones que cobressin menys del doble de la RB exigirien un augment salarial. Però resulta que no hi ha cap treballador masculí que cobri menys d'aquesta quantitat, tot i que aquesta remuneració és superior a la que reben 425.600 dones treballadores (més del 44,8%), que no arriben a un salari que doblí l'import de la RB. Com que també és molt probable que siguin les dones les que prefereixin quedar-se a casa si hi ha RB, podem concloure que la implantació de la RB pot tenir conseqüències importants pel nivell salarial de les dones més mal pagades, impulsant els seus salaris a l'alça¹⁴. Fet que, en termes d'equitat i disminució de la desigualtat, és un element molt positiu, mentre que la seva repercussió en els costos totals podria ser absorbible a causa del baix nivell de partida dels salaris actuals.

Tendència a la constància salarial o disminució del salari real en el temps. A l'apartat Finançament de la RB ja s'explicava que durant el període d'implantació de la RB no s'havia de descartar una congelació salarial que servís per vehicular l'augment de

.....
14. L'impuls cap a l'augment de salaris exigít per les dones es veu refoçat per la RB però, al mateix temps, és molt possible que s'argumenti que l'augment no és necessari, a causa dels ingressos addicionals d'altres membres de la família. Evidentment, que la resposta patronal a aquestes demandes sigui positiva o nul·la dependrà de la correlació de forces socials.

riquesa social (el creixement) cap a la RB, en lloc de cap a la remuneració dels actius. Això suposaria una disminució de costos laborals a mesura que augmentés la productivitat, que ampliaria l'excedent empresarial i permetria finançar, amb aquest excedent, una part substancial de la RB. Per descomptat, ja hem indicat, també en aquell apartat, que aquest sistema hauria de ser molt transparent, amb un sistema fiscal adequat i controlat pels agents socials perquè la congelació salarial no es desviés vers l'augment de beneficis sinó que servís pel seu objectiu explícit.

En aquest cas, el cost salarial aniria disminuint durant el període de transició en tots aquells salaris que no fossin els de les dones, als quals hem fet referència a l'apartat anterior. Com que són molt més nombrosos i d'un import molt superior, fent balanç, el cost salarial hauria de disminuir amb el temps per facilitar el finançament de la RB. Ja hem assenyalat que, en última instància, es podria alliberar un 1,00% del PIB anualment per al finançament de la RB. La proporció que caldria finançar entre la congelació salarial, que permet absorbir la nova riquesa, i els nous impostos sobre els beneficiaris de la riquesa ja existent dependrà, sens dubte, de la correlació de forces existent. Una força més gran dels treballadors permetria alguns augments dels salaris més baixos o de les professions més sol·licitades, mentre que una forta resistència als nous impostos dels posseïdors de la riquesa forçaria a utilitzar tot el creixement per al finançament de la RB. Al Capítol 3 ja s'han indicat quines són les opcions respecte això d'aquest treball. En resum, per tant, és molt probable que els costos salarials disminuïssin amb la implantació de la RB.

Un cop superada la fase de transició, els nous augments de riquesa haurien de distribuir-se a través dels augments salarials. Però, durant el procés, el nivell salarial hauria disminuït i hauria estat substituït per una distribució social a causa del dret de ciutadania. Un aspecte que es considera molt positiu, ja que, per una banda, serveix per reconèixer que el procés productiu abasta molts més àmbits que estrictament el del treball directe pel mateix (procés productiu) i, per l'altra, materialitza el principi que és just que tota persona que forma part d'una societat disposi dels recursos bàsics necessaris per sobreviure amb dignitat dins aquesta societat.

Distribució de la renda i el benestar

Després de tot el que hem dit fins ara, aquest apartat sembla gairebé innecessari. No obstant, creiem que, a més dels aspectes destacats als capítols anteriors en relació a la millora de condicions específiques en el consum, les condicions laborals, l'Estat del benestar, etc., pot ser útil fer una breu referència general al benestar que pot generar la RB, que –al mateix temps– serveixi per completar la seva consideració i com a confirmació dels avantatges que, teòricament, hem inventariat al principi d'aquest treball.

A aquestes alçades, hauria d'haver quedat clar que la RB suposaria una millora molt important en la situació material de la majoria de la població. Especialment, com hem dit repetidament, per la desaparició de la incertesa sobre la percepció dels ingressos bàsics per viure. La seguretat de la possibilitat permanent de cobrir les necessitats bàsiques, siguin quines siguin les condicions que et trobis a la vida, constitueix una millora tan substancial per a la majoria de persones que és molt difícil sobreestimar la seva importància. No sembla exagerat afirmar que implica una nova manera de plantejar-se l'univers material que fins ara ha suposat el marc de la vida de la humanitat.

Aquesta manera d'assegurar-se la provisió de les necessitats materials, a més, implica la independència total de cada persona. Com que és una prestació individual, la dependència material entre éssers humans desapareix, de manera que ningú no pot utilitzar l'arma material per obligar una altra persona a subordinar-se contra la seva voluntat. El fet de no dependre de ningú per tal de sobreviure materialment farà les persones més lliures i independents, més mestresses de la seva pròpia vida. La convivència, els llaços d'afecte o d'amistat, seran feliçment desposseïts de tota connotació material i les persones optaran lliurement per vincular-se o no a altres persones.

També hem repetit molt que, com que constitueix un dret universal, elimina tot tipus de connotació negativa vers aquesta prestació. És un dret igual per a tothom i, per tant, és acceptat sense que creï cap mena d'estigma social.

Aquest avenç tan important en la seguretat material, a més, millorarà la sort de les capes socials més dèbils en termes materials. Si bé la preocupació per la solució de

les necessitats materials del futur acompanya totes les persones que s'han de guanyar la vida amb el seu treball (fins i tot algunes que disposen de capital), és ben sabut que afecta amb més intensitat les persones més pobres, la preocupació permanent de les quals és com es guanyaran la vida. D'aquí que la RB també impliqui un component fort de distribució de la renda i de millora social que no hem d'ignorar.

Només les persones amb rendes altes veuran com aquestes disminueixen a causa de l'augment de la pressió fiscal necessari per poder finançar la RB, però pot ser que això no afecti els seus alts nivells de consum actual –o només de manera marginal–, en tot cas, potser la seva capacitat i velocitat d'acumulació de riquesa. Un aspecte, aquest, que s'ha de considerar com a positiu per avançar vers una societat més justa. La RB contribuirà a fer les societats més justes i igualitàries.

Tot i així, abans ja hem assenyalat –però pot ser útil repetir–, que no s'ha de considerar la RB com un substitut de les prestacions socials, o com la panacea que resol les necessitats de les persones, o, encara menys, com l'eix central de l'organització social. La RB té com a objectiu immediat la cobertura de les necessitats materials bàsiques de la gent i, en conseqüència, l'eliminació de la seva incertesa material, cosa que pot donar lloc a transformacions socials molt àmplies. Tot això no és poc, però no pot fer més. La ciutadania continuarà necessitant altres prestacions públiques, com la sanitat, l'educació i l'assistència social; les persones podran continuar essent felices o desgraciades, generoses o egoistes, lliures o dependents...

En aquest context, val la pena aturar-se per assenyalar una característica important de la RB que consisteix en el fet que aquesta, en principi, no implica l'alteració de les relacions socials de producció que es troben a la base de l'injust sistema social en què vivim. La RB suposa un procés de redistribució de la renda que, teòricament, és compatible amb el sistema capitalista. D'acord amb algunes interpretacions, fins i tot pot contribuir a reforçar-lo i consolidar-lo, ja que resoldria les injustícies més urgents i la pobresa. En si mateixa, no implica la transformació del sistema de producció base d'una distribució injusta. I això suposa que la societat, en el seu conjunt, haurà de continuar buscant formes alternatives d'organització social i política més participatives que li permetin, en tot moment, ser agent del seu propi desenvolupament.

Dit això, caldria tornar a insistir en el fet que, malgrat tot això, la RB té un potencial transformador molt gran, si aquest és l'objectiu desitjat. La RB suposa una profunda redistribució de la renda, mitjançant un sistema universal i igualitari, que no només afecta de forma molt penetrant els nivells materials sinó que afecta molts altres aspectes de la vida social. De manera que, després de la RB, les relacions entre els agents econòmics i les persones canviaran en molts aspectes. En realitat, no és possible visualitzar la implantació de la RB i la continuïtat de la societat actual en els mateixos termes. La RB implica una profunda transformació social i s'ha de contemplar com a tal i no en termes de petites modificacions marginals al sistema actual.

Encara més, en aquest treball no només es considera la RB com un instrument de transformació social, si s'aconsegueix, sinó també com un instrument poderós d'actuació en el procés d'aquesta transformació. La reivindicació per una Renda Bàsica pot conduir a posar de manifest les característiques principals de la societat actual, amb la seva injustícia intrínseca, i a mobilitzar unes forces socials potents que propugnen el seu canvi en la direcció d'una societat més justa, harmònica i equilibrada. La mobilització per la RB pot constituir un instrument potent per cooperar amb i per formar part de les forces socials que pretenguin avançar en aquesta direcció.

VERS UN MODEL AUTOCENTRAT D'ORGANITZACIÓ SOCIAL

La RB suposa un canvi d'abast en l'organització social que, a més, podria constituir un element poderós per assolir un canvi de model en relació amb l'actual organització econòmica i social, de caràcter accentuadament neoliberal i on el que dirigeix l'actuació dels agents econòmics rellevants està basat únicament en l'obtenció de beneficis alts per als seus capitals.

La RB podria facilitar, i a la vegada la seva implantació veure's facilitada, per l'establiment d'una estratègia econòmica alternativa. Estem fent referència al que s'ha anomenat *models autocentrats*, en els quals la competitivitat global, l'hegemonia del capital financer i la política econòmica neoliberal –que constitueixen els eixos de l'estratègia actual– són substituïts per estratègies d'actuació i política econòmica ba-

sades en la consideració de la demanda interna com a línia central del creixement econòmic, amb una programació social de la vida econòmica àmplia i unes transaccions exteriors regulades. Que no suposen, ni remotament, una economia tancada ni, molt menys, l'autarquia, sinó la regulació de l'àmbit exterior en funció de l'objectiu intern del benestar de la població.

Aquests tipus de models són possibles –fins i tot en una etapa del capital tan internacionalitzada com l'actual¹⁵ – si s'accepta que les societats s'han de regir pel benestar de la seva ciutadania més que pel benefici dels capitals globals. Els capitals internacionals han operat, durant molts anys, en societats estretament regulades, on l'acumulació de capital prosseguia sense problemes. El que passa actualment és que la composició de forces és favorable al capital i aquest aprofita per establir el model més adequat als seus interessos. Però no hem de considerar que és l'únic possible.

Entre molts altres aspectes que aquí no podem recollir, un model autocentrat suposa:

- Assegurar-se que totes les persones disposen de prou mitjans per cobrir les seves necessitats bàsiques, ja sigui mitjançant el treball o altres sistemes d'ingressos, cosa que permet vincular-lo immediatament a la RB.
- Implica que la demanda interna generada pel consum de la població sigui l'element motor del creixement, en lloc d'un sistema de competitivitat global inaccessible a la política econòmica interna i que condueix els treballadors del món sencer a competir entre ells. Com que la RB afavoreix l'augment de la demanda, constituiria un element clau per potenciar un model de desenvolupament autocentrat: l'augment estable de la demanda permet reorientar la producció interna, tot consolidant el teixit productiu i fent que l'economia sigui menys dependent de les incerteses externes. Com a resultat, es generarà un augment del nivell d'ocupació. Cosa que, a més, mostra que la RB no és contradictòria sinó complementària amb la preocupació per l'ocupació.

15. El terme globalització fa referència al capital internacionalitzat amb una política econòmica neoliberal, no simplement a la internacionalització del capital.

- Però no hauria de ser un model consumista sinó un model sostenible; i això es veuria afavorit amb unes rendes bàsiques que tendissin a fomentar un model de consum responsable que tingués una participació destacada de béns de consum públic i col·lectiu.
- Es considera que el treball constitueix una aportació fonamental de part de la població al procés productiu i per a la vida social; no obstant això, ningú no es veurà obligat a treballar per tal de subsistir i les relacions de treball potenciaran la compatibilitat amb la vida personal: jornada laboral curta i regular, bones condicions de treball i salaris dignes en relació a la riquesa produïda socialment. Es potenciarà tota activitat personal voluntària i la inserció social de la població mitjançant activitats creatives i innovadores.
- Les relacions externes es regularien en funció de les necessitats del benestar intern, de manera que les importacions i exportacions de mercaderies i capitals estiguessin subordinades a les necessitats de la població (d'entre elles a la voluntat d'ocupació, el desenvolupament tecnològic, la potencialitat productiva, l'equilibri regional), en lloc de ser considerades com la punta de llança del creixement, com passa ara.
- Es considera que aquest model estaria basat en una programació econòmica establerta àmpliament i democràticament, que establiria l'orientació dels eixos centrals i les variables clau de la vida econòmica, tot articulant amb el capital privat –sense excloure el capital extern– l'operació d'amplis segments de l'economia, sempre que fos compatible amb el benestar de la majoria de la població.

Utòpic? Pot semblar-ho. Però això implica ignorar que la vida social és un element extremadament dinàmic que pot canviar, també, amb relativa rapidesa. Ningú no esperava una caiguda tan veloç de tot el sistema soviètic; ni una crisi tan absurda creada per l'especulació financera al sud-est asiàtic; ni una adscripció tan accelerada al capitalisme, si més no en termes econòmics, de la Xina; ni la reaparició del poder islàmic o un atac tan dur als Estats Units com el que ha experimentat el setembre del 2001; ni l'aparent gir de 180 graus que ha suposat la resposta econòmica del presi-

dent Bush a la recessió actual, impulsant una ajuda econòmica tan gran a les empreses davant l'anterior retòrica d'inhibició¹⁶ ... No hi pot haver cap mena de dubte que el món ha arribat al final del canvi, sinó que aquest continua i, a més, molt accelerat.

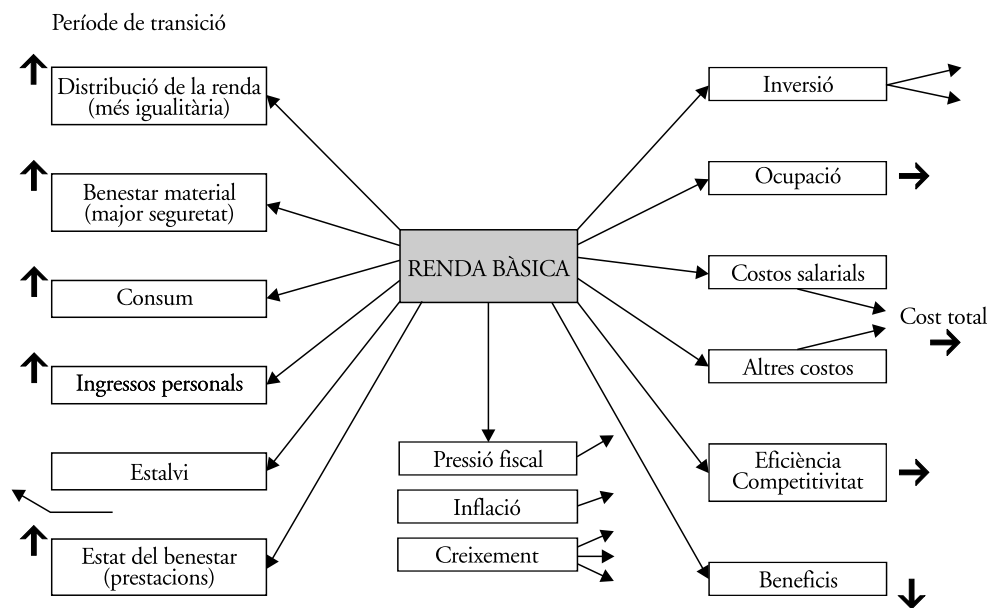
En aquest treball, es considera que la pressió de la ciutadania per una societat millor ha conduït, històricament, i pot conduir en un futur a canvis substancials en les formes d'organització social. El desembre de l'any 2001, a Espanya es va celebrar el setantè aniversari del dret de vot de les dones; no gaire anys abans es va concedir el vot als no propietaris de riquesa. Vot, educació, sanitat i, fins i tot, una assistència social – per bé que mínima i vergonyant – avui dia es consideren drets inalienables de la ciutadania dels països rics. L'acceptació de la situació actual com a definitiva suposaria renunciar a l'avenç cap a societats més humanitàries i, encara pitjor, suposaria caure en el gran error de considerar que hem arribat a un punt inamovible de la història. Si no es treballa per avançar conjuntament cap a societats més justes i harmòniques, estarem acceptant el retrocés històric perquè, si hi ha alguna cosa segura, és que les societats no s'aturen.

La precarietat dins el món del treball, la manca d'ocupacions per a tota la població, la pobresa i l'augment de les desigualtats socials en les societats riques impulsen la recerca de models alternatius de distribució de la renda no necessàriament basats en l'activitat laboral; al mateix temps, la constatació de la riquesa de les societats centrals en què vivim porten la ciutadania a considerar possible l'exigència d'una seguretats d'ingressos que garanteixi la cobertura les necessitats bàsiques. Són dues forces en contraposició: la de la recerca dels beneficis per al capital, amb la consegüent subordinació de la societat a aquest, i la de la recerca d'una organització social que garanteixi els recursos per sobreviure. Afortunadament, el triomf de la primera ni és permanent ni està garantit. Constitueix una utopia més gran pensar que un sistema capitalista globalitzat com l'actual pot conduir a unes societats satisfactòries per a tots els seus membres que no pas considerar que la implantació de la RB és possible.

.....
16. Nosaltres opinem que el gir és més retòric i orientat vers l'opinió pública que real, ja que l'Administració nord-americana, com moltes altres de països centrals, sempre han recolzat les seves empreses, per exemple, a través de programes de despesa militar.

Esquema 5.

Impacte de la RB en el benestar de la població i en les principals variables econòmiques

7 A tall de recopilació

La **Renda Bàsica** constitueix un nou dret ciutadà mitjançant el qual tota persona, pel sol fet de néixer, ha de disposar d'uns ingressos regulars i permanents que li permetin cobrir les seves necessitats bàsiques. És individual, universal i incondicional. No constitueix una prestació assistencial, sinó que és un dret ciutadà.

La **Renda Bàsica** es justifica filosòficament de dues maneres: o bé pel dret de tota persona de gaudir d'una part dels recursos naturals i de la riquesa social obtinguda a partir d'aquests, o bé com un instrument per a la transformació de la societat capitalista vers una societat més justa.

El dret a la **Renda Bàsica** es pot implementar de diverses maneres, que s'han definit com a model fort i models dèbils. En aquest treball s'aposta per un model fort de Renda Bàsica, ja que els models dèbils o parcials renuncien a defensar els requisits essencials d'individualitat, universalitat i incondicionalitat, així com el fet que la quantitat que s'ha de percebre sigui igual o superior a l'establerta pel llindar de pobresa.

La implantació de la **Renda Bàsica** suposa una profunda reestructuració de la distribució de la renda. Amb la RB, la ciutadania es converteix en el primer subjecte amb dret al producte social i només posteriorment entraran a participar d'aquest dret l'activitat laboral i la propietat del capital. Això implica una profunda transformació de les relacions socials actuals.

La **Renda Bàsica** parteix de la distribució de la riquesa ja existent, d'acord amb paràmetres i criteris diferents dels actuals. La producció de nova riquesa facilitarà la implantació de la RB, però no és un requisit imprescindible per al seu establiment.

La **Renda Bàsica** és econòmicament viable, ja que la riquesa que distribueix ja existeix. En aquest treball s'analitza el cost de la RB en les seves diverses modalitats i les diferents fonts de finançament possibles, conclouent que el seu establiment és possible en termes estrictament econòmics.

La **Renda Bàsica**, però, pot trobar-se amb obstacles importants de naturalesa política i ideològica que s'haurien de resoldre a través de processos democràtics.

La **Renda Bàsica** presenta nombrosos i indubtables avantatges per a la majoria de la població. Especialment, l'aplicació d'aquest dret suposa una gran disminució de la incertesa en relació a la seguretat material davant les necessitats bàsiques. Estableix, també, l'eliminació de la pobresa i permet l'afirmació de la independència personal.

La **Renda Bàsica** allibera bona part de la població del fet que el seu únic ingrés hagi de dependre exclusivament del mercat laboral. Per això, la RB tindrà com a conseqüència una modificació fonamental de les relacions socials en el mercat de treball, perquè converteix l'obligació de treballar en el dret al treball. No obstant això, no es preveu que la RB porti a un augment substancial de la població inactiva, ni que constitueixi un estímul per als augments salarials, tret del cas dels treballadors amb tasques perilloses o desagradables i salaris molt baixos.

La **Renda Bàsica** substitueix la majoria de les prestacions econòmiques actuals de l'Estat del benestar. Davant l'atac del capitalisme global a aquest, permet construir un nou model d'Estat del benestar més ampli, just i eficient. A més, facilita l'eliminació de diversos estigmes socials com la pobresa, l'atur i la jubilació. Al mateix temps, contribueix a l'eradicació de la picaresca i el frau en relació a la trampa de l'atur i la trampa de la pobresa.

L'impacte de la **Renda Bàsica** en el conjunt de l'economia presenta un quadre variat,

amb alguns elements recessius, però, al mateix temps, amb prou aspectes positius per permetre la seva implantació, si es complementa amb mesures de política econòmica adequades, en un període de transició prolongat. A més, la RB facilitarà l'establiment de noves estratègies de desenvolupament basades en un creixement autocentrat, no consumista i sostenible, l'eix central del qual el constitueix el benestar de la població.

L'obstacle més gran per a la implantació de la **Renda Bàsica** no és pas tècnic ni econòmic, sinó polític. La dificultat principal per a la seva implementació rau en les resistències dels agents econòmics que es beneficien de la situació actual. Aquestes posicions s'han de resoldre mitjançant la creació d'una opinió social favorable a la RB, mitjançant l'argumentació, el debat i la convicció, fins aconseguir construir una composició de forces socials que faci possible una societat més justa i harmònica. Ja hi ha persones i col·lectius que estan treballant i s'estan mobilitzant per la RB a tot el territori de l'Estat espanyol i a altres països i cal que ens incorporem i participem en les seves tasques i els seus objectius.

La lluita per una societat justa és un procés històric llarg que s'ha d'adaptar a les condicions de cada temps. En el context actual, una part important de l'esforç per aquesta transformació pot consistir en l'establiment de la Renda Bàsica.

Annex 1
Estadístiques bàsiques

Quadre A.1.**Població de Catalunya el 1999**

	Total		Homes		Dones		%
	Persones	%		%		%	M s./ T
	1		2		3		(3/1)
Estructura de població							
Fins a 15 anys	926.000	15,4	469.200	16,3	456.800	14,6	49,3
De 16 fins a 65 anys	3.860.600	64,2	1.894.000	65,7	1.966.600	62,8	50,9
* Ocupats	2.398.800	39,9	1.449.200	50,3	949.600	30,3	39,6
* Aturats	284.800	4,7	114.900	4,0	169.900	5,4	59,7
* Inactius entre 16 i 65	1.177.000	19,6	329.900	11,4	847.100	27,1	72,0
Més de 65 anys	1.228.700	20,4	520.500	18,0	708.200	22,6	57,6
Total	6.015.300	100,0	2.883.700	100,0	3.131.600	100,0	52,1
Mercat de treball							
Ocupats	2.398.800	39,9	1.449.200	50,3	949.600	30,3	39,6
Disponibles	1.461.800	24,3	444.800	15,4	1.017.000	32,5	69,6
* Aturats	284.800	4,7	114.900	4,0	169.900	5,4	59,7
* Inactius entre 16 i 65	1.177.000	19,6	329.900	11,4	847.100	27,1	72,0
Total	3.860.600	64,2	1.894.000	65,7	1.966.600	62,8	50,9
Població inactiva (sobrepoblació relativa)							
Disponibles	1.461.800	24,3	444.800	15,4	1.017.000	32,5	69,6
Resta	2.154.700	35,8	989.700	34,3	1.165.000	37,2	54,1
Fins a 15 anys	926.000	15,4	469.200	16,3	456.800	14,6	49,3
Més de 65 anys	1.228.700	20,4	520.500	18,0	708.200	22,6	57,6
Total	3.616.500	60,1	1.434.500	49,7	2.182.000	69,7	60,3

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Quadre A.2.**Catalunya: creixement i incorporació de la població a la RB**

Anys	Població inicial	Creixement anual	Incorporació a la RB		Resta pendent
			anual	acumulats	
Fase calculatòria					
1998	6.110.000				
1999	6.111.000				
2000	6.113.000	2.000			
2001	6.117.000	4.000			
Primera fase					
2002	6.123.000	6.000	311.373	311.373	5.811.627
2003	6.131.000	8.000	311.373	622.747	5.508.253
2004	6.141.000	10.000	311.373	934.120	5.206.880
2005	6.153.000	12.000	311.373	1.245.493	4.907.507
2006	6.165.000	12.000	311.373	1.556.866	4.608.134
Segona fase					
2007	6.177.000	12.000	311.373	1.868.240	4.308.760
2008	6.189.000	12.000	311.373	2.179.613	4.009.387
2009	6.200.000	11.000	311.373	2.490.986	3.709.014
2010	6.209.000	9.000	311.373	2.802.360	3.406.640
2011	6.210.676	1.676	311.373	3.113.733	3.096.944
Tercera fase					
2012	6.212.353	1.677	311.373	3.425.106	2.787.247
2013	6.214.031	1.677	311.373	3.736.479	2.477.551
2014	6.215.708	1.678	311.373	4.047.853	2.167.856
2015	6.217.387	1.678	311.373	4.359.226	1.858.161
2016	6.219.065	1.679	311.373	4.670.599	1.548.466
Quarta fase					
2017	6.220.745	1.679	311.373	4.981.973	1.238.772
2018	6.222.424	1.680	311.373	5.293.346	929.078
2019	6.224.104	1.680	311.373	5.604.719	619.385
2020	6.225.785	1.681	311.373	5.916.092	309.692
2021	6.227.466	1.681	311.373	6.227.466	0
		110.466	6.227.466		

Criteris

1998 a 2010

Escenari baix

2011 a 2021

1,00027

Font: Elaboració pròpia amb dades d'*Estadística bàsica de Catalunya*. Institut d'Estadística de Catalunya, 2000.

Quadre A.3.**Catalunya: càlcul del llindar de pobresa**

Anys	RFB		Població	RFB per càpita		Llindar de pobresa anual		Llindar de pobresa mensual	
	Milions de pessetes	Milions d'euros		pessetes	euros	pessetes	euros	pessetes	euros
Fase calculatòria									
1998	12.170.006	73.143	6.110.000	1.991.818	11.971	995.909	5.986	82.992	499
1999	12.340.386	74.167	6.111.000	2.019.373	12.137	1.009.686	6.068	84.141	506
2000	12.513.151	75.205	6.113.000	2.046.974	12.303	1.023.487	6.151	85.291	513
2001	12.688.335	76.258	6.117.000	2.074.274	12.467	1.037.137	6.233	86.428	519
Primera fase									
2002	12.865.972	77.326	6.123.000	2.101.253	12.629	1.050.627	6.314	87.552	526
2003	13.046.095	78.408	6.131.000	2.127.890	12.789	1.063.945	6.394	88.662	533
2004	13.228.741	79.506	6.141.000	2.154.167	12.947	1.077.084	6.473	89.757	539
2005	13.413.943	80.619	6.153.000	2.180.066	13.102	1.090.033	6.551	90.836	546
2006	13.601.738	81.748	6.165.000	2.206.284	13.260	1.103.142	6.630	91.928	553
Segona fase									
2007	13.792.163	82.892	6.177.000	2.232.826	13.420	1.116.413	6.710	93.034	559
2008	13.985.253	84.053	6.189.000	2.259.695	13.581	1.129.848	6.791	94.154	566
2009	14.181.047	85.229	6.200.000	2.287.266	13.747	1.143.633	6.873	95.303	573
2010	14.379.581	86.423	6.209.000	2.315.926	13.919	1.157.963	6.959	96.497	580
2011	14.580.895	87.632	6.210.676	2.347.715	14.110	1.173.857	7.055	97.821	588
Tercera fase									
2012	14.785.028	88.859	6.212.353	2.379.940	14.304	1.189.970	7.152	99.164	596
2013	14.992.018	90.103	6.214.031	2.412.608	14.500	1.206.304	7.250	100.525	604
2014	15.201.907	91.365	6.215.708	2.445.724	14.699	1.222.862	7.350	101.905	612
2015	15.414.733	92.644	6.217.387	2.479.295	14.901	1.239.647	7.450	103.304	621
2016	15.630.540	93.941	6.219.065	2.513.326	15.105	1.256.663	7.553	104.722	629
Quarta fase									
2017	15.849.367	95.256	6.220.745	2.547.825	15.313	1.273.912	7.656	106.159	638
2018	16.071.258	96.590	6.222.424	2.582.797	15.523	1.291.399	7.761	107.617	647
2019	16.296.256	97.942	6.224.104	2.618.249	15.736	1.309.125	7.868	109.094	656
2020	16.524.403	99.313	6.225.785	2.654.188	15.952	1.327.094	7.976	110.591	665
2021	16.755.745	100.704	6.227.466	2.690.620	16.171	1.345.310	8.085	112.109	674

criteris 1,014

Font: Elaboració pròpia amb dades de *Renta Nacional de España y su distribución provincial*. Fundació BBV, 1999.

Quadre A.4. Catalunya: cost de la Renda Bàsica per col·lectius

	Total		Renda Bàsica				Renda Bàsica			
	Habitants	%	milions pessetes		milions euros		Individual		Collectiva	
			milions pessetes	milions euros	milions pessetes	milions euros	milions pessetes	milions euros		
Beneficiaris I i II Fase	3.152.400	50,5	4.214.050	25.327	3.792.645	22.794	421.405	2.533	2.533	
Primera fase										
Any 2002 a 2004	1.742.000	27,9	2.316.624	13.923	2.084.962	12.531	231.662	1.392	1.392	
Any 2002 a 2004	842.200	13,5	1.106.114	6.648	995.503	5.983	110.611	665	665	
* Aturats sense subsidi	50.000	0,8	55.111	331	49.600	298	5.511	33	33	
* Dones treball domèstic	692.200	11,1	916.473	5.508	824.826	4.957	91.647	551	551	
* Grups maltractats	80.000	1,3	107.625	647	96.862	582	10.762	65	65	
* "Lismis"	20.000	0,3	26.906	162	24.216	146	2.691	16	16	
Any 2005 a 2006	899.800	14,4	1.210.510	7.275	1.089.459	6.548	121.051	728	728	
* De 0 a 9 anys	541.100	8,7	727.947	4.375	655.153	3.938	72.795	438	438	
* De 10 a 15 anys	358.700	5,7	482.563	2.900	434.306	2.610	48.256	290	290	
Segona fase										
Any 2007 a 2008	1.410.400	22,6	1.897.425	11.404	1.707.683	10.263	189.743	1.140	1.140	
* Estudiants	521.100	8,3	701.041	4.213	630.937	3.792	70.104	421	421	
Any 2007 a 2008	521.100	8,3	701.041	4.213	630.937	3.792	70.104	421	421	
Any 2009 a 2010	189.300	3,0	254.667	1.531	229.200	1.378	25.467	153	153	
* Aturats amb subsidi	128.000	2,0	172.200	1.035	154.980	931	17.220	103	103	
* Reben altres pensions	61.300	1,0	82.468	496	74.221	446	8.247	50	50	
Any 2011	700.000	11,2	941.717	5.660	847.545	5.094	94.172	566	566	
* Pensionistes per sota RB	650.000	10,4	874.452	5.256	787.006	4.730	87.445	526	526	
* Altres prioritats	50.000	0,8	67.266	404	60.539	364	6.727	40	40	

Beneficiaris III i IV Fase	3.095.066	49,5	24,9	4.163.823	25.025	3.747.441	22.523	416.382	2.503
Tercera fase	1.632.855	26,1	13,1	2.196.696	13.202	1.977.027	11.882	219.670	1.320
Any 2012 a 2013	597.348	9,6	4,8	803.618	4.830	723.256	4.347	80.362	483
* Ajust resta pensionistes	421.200	6,7	3,4	566.645	3.406	509.980	3.065	56.664	341
* Treballadors no qualificats	176.148	2,8	1,4	236.974	1.424	213.276	1.282	23.697	142
Any 2014 a 2015	705.508	11,3	5,7	949.127	5.704	854.214	5.134	94.913	570
* Muntadors instal·lacions i maquinària	345.599	5,5	2,8	464.938	2.794	418.444	2.515	46.494	279
* Treballadors indústria i construcció	359.909	5,8	2,9	484.189	2.910	435.770	2.619	48.419	291
Any 2016	329.999	5,3	2,6	443.951	2.668	399.556	2.401	44.395	267
* Treballadors agraris i pesca	60.685	1,0	0,5	81.640	491	73.476	442	8.164	49
* Treballadors serveis i comerç	269.314	4,3	2,2	362.311	2.178	326.080	1.960	36.231	218
Quarta fase	1.462.211	23,4	11,7	1.967.127	11.823	1.770.414	10.640	196.713	1.182
Any 2017 a 2018	505.836	8,1	4,1	680.506	4.090	612.456	3.681	68.051	409
* Administratius	103.571	1,7	0,8	139.335	837	125.402	754	13.934	84
* Tècnics mitjans	402.265	6,4	3,2	541.171	3.253	487.054	2.927	54.117	325
Any 2019 a 2020	279.948	4,5	2,2	376.617	2.264	338.955	2.037	37.662	226
* Científics, intel·lectuals, etc.	279.948	4,5	2,2	376.617	2.264	338.955	2.037	37.662	226
Any 2021	676.427	10,8	5,4	910.004	5.469	819.004	4.922	91.000	547
* Directius	206.064	3,3	1,7	277.220	1.666	249.498	1.500	27.722	167
* Per creació de nou lloc de treball	138.169	2,2	1,1	185.880	1.117	167.292	1.005	18.588	112
* Rendistes, polítics, sindicalistes, etc.	332.194	5,3	2,7	446.904	2.686	402.214	2.417	44.690	269
Població Total	6.247.466	100,0	54,6	8.377.873	50.352	7.540.086	45.317	837.787	5.035

RFBD
 RB individual 90% 45%
 RB col·lectiva 10% 5%
 50%

Font: Elaboració pròpia.

Quadre A.5.**Catalunya: cost de la Renda Bàsica per decils de població**

Anys	Població amb RB persones	Llindar de pobresa		Cost de la RB			Criteri de prioritat
		euros	pessetes	milions d'euros	milions de pessetes	% RFB	
Primera fase							
2002	311.373	6.314	1.050.627	1.966	327.137	2,54	
2003	622.747	6.394	1.063.945	3.982	662.568	5,08	Decil 1
2004	934.120	6.473	1.077.084	6.046	1.006.125	7,61	
2005	1.245.493	6.551	1.090.033	8.159	1.357.628	10,12	Decil 2
2006	1.556.866	6.630	1.103.142	10.322	1.717.444	12,63	
Segona fase							
2007	1.868.240	6.710	1.116.413	12.535	2.085.726	15,12	Decil 3
2008	2.179.613	6.791	1.129.848	14.800	2.462.630	17,61	
2009	2.490.986	6.873	1.143.633	17.121	2.848.773	20,09	Decil 4
2010	2.802.360	6.959	1.157.963	19.503	3.245.028	22,57	
2011	3.113.733	7.055	1.173.857	21.967	3.655.078	25,07	Decil 5
Tercera fase							
2012	3.425.106	7.152	1.189.970	24.495	4.075.773	27,57	
2013	3.736.479	7.250	1.206.304	27.089	4.507.329	30,06	Decil 6
2014	4.047.853	7.350	1.222.862	29.749	4.949.965	32,56	
2015	4.359.226	7.450	1.239.647	32.478	5.403.902	35,06	Decil 7
2016	4.670.599	7.553	1.256.663	35.275	5.869.369	37,55	
Quarta fase							
2017	4.981.973	7.656	1.273.912	38.143	6.346.596	40,04	Decil 8
2018	5.293.346	7.761	1.291.399	41.084	6.835.818	42,53	
2019	5.604.719	7.868	1.309.125	44.097	7.337.275	45,02	Decil 9
2020	5.916.092	7.976	1.327.094	47.186	7.851.211	47,51	
2021	6.227.466	8.085	1.345.310	50.352	8.377.872	50,00	Decil 10

Criteri de prioritat: A partir dels decils amb ingressos més baixos.

Font: Elaboració pròpia.

Quadre A.6.

Algunes fonts de finançament de la RB a partir del pressupost de despeses de la Generalitat

	1998		2000	
	Milers de pessetes	% despesa s/ RFBD	Milers de pessetes	% despesa s/ RFBD
De les operacions corrents				
Alts càrrecs	592.236	0,00	683.985	0,01
Assegurances i prestacions socials	29.261.187	0,24	37.821.146	0,30
Total Capítol 1: Remuneració del personal	29.853.423	0,25	38.505.132	0,31
Serveis socials externs	48.778.602	0,40	6.476.410	0,05
Total Capítol 2: Despeses en béns corrents i serveis	48.778.602	0,40	6.476.410	0,05
Seguretat Social de l'Administració de la Generalitat	632.757.876	5,20	746.982.985	5,97
Empreses privades	15.339.016	0,13	19.084.668	0,15
Famílies i institucions sense ànim de lucre	85.050.499	0,70	123.099.626	0,98
Total Capítol 4: Trasferències corrents	733.147.391	6,02	889.167.280	7,11
Total operacions corrents	811.779.416	6,67	934.148.821	7,47
De les operacions de capital				
Seguretat Social de l'Administració de la Generalitat	14.013.999	0,12	15.468.530	0,12
Empreses privades	5.548.045	0,05	9.153.866	0,07
Famílies i institucions sense ànim de lucre	9.244.927	0,08	7.417.291	0,06
Total Capítol 7: Trasferències corrents	28.806.971	0,24	32.039.686	0,26
Total operacions de capital	28.806.971	0,24	32.039.686	0,26
Total operacions corrents	811.779.416	6,67	934.148.821	7,47
Total operacions de capital	28.806.971	0,24	32.039.686	0,26
Total General	840.586.387	6,91	966.188.507	7,72
Renda Familiar Bruta Disponible (RFBD)	12.170.006.000		12.513.151.489	
% Total reassignació de la despesa sobre la RFBD		6,91		7,72

Font: Generalitat de Catalunya. *Pressupostos 2000*. Volums I i II. Barcelona, març de 2000.

Quadre A.7.

Seguretat Social 1999: pensions a millorar amb la RB durant el procés d'implantació

	Espanya			Catalunya		
	Pensions	%	Pensió mitjana mensual	Pensions	%	Pensió mitjana mensual
Pensions contributives						
Incapacitat	797.900	10,6	84.700	148.100	11,2	83.800
Jubilació	4.450.400	59,3	84.800	808.000	61,2	86.400
Viduïtat	1.973.200	26,3	52.400	330.400	25,0	52.700
Orfandat + Favor famílies	287.700	3,8	32.700	33.200	2,5	32.900
	7.509.200	100,0	74.300	1.319.700	100,0	76.300
Augmentar pensions fins a RB	2.260.900	30,1	85.908	363.600	27,6	83.539
Pensions no contributives						
Incapacitat	234.200	33,9	40.900	25.900		
Jubilació	223.400	32,3	35.700	29.800		
Malaltia	54.200	7,8	24.900	3.200		
Vellesa	27.900	4,0	24.900	2.800		
Lismis						
* Subsidi per ingrés mínim	95.200	14	24.700	8.800		
* Subsidi per ajuda tercera persona	18.200	3	9.700	1.000		
* Subsidi per despesa transport	9.600	1	6.100	800		
* Asist. sanitària i prest. farmacèutica	28.900	4		3.800		
	151.900	22		14.400		
Augmentar pensions fins a RB	691.600	100	85.908	76.100		83.539
Total contribut i assistencials	8.200.800			1.395.800		
Total pensions a augmentar fins a RB	2.952.500			439.700		
% de pensions a millorar amb RB		36,0			31,5	

Font: Elaboració pròpia amb dades del *Boletín de Estadísticas Laborales*. Ministeri de Treball i Afers Socials, 2000.

Quadre A.7.1.**Catalunya: pensions contributives de la Seguretat Social 1999**

Nombre de pensions, import anual i pensió mitjana per classe

Catalunya	Nombre de pensions	Índex 1990=100	Milions de pessetes	Índex 1990=100
Incapacitat permanent	148.100	52,8	178.077	99,5
Jubilació	808.000	157,6	974.301	261,3
Viduitat	330.400	129,2	242.419	216,8
Orfandat i favor famílies	33.200	147,6	15.489	179,5
Total	1.319.700	123,2	1.410.286	209,7
Espanya	Nombre de pensions	Índex 1990=100	Milions de pessetes	Índex 1990=100
Incapacitat permanent	798.000	50,9	958.397	92,4
Jubilació	4.450.200	158,7	5.267.703	263,2
Viduitat	1.973.300	128,1	1.435.319	214,7
Orfandat i favor famílies	287.800	152,0	132.564	182,6
Total	7.509.300	123,1	7.793.983	206,2

Font: Idescat (www.idescat.es).

Quadre A.7.2. Catalunya: pensions públiques no contributives de la Seguretat Social 1991 - 2000

Nombre de beneficiaris per classe de prestacions: mitjana anual

Catalunya	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Mitjana 91/99
FAS vella	17.720	15.712	13.001	10.434	8.524	6.843	5.591	3.903	2.806	1.842	8.453
Jubilació SS	1.905	11.180	16.865	20.970	23.131	25.379	26.465	28.196	29.805	30.876	18.390
FAS malaltia	13.017	12.167	10.542	8.957	7.714	6.393	5.472	4.045	3.207	2.458	7.151
Invalidesa SS	137	2.376	7.936	12.997	15.999	18.905	21.165	23.550	25.901	27.320	12.897
Subsidis LISMI	21.526	22.736	20.229	17.357	15.029	12.966	11.350	9.883	8.570	7.460	13.965
Subsidi d'atur	72.637	84.320	105.778	97.439	84.327	77.642	70.242	60.336	51.382	45.782	70.410
Total	126.942	148.491	174.351	168.154	154.724	148.128	140.285	129.913	121.671	115.738	131.266
Renda mínima d'inserció	897	2.143	3.932	5.672	6.814	7.967	9.195	10.042	9.689	9.819	5.635
Espanya	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Mitjana 91/99
FAS vella	161.424	145.240	116.879	94.250	75.735	59.094	46.079	36.124	27.942	21.460	76.277
Jubilació SS	24.733	58.904	118.596	154.486	176.063	196.104	208.075	216.966	223.434	228.859	137.736
FAS malaltia	167.310	173.957	155.453	133.282	115.062	95.427	77.103	63.724	59.211	46.599	104.053
Invalidesa SS	3.836	21.170	70.294	114.487	147.872	178.202	201.775	220.561	234.185	242.416	119.238
Subsidis LISMI	241.061	237.776	210.692	183.167	160.277	140.479	123.600	108.692	95.199	83.471	150.094
Subsidi d'atur	811.831	901.951	1.095.122	1.020.289	830.120	749.722	710.141	667.763	610.958	592.078	739.790
Total	1.410.195	1.538.998	1.767.036	1.699.961	1.505.129	1.419.028	1.366.773	1.313.830	1.250.929	1.214.883	1.327.188

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials i Idescat (www.idescat.es).

Quadre A.8.**Economia espanyola: agregats macroeconòmics**

Taxes de creixement anual

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Mitjana 1990 -2000
Consum de les llars	3,6	2,9	2,1	-2,2	0,8	1,6	1,9	2,8	3,5	4,7	4,0	2,6	2,4	2,4
Consum de les adm. públiques	6,6	5,6	4,0	2,3	-0,3	1,8	0,1	2,7	2,0	4,2	4,9	2,4	2,4	3,0
Formació bruta de capital fix	6,6	1,6	-4,2	-10,6	1,4	7,8	0,9	5,0	9,2	8,8	5,7	3,4	4,2	3,1
* Béns d'equip	1,2	-2,5	-2,5	-17,4	1,2	11,7	5,9	9,9	13,0	8,5	5,1	0,9	4,1	3,0
* Construcció	10,7	4,2	-4,8	-6,4	1,5	5,7	-2,0	2,3	7,0	9,0	6,2	5,6	4,3	3,3
Demanda Nacional		3,1	1,1	-4,2	1,1	3,2	1,4	3,2	4,9	5,6	4,2	2,7	2,7	2,4
Exportació de béns i serveis	3,2	7,9	7,3	8,5	16,2	10,0	9,9	15,0	7,1	7,6	9,6	5,5	6,1	8,8
Importació de béns i serveis	7,8	9,0	6,9	-5,1	10,4	11,0	6,2	12,8	11,1	12,8	9,8	5,3	6,7	8,1
Producte Interior Brut	3,7	2,3	0,7	-1,2	2,1	2,7	2,3	3,8	4,0	4,1	4,1	2,7	2,4	2,6

Font: *Comptabilitat Nacional*. INE, 2000.

Quadre A.9.**Economia espanyola: evolució de la formació bruta de capital fix**

En milions de pessetes

	Formació bruta de capital fix	Béns d'equip	Construcció	PIB	% FBCF / PIB	% despesa en consum
1990	12.335,3	4.568,7	7.766,6	50.087,4	24,6	
1991	13.174,4	4.499,1	8.675,3	54.791,1	24,0	
1992	12.920,2	4.446,1	8.474,1	58.852,2	22,0	
1993	12.110,0	3.861,7	8.248,3	60.905,1	19,9	
1994	12.788,8	4.121,5	8.667,3	64.616,8	19,8	
1995	14.420,4	4.751,6	9.668,8	69.780,7	20,7	77,9
1996	14.871,0	5.081,2	9.789,8	73.571,7	20,2	77,6
1997	17.910,0	6.395,0	11.515,0	81.782,0	21,9	76,8
1998	19.800,0	7.235,0	12.565,0	86.969,0	22,8	76,8
1999	22.619,0			94.088,4	24,0	76,8
2000	25.655,8			101.293,6	25,3	76,6
Mitjana					22,3	77,1

Font: *Comptabilitat Nacional*. INE.

Quadre A.10.**Estructura de la renda bruta i la renda familiar el 1993**

		Catalunya		Espanya		Catalunya
		Milers de milions	%	Milers de milions	%	s/ Espanya
Producció Total	=	22.865.965		110.754.474		20,6
	-	10.829.851		47.494.492		22,8
Valor Afegit Brut c.f.	=	12.036.114	100,0	63.259.982	100,0	19,0
Rendes transferides a la comunitat	+	115.081	1,0	0	0,0	
Renda Interior Bruta	=	12.151.195	101,0	63.259.982	100,0	19,2
Consum de capital (FBCF)	-	1.435.926	11,9	7.135.868	11,3	20,1
Renda Interior Neta	=	10.715.269	89,0	56.124.114	88,7	19,1
Rendes del treball	+	6.401.334	53,2	33.997.329	53,7	18,8
Rendes mixtes netes	+	2.346.135	19,5	12.111.180	19,1	19,4
Rendes netes de capital	+	1.551.221	12,9	7.765.112	12,3	20,0
Rendes públiques *	+	471.703	3,9	2.250.493	3,6	21,0
Rendes de residents	+ =	10.770.393	89,5	56.124.114	88,7	19,2
Rendes del treball dels no residents	+	-55.124	-0,5	0	0,0	
Rendes mixtes i capital dels no residents	+	170.205	1,4	0	0,0	
Rendes transferides a la comunitat	- =	115.081	1,0	0	0,0	
Renda Familiar Bruta Disponible						
Rendes del treball	+	6.346.210	52,7	33.997.329	53,7	18,7
Rendes mixtes	+	2.346.135	19,5	12.111.180	19,1	19,4
Rendes de capital	+	1.090.643	9,1	5.385.670	8,5	20,3
Rendes directes	+ =	9.782.988	81,3	51.494.179	81,4	19,0
Prestacions socials	+	1.972.384	16,4	11.303.057	17,9	17,5
Altres transferències netes	+	28.622	0,2	206.918	0,3	13,8
Rendes de transferències	+ =	2.001.006	16,6	11.509.975	18,2	17,4
Impostos directes de les famílies	+	1.263.249	10,5	5.742.615	9,1	22,0
Cotitzacions socials	+	1.756.583	14,6	9.857.753	15,6	17,8
Rendes al sector públic	- =	3.019.832	25,1	15.600.368	24,7	19,4
Renda Familiar Neta Disponible	=	8.764.162	72,8	47.403.786	74,9	18,5
Consum de capital fix **	+	386.566	3,2	2.190.715	3,5	17,6
Renda Familiar Bruta Disponible	=	9.150.728	76,0	49.594.501	78,4	18,5
Consum familiar	-	7.998.330	66,5	43.482.073	68,7	18,4
Estalvi Familiar Brut	=	1.152.398	9,6	6.112.428	9,7	18,9
Consum de capital fix **	-	386.566	3,2	2.190.715	3,5	17,6
Estalvi Familiar Net	=	765.832	6,4	3.921.713	6,2	19,5
Estalvi privat brut		2.580.971	21,4	12.753.119	20,2	20,2
Estalvi privat net		1.226.410	10,2	6.301.155	10,0	19,5

(*) Impostos directes de les societats i empreses, i rendes patrimonials de l'Estat

(**) Famílies i institucions sense ànim de lucre

Font: *Renta Nacional de España*. Fundació BBV.

Quadre A.11.

Distribució funcional de la renda 1995

Espanya	Distribució primària		Després de la intervenció estatal	% de variació
	Milions de pessetes	%		
I) Remuneració dels assalariats (interior)	32.450.889	46,5	27,7	18,9
II) Excedent net d'explotació	24.075.007	34,5	30,2	4,3
III) Impostos menys subvencions #	5.302.936	7,6	30,7	23,1
IV) Consum de capital fix	7.951.226	11,4	11,4	0,0
PIB a preus de mercat	69.780.058	100,0	100,0	
Relacions amb la resta del món	8.370	0,0		
Renda Bruta Disponible	69.771.688	100,0		
Consum de capital fix	7.951.226	11,4		
Renda Neta Disponible	61.820.462	88,6		
* Sous i salaris nets	23.320.614		33,4	
* IRPF	4.026.232		5,8	
I) Salaris nets disponibles	19.294.382		27,7	
* Excedent net d'explotació	24.075.007		34,5	
* IRPF	2.982.444		4,3	
II) Excedent net disponible	21.092.563		30,2	
* Cotitzacions socials	10.359.151		14,8	
* Ingressos per impostos	8.172.005		11,7	
* Rendes del patrimoni públic	2.902.361		4,2	
III) Rendes de l'Estat	21.433.517		30,7	
IV) Consum de capital fix	7.951.226		11,4	
Renda Bruta Disponible	69.771.688		100,0	

Impostos a la producció i la importació menys subvencions d'exportació i a la importació.

Font: Elaboració pròpia amb dades de *Contabilidad Nacional de España*. INE, 1999.

Quadre A.12.**Distribució funcional de la renda 1989 - 1999**

	1989	1991	1993	1995
Catalunya				
	Milions de pessetes corrents			
Rendes netes del treball	4.636.227	5.662.362	6.401.334	
Rendes netes del capital	1.461.999	1.436.543	1.551.221	
Rendes netes mixtes	1.762.361	2.456.024	2.346.135	
Rendes públiques patrimonials	331.479	403.777	471.703	
Consum capital fix	1.046.978	1.218.085	1.380.802	
Total renda bruta Catalunya	9.239.044	11.176.791	12.151.195	13.354.468
	En percentatge			
Rendes netes del treball	50,2	50,7	52,7	
Rendes netes del capital	15,8	12,9	12,8	
Rendes netes mixtes	19,1	22,0	19,3	
Rendes públiques patrimonials	3,6	3,6	3,9	
Consum capital fix	11,3	10,9	11,4	
Total renda bruta Catalunya	100,0	100,0	100,0	
% Catalunya sobre Espanya	19,6	19,5	19,2	
Espanya				
	Milions de pessetes corrents			
Rendes netes del treball	24.009.909	29.591.317	33.997.329	
Rendes netes del capital	6.971.666	7.097.967	7.765.112	
Rendes netes mixtes	9.275.507	12.504.395	12.111.180	
Rendes públiques patrimonials	1.607.635	2.022.288	2.250.493	
Consum capital fix	5.293.386	6.196.014	7.135.868	
Total renda bruta Espanya	47.158.103	57.411.981	63.259.982	70.226.202
	En percentatge			
Rendes netes del treball	50,9	51,5	53,7	
Rendes netes del capital	14,8	12,4	12,3	
Rendes netes mixtes	19,7	21,8	19,1	
Rendes públiques patrimonials	3,4	3,5	3,6	
Consum capital fix	11,2	10,8	11,3	
Total renda bruta Espanya	100,0	100,0	100,0	
Estalvi brut privat d'empreses i famílies				
* Catalunya	2.323.340	2.624.597	3.236.441	
* % sobre PIB	20,7	21,5	23,3	
* Espanya	10.988.430	13.160.722	16.005.352	
* % sobre PIB	19,0	20,6	21,9	
Formació bruta de capital fix				
* Catalunya	2.359.123	2.256.429	2.577.582	
* % sobre PIB	21,0	18,5	18,5	
* Espanya	13.038.015	12.418.196	14.129.833	
* % sobre PIB	22,6	19,4	19,4	
PIB Catalunya	11.250.390	12.185.982	13.905.840	
PIB Espanya	57.739.862	64.010.406	72.971.787	

Font: *Renta Nacional de España y su distribución provincial*. Sèrie Homogènea. Tomo I. Fundació BBV, 1999.

Quadre A.13.

Pressupostos Generals de l'Estat 2000

Funcions	Estat espanyol consolidat		Catalunya	
	Milions ptes.	%	Milions ptes.	%
31 Seguretat Social i protecció social	12.684.652	13,0	66.216	0,4
32 Promoció social	813.105	0,8	12.919	0,1
	13.497.757	13,8	79.135	0,4
41 Sanitat	4.451.002	4,5	746.459	4,1
42 Educació	1.014.728	1,0	391.708	2,2
43 Habitatge i urbanisme	110.759	0,1	8.946	0,0
44 Benestar comunitari	66.309	0,1		0,0
45 Cultura	124.985	0,1	31.236	0,2
46 Altres serveis comunitaris	30.296	0,0	2	0,0
	5.798.079	5,9	1.178.351	6,5
Despeses socials	19.295.836	19,7	1.257.486	7,0
71 Agricultura, ramaderia i pesca	1.160.309	1,2	22.624	0,1
Resta de despeses	15.827.547	16,2	829.311	4,6
Despeses no socials	16.987.856	17,4	851.935	4,7
Total Despesa Pública	36.283.692	37,1	2.109.421	11,7
Producte Interior Brut	97.839.800	100,0	18.035.100	100,0
			1.600	0,01
Desglossament				
Pensions	9.302.500	9,5		
Altres prestacions socials	1.116.900	1,1		
Serveis generals de la S.S.	384.000	0,4		
* Polítiques socials	10.803.400	11,0		
Foment de l'ocupació	805.800	0,8		
Desocupació	1.339.900	1,4		
Incapacitat temporal	528.300	0,5		
* Polítiques laborals	2.674.000	2,7		

Font: *Proyecto de Presupuestos Generales del Estado 2000*. Ministeri d'Economia i Hisenda. *Presupuestos de las Comunidades y Ciudades Autónomas 1998*. Ministeri d'Economia i Hisenda. *Pressupostos de Catalunya 2000*. DOGC. Generalitat de Catalunya, 22/5/2000.

Quadre A.14.**Catalunya: distribució de la renda 1990 - 1991**

Participació percentual en decils de renda en l'ingrés total de les llars

Decils	Catalunya		Espanya	
	%	% acumulat	%	% acumulat
Primer	2,78	2,78	2,71	2,71
Segon	4,59	7,37	4,32	7,03
Tercer	5,82	13,19	5,64	12,67
Quart	6,88	20,07	6,79	19,46
Cinquè	8,20	28,27	7,95	27,41
Sisè	9,36	37,63	9,23	36,64
Setè	10,78	48,41	10,65	47,29
Vuitè	12,66	61,07	12,51	59,80
Novè	15,44	76,51	15,48	75,28
Desè	23,49	100,00	24,72	100,00
Índex de Gini	0,31		0,32	

Font: INE i Idescat.

Quadre A.15.
Catalunya: ingressos i despeses per decils 1990/1991

Decils	Nombre de llars		Ingressos Mitjans (pessetes)		Despeses Mitjanes (pessetes)		Despesa Sobre Consum		
	Nombre de llars	Nombre de persones	Per llar	Per persona de consum	Despesa total	Per llar	Per persona de consum	Per llar	Per persona de consum
Primer	180.618	333.272	692.960	386.730	194.344	1.075.995	583.139	155,3	150,8
Segon	180.618	448.403	1.159.227	480.411	275.563	1.525.667	614.544	131,6	127,9
Tercer	180.618	527.176	1.481.789	518.553	366.406	2.028.624	695.035	136,9	134,0
Quart	180.618	557.473	1.757.646	586.499	393.408	2.178.122	705.698	123,9	120,3
Cinquè	180.618	666.544	2.050.837	570.257	456.262	2.526.116	684.519	123,2	120,0
Sisè	180.618	636.247	2.351.114	684.239	495.964	2.745.928	779.515	116,8	113,9
Setè	180.618	684.723	2.695.153	729.962	541.303	2.996.949	790.543	111,2	108,3
Vuitè	180.618	684.723	3.174.562	856.652	681.577	3.773.583	995.406	118,9	116,2
Novè	180.618	763.496	3.992.461	967.948	808.717	4.477.499	1.059.229	112,1	109,4
Desè	180.618	757.437	6.266.723	1.531.123	1.112.669	6.160.344	1.468.993	98,3	95,9
Total	1.806.180	6.059.494	2.561.849	783.331	5.326.213	2.948.877	901.671	115,1	115,1

Renda Bàsica 1991

523.658

523.658

REBD (milions de pessetes)

6.346.210

Població

6.059.494

REBD per càpita (pessetes)

1.047.317

RB el 1991

523.658

Fonts: *Encuesta de Presupuestos Familiares 1990-1991*. Volum IV. Resultats per comunitats autònomes. INE Madrid, 1995 i *Renta Nacional de España y su distribución provincial*. Fundació BBV. Madrid, 1999.

Quadre A.16.

Catalunya: ingressos i despeses per decils 1990/1991

Decils	Ingressos per persona			Despesa per persona 100%			Despesa per persona 80%		
	sense RB	per RB	Total	total hipotètic	sense RB	addicional RB	total hipotètic	sense RB	addicional RB
	1	2	3=1+2	3	4	5=3-4	6	4	7=6-4
Primer	386.730	523.658	910.388	910.388	583.139	327.249	728.311	583.139	145.172
Segon	480.411	523.658	1.004.069	1.004.069	614.544	389.525	803.255	614.544	188.711
Tercer	518.553	523.658	1.042.211	1.042.211	695.035	347.176	833.769	695.035	138.733
Quart	586.499	523.658	1.110.157	1.110.157	705.698	404.459	888.126	705.698	182.427
Cinquè	570.257	523.658	1.093.915	1.093.915	684.519	409.396	875.132	684.519	190.613
Sisè	684.239	523.658	1.207.897	1.207.897	779.515	428.382	966.318	779.515	186.803
Setè	729.962	523.658	1.253.620	1.253.620	790.543	463.077	1.002.896	790.543	212.353
Vuitè	856.652	523.658	1.380.310	1.380.310	995.406	384.904	1.104.248	995.406	108.842
Novè	967.948	523.658	1.491.606	1.491.606	1.059.229	432.377	1.193.285	1.059.229	134.056
Desè	1.531.123	523.658	2.054.781	2.054.781	1.468.993	585.788	1.643.825	1.468.993	174.832
Mitjana	783.331	523.658	1.306.989	1.306.989	901.671	405.318	1.045.591	901.671	143.920

Font: Elaboració pròpia amb dades del quadre A.15.

Quadre A.17.

Unió Europea 1996

Indicadors comparatius de la despesa en protecció social

	En % del PIB	En unitats de poder de compra per habitant
Suècia	34,8	6.119
Dinamarca	33,6	6.884
Finlàndia	32,1	5.226
Holanda	30,9	5.952
França	30,8	5.608
Alemanya	30,5	6.351
Bèlgica	30,0	6.059
Àustria	29,5	6.050
Europa - 15	28,7	5.120
Regne Unit	27,7	4.839
Luxemburg	26,2	8.297
Itàlia	24,8	4.644
Grècia	23,3	2.695
Espanya	22,4	3.160
Portugal	21,6	2.533
Irlanda	18,9	3.069
Catalunya	20,3	3.480

Font: Eurostat / Idescat (www.idescat.es).

Per règims i classes

Règim	Classes					
	Total Milers de pensions mensual	Pensió Mitjana mensual	Incapacitat Milers de pensions mensual	Jubilació Milers de pensions mensual	Viduitat Milers de pensions mensual	Orfandat + Fav. famíl. Milers de pensions mensual
Pensions No Contributives						
Invalidesa	234,2	40,9	234,2	40,9		
Jubilació	223,4	35,7		223,4	35,7	
Total	457,6	38,3	234,2	223,4		
Pensions Assistencials						
Malaltia	54,2	24,9				
Vellesa	27,9	24,9		27,9	24,9	
Total	82,2	24,9		27,9		
Prestacions de la LISMI						
Subsidi ingrés mínim	95,2	24,7				
Subsidi ajuda tercera persona	18,2	9,7				
Subsidi per despesa de transport	9,6	6,1				
Assistència sanit. i prest. farmacèutica	28,9					
Total	127,7	20,3				
Total Contribució i Assistència	8.176,7		1.032,0	4.701,7	1.973,1	287,6

Font: Elaboració pròpia amb dades del *Boletín de Estadísticas Laborales*. Ministeri de Treball i Afers Socials. 2000.

Quadre A.19.**Catalunya: finançament del sistema de protecció social 1997**

Import total i per càpita aportats segons les fonts de finançament

	Catalunya			Espanya		
	Milions de pessetes	%	Pessetes per càpita	Milions de pessetes	%	Pessetes per càpita
Cotitzacions efectives dels empresaris	1.378.805	42,4	225.469	7.355.081	42,4	186.683
Cotitzacions imputades als empresaris	291.779	9,0	47.713	1.701.218	9,8	43.623
Cotitzacions de les persones protegides	505.154	15,5	82.605	2.704.966	15,6	68.788
Cotitzacions reassignades	58.300	1,8	9.534	328.169	1,9	8.345
Aportació Administració autonòmica	48.398	1,5	7.914		0,0	
Aportació Administració central	822.541	25,3	134.506	4.242.234	24,4	107.882
Aportació altres administracions	29.292	0,9	4.790	459.168	2,6	11.677
Altres ingressos corrents	120.832	3,7	19.759	564.795	3,3	14.363
Total Finançament	3.255.101	100,0	532.290	17.355.631	100,0	441.361
Despeses del sistema de protecció social						
Import total i per càpita per tipus de despesa i funció						
	Catalunya			Espanya		
	Milions de pessetes	%	Pessetes per càpita	Milions de pessetes	%	Pessetes per càpita
Prestacions per protecció social	2.858.585	100,0	467.452	16.686.462	100,0	424.343
Malaltia / Assistència sanitària	805.502	28,2	131.720	4.819.404	28,9	122.559
Invalidesa	232.760	8,1	38.062	1.281.498	7,7	32.589
Vellesa	1.214.913	42,5	198.669	6.985.153	41,9	177.635
Supervivència	111.969	3,9	18.310	712.655	4,3	18.123
Família / fills	55.004	1,9	8.995	340.618	2,0	8.662
Atur	405.951	14,2	66.383	2.357.444	14,1	59.951
Habitatge	14.362	0,5	2.349	57.589	0,3	1.465
Exclusió social	18.124	0,6	2.964	132.101	0,8	3.359
Despeses de l'Administració	52.228		8.541	386.258		9.823
Altres despeses	12.977		2.122	43.240		1.100
Total Despeses	2.923.790		478.115	17.115.960		435.266
Saldo	331.311		54.175	239.671		6.095

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials i Idescat (www.idescat.es).

Quadre A.20.**Catalunya: beneficiaris per desocupació 1991 - 2000**

Nombre de beneficiaris de les prestacions per desocupació i taxes de cobertura: mitjana anual

Catalunya	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Mitjana 91/99
Desocupació total	125.114	147.235	180.828	167.456	126.527	115.643	100.966	86.310	81.599	80.833	121.251
Prestació assistencial	72.637	84.320	105.778	238	78	77.642	70.242	60.336	19	7	47.130
Desocupació parcial	539	679	1.302	97.439	84.327	86	68	41	51.382	45.782	28.165
Capitalització	21.155	9.776	2.852	2.834	2.440	2.064	1.723	1.699	2.579		4.712
Total	219.445	242.010	290.760	267.967	213.372	195.435	172.999	148.386	135.579	126.622	201.258
Taxa bruta de cobertura	73,5	89,8	89,8	78,5	67,2	68,8	70,2	74,2	74,0	81,8	76,8

Espanya	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Mitjana 91/99
Desocupació total	613.146	728.342	834.413	738.365	619.167	592.357	530.494	462.180	440.704	446.413	600.558
Prestació assistencial	575.504	700.579	871.198	793.074	299	557.445	517.403	466.168	99	265	448.203
Desocupació parcial	3.011	2.538	3.434	729	614.021	230	186	114	400.308	367.908	139.248
Subsidi agrari	236.327	201.372	223.924	227.215	216.099	192.277	192.738	201.595	210.650	224.170	212.637
Capitalització	81.513	44.609	10.798	10.935	8.174	7.541	7.144	8.931	9.384	10.833	19.986
Total	1.509.501	1.677.440	1.943.767	1.770.318	1.457.760	1.349.850	1.247.965	1.138.988	1.061.145	1.049.589	1.420.632
Taxa bruta de cobertura	51,9	63,2	67,2	57,8	49,0	50,5	52,1	51,2	50,9	55,5	54,9

Font: Instituto Nacional de Empleo i Idescat (www.idescat.es).

Quadre A.20.1.

Desocupació: beneficiaris de l'atur segons classe de prestació 1998

	Total	Nivell contributiu		Nivell assistencial		Total assistencial
		Desocupació total	Desocupació parcial	Subsidi	Subsidi de treballadors eventuais agraris	
Espanya	1.240.821	530.494	186	517.403	192.738	710.141
Catalunya	171.276	100.966	68	70.242	0	70.242
Barcelona	132.832	79.550	54	53.228	0	53.228
Girona	15.351	8.178	8	7.165	0	7.165
Lleida	6.535	4.072	1	2.462	0	2.462
Tarragona	16.557	9.166	5	7.386	0	7.386
% Catalunya sobre Espanya	13,8	19,0	36,6	13,6	0,0	9,9

Font: *Anuario de Estadísticas Laborales y de Asuntos Sociales*. Ministeri de Treball i Afers Socials.**Quadre A.20.2.**

Catalunya: desocupació EPA. IV Trimestre

	Total	Variació	Taxa d'atur	Homes	Variació	Taxa d'atur	Dones	Variació	Taxa d'atur
1990	321.500		12,7	128.000		8,1	193.500		20,5
1991	325.200	3.700	12,8	141.400	13.400	9,0	183.800	-9.700	19,2
1992	390.600	65.400	15,7	180.800	39.400	11,7	209.800	26.000	22,0
1993	554.300	163.700	21,5	293.000	112.200	18,9	261.300	51.500	25,5
1994	556.400	2.100	21,3	267.700	-25.300	17,0	288.700	27.400	27,7
1995	531.100	-25.300	19,9	245.400	-22.300	15,5	285.700	-3.000	26,4
1996	507.100	-24.000	18,8	245.600	200	15,4	261.500	-24.200	23,8
1997	435.400	-71.700	16,2	185.300	-60.300	11,7	250.100	-11.400	22,7
1998	364.900	-70.500	13,6	147.800	-37.500	9,4	217.100	-33.000	19,5
1999	270.300	-94.600	10,1	108.900	-38.900	7,0	161.400	-55.700	14,2
2000	237.800	-32.500	9,7	93.300	-15.600	6,9	144.500	-16.900	13,6
1990-2000		-83.700			-34.700				-49.000

Font: INE: EPA. Idescat (www.inescat.es).

Quadre A.20.3**Desocupació i subsidi d'atur, 1996**

	Total	Homes	Dones	% homes s/ total	% dones s/ total
Catalunya					
Prestacions (milions de pessetes)	189.401	113.773	75.628	60,1	39,9
Perceptors atur	430.189	240.836	189.353	56,0	44,0
Prestació mitjana anual	440.274	472.409	399.401	107,3	90,7
Espanya					
Prestacions (milions pessetes)	1.116.119	703.233	412.886	63,0	37,0
Perceptors atur	2.880.483	1.734.968	1.145.515	60,2	39,8
Prestació mitjana anual	387.476	405.329	360.337	104,6	93,0

Font: *Boletín Mensual de Estadística*. Ministeri de Treball i Afers Socials.

Quadre A.21.**Catalunya: salaris 1998 - 2000**

Salaris mitjans per hora i mes (pessetes)

Catalunya	1998	1999 Valor	2000	1998	1999 % variació	2000
Salaris per hora	1.576	1.619	1.673	3,1	2,7	3,3
Indústria	1.721	1.776	1.823	5,6	3,2	2,6
Construcció	1.328	1.389	1.500	0,8	4,6	8,0
Serveis	1.492	1.523	1.592	1,6	2,1	4,5
Salari mensual	226.100	231.900	239.000	2,9	2,6	3,1
<hr/>						
Espanya	1998	1999 Valor	2000	1998	1999 % variació	2000
Salaris per hora	1.543	1.583	1.620	2,8	2,6	2,3
Indústria	1.646	1.690	1.738	3,3	2,7	2,8
Construcció	1.279	1.330	1.388	3,3	4,0	4,4
Serveis	1.536	1.570	1.613	2,9	2,2	2,7
Salari mensual	220.100	225.100	230.300	2,3	2,3	2,3

Font: Instituto Nacional de Estadística i Idescat (www.idescat.es).

Quadre A.22.

Catalunya: sinistralitat 1994 - 2000

	Nombre d'accidents amb baixa	Variació anual	Nombre d'accidents amb baixa greus	Nombre d'accidents mortals
A desembre de 1994	112.989		1.386	147
A desembre de 1995	121.859	8.870	1.452	156
A desembre de 1996	122.626	767	1.494	141
A desembre de 1997	133.861	11.235	1.458	175
A desembre de 1998	151.705	17.844	1.579	158
A desembre de 1999	171.532	19.827	1.666	180
A desembre de 2000	183.393	11.861	1.487	151
Mitjana anual	142.566		1.503	158

Font: Idescat.

Quadre A.23.

Catalunya: costos laborals

Costos mitjans del segon trimestre de 2001

	Catalunya			Espanya		
	Pessetes	Índex 2000=100	% variació interanual	Pessetes	Índex 2000=100	% variació interanual
Cost per treballador i mes						
Cost laboral total	324.618	106,4	3,4	302.159	103,9	3,6
Cost salarial	246.627	106,6	2,6	226.758	103,4	2,9
Altres costos laborals	77.991	105,6	6,2	75.401	105,3	6,0
Cost per hora efectiva						
Cost laboral total	2.279	103,3	3,6	2.117	102,3	4,0
Cost salarial	1.731	103,5	2,7	1.588	101,8	3,2
Altres costos laborals	548	102,6	6,6	529	103,9	6,7

Font: Instituto Nacional de Estadística i Idescat (www.idescat.es).

Quadre A.24.

Costos laborals per hora a la indústria i els serveis, 1999

Països	Euros
Àustria	27,2
Mitjana Unió Europea	21,5
Espanya	15,3
Portugal	7,0
Estats Units	17,9
Japó	21,9

Nota: Les xifres de Portugal i Grècia corresponen a 1998. Les de Grècia només inclouen la indústria.
Font: Eurostat i *Informe Mensual*, abril 2001, Fundació La Caixa.

Quadre A.25.

La “bretxa” fiscal a l’OCDE 1999

Països	% dels costos laborals que es destina a pagar retencions i cotitzacions, inclosos empresaris i treballadors	% del salari que es destina a pagar retencions i cotitzacions	Salaris bruts anuals en dòlars en termes de poder de compra
Dinamarca	45	44	31.445
Alemanya	52	42	25.680
Bèlgica	57	42	30.442
Holanda	44	35	29.157
Suècia	30	34	22.723
Finlàndia	47	34	23.961
Polònia	43	31	10.897
Hongria	51	30	7.133
Àustria	46	29	23.205
Itàlia	47	29	23.325
Noruega	37	29	27.681
França	48	28	20.620
Canadà	31	27	29.649
Luxemburg	35	26	27.207
Estats Units	31	26	27.207
Austràlia	26	26	29.980
Irlanda	32	24	26.537
Regne Unit	31	24	26.537
República Txeca	43	23	12.073
Turquia	30	23	19.313
Suïssa	30	22	30.878
Islàndia	24	21	20.876
Nova Zelanda	19	19	24.303
Portugal	33	18	11.451
Grècia	33	18	13.987
Espanya	37	18	18.531
Japó	24	16	26.372
Corea	16	9	27.344
Mèxic	14	2	7.329

Font: OCDE. *El Mundo*, 24 de febrer de 2001.

Quadre A.26.

Ingressos mitjans per treballador al mes. Trimestre gener-març de 2001

Comunitats	Pessetes Quantitats brutes	% variació respecte el mateix trimestre de l'any anterior	Inflació interanual %	Guany mitjà per hora treballada
País Basc	253.284	1,0	4,0	1.822
Madrid	252.964	3,6	3,9	1.765
Astúries	231.119	2,4	4,0	1.643
Navarra	230.864	1,5	3,9	1.657
Catalunya	222.351	2,6	4,0	1.574
Mitjana espanyola	216.270	2,1	3,9	1.528
Aragó	213.919	1,4	4,0	1.520
Cantàbria	213.794	0,1	3,5	1.497
Castella i Lleó	206.850	0,7	3,9	1.478
Andalusia	199.422	0,8	3,7	1.411
La Rioja	195.288	1,75	4,1	1.375
Comunitat Valenciana	194.695	1,4	3,8	1.369
Balears	192.959	1,0	4,4	1.367
Galícia	186.884	2,6	3,6	1.317
Canàries	186.848	1,6	3,2	1.301
Extremadura	184.139	2,5	3,9	1.313
Castella - La Manxa	180.396	1,0	3,7	1.274
Múrcia	168.287	3,0	4,7	1.239
Indústria	234.172	2,5	4,2	
Serveis	214.347	2,6		
Construcció	183.339	3,6		

Font: Elaboració pròpia amb dades d'*El Periódico de Cataluña*, 16 de juny de 2001 i de *Informe Mensual*, de La Caixa.

Quadre A.27.

Tipus d'IVA vigent als països de la Comunitat. Posició l'1 de maig de 1999

Estat	IVA Superreduït	IVA Reduït	IVA Normal
Dinamarca			25,0 %
Suècia		6,0/12,0 %	25,0 %
Finlàndia		8,17 %	22,0 %
Bèlgica	1,0 %	6,0 %	21,0 %
Irlanda	4,0 %	12,5 %	21,0 %
França	2,1 %	5,5 %	20,6 %
Itàlia	4,0 %	10,0 %	20,0 %
Àustria		10,0/12,0 %	20,0 %
Grècia	4,0 %	8,0 %	18,0 %
Països Baixos		6,0 %	17,5 %
Regne Unit		5,0 %	17,5 %
Portugal		5,0/12,0 %	17,0 %
Alemanya		7,0 %	16,0 %
Espanya	4,0 %	7,0 %	16,0 %
Luxemburg	3,0 %	6,0 %	15,0 %

Font: DG Fiscalitat i Unió Duanera. *El Mundo*, 4 d'abril de 2001.

Quadre A.28.

Beneficis nets del període gener 2000 - gener 2001

Íbex 35	En milions d'euros	% respecte de l'any 2000
Ferrovial	48,91	75,37
Aceralia	100,9	70,30
Gamesa	13,58	55,02
Alba	38,80	49,23
NH Hoteles	14,48	39,36
BSCH	668,3	38,30
Dragados	41,2	26,30
Telefónica	431,8	24,80
BBVA	553,0	24,10
Indra	10,6	22,41
ACS	27,07	22,21
Endesa	384,37	20,40
Repsol YPF	595,0	20,18
Sol Meliá	31,0	17,99
Banco Popular	136,88	15,14
FCC	47,43	14,84
Acciona	25,2	13,67
Teléfonos Móviles	154,7	13,67
Gas Natural	174,73	13,17
Altadis	82,7	13,10
Unión Fenosa	103,39	12,02
Iberdrola	244,2	11,47
Prisa	31,85	10,71
REE	22,71	8,09
Amadeus	37,0	7,90
Carrefour	35,68	5,22
Acesa	38,26	4,59
Bankinter	26,87	-11,38
Zeltia	4,29	-51,74
Telepizza	2,91	-57,45
Acerinox	20,07	-76,02
Terra	-174,48	-149,11
Picking Pack	-7,6	
Sogecable	-8,73	
TPI	-7,74	
Total (euros)	3.949	16,29
Total (milions de pessetes)	657.113	

Quadre A.28.

Beneficis nets del període gener 2000 - gener 2001

Les entitats espanyoles que van guanyar més: gener - desembre de 2000

Íbex 35	En milions de pessetes	% respecte de l'any 2000
Unión Fenosa	93.584	253,60
Repsol	404.135	140,00
BSCH	375.723	43,36
Telefónica	300.294	34,00
BBVA	371.388	27,90
Gas Natural	82.800	17,00
Endesa	211.653	16,50
Banco Popular	81.622	13,40
Iberdrola	121.531	9,80
Altadis	53.327	
IPC 2000		3,0
IPC 2001		4,0
Salari mitjà 2000		2,4
Salari mitjà 2001	216.270	2,1 - 2,8
Salari mínim 2000	70.680	2,0
Salari mínim 2001	72.120	2,0

Quadre A.29.

Ingressos mensuals a Catalunya i Espanya

	Catalunya		Espanya	
	%	% Acumulat	%	% Acumulat
40.000 pessetes o menys	0,30	0,30	0,30	0,30
De 40.001 a 60.000 ptes.	2,48	2,78	2,80	3,10
De 60.001 a 80.000 ptes.	3,85	6,63	5,40	8,50
De 80.001 a 120.000 ptes.	9,55	16,18	13,10	21,60
De 120.001 a 160.000 ptes.	13,05	29,23	17,30	38,90
De 160.001 a 200.000 ptes.	13,69	42,93	15,00	53,90
De 200.001 a 250.000 ptes.	15,51	58,43	13,00	66,90
De 250.001 a 400.000 ptes.	14,07	72,50	14,90	81,80
De 400.001 a 600.000 ptes.	4,57	77,07	5,60	87,40
Més de 600.001 ptes.	5,66	82,73	2,60	90,00
No sap / No contesta	17,26	100,00	10,00	100,00

Font: Unespa – Gallup. *El País*, 11 d'agost de 2001.

Quadre A.30.**Càlcul de les modificacions en el sistema pressupostari 2001**

	Milions de pessetes	Despesa del període	Període
Per Ingressos Fiscals	13.000		
A) Harmonització fiscal			
* Desgravació fons privats de pensions			
* Desgravació fons 'unit linked'			
* Habitants en residències paradisos fiscals			
B) Creació de nous fons de finançament	13.000		
* Taxa Tobin			
* Ecotaxes tipus Balears	13.000		
Per Estalvi en Despesa Pública	5.572.168		
C) Transferències a empreses per polítiques agràries, industrials i de serveis	294.671		
* Reestructuració del sector pesquer	98.839		
* Fabricants de maquinària agrícola	5.500		
* Santana Motor	43.000		
* Empreses privades vinculades a la Generalitat	61.840		
* Per les "vaques boges"	19.500		
* Ajuda a les pimes	1.200		
* Subvenció de diversos Dept. de la Generalitat	2.379		
* Subvenció a EPLICSA Catalunya	1.753		
* A Ercros	8.500		
* Pla estratègic COPCA	50.000	200.000	2001-2004
* Pla Exterior Audiovisual	1.500		
* Diversos	660		
D) Transferències per polítiques socials	347.824		
* Violències domèstiques	2.703	8.110	1998-2000
* Jubilacions anticipades	200.000		
* Jubilacions anticipades a agricultors	4.914		
* A músics	1.600		
* Increment pensions mínimes	100.000		
* Ajudes a estratègies de cooperació	3.893		
* ONG reclamen una renda solidària anual de	19.000		
* Per promoure la lectura entre la població	5.589		
* Inserio en vacances	8.000		
* Pla de voluntariat a les escoles públiques	2.125	8.500	2001-2004

Quadre A.30.

Càlcul de les modificacions en el sistema pressupostari 2001

	Milions de pessetes	Despesa del període	Període
E) Transferències per polítiques laborals	4.453.986		
* Per desocupació	646.844		
* Per maternitat	107.142	53.571	5 mesos
* A rebaixes de les quotes patronals a la SS	500.000		
* Fons per a la formació (INEM-UE)	400.000		
* Destinat a Fons de Pensions	700.000		
* Plan Nacional de Inclusión Social	2.100.000	4.200.000	en 2 anys
G) Defensa i seguretat ciutadana	432.830		
* Investigació i desenvolupament militar	241.000		
* Armament a Ceuta, Melilla i Canàries	100.000		
* Satèl·lit militar comunicacions	25.000		
* Captar personal professional	2.180		
* Dos avions per al Rey i el president del Govern	7.150	28.600	en 4 anys
* 257 avions A400M	57.500	575.000	en 10 anys
H) Diversos	42.857		
* Fons comunitaris	42.857	300.000	en 7 anys
Total Recaptació	5.585.168		
PIB	100.000.000		
% sobre el PIB	5,59		

Annex 2
Els col·lectius prioritaris de la Renda Bàsica

1. Les persones de la marginació: drogoaddictes, sidoses, preses, dones maltractades i que pateixen agressions sexuals, prostitutes, persones sense sostre, aturades, immigrants, etc.

La marginació social es caracteritza per una varietat de circumstàncies, la interrelació de les quals sovint pot incidir sobre un mateix individu: es pot donar el cas d'una persona que, patint l'atur de llarga durada i mancada d'ingressos, es vegi abocada a refugiar-se en l'alcohol o la droga i, per poder obtenir-la es vegi impulsada a robar o a prostituir-se, a injectar-se en condicions propícies a la contaminació de la sida i, finalment, acabar a la presó per robatori i tràfic de drogues. O que, mancada d'ingressos, causa principal d'aquestes manifestacions de marginació, comenci a robar, o a traficar amb droga, o a prostituir-se, o a refugiar-se en l'alcohol, o a maltractar els seus familiars, o a viure sense sostre, o a migrar, etc. Les circumstàncies s'encadenen les unes amb les altres de manera que, molt sovint, aquesta gent acaba a la presó: "la presó alberga els sectors més desprotegits de la societat, concentra percentatges elevadíssims d'immigrants¹ i estrangers, marginats o exclosos de tota 'lògica mercantil', conté masses ingents de persones malaltes i, per aquesta tasca, recorre a la sofisticació d'uns règims penitenciaris de signe cada vegada més repressiu"².

1. "El 59% dels detinguts a la ciutat de Barcelona des del gener fins al setembre de l'any 2001 són immigrants". *El País*, 3 d'octubre de 2001.

2. "Dossier: sida y cárcel", a *Panóptico*. núm.1, nova època, 1r semestre de 2001. Virus editorial.

En termes de maltractaments i assetjament sexual, la violència que pateixen les dones va en augment. Si a aquesta tendència hi afegim que els fons d'Assumptes Socials a càrrec del 0,5% de l'IRPF i altres entitats es van reduint, la realitat futura d'aquest col·lectiu no és gens esperançadora.

La prostitució, que últimament està dominada per xarxes de tràfic de persones i per la incorporació massiva de persones immigrades, continua generant situacions de dominació, dependència i submissió: darrera o sota totes les situacions de les persones que exerceixen la prostitució hi ha, principalment, la manca de recursos econòmics, especialment en el cas de les persones que procedeixen d'altres països. Fins i tot els poders públics comencen a sensibilitzar-se amb aquesta realitat mercantil i es pregunten si no ha arribat el moment de trobar-hi una solució³.

“Entre preventius i penats, la població reclusa no deixa de créixer. Causes? En la majoria dels casos, comencen pels mateixos motius que condueixen a la prostitució: manca de mitjans econòmics, educació molt baixa, entorn familiar desestructurat, etc. “Des de la presó, hi ha educadors que opinen que farien falta institucions especialitzades en el trànsit de la presó al carrer, perquè hi ha interns que no han treballat mai i els fa vertigen sortir, tot i que somnien amb la llibertat. No s’han preparat per a això i tenen por del que es poden trobar. A més, saben que al seu expedient, hi consta –durant els cinc primers anys de llibertat– que tenen antecedents penals, cosa que encara els dificulta més les coses a l’hora de buscar feina”⁴.

Els sense sostre procedeixen d’una concatenació de “disfuncions socials”: atur crònic, sense ingressos, llars desfetes, abandó familiar, expresos, etc.; el recorregut vers el carrer com a llar pot començar en qualsevol moment i circumstància social adversa; no és un col·lectiu nombrós; a la província de Barcelona s’estima l’existència de prop de 7.000 persones sense sostre, cosa que no suposa un cost preocupant per a la RB⁵.

3. Jordi Xuclà (senador de CiU), “*Davant la prostitució*”, a *El Mundo*, 29 de setembre de 2001.

4. Sandra Camps, “*Marcados por la cárcel*”, a *El País*, 14 d’octubre de 2001.

5. Jordi Balot, “*Els sense sostre: hi ha realitats que s’han de conèixer*”, a *Papers*, núm. 140. Cristianisme i Justícia, abril 2000.

A les diferents formes de lluita que existeixen per combatre aquests entorns de patiment humà, expressades a través de “la mateixa resistència de molts presos i preses, les mobilitzacions dels seus familiars, col·lectius i associacions en defensa dels drets dels marginats, la feina dels advocats i advocades que defensen les garanties de les persones privades de llibertat, les anàlisis i reflexions crítiques dels estudiosos compromesos amb aquest tipus de situacions”, la RB també s’hi vol sumar amb l’aportació d’aquest suport econòmic tan indispensable per refer-se en condicions tan precàries; l’estigma social que pateixen aquestes persones les torna a marginar, en el moment que intenten restablir les seves vides.

2. Les persones discapacitades: sordes, mudes, cegues, coixes, paralítiques, disminuïdes psíquiques, sidoses, ancianes, afectades d’Alzheimer, síndrome de Down, Creutzfeldt-Jakob, etc.

Aquest tipus de persones es caracteritzen pel fet de patir unes discapacitats que requereixen una atenció molt especialitzada que hauria d’anar a càrrec de cuidadors i institucions amb molta experiència en aquestes disminucions. Però, l’ingrés en una institució competent –que normalment és privada però amb subvencions públiques– i la dedicació del cuidador a domicili –generalment no remunerada perquè va a càrrec dels familiars– suposen dos dels components més importants del cost econòmic de l’atenció a aquestes persones. Un cost que, especialment en el cas de famílies amb ingressos baixos, és impossible d’afrontar i, per tant, suposa la impossibilitat de l’accés a aquest tipus d’atencions.

La conseqüència més preocupant, en aquests casos, és que les persones discapacitades no percebran l’atenció personal i facultativa que els cal, a més del sofriment de les famílies amb aquest tipus de mancances a casa seva. No cal dir que la RB suposa una ajuda econòmica força significativa, de tipus personal i familiar, per pal·liar aquest tipus de situacions.

Segons l’Organització Mundial de la Salut, “la depressió, l’esquizofrènia, els trastorns d’ansietat o l’alzheimer són malalties que s’estan expandint, mentre els agents socials,

polítics i econòmics no s’hi impliquin i busquin solucions... la salut mental és una alarma per a la salut pública”. El Cap de Psiquiatria de l’Hospital Clínic de Madrid va proposar una reivindicació: “Des que es van tancar els manicomis, molts malalts mentals són cuidats per les famílies. Però aquestes no tenen coneixement de les malalties ni reben suport econòmic. En molts casos, els cuidadors són els fills que han deixat de treballar per atendre dia i nit els pares o els avis. És a dir, es converteixen en agents sanitaris, però ningú no els paga per fer-ho; i això és una realitat inacceptable”⁶. En efecte, la RB solucionaria i reconeixeria la labor social que ofereixen aquestes persones dedicades a aquest tipus d’activitats, tot i que –per ara– es tracti de les relacions entre familiars.

“Cada vegada són més els ancians que viuen sols o acompanyats de la seva parella. Però, a Barcelona, el servei d’atenció domiciliària està sota mínims. Només el 2% dels ancians que necessiten atenció a casa la tenen; la cobertura d’aquest servei és irrisòria”. “El 72% de l’ajuda a aquest col·lectiu la dona la mateixa família, especialment les dones”. L’atenció domiciliària hauria de ser un dels àmbits prioritaris de la intervenció pública, entre altres motius, perquè la majoria dels ancians no tenen mitjans econòmics per poder pagar aquests serveis amb els seus propis ingressos i alleugerir el llast que suposa per a les relacions familiars”. Els municipis catalans amb més de 20.000 habitants, i els consells comarcals amb menys població, que es responsabilitzen de l’atenció domiciliària estan reclamant fons a la Generalitat per poder atendre aquests serveis. La RB no només finançaria aquestes despeses, sinó que també serviria per generar i mantenir aquest tipus d’ocupació; és a dir, també cuidaria els que cuiden.

3. Les persones del món de la cultura: teatre, cine, circ, òpera, ballet, actors, músics, directors, personal auxiliar, etc.

Per desenvolupar les seves feines artístiques, totes aquestes persones han d’estar reclamant contínuament ajuda a l’Estat; per poder sobreviure d’aquestes activitats han de fer un rosari de reclamacions periòdiques incessant i insistent.

6. Rafael José Alvarez, “Una de cada dos personas sufrirá un trastorno mental”, a *El Mundo*, 3 d’octubre de 2001.

“Combatre la precarietat laboral dels cantants i intèrprets en llengua catalana i posar una nota de color als actes socials i culturals de la UGT a Catalunya, són les dues branques de l’acord de col·laboració que abans d’ahir van signar l’Associació de Cantants i Intèrprets Professionals de Catalunya (ACIC) i la UGT. Segons Lluís Marraset, president d’ACIC, la precarietat laboral és un mal comú entre els cantants i els músics..., i les cases discogràfiques imposen unes condicions lleonines que, a la pràctica, minimitzen els beneficis econòmics dels artistes i coarten la seva llibertat professional i creativa. A més, afegeix, el Llibre Blanc de la Música a Catalunya, sufragat ja fa anys pel Departament de Cultura, va costar més de 200 milions de pessetes i no ha servit per a res perquè està guardat en un calaix”⁷.

Al mateix temps, pel fet de no tenir mitjans econòmics, moltes persones renuncien a provar sort en el món de les arts culturals. Gairebé segur que no són pas tots els que hi ha, ni tampoc hi són tots els que són o, segurament, podrien ser. Com ja anem repetint, la RB hauria de convertir-se en un comodí econòmic que permetés que cada persona pugui intentar les seves experiències de vida, d’acord amb el principi d’igualtat d’oportunitats que tant es reclama/proclama en aquesta societat, però que sempre està mancat de l’instrument oportú, dels mitjans econòmics per posar-lo a la pràctica.

4. Les persones amb oficis que desapareixen: miners, pescadors, etc.

Unes a causa de la pobresa en què es troben, d’altres a causa de la dependència de la concessió de subvencions públiques per realitzar les seves activitats, el drama de tota aquesta gent és assegurar de manera permanent l’accés a la salut, l’educació, l’habitatge, la protecció social, la nutrició, a un oci creatiu, etc. Hi ha milers d’ajudes i programes, però cap d’ells no cobreix satisfactòriament, i menys de forma articulada, totes aquestes contingències humanes. El Govern ha dissenyat el Pla Nacional d’Acció per a la Inclusió Social, un conjunt de mesures reunides i relacionades amb

7. *Trescientos cantantes en catalán se adhieren a UGT i actuarán en sus actos populares*, a *El País*, 15 d’agost de 2001.

l'atur, els serveis socials, l'habitatge, l'educació i la salut, la infància, les discapacitacions, els sense sostre, els exreclusos, els immigrants, etc.

Les característiques i les normes del Pla, malgrat que intenta reunir-les, continua contenint totes les limitacions esmentades repetidament en aquest treball: control i cost burocràtic.

Requadre 14.

Exemples de com les administracions introdueixen gradualment models dèbils de RB

- La Junta d'Andalusia pagarà un salari d'inserció d'entre 56.000 i 70.000 pessetes als toxicòmans de l'assaig amb heroïna.
- El Constitucional iguala la pensió d'orfandat dels fills adoptius.

Annex 3
Justificació dels ingressos fiscals i la despesa pública en la RB

És curiós constatar que gairebé totes les persones i entitats que diàriament es beneficien d'aquesta mena d'ajudes estatals estan en contra de la despesa pública i del sistema d'impostos. Però encara és més curiós constatar que en el moment que els seus negocis pateixen algun tipus d'eventualitat econòmica, immediatament reclamen l'ajuda de l'Estat¹. No volen pagar impostos, però sí que volen rebre prestacions, subsidis, subvencions, etc. A la vegada, la connivència entre empreses, partits, sindicats i administracions fa que bona part d'aquestes ajudes estatals amaguin un potencial de frau a l'erari públic. Per exemple, des del 1982, els successius governs han anat reduint els impostos directes; en trams alts d'ingrés, el tipus d'impost ha baixat del 54% al 48%, ni més ni menys de 6 punts percentuals. Al mateix temps, el Sr. Rosell, president de Foment del Treball, la Patronal catalana, està reclamant al Govern que executi al més aviat possible la seva promesa de rebaixar l'impost de societats del 35% i el situï entre el 25% i el 30%, "perquè les empreses no perdin competitivitat" (*La Vanguardia*, 16 de maig de 2001).

1. Això em recorda el Sr. Pimentel, exministre "progre" del Govern PP, quan deia que calia anar eliminat progressivament les prestacions socials perquè ja era hora "d'anar deixant de viure del papa estat". Ho deia en un moment en què ell cobrava ni més ni menys que 12 milions de pessetes anuals de l'Administració, quan un pensionista –després de cotitzar durant 35 anys– no arribava a la mitjana de 2 milions de pessetes anuals; potser va ser per això, per evitar de "viure del papa estat", que va abandonar la seva cartera ministerial al govern.

Una manera més neta i transparent d'evitar tota la corrupció que s'amaga darrere la miriada d'ajudes estatals, i també de la discriminació fiscal a favor de les classes acabades que s'observa aquests darrers anys, consistiria a implantar un únic sistema de protecció social: la RB, una prestació que es concedeix directament a la ciutadania, que organitza i resol els assumptes individuals i col·lectius de la seva pròpia vida. Mostrem alguns exemples de l'ajuda/frau potencial extrets dels mitjans de comunicació:

Des dels ingressos fiscals

A) Normalització fiscal

L'Estat incentiva els plans privats de pensions. A les rendes altes, Hisenda els paga la meitat del pla. Amb un tipus marginal del 48%, l'estalvi impositiu finança gairebé la meitat de l'aportació. Invertir 1.200.000 pessetes quan es té una base liquidable superior a 11.200.000 pessetes suposa deixar de pagar a Hisenda 576.000 pessetes. Evidentment, com més gran sigui l'aportació i el tipus marginal més gran serà l'estalvi. (*ABC*, 24 de juny de 2001)

Els “segurfondos” tenen una fiscalitat molt particular. Els “unit linked”, assegurances lligades a una cartera de fons, tenen una reducció fiscal del 75% en 8 anys. Aquesta classe de rendiments només tributa un 25% del 48% del tipus impositiu que hauria de cotitzar.

Les societats d'inversió mobiliària de capital variable (simcav) es converteixen en el producte estrella per a les grans fortunes espanyoles. En la majoria dels fons d'inversió i dels fons de pensions privats, els inversors no tributen per la totalitat dels diners que retiren, sinó únicament per la part d'aquests diners que realment és plusvàlua. La simcav és un vehicle de diferiment del pagament d'impostos, perquè l'accionista pot tenir-hi els seus diners i anar-los revaloritzant sense pagar impostos personals fins que rescati la inversió, i sabent que les rendes generades només paguen l'1% per part de la societat, explica Carlos Gabarró, d'Ernest & Young Advocats. Els beneficis

de la simcav tributen a un tipus de l'1% en l'impost de societats, en lloc del 35% de les societats normals. A més, estan pràcticament exemptes de l'impost de transmissions patrimonials en moltes operacions societàries. Des del 1998 al primer trimestre del 2001, el nombre d'accionistes acollits a aquestes exempcions fiscals va ascendir de 49.294 fins a 176.066 i els fons invertits de 824.193 milions de pessetes a 2.218.538 milions. El fisc regala anualment als ciutadans amb capacitat d'invertir ni més ni menys del 34% d'aquests dos bilions de pessetes, una quantitat gens menyspreable si es dedica sense cap mena de requisits al ciutadà, independentment de si pot invertir o no, estalviar o no, produir o no. (*La Vanguardia*, 2 de setembre de 2001)

B) Obrir noves fonts de finançament

Bancs i Caixes d'Estalvi. A Mèrida, "el PSOE va donar suport, ahir, a l'impost ideat per la Junta d'Extremadura per gravar l'activitat dels bancs i caixes d'estalvi que operen a la regió i es va mostrar, igualment, favorable a l'establiment de l'anomenada taxa Tobin, tribut que gravaria els moviments especulatius a curt termini.

El secretari general del PSOE, José Luís Rodríguez Zapatero, va dir ahir que era «clarament favorable» a l'impost extremeny i va argumentar que «és bo que s'obrin noves figures impositives». En la mateixa línia, el PSOE ha presentat una proposta per debatre al Ple del Congrés, en la qual advoca per implantar l'anomenada taxa Tobin, que gravaria els moviments especulatius de capital, la recaptació de la qual es destinaria a lluitar contra la pobresa i reduir les desigualtats de renda. La iniciativa del PSOE defensa la consecució d'un «ampli acord internacional» que doti la comunitat mundial d'«instruments poderosos» que afavoreixin l'estabilitat econòmica i la proveeixin d'«importants fonts de recursos» amb les quals poder fer front a la pobresa". (*El Mundo*, 19 de març de 2001)

El Parlament balear aprova l'«ecotaxa». Aquest impost gravarà les estades a hotels i d'altres allotjaments turístics de les illes per finançar projectes de rehabilitació de zones turístiques i altres espais naturals. La recaptació anual prevista és de prop de 13.000 milions de pessetes. Aquest projecte s'inspira en figures impositives d'altres

països: Séjour i París a França, Canadà, Bermudes, Hawaii, Ghana, etc. En canvi, a Catalunya, es descarta l'aplicació d'aquest impost, va assegurar Xavier Cívit, director general de Turisme.

El Constitucional permet a la Generalitat cobrar temporalment l'impost a les grans superfícies. El Govern català preveu ingressar 2.444 milions de pessetes amb aquest gravamen i dedicar-lo a modernitzar el petit comerç.

La taxa Tobin arriba al Parlament espanyol. La lluita per la imposició d'aquest impost per regular els moviments de capitals sorgeix cada vegada que esclata una crisi financera de les que deixen el camp de batalla ple de cadàvers de països que, en molts casos, tot i que practiquen polítiques econòmiques virtuoses i apel·len al sacrifici dels seus ciutadans, queden arruïnats per la sortida immediata d'enormes quantitats de diners...

Aquesta és una de les errades d'una globalització que camina a diferents velocitats: llibertat absoluta per als capitals; llibertat relativa per als béns i serveis; escassa llibertat per als moviments de persones (migracions), i globalització política dels drets humans nul·la...

Cada dia es mouen més de dos bilions de dòlars als mercats financers internacionals, una bona part amb caràcter especulatiu, tot afectant el tipus de canvi de les divises... Per tal de regular aquests capitals, James Tobin va proposar un impost basat en un tipus gairebé insignificant (entre el 0,1% i el 0,5%) amb l'objectiu de desanimar l'especulació als mercats de divises i reduir el volum de moviments generats només per aquest motiu. Es calcula que amb una taxa impositiva del 0,1% es podrien arribar a recaptar entre 150.000 i 250.000 milions de dòlars que, administrats per la comunitat internacional, permetrien una contribució als problemes més greus de la humanitat...

Com sempre, la lluita per la taxa Tobin va ser iniciada i protagonitzada per la societat civil. Ara, després dels suports d'altres forces parlamentàries més a l'esquerra, arriba una proposició no de llei del Grup Parlamentari socialista sobre la taxa Tobin

al Parlament espanyol, signada pel seu portaveu, Juan Manuel Eguiagaray. La proposició insta el govern d'Aznar a sumar-se a l'esforç d'altres països i grups socials a favor d'aquest impost, que només té com a objectiu el que proposava JT: “posar una mica de sorra als engranatges ben lubricats de l'especulació financera”. (Joaquín Estefanía. *El País*, 18 de març de 2001)

Des de la reassignació de la despesa pública

C) Transferències a empreses per polítiques agràries, industrials i de serveis

Defraudacions

Anticorrupció investiga el frau de la Patronal gallega en cursos d'ocupació. El fiscal anticorrupció, Carlos Jiménez Villarejo, ahir va anunciar que el seu departament ha obert una investigació sobre el suposat ús indegut de fons europeus en la formació d'aturats i treballadors per part de la Patronal gallega. Jiménez Villarejo va mostrar el seu descontent amb la manca de col·laboració en diversos àmbits de l'Administració en la localització i denúncia de delictes econòmics: “O estem en una administració pública angelical o hi ha un silenci excessiu”.

Jiménez Villarejo va posar com a exemple de la seva denúncia la Comissió Nacional del Mercat de Valors (CNMV) al Tribunal de Defensa de la Competència, al Consell Consultiu de les Privatitzacions i a les tres administracions (central, autonòmica i local). “Hi ha alguna cosa que falla en les estructures de l'Administració pública quan ens veiem obligats a actuar a partir de notícies que es publiquen als mitjans de comunicació”, va dir Jiménez Villarejo durant una trobada amb l'Associació de Periodistes d'Informació Econòmica.

El fiscal anticorrupció va posar diversos exemples, com el del suposat ús indegut de fons comunitaris per a la formació a Galícia per part de la Confederació d'Empresaris, el president i el secretari general de la qual van dimitir a conseqüència d'un forat en els comptes de la Patronal de 1.000 milions de pessetes. “No hem rebut cap de-

núncia de ningú”, va dir Jiménez Villarejo, que va confirmar que ha decidit obrir diligències informatives en relació al cas de la Patronal gallega.

Aquesta manca d’iniciativa en la detecció de delictes econòmics es produeix a les tres administracions: central, autonòmica i, “ja no diguem”, a la local, va explicar el fiscal. L’única excepció és la investigació sobre el mal ús de les subvencions europees, com les destinades al lli, “on sembla que s’endevina la voluntat d’avançar per l’impuls de la UE”. Respecte això, va dir que li semblava “molt bé” que l’exministra d’Agricultura, Loyola de Palacio, s’hagués avançat a la fiscalia en la denúncia presentada.

Pactes a les petrolieres. Unes altres excepcions són l’Agència Tributària, “amb la qual existeix una relació molt positiva”, el Banc d’Espanya, en el servei de prevenció de blanqueig de diners, i el Tribunal de Comptes. La resta és un erm que Jiménez Villarejo va centrar en la CNMV, de qui “només els ha arribat un cas en cinc anys”, és a dir, des que funciona la Fiscalia Anticorrupció com a tal. Concretament, es va sorprendre del fet que “en un sector on es mouen milers de milions, el mercat borsari, no haguem rebut denúncies sobre l’ús d’informació privilegiada”.

I dels òrgans de defensa de la competència que depenen del Ministeri d’Economia, a Jiménez Villarejo tampoc no li ha arribat “més d’un o dos assumptes” i “cap ni un” del Consell Consultiu de les Privatitzacions sobre tot el procés de venda d’empreses públiques. Tampoc de l’Administració central sobre casos d’incompatibilitat d’alts càrrecs. “Hi ha una llosa o un pacte de silenci” en aquells serveis d’inspecció de l’Administració pública que s’encarreguen de detectar casos de corrupció però que, segons el fiscal, “deixen molt a desitjar”.

Pel que fa a Defensa de la Competència, Jiménez Villarejo va explicar que la investigació sobre un possible acord de preus entre les grans petrolieres (REPSOL YPF, Cepsa i BP) està concloua. “Ara cal prendre decisions”, va dir Jiménez Villarejo. En concret, presentar una querella davant l’Audiència Nacional o arxivar el cas.

Si en molts aspectes el que hi ha és una boira espessa, en altres, la Fiscalia Anticorrupció el que pateix és un veto. Jiménez Villarejo va fer referència al procés que segueix a

l'Audiència Nacional per les cessions de crèdit del Banc Santander, en el qual el fiscal va dir que havia reclamat fins a tres vegades, sense èxit, les competències per poder actuar. Es va queixar del fet que la decisió sobre això correspongués al Fiscal General de l'Estat i es va mostrar partidari que la distribució es fixi per llei. (Concha Martín. *El País*, 13 de març de 2001)

El frau del lli. El conseller d'Agricultura de Castella-La Manxa, Alejandro Alonso, ahir va afirmar que el Partit Popular (PP) “no va poder fer blanc el que és negre. El frau del lli va ser promogut per les plantes transformadores, dues de les quals (Colisur 2000 i Colino) estaven ubicades en aquesta Autonomia i eren promogudes pels alts càrrecs del Ministeri d'Agricultura”. L'exministra d'Agricultura Loyola de Palacio “és culpable políticament del frau del lli i això quedarà clar durant els propers mesos... Estava assabentada de l'existència del frau del lli igual que jo i sabia que alts càrrecs del seu departament hi estaven directament implicats, promovent el frau, i ella ho va consentir”. Alonso va qualificar d’“intolerable l'actitud del PP, perquè el que pretenen ells, que s'han endut els diners del lli, és que siguem nosaltres els que ens n'enduguem les culpes”. (*El Mundo*, 26 de març de 2001)

Els fabricants de genèrics. “El Ministeri de Sanitat coneix les queixes de l'Associació Espanyola de Fabricants de Substàncies i Especialitats Farmacèutiques Genèriques (AESEG). Segons alguns membres d'aquesta patronal, la clau és que hi ha molts fabricants de genèrics que estan fent ofertes a les farmàcies –al marge dels canals normals de distribució–, que consisteixen a regalar una part del producte. En compren dos i els en donen tres o, fins i tot, quatre. Quatre envasos que l'Administració i els ciutadans pagaran religiosament després de la seva venda corresponent. Marge de benefici? En qualsevol cas, molt superior al 33% establert legalment per a aquests productes. D'aquesta manera, els prop de 9.000 milions que, en realitat, haurien de guanyar les farmàcies per la venda d'aquests genèrics, acaben essent molts més”. Segons l'AESEG, el Ministeri de Sanitat abandona les seves responsabilitats pel fet de no perseguir aquest frau. (*El Mundo*, 26 de març de 2001)

Admeten el recurs contra la concessió de concerts a set col·legis privats. La Sala Contenciosa-Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC)

ahir va admetre a tràmit el recurs presentat pel sindicat USTEC-Stes contra la resolució de la Generalitat que concedeix concerts educatius a 7 col·legis privats d'elit. El sindicat va interposar recurs perquè considera que es vulnera la legalitat vigent, que estableix que els centres escolars receptors de subvenció han d'impartir ensenyament gratuït. Els 7 col·legis cobren quotes mensuals de fins a 100.000 pessetes. (*El Mundo*, 7 d'abril de 2001)

Les ajudes a empreses vinculades als governs (nacional i autonòmics). La Generalitat ha afavorit empreses vinculades al líder de Convergència Democràtica a Sant Boi, Xavier Pérez Llorca. Aquest advocat va rebre subvencions del Departament de Treball per a formació d'ocupació entre el 1997 i el 1999. En total, va obtenir 60.840.000 pessetes. “Una empresa de Pere Esteve va cobrar de Turisme per un informe sobre l'Ebre. El dirigent de Convergència presidia la comissió d'Indústria quan es va produir el pagament”. “La Guàrdia Civil ha concretat nous pagaments a empreses vinculades a Unió. Segons aquestes dades, el consorci va pagar 34,7 milions de pessetes per estudis com el ‘manual d'autocars europeu’, o el ‘sistema de comercialització en àrees directament competidores’, a l'empresa Serviturisme, l'administrador de la qual va ser Angel Miguelsanz Arnalot, que havia estat responsable de Turisme de la Generalitat del 1984 al 1990”, (*El Mundo*, 4 d'abril de 2001). Informacions posteriors sobre el cas *Turisme* assenyalen més irregularitats comptables. D'acord amb les audicions oficials de la Intervenció General de la Generalitat i d'una auditoria privada, el forat econòmic suposadament descobert superava els centenars de milions de pessetes. A més, la Generalitat va haver d'aportar 1.000 milions de pessetes en subvencions extraordinàries el 1993 i el 1997. (*El Mundo*, 7 d'abril de 2001)

Investiguen 300.000 milions d'ajudes de la Unió Europea. La Sindicatura de Comptes prepara un informe sobre la gestió d'aquests fons rebuts per la Generalitat entre el 1990 i el 1997 en concepte d'ajudes comunitàries. De tots aquests, 1.002 milions estan retinguts i corresponen a la totalitat dels fons lliurats pel Departament de Treball als empresaris Pallerols i Méndez entre els anys 1994 i 1999. (*El Mundo*, 28 de maig de 2001)

Subvencions

El Govern incentivarà estrenes internacionals del cinema espanyol. El Pla de Promoció Exterior Audiovisual costarà 1.500 milions. Els distribuïdors internacionals seran, en principi, els principals beneficiaris dels diners que es gastarà el Govern en la promoció del cinema espanyol arreu del món. (*El Mundo*, 27 de juny de 2001)

Les subvencions per a les pimes superen el bilió de pessetes. Les petites i mitjanes empreses rebran, l'any 2001, el suport financer d'un import d'1,2 bilions de pessetes, segons les dades del Ministeri d'Economia. Del total d'aquests diners, gairebé mig bilió correspon a préstecs preferents finançats per l'Institut de Crèdit Oficial (ICO). (*El Sur*, 30 d'abril de 2001)

La Unió de Pagesos recupera les protestes pel preu tan baix dels fruits secs. El sector de la fruita seca del sindicat Unió de Pagesos ahir va tornar a manifestar-se a Reus per denunciar el preu tan baix que reben els productors pels seus fruits. No només protesten per la reforma de l'Organització Comuna de Mercats de fruites i hortalisses, sinó que reclamen més ajudes directes a les rendes. La protesta proclamava les mateixes reivindicacions que fa un any, quan els pagesos es van manifestar per demanar la pròrroga de les ajudes europees per a l'any 2002. (*El Mundo*, 10 d'abril de 2001)

Falta pressupost per reestructurar el sector pesquer. El ministre d'Agricultura ahir va reconèixer que caldrà resoldre algunes dificultats pressupostàries per tal d'aconseguir fons comunitaris destinats a la reestructuració de la flota pesquera. Espanya vol un volum addicional de 300 milions d'euros del pressupost comunitari, que s'afegiran als 240 milions d'euros disponibles de l'Instrument Financer d'Orientació de la Pesca; en total 540 milions d'euros o 89.839 milions de pessetes. A aquesta quantitat, se li ha de sumar uns altres 9.000 milions de pessetes que el Partit Popular reclama a la Junta d'Andalusia per complementar les mesures de suport. (*El Mundo*, 10 d'abril de 2001)

Els pescadors andalusos s'aturaran dos dies davant la manca d'acord amb Rabat.

Els mariners de Barbate (Cadis), que porten 16 dies tancats a l'Ajuntament en protesta per la manca d'acord amb el Marroc, han convocat aturades per als dies 23 i 24 d'abril de la flota artesanal i una manifestació a Sevilla. (*El País*, 17 d'abril de 2001)

Els fabricants de maquinària agrícola demanen un pla per “jubilar” 10.500 tractors.

Les empreses de maquinària agrícola han presentat al Govern un pla que pretén eliminar del camp espanyol 10.500 tractors i 15.000 màquines recol·lectores. A canvi, demanen ajudes públiques per incentivar els agricultors per l'import de 5.500 milions de pessetes. (*El Mundo*, 9 d'abril de 2001)

Fins i tot els accionistes reclamen indemnitzacions per les caigudes de la borsa.

El Govern va haver d'arremetre contra els socis d'Iberia, que pretenien cobrar compensacions quan les accions cauen de cotització a la borsa: “determinades entitats empresarials pretenen cobrar compensacions quan l'evolució de les accions no els convé”, ha dit Rodrigo Rato, el vicepresident econòmic del Govern. No es recorden d'aportar compensacions quan entitats com REPSOL guanyen un 140% més de beneficis que el 1999, la banca un 44% de mitjana i la indústria un 30%. (*El Mundo*, 9 d'abril de 2001)

Santana, amb ‘respiració assistida’.

Set anys després d'haver pres el control de Santana Motor, després de dedicar-hi 43.000 milions de pessetes i sense comptar la lleva dels proveïdors en la suspensió de pagaments del 1994 i els 5.000 milions que va aportar Suzuki abans de deixar l'empresa, la Junta d'Andalusia ha hagut de demanar ajuda a cinc ministeris per tirar endavant l'últim pla industrial de l'empresa. Aquest projecte preveu reduir la del constructor de les 1.652 persones actuals a 631. En concret, la Junta demana a Madrid que porti el 50% del cost de les prejubilacions, que és de prop de 18.000 milions de pessetes; ajudes a la inversió mitjançant incentius regionals i suport per a la comercialització del PS-10. (*El Mundo*, 9 d'abril de 2001)

Reforçar la competència. Perquè les empreses siguin competitives, els empresaris demanen que els redueixin els impostos i les quotes socials, però que els donin tot tipus de subvencions. Què hi ha de cert en aquestes peticions?:

Impostos (directes i indirectes); 5 punts menys que la mitjana europea

La càrrega fiscal dels salaris espanyols és la més baixa de la UE. Hisenda i Seguretat Social ingressen un 37% dels costos laborals totals. Només sis països dels 20 de l'OCDE tenen uns salaris més baixos.

Quotes socials; 2 punts menys que la mitjana europea

Cost laboral per hora; més baix que la mitjana europea (vegi's el Quadre A.24, p. 291)

Pressió dels preus durant el període 1965-1995: Alemanya, 3,5; Països Baixos, 4,6; el Japó, 4,7; EUA, 5,3; el Canadà, 5,6; França, 6,3; Suècia, 7,0; Gran Bretanya, 8,0; Itàlia, 9,1; Espanya, 9,9; Portugal, 13,8; Turquia, 40,1. Font: OCDE. (*El Mundo*, 26 de març de 2001)

Quina mena d'empresaris tenim? Si no són capaços de competir amb els de la resta de la UE amb tots aquests avantatges, que se'n vagin! A més, les empreses transnacionals d'aquests països ja hi són, aquí.

Els carnissers es manifesten a Barcelona per demanar ajudes al sector. Asseguren que estan disposats a presentar demanda judicial contra les administracions. Centenars de carnissers catalans es van manifestar ahir pels carrers de Barcelona per reclamar més ajudes al sector. Prop de 1.000 carnissers, segons l'organització, i prop de 200, segons la Guàrdia Urbana, es van mobilitzar per demanar ajudes al sector a causa de les pèrdues econòmiques que pateixen des que va començar la crisi de les vaques boges. Els carnissers es van concentrar a la Plaça Sant Jaume i a la Subdelegació del Govern, on van lliurar un manifest que incloïa les principals reivindicacions del sector, ja que consideren que les ajudes proposades fins ara "no es poden considerar serioses". (*El Mundo*, 19 de març de 2001)

Els ramaders titllen d'insuficients els 19.500 milions d'ajudes del govern per les vaques boges. Els ramaders es repartiran 9.481 milions de pessetes de subvenció a la producció de carn de vaques nodrisses i 3.432 milions de pessetes destinats a recolzar

la producció de carn de vedella, que es primarà amb 13.000 pessetes per bèstia sacrificada. Així mateix, els treballadors autònoms i titulars d'explotacions agràries gaudiran d'una moratòria de dos anys, sense interès, en el pagament de les seves quotes fixes mensuals. El Ministeri d'Agricultura signarà un conveni amb l'Institut Oficial de Crèdit per facilitar crèdits tous per un import màxim de 50.000 milions de pessetes. (*El Mundo*, 6 d'abril de 2001)

Agricultura finançarà el canvi d'ús de l'oli de sansa per a finalitats industrials. (*El País*, 2 de juliol de 2001)

Brussel·les negocia la reforma de l'oví i les ajudes als fruits secs. Les ajudes als fruits secs han suposat unes ajudes anuals de 20.000 milions de pessetes a repartir entre 200.000 famílies. Les ajudes a l'oví són de 21 euros per ovella productora de xais pesats, de 16,8 euros per ovella de *Kigeros* i una prima de 7 euros, que se sumaria pel concepte de zona desafavorida. Espanya compta amb 23 milions de caps d'ovelles i 3 milions de caps de cabres. (*El País*, 23 de juliol de 2001)

El Ministeri d'Agricultura posa en marxa un nou pla d'abandó del sector lacti. Aquest programa contempla la concessió d'indemnitzacions per a abandonaments per un volum de 55.000 tones de llet. La campanya passada, els abandonaments van afectar 1.143 ramaders que comptaven amb 46.00 tones de quota. Les indemnitzacions van ascendir a 25.000 milions de pessetes. A aquesta xifra, cal sumar-hi uns altres 192 ramaders de Cantàbria i el País Basc amb unes altres 9.500 tones i 500 milions de pessetes més. (*El País*, 23 de juliol de 2001)

El Govern demana a Boliden que expliqui perquè ha marxat després de rebre 6.277 milions de l'Administració. Per cobrar aquestes subvencions, l'empresa havia de mantenir en plantilla –com a mínim– 420 empleats, mantenir la seva activitat extractiva i justificar en què es gastava els fons públics; Economia 3.453 milions, Indústria 1.570 milions i la conselleria andalusa 1.255 milions. (*El País*, 4 d'octubre de 2000)

La UE prepara 200 milions d'euros per a la flota que feinejava al Marroc. El Ministeri de Pesca va presentar a Brussel·les un pla dotat de 540 milions d'euros, dels quals

170 milions anirien a compensar amarres i la resta addicionals. El Govern està disposat a finançar la diferència amb recursos propis. (*El País*, 9 de juliol de 2001)

D) Transferències per polítiques socials

I Pla d'Acció contra la Violència Domèstica. La secretaria general d'Assumptes Socials ha gastat 8.110 milions de pessetes en suport i ajuda a la dona. Des del 1998 fins el 2000, un total de 141.586 dones han estat ateses als centres per a persones maltractades.

Músics en peu de guerra. El sector de la música moderna i popular ha decidit tancar files contra la política cultural de la Generalitat. Com a primer pas, l'assemblea va aprovar una taula reivindicativa amb unes demandes que significarien una inversió anual de 1.600 milions de pessetes per al sector privat.

Increment de les pensions mínimes. L'extensió de les jubilacions anticipades costarà 200.000 milions; l'increment de les pensions mínimes, 100.000 milions de pessetes.

Prop de 2.000 agricultors s'acullen anualment a la jubilació anticipada. El Govern ha destinat 24.572 milions al cessament d'activitat en els darrers cinc anys; prop de 4.914 milions de pessetes de mitjana anual. (*El Mundo*, 7 de maig de 2001)

Cultura gastarà 2.000 milions per a fomentar la lectura. El Govern es va comprometre a gastar 2.356 milions de pessetes els propers quatre anys per intentar que els espanyols llegeixin; un 45% dels majors de 14 anys reconeix que no llegeix mai o gairebé mai. (*El País*, 5 de maig de 2001)

Les ONG promouen una renda solidària. La Plataforma d'ONG d'Acció Social va sol·licitar ahir als contribuents que marquin la casella de la declaració de renda per a fins socials al seu favor. L'any 2000, els diners procedents del 0,52% d'aquesta casella va ascendir a 20.550 milions de pessetes, dels quals un 80% (16.200 milions) van ser per les ONG i la resta per l'Agència Espanyola de Cooperació, entitat dependent del Ministeri de Treball i Afers Socials. Aquest any, esperen recaptar 19.000 milions de pessetes. Hem d'afegir, com un simple detall, que ha sortit a la llum el fet que una

sèrie d'ONG dediquen una part de les seves recaptacions a invertir en entitats privades amb ànim de lucre i actuant en paradisos fiscals ².

Afers Socials puja un 66% els fons per al pla de voluntariat. El Ministeri de Treball i Afers Socials dedicarà un pressupost de 8.500 milions de pessetes pel període 2001-2004 al pla de voluntariat per organitzar activitats extraescolars amb les ONG a les escoles públiques. No a través del professorat, com es va fer en el primer pla, sinó per a fomentar el sector privat i donar pas a aquestes organitzacions.

El Govern concedeix 3.893 milions a set entitats, dues d'elles properes a l'Opus. El Govern va concedir ahir les seves ajudes a les estratègies de cooperació per quatre anys; gairebé 3.893 milions repartits entre set organitzacions: la Creu Roja 2.655 milions; Càrites 2.329 milions; Intermón Oxfam 2.199 milions, Codespa 2.193 milions; Promoció Social de la Cultura 2.184 milions; Ajuda en Acció 2.007 milions i Solidaritat Internacional 2.001 milions.

Intermón Oxfam va denunciar que se li rebaixava un 30% de fons respecte les provisions, i ho va vincular al fet de no haver donat suport al govern dins el Consell de Cooperació. “Ens sentim discriminats”, diu el director general d'Intermón Oxfam, Sr. Ignasi Carreras, (*El País*, 5 de maig de 2001). Uns dies més tard, abandonaria el Consell de Cooperació, en desacord amb la Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional i per a Iberoamèrica (SECIPI), a causa de la disconformitat amb el “mètode d'elecció o designació dels participants”. (*El Mundo*, 16 de maig de 2001)

El Govern reuneix els seus programes socials en un pla contra l'exclusió. Un 18,5 d'espanyols viu en la pobresa i 20.000 no tenen sostre. El Pla Nacional d'Acció per a la Inclusió Social, aprovat pel Consell de Ministres, ha destinat 4,2 bilions de pessetes per a la seva realització en dos anys. El Pla anuncia bonificacions per a les empreses

2. El suposat frau de Gescartera als seus clients, una entitat privada amb fons inversors en paradisos fiscals, va desemmascarar com una bona part dels que hi dipositen diners són personatges famosos, ONG i tot tipus d'entitats socials. Entre elles, cal destacar Mans Unides, amb 50 milions de pessetes dipositades, Medicus Mundi, la Fundació ONCE, la Mútua de la Policia Nacional, el bisbat de Burgos, el Col·legi d'Orfes de la Guàrdia Civil, etc.

que contractin persones en situació de risc d'exclusió social. (*El País*, 26 de maig de 2001)

El pla d'ajudes per a l'entrada de l'habitatge serà de 60.427 milions. Programa d'ajudes estatals directes a l'entrada de l'habitatge.

El Govern de Catalunya finançarà 6.000 noves places de llar d'infants. Costaran 1.350 milions de pessetes.

Indemnitzacions a víctimes del terrorisme. En la fase final de l'aplicació de la Llei de Víctimes del Terrorisme (1999) es comptabilitzaran prop de 32.000 milions de pessetes; a una mitjana de 23 milions per persona.

E) Transferències per polítiques laborals

El frau en els fons formatius supera els 20.000 milions. El pressupost anual aportat per l'INEM i la UE és de 400.000 milions. El frau detectat en la gestió dels fons per a la formació professional ascendeix a 10.728 milions els tres últims anys; el secretari general d'ocupació. Juan Chozas, va indicar que pel que fa a la formació contínua i ocupacional, l'any 1998 l'INEM va detectar frau per valor de 2.643 milions; el 1999 van sumar 4.255 milions i l'any 2000, 1.938 milions. Aquestes quantitats representen 21.000 milions en un pressupost d'1,2 bilions per al període esmentat de tres anys. (*El Mundo*, 25 de maig de 2001)

Brussel·les reduirà les ajudes al carbó. Les subvencions comunitàries a aquesta matèria primera s'eliminaran l'any 2010. Alemanya, Espanya, França i el Regne Unit són els països que continuen mantenint règims nacionals d'ajuda al carbó. Aquestes ajudes han de rebre el vist i plau previ de la Unió Europea. (*El Mundo*, 16 de maig de 2001)

També es reduirà la flota pesquera. El ministre d'Agricultura i Pesca, Sr. Arias Cañete, va assegurar que "el Govern contempla un pla ambiciós de 90.000 milions de pessetes per tal de fer front a la reconversió de la flota pesquera". (*El País*, 17 de maig de 2001)

Augmenta la despesa en desocupació. L'ocupació precària i l'augment de la rotació laboral al voltant d'un mateix lloc de treball fa que els treballadors entrin i surtin de l'INEM molt sovint. Això fa que la despesa en desocupació augmenti, vinculada a una mena de socialització de pèrdues que s'han inventat determinades empreses, ja que cada vegada és més habitual fer coincidir la cancel·lació de determinats contractes amb l'arribada d'un període de vacances, amb l'objectiu d'estalviar costos. Posteriorment, aquests mateixos treballadors tornen a ser contractats pel mateix empresari per ocupar el mateix lloc de treball. L'INEM va gastar 646.844 milions l'any 2000 en concepte de desocupació. (*El Mundo*, 26 de juny de 2001)

Pugen les prestacions de maternitat. La Seguretat Social va dedicar 53.571 milions de pessetes al pagament del subsidi de maternitat els cinc primers mesos de l'any. (*El Mundo*, 26 de juny de 2001)

Diners del contribuent per al capital privat. Segons el Pla Estratègic 2001-2004, el COPCA, agència d'internacionalització de la Generalitat de Catalunya, destinarà 200.000 milions per ajudar les empreses a impulsar el sector exterior català. (*La Vanguardia*, 26 de juny de 2001)

Es prepara una nova contrareforma laboral. El proper 18 de maig conclou la Reforma Laboral aprovada el 1997. El govern del PP vol aprofundir-la, imposant-la per llei si no hi ha acord entre patronal i sindicats en unes negociacions que han d'acabar el febrer. Es prepara un nou cop als drets laborals, tret que una mobilització general, unitària i sostinguda dels treballadors arribi a impedir-ho.

F) Empreses, famílies, evasió fiscal, ONG, etc.

Hisenda va prometre General Dynamics que Defensa li donarà contractes per 47.000 milions. Defensa adjudicarà 47.000 milions de pessetes a l'Empresa Santa Bárbara, que a partir d'aquest mes deixarà de ser pública per convertir-se en una societat privada de capital estranger (General Dynamics). (*El País*, 14 de juliol de 2001)

Indústria subvenciona salons de moda, promotores de golf, etc.; en total, 2.379 milions de pessetes. D'entre les ajudes més importants del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de Catalunya hi trobem: Moda Barcelona, 432 milions; PGA Golf de Catalunya, 68 milions; Fundació Privada Ascamm Centre Tecnològic, 119 milions; Procter & Gamble Mataró, 213 milions; Terasaki España de Granollers, 120 milions; Promotora Rec dels Quatre Pobles, 87,9 milions. Simultàniament, el Departament concedeix anualment ajudes per compensar les pèrdues dels organismes i empreses que depenen d'aquesta entitat, com les del CIDEM i l'Empresa de Promoció i Localització Industrial de Catalunya (EPLICSA) 1.753 milions. (*El País*, 12 de maig de 2001)

L'aleshores ministre d'Indústria, Sr. Piqué, perdona 8.500 milions a Ercros. Independentment de la decisió final del Tribunal de Comptes, ajustat o no a la llei, el ministre d'Indústria, Josep Piqué, ha perdonat a Ercros un crèdit públic de 8.500 milions de pessetes. Curiosament, l'INSERSO gastarà gairebé la mateixa quantitat, prop de 8.000 milions, en les vacances de 400.000 jubilats.

G) Defensa i seguretat ciutadana

Les despeses militars per a l'any 2001 podrien ser un 75% superiors al que manifesta el Govern. Els pressupostos registrats per al proper any com a I+D militar ascendiran a 241.000 milions de pessetes. Segons un informe de la càtedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans de la Universitat Autònoma de Barcelona, els pressupostos generals de l'Estat per al 2001 novament han presentat una inversió milionària per a la investigació i desenvolupament de material militar, un import que podria superar els 241.000 milions de pessetes, xifra que representa el 42% del total dels fons de l'I+D proporcionats per l'Estat. Com en d'altres anys, aquesta xifra astronòmica és el resultat de sumar el pressupost d'investigació centralitzat des del Ministeri de Defensa, que puja a 53.199 milions de pessetes, amb els crèdits que facilita el Ministeri de Ciència i Tecnologia, que l'any 2001 podria superar l'import de 188.000 milions de pessetes, tot i que els pressupostos aquest any no especifiquen el detall d'aquesta quantitat i el mateix Ministeri ha manifestat que només aportarà 168.000 milions de pessetes. (ARIAL Comunicat de premsa. 19 d'octubre de 2000)

Trillo justifica la compra de míssils per la situació geogràfica especial d'Espanya. El ministre de Defensa justifica els 100.000 milions de pessetes que preveu invertir el Ministeri de Defensa tot dient que cal defensar les places de Ceuta, Melilla i les Canàries amb armament renovat. (*El Mundo*, 4 d'abril de 2001)

El Ministeri de Defensa s'inclina per encarregar als EUA el seu satèl·lit de comunicacions. Dues empreses europees (Alcatel Espace i Astrium) i una dels Estats Units (Loral) pugnen per un futur satèl·lit exclusivament militar, i no comercial com fins ara, fet que dóna un cert avantatge a Loral. La decisió definitiva sobre aquest programa, amb un cost global aproximat de 25.000 milions de pessetes s'ha de prendre abans de l'estiu.

Defensa gastarà més de 2.000 milions per a captar soldats. Defensa gastarà 2.180 milions de pessetes en la campanya publicitària d'aquest any (2001) per a captar 17.000 joves com a soldats i mariners professionals.

El Govern compra dos avions per a Aznar i el Rei. El Consell de Ministres va aprovar la compra de dos avions usats; un dels Airbus A-310, l'utilitzarà el president del Govern i l'altre el Rei. Costen 28.600 milions. Bona part d'aquesta xifra multimilionària es destinarà al recondicionament de les aeronaus. El Ministeri d'Hisenda satisfarà la factura a terminis: d'aquí al 2005. (*El Mundo*, octubre de 2000)

H) Altres despeses públiques

La UE invertirà 205.568 milions de pessetes a Catalunya. El finançament d'un programa d'ajuda de 440.000 milions el faran la UE, l'Estat, la Generalitat i les administracions locals. Aquests fons es distribuïran entre les empreses de la informació, el medi ambient, la incorporació de la dona al mercat de treball i el desenvolupament de les corporacions locals.

Càlcul de les modificacions en el sistema pressupostari

Per ingressos fiscals

A) Unificació fiscal

- Procedent de l'exempció fiscal als plans de pensions privades: per calcular
- Procedent de l'exempció fiscal als fons d'inversió privats: per calcular
- Habitants amb residència en paradisos fiscals: per calcular

B) Obrir noves fonts de finançament

- Taxa Tobin: 150.000 i 250.000 milions de dòlars (al món)
- Ecotaxes tipus Balears: 13.000 milions de ptes. (recaptació prevista només a les illes)
- Impost grans superfícies tipus Generalitat: 2.444 milions de ptes.
- Reducció en el cànon telefònic mòbil: 100.000 milions de ptes.

Per estalvi en la despesa pública

C) Transferències a empreses per polítiques agràries, industrials i de serveis

- Reestructuració del sector pesquer: 98.839 milions de ptes.
- Fabricants de maquinària agrícola: 5.500 milions de ptes.
- Santana Motor: 43.000 milions de ptes.
- Empreses privades vinculades a la Generalitat: 60.840.000 pessetes; a més, la Generalitat va haver d'aportar 1.000 milions de ptes. en subvencions extraordinàries el 1993 i el 1997
- Per les "vaques boges": 19.500 milions de ptes.; a més, l'Institut Oficial de Crèdit facilitarà crèdits tous per un import màxim de 50.000 milions de ptes.
- L'ajuda a les pimes ascendeix a 1.200.000 milions de ptes.
- Subvencions Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de Catalunya: 2.379 milions de ptes.
- Empresa de Promoció i Localització Industrial de Catalunya (EPLICSA): 1.753 milions de ptes.
- Diversos: 119 + 213 + 208 + 120 milions de ptes.

- Ajuda a pimes catalanes per a l'exportació: 50.000 milions de ptes. (200.000 milions 2001-2004)
- Pla Exterior Audiovisual: 1.500 milions de ptes.
- Ministeri de Pesca pla flota pesquera: 540.000 milions d'euros
- Subvencions a Boliden: 6.277 milions de ptes.
- Pla retallada quotes llet: 25.500 milions de ptes.
- Ajuda d'Hisenda a General Dynamics: 9.400 milions de ptes. (47.000 en 5 anys)
- Subvenció als fruits secs: 20.000 milions de ptes.
- Subvenció a l'oví: 21 euros per cap a 23 milions de caps

D) Transferències per polítiques socials

- Entre el 1998 i el 2000, per indemnitzar violències domèstiques, es van gastar 8.110 milions de ptes.
- Músics en peu de guerra demanen 1.600 milions de ptes.
- Jubilacions anticipades: 200.000 milions de ptes.
- Increment de pensions mínimes: 100.000 milions de ptes.
- Jubilació anticipada a agricultors: 4.914 milions de ptes.
- Les ONG reclamen una renda solidària anual: 19.000 milions de ptes.
- Ajudes estratègiques de cooperació: 3.893 milions de ptes.
- Per promoure la lectura: 5.589 milions de ptes.
- Inserso en vacances: 8.000 milions de ptes.
- Pla del Voluntariat: 8.500 milions de ptes.
- Programa d'ajuda directa a l'entrada de l'habitatge: 60.427 milions de ptes.
- Pla de llars d'infants (Departament d'Ensenyament): 1.350 milions de ptes.
- Llei de Víctimes del Terrorisme 1999: 11.000 milions de ptes. (32.000 milions en tres anys)

E) Transferències per polítiques laborals

- El Govern destinarà els 500.000 milions de ptes. de superàvit de la recaptació per desocupació a rebaixar quotes patronals
- Fons per a la formació (INEM i UE): 400.000 milions de ptes.
- Pel que fa a pensions, el Govern ofereix destinar 700.000 milions de ptes. al fons de reserva

- Pla Nacional d'Inserció sociolaboral: 4,2 bilions de ptes. en dos anys (1,2 bilions per any)
- Per subsidi de maternitat: 53.571 milions de ptes.
- Per desocupació: 646.844 milions de ptes.
- Pressupost de l'INEM per al 2002: 2,363 bilions de ptes.

F) Empreses, famílies, evasió fiscal, ONG, etc.

- A Ercros: 8.500 milions de ptes.
- Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de Catalunya: 2.379 milions de ptes.

G) Defensa i seguretat ciutadana

- Les despeses en Investigació+Desenvolupament militar ascendiran a 241.000 milions de ptes.
- Armament renovat per defensar les places de Ceuta, Melilla i les Canàries: 100.000 milions de ptes.
- Satèl·lit militar de comunicacions: 25.000 milions de ptes.
- En captar soldats i mariners professionals: 2.180 milions de ptes.
- Dos avions per al Rey i Aznar: 7.150 milions de ptes. (28.600 milions en quatre anys)
- 27 avions de transport militar A400M: 57.500 milions de ptes. (575.000 milions en 10 anys)

H) Altres despeses públiques

- Fons comunitaris: 300.000 milions de ptes. en 7 anys (42.857 milions per any)
- Programa d'ajuda institucions catalanes: 440.000 milions de ptes.
- Del Fons Social Europeu a ONG (Ministeri de Medi Ambient): 150.000 milions de ptes.

La ciutadania democràtica exigeix ja, a les nostres societats pluriculturals, uns mínims comuns morals que donin la base de la convivència. Aquest llibre és el primer a tractar, en el nostre medi acadèmic i cultural, de la necessitat d'impulsar una ètica intercultural. És fruit del treball d'un conjunt d'investigadors de diferents camps i universitats que volen anar més enllà dels acostumats elogis de la "diversitat" cultural i del "diàleg" entre cultures, per mirar de trobar els elements teòrics bàsics de la interculturalitat i les seves possibilitats pràctiques pel que fa a la convivència humana.

El llibre recull els treballs presentats a les Primeres Jornades d'Ètica Intercultural celebrades el 2001 a Barcelona i organitzades per l'Observatori d'Ètica Intercultural del Parc Científic de Barcelona.

Editorial Mediterrània

